

Analitičke podloge za partnerski sporazum

Zagreb, lipanj 2013.

Projektna studija

Projektna studija

ANALITIČKE PODLOGE ZA PARTNERSKI SPORAZUM

Zagreb, lipanj 2013.

Sadržaj

	Stranica
Predgovor	3
Sažetak	4
Tematsko područje 1: Jačanje istraživanja, tehnološki razvoj i inovacije	10
Tematsko područje 2: Informacijske i komunikacijske tehnologije	14
Tematsko područje 3: Mala i srednja poduzeća	18
Tematsko područje 4: Energetika ¹	
Tematsko područje 5: Klimatske promjene ²	
Tematsko područje 6: Okoliš	30
Tematsko područje 7: Transport ³	
Tematsko područje 8: Zaposlenost	40
Tematsko područje 9: Socijalno uključivanje	46
Tematsko područje 10: Obrazovanje	52
Tematsko područje 11: Javna uprava	60
Literatura	68
Prilog	71

¹Napomena: Tematsko područje 4: Energetika nije obuhvaćeno ovom Projektnom studijom.

²Napomena: Tematsko područje 5: Klimatske promjene nije obuhvaćeno ovom Projektnom studijom.

³Napomena: Tematsko područje 7: Transport nije obuhvaćeno ovom Projektnom studijom.

Predgovor

Projektna studija „Analitičke podloge za Partnerski sporazum“ izrađene su za potrebe Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU) koje koordinira izradu strateških i programskih dokumenata za korištenje europskih strukturnih i investicijskih fondova za financijsko razdoblje Europske unije 2014.-2020. godine. Krovni strateški dokument za navedeno razdoblje je Partnerski sporazum kojeg će Republika Hrvatska podnijeti Europskoj komisiji krajem 2013.godine. Partnerskim sporazumom će se utvrditi prioriteta korištenja europskih strukturnih i investicijskih fondova za financijsko razdoblje Europske unije 2014.-2020. godine.

Analitičke podloge će se koristiti u poglavlju 1.1. Partnerskog sporazuma odnosno prilikom opisa dispariteta, razvojnih potreba i potencijala za rast u Republici Hrvatskoj. Poglavlje 1.1. Partnerskog sporazuma povezat će razvojne ciljeve Republike Hrvatske s ciljevima Kohezijske politike Europske unije za novo sedmogodišnje razdoblje. Analitičke podloge daju pregled stanja u određenim prioritetnim sektorima uz prikaz i analizu odgovarajućih statističkih pokazatelja, koje će omogućiti odlučivanje u području prioritizacije ulaganja iz strukturnih i investicijskih fondova Europske unije za razdoblje 2014.-2020. godine.

U izradi projektne studije „Analitičke podloge za Partnerski sporazum“ sudjelovali su istraživači i suradnici Ekonomskog instituta, Zagreb.

Dubravka Jurlina Alibegović,
ravnateljica
Ekonomskog instituta, Zagreb

SAŽETAK

Tematsko područje 1: Jačanje istraživanja, tehnološki razvoj i inovacije

Nedovoljna kvaliteta istraživačkog sektora i upotreba njegovih rezultata u društveno ekonomskoj praksi utječe na smanjenje vrijednosti ekonomskih učinaka koje u Hrvatskoj stvara inovacijsko-istraživački sektor. Dodatno, postoji neadekvatan institucionalni okvir, što čini Hrvatsku nekonkurentnom u odnosu na prosjek zemalja EU. To se nepovoljno odražava na visinu troška i veličinu ulaganja kao i na razinu prihoda poslovanja kod inovativnih poduzeća.

Postojanje razlike između kvalitetnih ljudskih resursa i slabije kvalitetnog istraživačkog sektora u odnosu na prosjek EU-27, mjereno pokazateljima unutar *ljestvice inovacijske unije*, govori kako je kod nas trenutni društveno-ekonomski okvir usmjeren proizvodnji proizvoda i pružanju usluga niže dodane vrijednosti. Pri tome je u Hrvatskoj udio osoba zaposlenih u aktivnostima istraživanja i razvoja u poslovnom sektoru u odnosu na ukupni broj zaposlenih neznatno veći u 2011. (0,13 posto) u odnosu na 2002. (0,12 posto). Tome treba dodati nalaze prema kojima je Hrvatska u 2013. godini na 84. mjestu prema pokazatelju *Doing business*. Smanjenje ukupnih ulaganja u aktivnosti istraživanja i razvoja, kao i smanjenje ulaganja poslovnog sektora u iste aktivnosti u razdoblju 2002.-2011. govori kako se u Hrvatskoj dodatno smanjuju ulaganja u zaostalu znanstveno tehnološku infrastrukturu i opremu. Osim toga, podaci govore i o slabljenju suradnje između javnog i privatnog sektora u području inovacija, kao i o marginaliziranju značaja investicija usmjerenih razvoju inovativnih proizvoda i pružanju inovativnih usluga.

Prema pokazatelju *ljestvice inovacijske unije* Hrvatska pripada trećoj skupini inovatora koji su nazvani „umjerenim inovatorima“, a uz Hrvatsku, skupini pripadaju sljedeće zemlje: Estonija, Češka, Slovačka i Litva. Slovenija je u odnosu na analizirane zemlje naprednija i pripada skupini „zemalja sljedbenika“ za razliku od ostalih zemalja koje pripadaju skupini „skromnih inovatora“. Ipak i unutar skupine kojoj pripada Hrvatska postoje razlike između zemalja. Tako su Estonija i Češka zemlje koje su analiziranom razdoblju počele izdvajati sve veća financijska sredstva na razini javnog i poslovnog sektora u aktivnosti povezane s istraživanjem, razvojem i inovacijama. Riječ je i o zemljama koje su u tom razdoblju imale značajna povećanja udjela ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj u odnosu na bruto domaći proizvod (BDP), povećanje udjela poslovnih izdataka za istraživanje i razvoj u odnosu na BDP, kao i povećanje udjela zaposlenih u aktivnostima istraživanja i razvoja u odnosu na ukupan broj zaposlenih. Slični nalazi vrijede i u slučaju Slovenije. To znači da se sve te zemlje razlikuju u odnosu na ostale zemlje u analiziranoj skupini kojoj pripada i Hrvatska. Naime, te su zemlje pronašle način da povećaju izdvajanja za istraživanja i razvoj prepoznajući te aktivnosti kao elemente strategije izlaska iz krize. Pri tome je važno napomenuti da su sve analizirane zemlje od 2008. godine bile pogođene gospodarskom krizom čije je jedno od obilježja smanjivanje ukupnih proračunskih izdataka, samim time i smanjenje ulaganja u aktivnosti povezane s upotrebom znanja i tehnologije.

U odnosu na analizirane zemlje Hrvatska postiže skromne rezultate u području *investicije i ekonomski učinci* kao i što postiže najskromnije rezultate u području *intelektualna imovina*. Inovativno djelovanje poduzeća je usko povezano s institucionalnom okolinom u kojoj poduzeća posluju. To znači da unapređenje upotrebe znanja i tehnologije u privatnom (poslovnom) i javnom sektoru može biti rezultat unapređenja inovacijsko-istraživačkog sektora u cjelini. Jednako je važno razumijevanje djelovanja institucionalnog okvira na inovacijski proces ponajprije unutar interakcije financijskog i realnog sektora. To znači da bi poboljšana interakcija između ova dva sektora mogla unaprijediti upotrebu znanja u Hrvatskoj. U tom kontekstu je potrebno promatrati nalaze *ljestvice inovacijske unije* za Hrvatsku gdje se solidni rezultati u području inovacija u ovom trenutku ne mogu pretočiti u bolje ekonomske učinke.

Dalje djelovanje u budućnosti zahtjeva niz aktivnosti u području nacionalnog sistema inovacija. Na taj se način mogu unaprijediti aktivnosti u onim dijelovima istraživačko-inovacijskog sektora gdje Hrvatska postiže skromne rezultate u odnosu na EU-27, ali i u odnosu na skup zemalja koje postižu boje rezultate mjerene podkategorijama unutar skupnog pokazatelja *ljestvica inovacijske unije*. Riječ je ponajprije o kvaliteti istraživačkog sektora, kao i korištenju nematerijalne tehnologije unutar podkategorije *intelektualna imovina*. Tu su na razini nacionalnog gospodarstva potrebne značajnije promocije inventivnih aktivnosti, kao i aktivnosti povezanih s kreativnošću

(dizajn predmeta i usluga, multimedijске aktivnosti, kao i razvoj softvera). Naime, kreativne aktivnosti imaju pozitivan utjecaj, kako na aktivnosti istraživanja i razvoja, tako i na inventivne i inovativne aktivnosti.

Tematsko područje 2: Informacijske i komunikacijske tehnologije

Hrvatska po nekim aspektima dostupnosti i korištenja informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT) zaostaje za prosjekom EU-27 iako je po mnogim pokazateljima naprednija od nekih zemalja EU-10. Prostora za rast ima u povećanju broja priključaka širokopojasnog Interneta. ICT aplikacije za *e-government* građanima nisu na odgovarajućoj razini dostupne kao niti njihovo korištenje među građanima. Kao nedostatak ocjenjuje se i podučavanje ICT vještina kroz programe formalnog obrazovanja (uz pretpostavku da se situacija nije poboljšala u odnosu na onu prema posljednjim dostupnim podacima).

Tematsko područje 3: Mala i srednja poduzeća

Pokazatelji za praćenje razvitka malog gospodarstva uglavnom se temelje na rezultatima relevantnih svjetskih anketnih istraživanja – Global Competitiveness Report (GCR), Doing Business (WGBES), Eurobarometer Survey on Entrepreneurship (ESE), Global Entrepreneurship Monitor (GEM) i ECB Survey on the access to finance of SMEs (SAFE). Oni prate ostvarenje pet strateških ciljeva definiranih Strategijom razvoja poduzetništva.

Na svjetskoj rang listi konkurentnosti Hrvatska je 2013. godine zauzela 81. mjesto od 144 zemlje svijeta, što je pad s 56. mjesta u odnosu na 2006. godinu. Uz to, je Hrvatska prema lakoći poslovanja pozicionirana na 84. mjesto od 185 zemalja svijeta. Iako je u Hrvatskoj infrastruktura koja se nudi gospodarstvenicima vrlo dobra, slabost hrvatskog gospodarstva su neučinkovite institucije, neefikasno tržište roba i rada, nedostatna sofisticiranost poslovanja i mala inovativnost u poslovanju, koji se ogledaju u malom udjelu izvoza u BDP-u (39,2 posto), ogromnom padu na rang listi u razvoju klastera (sa 13. na 94. mjesto prema GCR-u) i dubini lanca dodane vrijednosti (sa 59. na 110. mjesto) u razdoblju od 2006.-2013. godine.

Hrvatska je loše pozicionirana u dostupnosti specijaliziranih treninga za potrebe posla i u sudjelovanju zaposlenih u specijaliziranim treninzima, no stavovi su pozitivni u vezi uloge formalnog obrazovanja u razvoju vlastite inicijative i otvorenosti prema poduzetništvu. Iako je Hrvatska ostvarila pomak u većoj dostupnosti naprednih tehnologija u proteklih sedam godina, zabrinjava slabo oslanjanje poduzeća na profesionalni menadžment.

Broj administrativnih procedura za otvaranje poduzeća je prepolovljen (na šest), a procedura otvaranja poduzeća skraćena je sedam puta (sa 49 na sedam dana) od 2006. do 2013. godine. No, unatoč tome postojeći i potencijalni poduzetnici još uvijek javne servise za pružanje informacija o pokretanju tvrtke smatraju nedovoljnima i/ili neadekvatnima. Po teretu regulacije, Hrvatska je 139. od 144 zemlje i na zadnjem je mjestu u analiziranom skupu zemalja. Ima najlošiju ocjenu za iznos plaćenih poreza i učinak oporezivanja te zauzima 137. rang svjetske ljestvice, a osobito je veliki teret regulacije u poljoprivredi u čemu je svrstana na 143. mjesto.

No, nije samo regulacija veliki problem, već i praktična primjena regulacije. Nepoštivanje ugovora najbolje se ogleda u neredovitom plaćanju i mitu, po čemu je Hrvatska svrstana na 91. mjesto, a loše je pozicionirana u zaštiti vlasničkih prava, prava investitora i malih dioničara, zaštiti prava intelektualnog vlasništva, povjerenju u financijske izvještaje i etičnosti poslovanja općenito.

U Hrvatskoj je 25 posto anketiranih istaknulo nedostatan kapital kao prepreku pokretanju tvrtke, što je znatan pomak u odnosu na anketu iz 2009. godine kada je ovaj argument istaknulo čak 46 posto anketiranih poduzeća (osoba), a samo 14 posto subjekata malog gospodarstva nema problema u kreditiranju, što je puno lošije od europskog prosjeka (35,4 posto). Glavni izvor financijskih sredstava poduzećima su banke radi nerazvijenog tržišta kapitala, zbog čega uglavnom nema interesa za ulazak fondova rizičnog kapitala u vlasničku strukturu malih i srednjih poduzeća. U Hrvatskoj poduzeća sredstva odobrenih kredita najviše koriste za kupovinu zemljišta i opreme (čak 50 posto), pa su poticaji u formi odobravanja kreditnih garancija vrlo važni za 54 posto subjekata malog gospodarstva.

Kada je riječ o želji za samozapošljavanjem, Hrvatska je među vodećim zemljama Europske unije. Nalazi se na visokom drugom mjestu, odmah iza Litve, s 54 posto stanovnika sklonih samozapošljavanju. No, u Hrvatskoj postoji najveća razlika između sklonosti samozapošljavanju i vjerojatnosti samozapošljavanja. Iako je stav o poduzetnicima postao pozitivniji u 2012. u odnosu na 2009., Hrvatska se u pozitivnim percepcijama nalazi na predzadnjem mjestu u analiziranom skupu zemalja. Pri tome razloge ne treba tražiti u makroekonomskom okruženju, koje je unatoč krizi, stabilno, već prvenstveno u poslovnom okruženju (osim infrastrukture) i promociji poduzetništva. Veliki će naponi biti potrebni da se Hrvatsku vrati na dobar razvojni put u čemu će veliku ulogu imati poboljšanje kvalitete javnih servisa za podršku poduzetništvu.

Tematsko područje 6: Okoliš

Osnovni cilj Republike Hrvatske u području okoliša je unaprijediti stanje okoliša razvojem infrastrukture za gospodarenje komunalnim otpadom, sanacijom odlagališta i visoko onečišćenih lokacija, te razvojem infrastrukture za opskrbu pitkom vodom i obradom komunalnih otpadnih voda. Postojeći sustav gospodarenja otpadom nije ekološki prihvatljiv i održiv te su potrebna iznimno velika financijska i tehnička ulaganja kako bi se usvojili zahtjevi i standardi Europske unije vezani uz gospodarenje otpadom. Potencijalne vrste ulaganja obuhvaćaju izgradnju regionalnih/županijskih centara za gospodarenje otpadom sa svom pratećom infrastrukturom (pretovarne stanice, reciklažna dvorišta itd.) i opremom te sanaciju i rehabilitaciju postojećih odlagališta i točaka visoko onečišćenih otpadom (tzv. crnih točaka). U cilju podizanja kvalitete života te ispunjavanja obveznih standarda Europske unije vezanih uz sektor upravljanja vodama potrebna su velika ulaganja u cjelokupni sektor voda (vodoopskrba, odvodnja otpadnih voda i pročišćavanje otpadnih voda), s naglaskom na veća naselja (aglomeracije) sukladno obvezama iz Plana provedbe vodnokomunalnih direktiva (Direktiva o vodi za piće i Direktiva o komunalnim otpadnim vodama). Potencijalne vrste ulaganja obuhvaćaju izgradnju i obnovu vodoopskrbnog sustava (vodocrpilišta, mreža, obrada pitke vode, mjere za smanjenje gubitaka itd.), izgradnju i obnovu sustava odvodnje te izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Očuvanju morskog okoliša i priobalnog prostora kao i očuvanju prirodne i kulturne baštine, te biološke raznolikosti nužno je posvetiti osobitu pažnju, te poticati odgovarajuće vrednovanje i turističku eksploataciju. Informatički sustav zaštite okoliša (ISZO) doprinijet će praćenju i izvješćivanju o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj.

Tematsko područje 8: Zaposlenost

Kretanja na hrvatskom tržištu rada određena su demografskim trendovima koje obilježava proces starenja stanovništva, gospodarskim faktorima i međunarodnom konkurentnošću i njihovom utjecaju na potražnju za radom, ali i širim skupom socio-ekonomskih pokazatelja, poput obrazovne razine i svjetonazora stanovništva. Mjere za povećanje zaposlenosti povezane su i s politikama vezanim uz ostvarenje ostalih strateških ciljeva hrvatskog gospodarstva poput povećanja konkurentnosti rastom izdvajanja za istraživanje i razvoj i oslanjanjem na suvremene tehnologije. Poticanje rasta zaposlenosti pozitivno doprinosi i smanjenju siromaštva i jačanju održivosti javnih financija.

Pozitivni gospodarski trendovi u razdoblju 2002.-2008. utjecali su na povećanje zaposlenosti i smanjivanje zaostatka u odnosu na Europsku uniju, iako je doprinos rada porastu gospodarske aktivnosti bio niži u usporedbi s novim članicama EU. Globalna kriza i niža razina međunarodne konkurentnosti utjecale su na značajan pad gospodarske aktivnosti, te se i stanje na tržištu rada pogoršalo i vratilo na razinu s početka razdoblja. Stanje na tržištu rada u Hrvatskoj se kontinuirano pogoršava od 2008. godine, te se povećava jaz u stopama aktivnosti i zaposlenosti u odnosu na prosjek EU, a posebno u odnosu na uspješne nove članice. Sa stopom aktivnosti stanovništva od 65,4 posto, te stopom zaposlenosti stanovništva (u dobi 20-64 godine) od 55,3 posto Hrvatska se nalazi na samom začelju u usporedbi sa zemljama EU. U razdoblju do 2020. godine potrebno je uložiti znatne napore u smanjivanje razlike u odnosu na uspješnije zemlje, ali je razvidno da će pokazatelji zaposlenosti biti još uvijek ispod ciljane vrijednosti iz strategije Europa 2020.

Analiza pokazuje da su pojedine specifične skupine stanovnika posebno pogođene lošim stanjem na tržištu rada, te je za te skupine potrebno uložiti dodatne napore na povećanje zapošljavanja. U pogledu dobnih skupina, stope zaposlenosti su izrazito niske za mlade osobe i osobe u dobi od 50-64 godine. Mlađe osobe izvan sustava obrazovanja izrazito teško pronalaze zaposlenje, te je stopa nezaposlenosti ove skupine među najvišima u EU. S druge strane, kod osoba starije dobi nemogućnost pronalazjenja posla često rezultira prelaskom u neaktivni dio stanovništva. Poseban problem odnosi se

na kategoriju dugotrajne nezaposlenosti, budući se s odmakom vremena i zastarijevanjem znanja i vještina, smanjuje i zapošljivost takvih osoba, a time i vjerojatnost pronalaženja posla. Stope aktivnosti i zaposlenosti niže su kod ženskog stanovništva. Stupanj obrazovanja povezan je s vjerojatnošću zaposlenja, te je nezaposlenost najviša kod osoba s najnižom stručnom spremom. Zbog umirovljenja vezanih uz Domovinski rat u pojedinim dobnim skupinama zamjetna je niža aktivnost muškog dijela u usporedbi s novim članicama EU. Relativno visoke regionalne razlike u nezaposlenosti ukazuju na nisku mobilnost stanovništva. Podaci o strukturi slobodnih radnih mjesta i novoprijavljenih nezaposlenih osoba ukazuju na postojanje neusklađenosti između ponude i potražnje u pogledu djelatnosti i obrazovanja.

Vlada Republike Hrvatske provodi različite programe za poticanje zapošljavanja ciljanih skupina stanovništva u skladu s uočenim problemima, iako su zbog proračunskih ograničenja sredstva namijenjena takvim programima ograničena. Smanjenjem doprinosa na plaće i izmjenama Zakona o radu Vlada namjerava smanjiti trošak rada i povećati fleksibilnost na tržištu rada, te time također potaknuti zapošljavanje. Dostupnost sredstava iz europskih strukturnih fondova povećat će učinkovitost programa zapošljavanja. Povećanjem učinkovitosti i modernizacijom rada središnjeg Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i regionalnih ureda također će se dati potpora zapošljavanju, regionalnoj mobilnosti i smanjenju neusklađenosti između ponude i potražnje za radom. Kvalitetnijom zdravstvenom skrbi treba utjecati na poboljšanje zdravstvenog stanja populacije što će doprinijeti višim stopama aktivnosti posebno starijeg dijela populacije, te potencijalno produženja radnog vijeka. Povećavanjem izdvajanja za skrb predškolske djece može se utjecati na povećanje stopa aktivnosti u obiteljima s djecom. Poticanje različitih programa iz područja cjeloživotnog učenja nužno je zbog povećanja zapošljivosti. Osim ciljanih programa zapošljavanja usmjerenih na pojedine skupine stanovništva na nacionalnoj razini, pri izradi regionalnih programa razvoja treba voditi računa o ljudskom potencijalu kao ključnom faktoru rasta, te poticati aktivnosti koje uz ostvarenje ostalih regionalnih ciljeva mogu doprinijeti i rastu zaposlenosti.

Tematsko područje 9: Socijalno uključivanje

Hrvatska se suočava s izuzetnim rizicima u pogledu siromaštva i socijalne isključenosti. Usporedba sa zemljama EU ukazuje da je Hrvatska jedna od zemlja s najtežom socijalnom situacijom. U riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti je 2011. godine bilo 32,7 posto stanovništva i u samo tri zemlje EU taj je postotak bio veći. Posebno su nepovoljni pokazatelji povezani s tržištem rada, poput postotka stanovništva koje živi u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom gdje je Hrvatska u situaciji koja je lošija od bilo koje zemlje EU. To pokazuje da područje socijalnog uključivanja i borbe protiv siromaštva zaslužuje da dobije prioritet u privlačenju europskih fondova.

Niska stopa zaposlenosti povezana je s povećanim rizikom siromaštva. Mjere politike aktivacije, posebno usmjerene na kućanstva s niskim dohodima i druge ranjive skupine, uz sredstva iz europskih fondova, imaju potencijal za popravljavanje situacije – npr. politike obrazovanja i doškoloavanja (npr. *training vouchers*).

Starije osobe (posebno žene), nezaposleni, samci (posebno stariji samci) te jedno-roditeljske obitelji su skupine s najvećim rizikom od siromaštva u Hrvatskoj. Službeni dokumenti i istraživanja ukazuju da su osobe s invaliditetom, izbjeglice, povratnici, prognanici te Romi skupne s visokim rizikom od socijalnog isključivanja, a ranjive skupine stanovništva uključuju beskućnike, ovisnike, žrtve obiteljskog nasilja, seksualne manjine, te osobe koje žive s HIV-om.

U Hrvatskoj postoje značajne razlike u stupnju razvijenosti između različitih geografskih područja, i čini se da se one produbljuju. U europskom kontekstu, Hrvatska je jedna od zemalja s iznadprosječnim razlikama. Život u ruralnim područjima povezan je sa značajno većim rizikom od siromaštva i nižim stupnjem razvijenosti, a tim područjima prijeti i rizik depopulacije.

Hrvatska je u 2010. godini 20,8 posto BDP-a izdvajala za socijalnu zaštitu, dok je prosjek za EU bio 29,4 posto BDP-a. Iako je većina novih članica EU imala niža izdvajanja od Hrvatske, pokazuje se da je Hrvatska relativno malo sredstva izdvajala za socijalnu pomoć, odnosno za izravnu pomoć najugroženijim skupinama.

U Hrvatskoj postoji problem pristupačnosti socijalnih usluga, posebno su izražene regionalne neujednačenosti u pristupačnosti socijalnih usluga.

Tematsko područje 10: Obrazovanje

Hrvatski obrazovni sustav se trenutno nalazi na raskrižju između duboko ukorijenjenih postavki naslijeđenih još iz socijalističkog sustava i pokušaja priključka modernim gospodarstvima Europske unije, prije svega temeljenih na visokim tehnologijama i visoko kvalificiranoj radnoj snazi. Tome u prilog govore podaci kako je u Hrvatskoj prisutan veoma nizak udio osoba (18-24) koje rano napuštaju školovanje (4,2 posto u 2012. prema 12,8 posto u EU-27) te prilično visok udio osoba za završenim srednjoškolskim obrazovanjem u dobi između 20 i 24 godine starosti (89,0 posto u 2012. prema 64,7 posto u EU-27). Također, primjetan je i visok udio učenika u strukovnom srednjem obrazovanju (72,5 posto u 2009. prema 49,6 posto u EU-27), te povoljan omjer učitelja/nastavnika i djece/učenika na svim razinama obrazovanja. S druge strane, u Hrvatskoj je više nego očito nizak udio visokoobrazovanih, bilo u populaciji između 30 i 34 godina starosti (23,7 posto u 2012. prema 35,8 posto u EU-27), bilo u stanovništvu (18-64) općenito (16,1 posto u 2011. u usporedbi s EU-27 gdje udio iznosi 24,7 posto).

Kao problem se posebno ističe niska razina izdvajanja za obrazovanje (4,27 posto BDP-a u 2010. prema 5,41 posto BDP-a u EU-27), posebno iz privatnih izvora (0,26 posto BDP-a u 2010. prema 0,79 posto BDP-a u EU-27). Iz svega toga proizlazi neadekvatna infrastruktura i nedovoljna opremljenost na svim razinama obrazovanja, što je posebno vidljivo u nedostatku školskih sportskih objekata te nedostatnim uvjetima za obrazovanje učenika s poteškoćama u razvoju. Također, nedostatak sredstava se ogleda i u nedovoljnoj kompetentnosti nastavnog osoblja na svim razinama obrazovanja. To je posebno izraženo u nastavi iz matematike i prirodnih znanosti (kod 15-godišnjih učenika), čemu u prilog govore i loši rezultati obrazovnih dosega za 15-godišnjake (*PISA test*), prvenstveno iz matematike.

Nadalje, u Hrvatskoj je prisutan i nizak obuhvat djece programom predškolskog odgoja (57,0 posto djece u dobi od četiri godine uključeno u programe predškolskog odgoja i obrazovanja u 2010. prema EU-27 prosjeku obuhvata od 90,8 posto). Kod predškolskog odgoja su posebno izražene velike regionalne razlike u pokrivenosti djece predškolskim programima. Također, jaslički programi, namijenjeni djeci do treće godine života, su daleko slabije razvijeni od vrtićkih.

U slučaju visokog (tercijarnog) obrazovanja, osim niskih izdvajanja za tu razinu obrazovanja općenito, izražena je niska financijska potpora za studente u visokom obrazovanju što dodatno utječe na nejednak pristup visokom obrazovanju za sve (socioekonomske) skupine stanovništva. Primjetan je i visok postotak studenta koji odustaju u ranoj fazi studiranja, dok je internacionalizacija sustava visokog obrazovanja tek u začetima obzirom da je izražena niska mobilnost kako studenata tako i nastavnog osoblja na visokoobrazovnim institucijama.

Sustav obrazovanja je isprepleten s funkcioniranjem tržišta rada, i to na više razina. No, u Hrvatskoj su tu prisutni mnogi problemi. Prije svega, izražen je nizak udio visokoobrazovanih među zaposlenom populacijom. Nadalje, vidljivo je i postojanje (vertikalne i horizontalne) neusklađenosti između obrazovanja i zanimanja/zaposlenja, što se očituje i visokoj stopi nezaposlenosti visokoobrazovane radne snage. Osim toga, postoje i velike razlike među različitim sektorima, odnosno područjima djelatnosti. Na primjer, primjetna je niska zastupljenost visokoobrazovanog kadra u prerađivačkoj industriji (11,8 posto u 2011. u usporedbi s 19,7 posto u EU-27). Osim toga, kao problem se pojavljuje i nedovoljno kompetentna radna snaga u djelatnostima turizma, zaštite okoliša i energetske učinkovitosti, ali i nedostatak kompetentnog kadra u malim i srednjim poduzećima, posebno u vezi s inovacijama te istraživanjem i razvojem. S time je povezan i nizak udio sudjelovanja odraslog stanovništva (25-64) u cjeloživotnom obrazovanju (2,4 posto stanovništva (25-64) u 2012. prema 9 posto u EU-27), kao i obuhvat i dostupnost srednjih strukovnih škola, ali i institucija cjeloživotnog obrazovanja na razini države kao cjeline.

Tematsko područje 11: Javna uprava

Javna uprava u Hrvatskoj je iznimno složena obzirom na veliki broj proračunskih i izvanproračunskih korisnika, ustroj državne uprave i broj jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, između kojih valja unaprijediti koordinaciju, funkcionalno povezivanje i praćenje učinkovitosti. Usporedba s EU-27 ukazuje na zaostajanje Hrvatske u učinkovitosti pružanja javnih usluga, kvaliteti regulative i administrativnog opterećenja gospodarstva te integritetu javnih službi, što posljedično smanjuje povjerenje javnosti u institucije. Hrvatskoj nedostaje institucionalnih kapaciteta, posebno u pogledu modernizacije poslovanja, informatizacije sustava i pružanja

usluga krajnjim korisnicima, pokazatelja učinkovitosti te kompetencija zaposlenih. Istaknuta područja nastavka reformi javne uprave su prostorno planiranje, pravosuđe i upravljanje ljudskim potencijalima, pri čemu kvaliteti javne uprave doprinosi i suradnja s organizacijama civilnog društva.

Tematsko područje 1:

Jačanje istraživanja, tehnološki razvoj i inovacije

Utjecaj tehnologije na ekonomski razvoj predmet je interesa društvenih znanosti u posljednjih pedesetak godina. Pri tome je razlika u tehnološkom razvoju faktor kojim se objašnjava razlika u razvijenosti zemalja. Kasnije je prepoznavanje društvenih vrijednosti (izraženih varijablama u ekonomskim modelima), kao osnove društveno-ekonomskog razvoja, utjecalo na usložnjavanje analize odnosa tehnologije i ekonomskog razvoja⁴. Tako je funkcioniranje institucija postalo ključan element kojim se dodatno tumači odnos između tehnologije i ekonomskog razvoja. U tom kontekstu, učinkovito djelovanje institucija zahtijeva postojanje adekvatnog društveno-ekonomskog okvira koji omogućuje razvoj i učinkovito djelovanje inovacijskih kapaciteta na razini poduzeća, civilnog društva kao i na razini nacionalne ekonomije.

Radi toga je potrebno razumjeti interakcije između sektora odgovornih za stvaranje i širenje inventivnih i inovativnih aktivnosti s institucionalnim okvirom u okviru kojeg se te aktivnosti pojavljuju. Pri tome su važni odnosi između inovacijskih inputa (aktivnosti istraživanja i razvoja) i rezultata inovativnog djelovanja⁵ unutar poduzeća, što je povezano s rezultatima njihovog poslovanja. Usporedno s tim važna je efikasnost inovacijske politike koja izravno utječe na kvalitetu donošenja i primjene mjera inovacijske politike unutar javnog sektora. Dodatno, važni su i odnosi između organizacija i institucija i njihove okoline gdje se u postupku razmjene i potrošnje dobara i usluga uključuju i inovativni proizvodi i/ili inovativne usluge. Tako nešto je neminovno isprepletano s procesima i politikama koji mogu stimulativno ili sprečavajuće djelovati prema inovativnim aktivnostima, inventivnim aktivnostima kao i aktivnostima istraživanja i razvoja.

Jačom ulogom institucija u analizi odnosa tehnologije i razvoja počelo je širenje koncepata koji su uključivali analizu različitih oblika sposobnosti (engl. *capability*)⁶ i kapaciteta (engl. *capacity*)⁷ i to u nacionalnim ekonomijama u kontekstu tehnološkog dostizanja (engl. *catching-up*) tehnološko razvijenih zemalja. To je dovelo do toga da su se razvijali koncepti kao što su *nacionalni sistem inovacija*⁸ (Lundvall, 1992 i 2006) i *nacionalni inovacijski kapacitet*⁹ (Radošević, 2004). Inovacijske strategije poduzeća i inovacijske politike imaju za cilj prevladati prepreke nacionalnog tržišta, kao što su veličina i/ili neprikladna tržišna struktura što čini osnovu i pretpostavku za postizanje konkurentnosti na međunarodnim tržištima.

Osnovni je cilj ove analize ukazati na trenutno stanje i obilježja istraživačkog i inovacijskog sektora u Hrvatskoj. Usporedna analiza se temelji na odabranim podacima za razdoblje 2002.-2011¹⁰. Usporedna analiza uključuje zemlje koje su postale članice EU u 2004. i 2007. godini. To su Bugarska, Češka, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Poljska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija. Analiza je usmjerena na sljedeće vrijednosti aktivnosti istraživanja i razvoja: inventivne aktivnosti, ljestvicu inovacijske unije, pokazatelje *doing business* kao i pokazatelje koji se odnose na inovacijsku suradnju i izvore informacija za inovativna poduzeća. Osnovni su ciljevi ovog pristupa pokušati dobiti varijable koje govore o kvaliteti inovacijskog procesa unutar poduzeća i javnog sektora kao i one koje govore o interakciji poduzeća i organizacija s okolinom u kojem navedeni subjekti djeluju.

⁴ Pri tome se pojavljuju sljedeće varijable stabilnost političkog sustava, pravo vlasništva kao i stupanj razvijenosti obrazovnog sustava.

⁵ Riječ je o inovativnim proizvodima i uslugama i inovacijskim procesima.

⁶ Richardson (1972) je definirao tehnološke sposobnosti kao odgovorajuće znanje, iskustvo i vještine potrebne poduzećima i organizacijama u cilju uvođenja novih proizvoda, usluga, procesa kao i oblika organizacija.

⁷ U tom se kontekstu apsorpcijski kapacitet koji su definirali Cohen i Levinthan može se razumjeti kao skupina organizacijskih rutina i procesa, uz pomoć kojih poduzeća prihvataju, asimiliraju, transformiraju i istražuju znanje kako bi se stvorile dinamičke organizacijske sposobnosti potrebne za poduzimanje inovativnih aktivnosti s ciljem stjecanja i održavanja konkurentskih prednosti.

⁸ U svojim radovima Lundvall (1992) i Lundvall (2006) definira ovaj koncept dinamičkim kategorijama institucija i agenata koji implementiraju i primjenjuju inovacijske aktivnosti u određenoj zemlji, regiji ili sektoru.

⁹ Radošević (2004) objašnjava kako je nacionalni inovacijski kapacitet sposobnost države u pogledu proizvodnje i komercijalizacije tehnologija. Pri tome su osnovni elementi ovog koncepta ponuda inovacija i istraživanja, apsorpcijski kapacitet koji su definirali Cohen i Levinthan (1989).

¹⁰ U slučaju kada za odabrani pokazatelj ne postoji podatak za 2011. godinu, koristi se posljednji dostupni podatak.

Udio ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj u BDP-u (engl. GERD - *gross expenditure on research and development*) osnovni je pokazatelj unutar istraživačko-razvojnog sektora i govori o visini izdataka usmjerenih upotrebi znanja i tehnologije u nacionalnoj ekonomiji. U razdoblju 2002.-2011. udio se ovih izdataka u Hrvatskoj smanjio s 0,96 posto u 2002. na 0,75 posto u 2011. godini. (slika 1.1 u Prilogu). Ipak u 2011. godini Hrvatska (0,75 posto) je imala bolje vrijednosti u odnosu na Latviju (0,7 posto), Slovačku (0,68 posto), Bugarsku (0,57 posto) i Rumunjsku (0,48 posto). Zanimljivo, kako je Hrvatska jedina zemlja koja je u analiziranom razdoblju doživjela smanjenje ovih izdataka za više od dvadeset postotnih bodova (22). U istom razdoblju promatranja došlo je do povećanja udjela izdataka za istraživanje i razvoj na razini zemalja EU-27 gotovo za osam postotnih bodova (7,9) i iznosio je 2,03 posto u 2011. godini. To znači da su u 2011. godini u prosjeku zemlje EU-27 izdvajale dva i po puta više za istraživanje i razvoj u odnosu na Hrvatsku.

Unutar poslovnog sektora se udio izdataka za istraživanje i razvoj u BDP-u (engl. BERD – *business expenditure on research and development*) također smanjio u razdoblju 2002. - 2011. godine. Za razliku od 2002. godine kada je udio poslovnih izdataka za istraživanje i razvoj iznosio 0,41 posto, ovaj udio je 2011. godine iznosio 0,34 posto (slika 1.2 u Prilogu). To je smanjenje za sedam postotnih bodova. U istoj godini promatranja, prema ovom pokazatelju hrvatska su poduzeća u prosjeku bila bolja u odnosu na poduzeća sljedećih zemalja: Bugarska (0,30 posto), Slovačka, (0,25 posto), Litva (0,24 posto), Poljska (0,23 posto), Latvija (0,19 posto) i Rumunjska (0,17 posto). Gotovo su sve analizirane zemlje, osim Hrvatske, Rumunjske i Slovačke, imale povećanje udjela ovog pokazatelja u odnosu na BDP. Pri tome se udio izdataka za istraživanje i razvoj u BDP-u u zemljama EU-27 povećao za pet postotnih bodova i iznosio je u 2011. godini 1,26 posto. To znači da su u prosjeku poduzeća zemalja EU-27 tri puta više izdvajala u istraživanje i razvoj u odnosu na poduzeća u Hrvatskoj. Ovaj pokazatelj ukazuje na povoljnu konkurentnu poziciju Hrvatske u odnosu na zemlje koje postižu skromnije rezultate u onim proizvodima i uslugama koje imaju veći intezitet aktivnosti istraživanja i razvoja u svojim troškovima. Riječ je u prosjeku o proizvodima koji pripadaju višoj srednjoj tehnološkoj razini kao i visokoj tehnološkoj razini. U skladu s tim tumačenjem ovaj pokazatelj pokazuje nepovoljnu konkurentnu poziciju Hrvatske u odnosu na zemlje koje u prosjeku postižu bolje rezultate korištenjem ovog pokazatelja.

Prema pokazatelju udio zaposlenih u aktivnostima istraživanja i razvoja u poslovnom sektoru u odnosu na ukupan broj zaposlenih u 2011. godini Hrvatska (0,13 posto) je u odnosu na prosjek EU-27 (0,56 posto) zaostajala više od četiri puta (4.3) (slika 1.3 u Prilogu). Hrvatska prema ovom pokazatelju postiže bolje vrijednosti od sljedećih zemalja: Slovačka (0,12 posto), Poljska (0,11 posto), Rumunjska (0,1 posto), Latvija (0,08 posto) i Bugarska (0,07 posto). U odnosu na 2002. godinu (0,12 posto) u 2011. godini Hrvatska postiže gotovo identične vrijednosti ovog pokazatelja.

Skupni pokazatelj *ljestvica inovacijske unije* (engl. *Innovation Union Scoreboard*) omogućuje usporedbu jakosti i slabosti istraživačkih i inovacijskih sistema¹¹ i on zorno prikazuje da Hrvatska pripada trećoj skupini zemalja (engl. *moderate innovators*) (slika 1.4 u Prilogu). Od analiziranih zemalja ovoj skupini zemalja pripadaju Estonija, Češka, Slovačka i Litva. Bugarska, Rumunjska, Latvija i Poljska pripadaju skupini „skromnih inovatora“ (engl. *modest innovators*). Slovenija je jedini izuzetak jer pripada skupini „inovacijskih sljedbenika“ (engl. *innovation followers*) i vodeća je prema ovom pokazatelju među analiziranim zemljama. Unutar ove analize postoji više podkategorija kojim se ocjenjuju inovacijska obilježja i aktivnosti istraživanja i razvoja te njihova interakcija s okolinom na nacionalnoj razini. Riječ je o podkategorijama *ljudski resursi*¹², *istraživački sistemi*¹³, *financije i podrška*¹⁴, *investicije i poduzeća*¹⁵, *povezanost i poduzetništvo*¹⁶, *intelektualna imovina*¹⁷, ali i o dimenzijama *inovatori*¹⁸ i *ekonomski učinci*¹⁹ (Innovation Union Scoreboard, 2013: 8-9).

¹¹ Odnosi se na zemlje EU kao i ostale odabrane zemlje među koji ma je i Hrvatska.

¹² Ovim se pokazateljem mjeri dostupnost visoko kvalificirane obrazovane radne snage i obuhvaća nove doktore znanosti, osobe između 30 i 34 godine sa završenim tercijarnim obrazovanjem, kao i osobe između 20 i 24 godine sa završenim srednjim obrazovanjem.

¹³ Ova skupina pokazatelja obuhvaća tri podskupine pokazatelja i mjeri međunarodnu konkurentnost znanstvenog sektora s fokusom na međunarodnu suradnju pri publiciranju, najcitiranije publikacije, kao i broj doktoranada izvan EU.

¹⁴ Pokušava mjeriti dostupnost financija za inovacijske projekte uz pomoć dvaju instrumenata. Prvi su instrument podrške fondovi rizičnog kapitala, a drugi instrument podrške je podrška Vlade usmjerene za istraživačko-razvojne projekte, kao i za inovacijske projekte koje provode sveučilišta i javne istraživačke organizacije.

¹⁵ Riječ je o investicijama koja su povezane s aktivnostima istraživanja i razvoja, kao i investicijama koje nisu povezane s aktivnostima istraživanja i razvoja.

¹⁶ Ovim se pokazateljem mjere tri skupine inovativnih aktivnosti. To su inovativne aktivnosti unutar poduzeća, inovativne suradnje između poduzeća, kao i inovativne suradnje između poduzeća i javnog sektora.

U odnosu na prosjek zemalja EU-27 Hrvatska (0,586) je najbolja u kategoriji *ljudski resursi* u čemu postiže bolje vrijednosti u odnosu na prosjek EU-27 (0,557). S druge strane, najskromnije rezultate postiže u kategorijama *intelektualna imovina* (0,107) kao i u kategoriji *istraživački sistem* (0,125). U usporedbi s novim članicama EU, Hrvatska i dalje najbolje rezultate postiže u području *ljudskih resursa* (0,586), odnosno četvrta je po vrijednosti iza Slovenije (0,671), Slovačke (0,746) i Litve (0,645). Osim toga, Hrvatska je četvrta po vrijednosti i u području *inovatori* (0,389), kao i *povezanost i poduzetništvo* (0,379). Prema vrijednostima pokazatelja inovatori Hrvatska pokazuje bolje rezultate u odnosu na sljedeće zemlje: Slovačku (0,289), Litvu (0,227), Mađarsku (0,131), Rumunjsku (0,124), Latviju (0,123), Poljsku (0,078) i Bugarsku (0,064). Prema pokazatelju *povezanost i poduzetništvo* (0,379) Hrvatska pokazuje bolje rezultate ponovno u odnosu na isti skup zemalja: Slovačku (0,301), Litvu (0,229), Mađarsku (0,217), Latviju (0,103) Poljsku (0,094), Bugarsku (0,088) i Rumunjsku (0,083). Skromne rezultate pokazuje u području *ekonomski učinci* (0,35) i *investicije* (0,217). Prema pokazatelju *ekonomski učinci* Hrvatska postiže bolje rezultate u odnosu na sljedeće zemlje: Poljsku (0,324), Bugarsku (0,245), Latviju (0,22) i Litvu (0,214). Prema pokazatelju *investicije* lošije rezultate u odnosu na Hrvatsku postižu sljedeće zemlje: Slovačka (0,21), Rumunjska (0,137), Latvija (0,111) i Bugarska (0,111). Ipak, najskromnije rezultate Hrvatska postiže u području *intelektualna imovina* (0,107) u odnosu na zemlje Središnje i Istočne Europe.

Postojeća struktura financijskog sektora u Hrvatskoj, čije je obilježje visoka eurizacija, izravno utječe na smanjenje poslovnih prihoda poduzeća i investicija (Tkalec i Verbič, 2013). To je usporedivo s nalazom Hashi i Stojčić (2013: 364) koji tvrde da viši trošak inovacija smanjuje ukupnu razinu investicija u inovativnim poduzećima u zemljama Središnje i Istočne Europe u odnosu na zemlje Zapadne Europe. Hrvatska je ove godine prema pokazatelju *Doing business* (World Bank, 2012: 3) kojim se mjeri institucionalna podrška pri poduzimanju investicijskih aktivnosti bila smještena na 84. mjesto od 183 analizirane nacionalne ekonomije. U odnosu na analizirane zemlje Hrvatska se nalazi na začelju. Unutar ovog skuponog pokazatelja Hrvatska postiže najbolje rezultate u kategorijama dobivanje kredita (40. mjesto), plaćanje poreza (42. mjesto) i provedba ugovora (52. mjesto) za razliku od kategorija dobivanje građevinskih dozvola (143. mjesto) i zaštita investitora (139. mjesto) u kojima postiže najskromnije rezultate.

Pri analizi invencija, a što je osnova inovativnih aktivnosti, kao i njihove patentne zaštite na europskim tržištima, ponovno se uočava kako je Hrvatska u odnosu na analizirane zemlje jedina zemlja koja je imala smanjen broj prijavljenih patenata pri Europskom patentnom uredu (engl. *EPO – European Patent Office*)²⁰ u razdoblju 2002.-2010. Za razliku od 2002. kada je broj prijavljenih patenata na milijun stanovnika bio 8,29 u 2010. je bilo 5,65 patenata na milijun stanovnika (slika 1.5 u Prilogu). To znači kako se broj prijavljenih patenata na milijun stanovnika smanjio za gotovo 32 posto. U istom razdoblju povećao se prosječan broj prijavljenih patenata kod zemalja EU-27. Tako su zemlje EU-27 u prosjeku 2002. godine imale prijavljena 106,08 patenata na milijun stanovnika, za razliku od 2010. godine kada su imala prijavljena 109,02 patenata na milijun stanovnika. To znači da su zemlje EU-27 u 2010. godini u prosjeku imale gotovo dvadeset puta (19,3) veći broj prijavljenih patenata na milijun stanovnika u usporedbi s Hrvatskom.

Korištenjem pokazatelja broj stanovnika podijeljen s brojem radikalnih inovacija dobiva se vrijednost prema kojoj se radikalna inovacija, odnosno nova inovacija za tržište najčešće pojavljuje u Sloveniji gdje se jedna radikalna inovacija pojavljuje na gotovo tri tisuće stanovnika (2819,5) u 2010. godini (slika 1.6 u Prilogu). Hrvatska je prema vrijednosti ovog pokazatelja na četvrtom mjestu (5645,1) iza Češke (3704,8) i Estonije (3427,4). Relativno dobre vrijednosti ovog pokazatelja mogu se objasniti usporedno boljom razvijenošću privrede u odnosu na analizirane zemlje kao i kvalitetom kadrova angažiranih na ovim poslovima.

¹⁷ Riječ je o različitim oblicima intelektualne imovine koja nastaje kao rezultat patentnih prijava, trgovačkih marki i putem dizajna.

¹⁸ Udio poduzeća koja su predstavila inovacije na tržištu bez obzira radi li se o inovacijama koje su nove za tržište ili je riječ o inovacijama koje su nove za poduzeće. Riječ je o inovacijama koje su tehnolojskog i/ili netehnolojskog oblika. Treći je pokazatelj prisustvo visoko rastućih poduzeća.

¹⁹ Učinci su uspjesi inovacija u području zapošljavanje u aktivnostima povezanim sa značajnijom upotrebom znanja, doprinos izvoza proizvoda visoke tehnologije i više srednje tehnološke razine trgovačkoj bilanci, izvoz visoko tehnoloških usluga, prodaja inovativnih usluga kao i prihodi od licenci i patenata i rezultati prodaje tehnologije u inozemstvo.

²⁰ Važnost ovog pokazatelja leži u činjenici što se na neizravan način mjeri prisutnost novih ideja i proizvoda na tržištima EU.

Osim što se inovacijskom suradnjom pokazuju zajednički naponi više institucija ili organizacija u razvoju novih proizvoda ili usluga, informacije o inovacijskim suradnjama govore i o stupnju internacionalizacije poslovanja. Osim toga, ovi podaci govore i o smjeru internacionalizacije odnosno na kojim se tržištima javljaju ti oblici suradnje. Prema podacima Eurostat-a²¹ više od svakog trećeg poduzeća (35,2 posto) koje se smatralo inovativnim bilo je uključeno u neki od oblika inovacijske suradnje u Hrvatskoj u razdoblju 2008.-2010. (slika 1.7 u Prilogu). To je gotovo deset postotnih bodova više u odnosu na prosjek inovativnih suradnji u zemljama EU-27 (25,4 posto). Prema ovom pokazatelju Hrvatska se nalazi na petom mjestu pri čemu je bolje rezultate u 2010. godini postigla u odnosu na Bugarsku, Rumunjsku, Poljsku i Latviju. Naime, male zemlje do 10 milijuna stanovnika, kao što je Hrvatska, ostvaruju inovacijsku suradnju uglavnom s inozemnim partnerima. Tako je Knell (2011:24) citirajući Eurostat pronašao da su male zemlje vodeće u inovacijskoj suradnji u svim kategorijama analize²² i to u razdoblju 2006.-2008. U slučaju Hrvatske izvjestio je da je 38 posto inovativnih poduzetnika angažirano u različitim oblicima suradnji, pri čemu se 14 posto odnosi na inovativne suradnje s partnerima unutar Europe²³. Korištenje različitih izvora je rezultat formalnih i neformalnih oblika suradnje²⁴. Pri tome su najčešći oblici inovativne suradnje između poduzeća. Ostali institucionalni izvori, kao što je znanstveni i obrazovni sektor, pojavljuju se rijede u inovacijskoj suradnji, što je povezano najčešće s pojavom radikalnih inovacija (novih inovacija za tržišta). Prema podacima Eurostat-a nešto više od svakog dvadesetog poduzeća u Hrvatskoj (5,07 posto) smatra kako su konzultanti, privatni istraživački laboratoriji, kao i privatni instituti za njih važni izvori informacija (slika 1.8 u Prilogu). U odnosu na ostale analizirane zemlje Hrvatska je u donjem dijelu ljestvice i ostvaruje bolje vrijednosti od sljedećih zemalja: Češka (3,82 posto), Slovačka (3,5 posto) i Litva (4,8 posto).

²¹ Eurostat, dostupno na <http://ec.europa.eu/eurostat>.

²² Danska je vodeća zemlja u kategoriji inovativna poduzeća uključena u sve oblike inovacijskih suradnji (57 posto); Slovenija je vodeća u kategoriji udio inovativnih poduzeća uključenih u bilo koji tip inovacijske suradnje s ostalim zemljama u Europi (35 posto); Švedska je vodeća u dvije kategorije inovativna poduzeća uključena u bilo koji tip inovacijske suradnje sa SAD (11 posto), kao i u inovacijskoj suradnji s Kinom i Indijom (7 posto).

²³ Rezultati za ostale kategorije inovacijske suradnje s partnerima iz SAD-a (2 posto) i s partnerima iz Kine i Indije (1 posto).

²⁴ Pri tome se formalni oblici suradnje odnose na razvoj inovativnih proizvoda i usluga, kao i inovativnih procesa za razliku od neformalnih oblika suradnje koji se odnose na razmjenu informacija.

Tematsko područje 2:

Informacijske i komunikacijske tehnologije

Ovaj dio Analitičke podloge sadrži pokazatelje stanja u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija u Hrvatskoj u usporedbi s prosjekom EU-27 te s deset zemalja EU: Bugarskom, Češkom, Estonijom, Litvom, Latvijom, Mađarskom, Poljskom, Rumunjskom, Slovačkom i Slovenijom. Uspoređuju se pokazatelji:

- pokrivenost i korištenje širokopojasnog Interneta,
- dostupnost i korištenje ICT aplikacija za e-government,
- korištenje trgovine putem Interneta, i
- vještine i znanja korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

Ove su teme ujedno okosnica trinaest tematskih ciljeva definiranih u *Digital Agenda*. Podloga za analizu i usporedbu su prvenstveno podaci Eurostat-a i *Digital Agenda Scoreboard-a*, te podaci Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije (HAKOM). Dodatni podaci za usporedbu po zemljama nalaze se na web stranici <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/progress-country>.

Podaci obuhvaćeni analizom odnose se pretežito na razdoblje 2004.-2011. godine. Za pojedine godine unutar tog vremenskog razdoblja ne postoje podaci o nekim pokazateljima jer se oni prikupljaju anketama koje se ne provode nužno svake godine. Prema tome, tablice sadrže pokazatelje za one zemlje po godinama kako su oni dostupni.

Pokrivenost i korištenje širokopojasnog Interneta

Pokrivenost DSL i kabelskim mrežama u EU-27 još je 2010. dosegla razinu od 95,3 posto područja (slika 2.1 u Prilogu). U ruralnim područjima EU pokrivenost je iste godine bila 82,5 posto (slika 2.2 u Prilogu). Pokrivenost veću od prosjeka EU-27 i od zemalja EU-10 imala je jedino Mađarska (97,5 posto). Najmanju je pokrivenost imala Poljska (76,7 posto). Što se tiče pokrivenosti u ruralnim područjima, ona je u pojedinim zemljama EU izuzetno niska. U Bugarskoj je tako tek 33 posto ruralnog područja pokriveno DSL i kabelskim mrežama. Pokrivenost veću od prosjeka EU-27 imaju ruralna područja u Mađarskoj (93,4 posto), Sloveniji (86 posto) i Češkoj (85 posto). Podaci o pokrivenosti širokopojasnom mrežom za Hrvatsku iz ovog izvora nisu dostupni što onemogućuje usporedbu.

Prema podacima HAKOM-a, gustoća priključaka širokopojasnog Interneta putem fiksnog pristupa u Hrvatskoj 2011. godine bila je 20,07 posto. To je ispod prosjeka EU gdje je gustoća priključaka u istoj godini iznosila 27,68 posto. Hrvatska je po gustoći priključaka širokopojasnog Interneta na razini kao i Latvija. Od deset odabranih zemalja EU manju gustoću priključaka imaju Slovačka, Poljska, Rumunjska i Bugarska. Nadalje, svih deset zemalja EU odabranih za usporedbu su ispod prosjeka EU-27 (slika 2.3 u Prilogu), uz napomenu da je Estonija gotovo na razini prosjeka EU-27.

U posljednjih je pet godina gustoća priključaka širokopojasnog Interneta u zemljama EU u porastu (tablica 2.1 u Prilogu). Taj trend je prisutan u svih deset zemalja EU odabranih za usporedbu, kao i u Hrvatskoj.

Prošle je godine pristup Internetu imalo 66 posto kućanstava u Hrvatskoj (tablica 2.2 u Prilogu). Šestu godinu zaredom broj kućanstava s pristupom Internetu je u porastu, no još uvijek nije dosegnut prosjek EU-27. U EU-27 2012. godine 76 posto kućanstava imalo je pristup Internetu. Od deset članica EU toj su razini najbliže Estonija i Slovačka gdje 75 posto kućanstava ima pristup Internetu. Hrvatska je po ovom pokazatelju slična Češkoj u kojoj pristup Internetu ima 65 posto kućanstava.

Što se tiče širokopojasnog Interneta, njemu je 2012. godine imalo pristup 60 posto kućanstava u Hrvatskoj što je približno rasprostranjenosti pristupa širokopojasnom Internetu kućanstava u Litvi (tablica 2.3 u Prilogu). U Europskoj je uniji širokopojasni pristup Internetu imalo 73 posto kućanstava. Ovdje valja istaknuti Estoniju kao

jedinu zemlju od deset novih članica koja nadmašuje prosjek EU-27 po pristupu kućanstava širokopojasnom Internetu u cijelom promatranom razdoblju (tj. od 2004. godine) i Sloveniju gdje je ovaj pokazatelj na razini prosjeka EU-27 za 2012. godinu.

Širokopojasni Internet poprilično je rasprostranjen u hrvatskim poduzećima. Podaci Eurostat-a iskazuju da je 2012. godine bilo 88 posto poduzeća s pristupom širokopojasnom Internetu (tablica 2.4 u Prilogu). To je više nego u Rumunjskoj (63 posto), Bugarskoj (76 posto), Poljskoj (77 posto), Mađarskoj (85 posto) i Latviji (86 posto), no ipak manje o prosjeka EU-27 koji iznosi 90 posto poduzeća s više od 10 zaposlenih. Visoka je raširenost širokopojasnog Interneta u Sloveniji (97 posto), Litvi (95 posto) i Estoniji (94 posto).

Dostupnost i korištenje ICT aplikacija za e-government

Javne usluge putem Interneta u Hrvatskoj u većoj su mjeri dostupne poduzećima nego građanima. Isto tako, poduzeća ih koriste više nego što to čine građani. Konkretno, građanima Hrvatske u potpunosti je dostupno 50 posto osnovnih javnih usluga. Ovaj se podatak odnosi na 2010. godinu i u odnosu na prethodnu godinu zabilježen je porast dostupnosti osnovnih javnih usluga (tablica 2.5 u Prilogu). U usporedbi s EU-27 Hrvatska u ovom segmentu zaostaje za prosjekom. Naime, u EU je građanima dostupno 81 posto osnovnih javnih usluga. Neke od deset članica građanima su učinile dostupnim sve (ili gotovo sve) osnovne javne usluge putem Interneta. Tu se svakako ističu Slovenija (100 posto) i Estonija (90 posto). Većina novih članica zaostaje za prosjekom EU. U najvećoj mjeri zaostaje Slovačka sa samo 46 posto usluga dostupnih putem Interneta.

Hrvatski građani relativno slabo koriste dostupne im javne usluge putem Interneta (tablica 2.7 u Prilogu). 2010. godine tek je 19 posto građana putem online aplikacija komuniciralo s tijelima javne uprave. U EU-27 korištenje online aplikacija za komunikaciju s javnom upravom puno je bolje prihvaćeno među građanima. Na razini EU 41 posto građana se koristi online interakcijom s tijelima javne uprave. Za prosjekom najviše zaostaje Rumunjska gdje samo 8 posto građana komunicira s tijelima javne uprave putem Interneta. Od zemalja EU-10 online interakciji 2011. godine najviše su bili skloni građani Estonije (53 posto) i Slovačke (48 posto).

Kad je riječ o javnim uslugama za poduzeća, njihova je dostupnost u Hrvatskoj puno bolja. 2010. godine u Hrvatskoj je poduzećima preko Interneta bilo dostupno 88 posto osnovnih javnih usluga. To je gotovo na razini prosjeka EU-27 koji iznosi 89 posto. Isti postotak osnovnih javnih usluga dostupan je putem Interneta poduzećima u Poljskoj, Sloveniji i Slovačkoj. U Češkoj, Estoniji i Latviji putem Interneta u potpunosti su dostupne sve osnovne javne usluge. Po njihovoj dostupnosti za prosjekom EU-27 zaostaju Mađarska (50 posto), Litva (75 posto), Bugarska (75 posto) i Rumunjska (75 posto).

Online interakcija poduzeća u Hrvatskoj s tijelima javne uprave iznad je prosjeka EU-27, prema posljednjim dostupnim podacima. Iako je prije 2011. godine Hrvatska po tom pitanju zaostajala za EU, od 2011. odnosi su popravljeni. Tako u Hrvatskoj 86 posto poduzeća komunicira s tijelima javne uprave putem Interneta, a u EU-27 njih 84 posto. Od deset novih članica EU online interakcija s tijelima javne uprave najviše je izražena u Litvi gdje je 2011. godine čak 98 posto poduzeća koristilo online interakciju s javnom upravom.

U Hrvatskoj 15 posto poduzeća ponude za natječaje javne nabave šalje elektronskim putem (slika 2.4 u Prilogu). To je iznad prosjeka EU-27 za 2011. godinu gdje ih to čini 11 posto. Među deset novih članica, ovaj sustav najviše koriste poduzeća u Litvi (23 posto), Poljskoj (22 posto) i Slovačkoj (21,7 posto). U Sloveniji je slanje ponuda za natječaje javne nabave elektronskim putem prijavilo tek 0,1 posto poduzeća.

E-trgovina

Trgovina putem Interneta u Hrvatskoj još nije uzela maha kao u EU. Iako u porastu, udio populacije koji kupuje putem Interneta u Hrvatskoj još nije dosegao razinu EU-27. Prošle je godine udio građana koji je u jednogodišnjem razdoblju kupovao putem Interneta dosegao 23 posto ukupne populacije. To približno odgovara udjelu u EU-27 prije sedam godina. EU-27 prošle je godine dostigla 45 posto udjela u ukupnoj populaciji. Na

razini prosjeka EU-27 od deset novih članica jedino je Slovačka (45 posto). Preostalih devet novih članica ispod je te razine, pri čemu u Bugarska i Rumunjska jako zaostaju (tablica 2.8 u Prilogu).

Mjereno u postotcima od broja korisnika Interneta, u Hrvatskoj je također ispod razine u EU-27. 2012. godine je 36 posto korisnika Interneta u Hrvatskoj kupovalo putem Interneta. U EU-27 to je činilo 59 posto korisnika Interneta. Bugarska sa 17 posto i Rumunjska s 11 posto korisnika Interneta koji kupuju preko Interneta i po ovom pokazatelju najviše zaostaju za EU-27. Kupovina preko Interneta dosta je raširena u Sloveniji (49 posto korisnika Interneta) i Slovačkoj (56 posto korisnika Interneta).

Prodaja putem Interneta među hrvatskim građanima još je manje popularna nego kupnja. 2010. godine tek 4,5 posto populacije i 8,3 posto korisnika Interneta u razdoblju od jedne godine prodavalo putem Interneta. Postotak građana u EU-27 koji su prodavali iste godine iznosi 12,7 posto populacije i 18,5 posto korisnika Interneta. Godinu kasnije, tj. 2011., taj se udio dodatno povećao i iznosi 16,7 posto ukupne populacije i 23,4 posto korisnika Interneta (tablice 2.11 i 2.12 u Prilogu).

Kada je riječ o uključenosti poduzeća u kupovinu putem Interneta, podaci za Hrvatsku ukazuju na zaostajanje za prosjekom EU-27, no u nešto manjoj mjeri nego što je to slučaj s građanima. Naime, putem mreže je 2010. kupovalo 23 posto poduzeća u Hrvatskoj, dok je u EU-27 to činilo 33 posto poduzeća. Iz podataka u tablici 2.13 u Prilogu vidljivo je kako od deset novih članica u odnosu na Hrvatsku putem mreže kupuju više samo poduzeća u Češkoj (33 posto) i Litvi (26 posto).

No, čini se da hrvatska poduzeća prednjače pred prosjekom EU-27 po prodaji putem mreže (tablica 2.14 u Prilogu). Naime, prosjek za EU-27 u 2011. je 13 posto poduzeća. U Hrvatskoj iste godine 18 posto poduzeća prodavalo putem mreže. U usporedbi sa zemljama EU-10 veći postotak poduzeća koji prodaje putem mreže od Hrvatske imaju tek Češka (26 posto) i Litva (21 posto).

Po udjelu prodaje elektronskim putem u ukupnom prometu hrvatska su poduzeća blizu prosjeka EU-27 koji iznosi 13,7 posto (tablica 2.15 u Prilogu). U Hrvatskoj je udio te godine (2011.) bio 12,3 posto ukupnog prometa. Po udjelu prodaje elektronskim putem u ukupnom prometu ističu se Češka (24,7 posto), Mađarska (18,8 posto) i Slovačka (15,9 posto).

Vještine i znanja korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija

Prema podacima iz ankete o korištenju informacijskih i komunikacijskih tehnologija među stanovništvom iz 2009. godine u Hrvatskoj je 16 posto ispitanika imalo iskustva u izradi računalnih programa korištenjem posebnih programskih jezika (tablica 2.16 u Prilogu). Sudeći prema ovom podatku Hrvatska prednjači pred prosjekom EU-27 koji iznosi 9 posto. Od deset članica, iznad prosjeka EU je samo Estonija s 11 posto autora računalnih programa. Po udjelu pojedinaca koji su izradili računalni program u ukupnoj populaciji Hrvatska je 2009. godine bila na četvrtom mjestu u Europi, iza Finske (22 posto), Norveške (18 posto) i Luksemburga (17 posto). Od članica EU, samo su dvije zemlje ispred Hrvatske. Podaci za Hrvatsku nakon 2009. nisu dostupni.

Po izradi web stranica građani Hrvatske su blizu prosjeka EU-27 (tablica 2.17 u Prilogu). U EU-27 u prosjeku je 10 posto stanovništva kreiralo web stranicu. U Hrvatskoj je to učinilo 9 posto populacije 2010. godine. Od deset članica EU web stranice najviše izrađuju građani Estonije. Njihov udio je 2010. bio manji nego prije četiri godine (12 posto u odnosu na 20 posto), no i dalje i iznad prosjeka EU-27. Te je godine najmanji udio građana koji su izradili web stranicu u ukupnoj populaciji bio u Rumunjskoj i iznosio je tek 1 posto. Godinu dana kasnije Rumunjska je dosegla 7 posto udjela. Podaci za Hrvatsku nakon 2010. nisu raspoloživi.

Općenito srednju i naprednu razinu kompjuterskih vještina 2009. imalo je 40 posto građana Hrvatske (tablica 2.18 u Prilogu). Od EU-10 zemalja taj su udio imale Češka i Latvija. U obje je zemlje godinu kasnije došlo do poboljšanja računalnih vještina, no za Hrvatsku nisu dostupni podaci za tu godinu što onemogućava usporedbu i praćenje trenda. U svakom slučaju, prema posljednjim dostupnim podacima računalne vještine hrvatskih građana su ispod prosjeka EU-27 gdje je 2009. godine 49 posto stanovništva posjedovalo srednju i naprednu razinu računalnih vještina.

Srednju i napredu razinu vještinu korištenja Interneta ima 31 posto hrvatskih građana (tablica 2.19 u Prilogu). Prosjek EU-27 je 39 posto stanovništva. Od deset zemalja po vještinama korištenja Interneta najviše je odmakla Estonija s 56 posto građana koji imaju napredne vještine korištenja Interneta. Podatak se odnosi na 2011. godinu. Te je godine prosjek EU-27 bio 43 posto.

Po zapošljavanju ICT stručnjaka u poduzećima Hrvatska je s 21 posto na razini prosjeka EU-27 (tablica 2.20 u Prilogu). Udio poduzeća koja zapošljavaju ICT stručnjake veći je od prosjeka EU-27 u Češkoj (29 posto), Slovačkoj (25 posto), Latviji (23 posto) i Litvi (22 posto). Za prosjekom EU-27 najviše zaostaje Rumunjska u kojoj tek 4 posto poduzeća s više od deset zaposlenih zapošljava ICT stručnjake.

U odnosu na stjecanje ICT vještina kroz formalno obrazovanje, Hrvatska je 2007. zaostajala za prosjekom EU-27. Te je godine prema rezultatima ankete 49 posto populacije u dobi od 16 do 24 godine (slika 2.5 u Prilogu) i samo 9 posto populacije starosti od 25 do 54 godine (slika 2.6 u Prilogu) svoje ICT vještine steklo kroz formalno obrazovanje. Za usporedbu, prosjek EU-27 je 65 posto populacije u dobi od 16 do 24 te 20 posto populacije u dobi između 25 i 54 godine.

Tematsko područje 3:

Mala i srednja poduzeća

Za praćenje razvitka malog gospodarstva uobičajeno se koriste kvantitativni i kvalitativni pokazatelji. Najprikladniji izvor kvantitativnih podataka za ocjenu razvoja gospodarstva općenito, pa tako i malog gospodarstva je Globalni izvještaj o konkurentnosti (Global Competitiveness Report - GCR) World Economic Forum koji se objavljuje godišnje od 2006. godine za 144 zemlje svijeta. Temelji se na dvanaest glavnih stupova konkurentnosti, koji se koriste za ocjenu ukupne konkurentnosti gospodarstva, odnosno za izračun nacionalnog indeksa konkurentnosti (NCI) i pozicije (ranga) zemlje na globalnoj ljestvici konkurentnosti. Ocjene glavnih stupova konkurentnosti i njihovih sastavnica, kao i ukupni indeks mogu primiti vrijednosti od 1-7.

Preduvjeti ili stupovi konkurentnosti potrebni za najniži stupanj razvoja utemeljen na faktorima proizvodnje su: institucije, infrastruktura, makroekonomska stabilnost te zdravlje i završena osnovna škola. Preduvjeti za efikasno gospodarstvo su: srednjoškolsko i viši stupnjevi obrazovanja, efikasnost tržišta roba, efikasnost tržišta rada, razvitak financijskog tržišta, tehnološka spremnost i veličina tržišta. Preduvjeti za gospodarstvo temeljeno na inovacijama su: sofisticiranost poslovanja i inovacije. Navedenim grupama stupova konkurentnosti se sukladno visini BDP-a po stanovniku izraženom u američkim dolarima dodjeljuju odgovarajući ponderi na temelju kojih se računa vagana aritmetička sredina, odnosno indeks konkurentnosti i pripadajući rang gospodarstva na svjetskoj rang listi konkurentnosti. Kao što prikazuju podaci u tablici 3.1, Hrvatska se prema iznosu BDP-a po stanovniku nalazi u fazi tranzicije prema najvišem stupnju razvoja, ispred Rumunjske i Bugarske i zemalja bivše Jugoslavije, ali iza Češke, Slovačke i Slovenije koje su svrstane u inovativna gospodarstva. Od važnih hrvatskih trgovinskih partnera na visokim mjestima ljestvice konkurentnosti su: Njemačka (6.), Austrija (16.) i Italija (42.), dok je Irska s kojom se Hrvatska često uspoređuje na 27. mjestu na ljestvici konkurentnosti. Od zemalja koje su postale članice EU nakon 2004. godine na visokim mjestima su: Estonija (34.), Češka (39.), Poljska (41.), Litva (45.), Malta (47.), Latvija (55.), Slovenija (56.), Cipar (58.) i Mađarska (60.). Bugarska je 62., Slovačka 71., Rumunjska 78., a Hrvatska je tek na 81. mjestu, čak iza Crne Gore (72.).

Prema broju stanovnika s Hrvatskom su najviše usporedive Slovačka (5,4 milijuna), Litva (3 milijuna) te Irska (4,6 milijuna stanovnika). Od Hrvatske su po broju stanovnika manje Slovenija (2,1 milijun), Latvija (2 milijuna), Estonija (1,3 milijuna), Cipar (0,9 milijuna) i Malta (0,4 milijuna). Veće su: Bugarska (7,3 milijuna), Češka (10,5 milijuna), Mađarska (10 milijuna) i Austrija (8,4 milijuna), dok zbog veličine domaćeg tržišta uopće nisu za usporedbu Poljska (38,5 milijuna), Rumunjska (21,4 milijuna), Njemačka (81,8) i Italija (60,8 milijuna). U daljnjoj analizi će se koristiti podaci za Hrvatsku, te s Hrvatskom usporedive nove članice EU te s obzirom na visoki rang na ljestvici konkurentnosti uglavnom podaci za Austriju i Irsku, kao i starije zemlje članice EU u čijem smjeru razvoja Hrvatska treba težiti.

Tablica 3.1: Zemlje prema stupnju gospodarskog razvoja

2. stupanj razvoja – ekonomije utemeljene na efikasnosti (33 zemlje s BDP-om od 3-8,99 tisuća USD po stanovniku)	Tranzicija od efikasnih do inovativnih gospodarstava (21 zemlja s BDP-om od 9-17 tisuća USD po stanovniku)	3. stupanj razvoja – inovativna gospodarstva (35 zemlja s BDP-om većim od 17 tisuća USD po stanovniku)
Bugarska, Rumunjska, Makedonija, Crna Gora, Srbija	Hrvatska, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Poljska, Turska	Austrija, Cipar, Češka, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Irska, Malta, Italija, Nizozemska, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Velika Britanija

Napomena: *Zemlje koje su postale članice EU nakon 2004. godine su podvučene.

Izvor: Sastavljeno prema GCR (2012/2013).

Pored uobičajenih kvantitativnih podataka kojima se vrednuje broj malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu, udjel malog gospodarstva u ukupnoj zaposlenosti, prihodima i dobiti gospodarstva, te ostvarena dodana vrijednost po zaposlenom ili sektoru, stupanj razvijenosti malog gospodarstva se već 15-ak godina procjenjuje pomoću anketnih istraživanja. Ankete za praćenje poduzetničke klime usmjeravaju se poduzećima ili osobama

koje mogu i ne moraju biti poduzetnici. Tri najpoznatija istraživanja temeljena na anketama, čiji su rezultati javno dostupni, su: GEM (Global Entrepreneurship Monitor), ESE (Eurobarometer Survey on Entrepreneurship) i WBGES (The World Bank Enterprise Data/Survey). Njima, kada je o financiranju malog gospodarstva riječ, treba dodati i anketu Europske središnje banke o pristupu malog gospodarstva financijskim sredstvima (SAFE - Survey on the access to finance of SMEs), u praćenju likvidnosti i pravovremenosti plaćanja faktura Europski indeks plaćanja (EPI – European Payment Index) kao i dio istraživanja koji se temelji na anketi izvršnog menadžmenta poduzeća koji je sastavni dio Globalnog izvještaja o konkurentnosti. Nakon ulaska Hrvatske u EU I za Hrvatsku će se moći pratiti tzv. SMAF indeks (*SME access to finance index*), koji objavljuje Europska komisija radi praćenja poboljšanja u pristupu malog gospodarstva financijskim sredstvima i uočavanja razlika između zemalja članica EU. Ključne razlike između anketnih istraživanja prikazane su u tablici 3.2.

Tablica 3.2: Vrste međunarodnih istraživanja o razvoju malog gospodarstva

Obilježje	Global Entrepreneurship Monitor (GEM)	World Bank Group Entrepreneurship Survey (WBGES)***	Eurobarometer Survey on Entrepreneurship (ESE)	ECB Survey on the access to finance of SMEs (SAFE)
Cilj istraživanja	Mjerenje razlika u poduzetničkoj aktivnosti, stavovima i aspiracijama i identificiranje potrebnih politika	Proučava i uspoređuje dinamiku razvoja malog gospodarstva u heterogenim zakonskim, ekonomskim i političkim sustavima	Ispituje motivaciju, izbore i iskustvo, te prepreke samozapošljavanju, s ciljem definiranja poticajnih politika poduzetništvu	Ispituje se sklonost pojedinim instrumentima financiranja i ograničenja u financiranju
Izvor podataka	Za svaku zemlju najmanje 2.000 ispitanika starosti od 18-64 godine + najmanje 36 eksperata	Podaci o registriranosti poduzeća statističke i porezne evidencije, gospodarske komore, zavodi za zapošljavanje	Za svaku zemlju od 500-1000 ispitanika starijih od 15 godina	Oko 7.000 poduzeća
Pokrivenost istraživanja	Globalna, trenutno 87 zemalja	Globalna trenutno (112 zemalja)	EU, EFTA, Hrvatska*, Turska. SAD. Japan, Južna Koreja i Kina	EU, EFTA, Albanija, Hrvatska, Srbija, Makedonija
Glavni objekt analize	Osoba	Poduzeće	Osoba	Poduzeće
Pokrivenost razvojnih faza poduzeća	Početna faza, zrela faza i prestanak poslovanja	Nova poduzeća	Početna, zrela faza i prestanak poslovanja	N/A
Učestalost istraživanja	Godišnje	Godišnje	Periodički, u pravilu dvogodišnje	Šestomjesečno
Početak provođenja istraživanja	1999.	2004.	2001-2003.; 2004; 2007; 2009; 2012	Od 2009**

Napomena: *Istraživanje pokriva Hrvatsku od 2009. godine. **Prva anketa o pristupu financijskim sredstvima za EU-15 rađena je 2005. godine, a za novih 10 članica 2006. godine. *** Poznatija pod nazivom Doing Business Report.

Izvor: Prikaz autora.

Administrativni teret poslovanja ocjenjuje Svjetska banka godišnje u izvještaju Doing Business (WBGES). Prvi takav izvještaj objavljen je 2004. godine za 133 zemlje, dok je u zadnjem analizirano 185 zemalja. U izradi Doing Business izvještaja svoj doprinos s terena daju odvjetnici i koriste se dostupni podaci o troškovima i trajanju pojedinih procedura važnih u svakodnevnom poslovanju poduzeća. Najstarije anketno istraživanje je GEM, u kojem Hrvatska sudjeluje od 2002. godine. Specifičnost GEM-a je što se, uz stavove nasumce odabranih ispitanika, ispituju i stavovi eksperata u području i jedan je od najvažnijih izvora podataka o percepciji poduzetništva. Međutim, njezin glavni nedostatak je usporedivost, jer u istraživanju ne sudjeluju sve zemlje svake godine. WBES je u ispitivanju preduvjeta razvoja gospodarstva slična GCR-u, dok je Eurobarometer Survey on Entrepreneurship najviše usmjeren postojećim i budućim poduzetnicima.

U Strategiji razvoja poduzetništva od 2013.-2020. definirano je pet strateških razvojnih ciljeva malog i srednjeg poduzetništva: poboljšanje ekonomske uspješnosti, olakšavanje pristupa financiranju, promocija poduzetništva, povećanje poduzetničkih vještina i poboljšano poslovno okruženje. Također je definirano nekoliko pokazatelja za praćenje ostvarenja strateških ciljeva. Cilj je ove Analitičke podloge identificirati dodatne pokazatelje za praćenje

uspješnosti malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj u odnosu na zemlje EU-27. Za svaki od predloženih pokazatelja u tablici 3.3 naveden je statistički izvor praćenja.

Tablica 3.3: Pokazatelji praćenja razvoja malog gospodarstva

Strateški cilj	Pokazatelj predložen u Strategiji razvoja poduzetništva 2013.-2020.	Dodatni pokazatelj(i) kojima se prati ostvarivanje strateškog cilja	Pokazatelji kojim se prati ostvarivanje svih strateških ciljeva
Poboljšanje ekonomske uspješnosti	<ul style="list-style-type: none"> Udio SME sektora u BDP-u 	<ul style="list-style-type: none"> Rang na GCR listi i rang prema svih 12 stupova konkurentnosti (GCI) Stupanj razvoja klastera (GCI – 11.03) Dubina lanca dodane vrijednosti (GCI -11.05) Sofisticiranost proizvodnog procesa (GCI – 11.07) Kapacitet za inovacije (GCI – 12.01) Izvoz u postotku BDP-a (GCI – 10.04) Broj lokalnih dobavljača (GCI – 11.01) Kvaliteta lokalnih dobavljača (GCI – 11.02) Iznos i učinak oporezivanja (GCI – 6.04) 	<ul style="list-style-type: none"> Razlozi zašto se radno sposobno stanovništvo ne odlučuje osnovati vlastitu tvrtku (ESE) Najproblematičniji faktori u razvoju gospodarstva (anketni dio GCR-a)
Olakšavanje pristupa financiranju	<ul style="list-style-type: none"> Veći udjel SME sektora u kreditnom portfelju Povećanje udjela ostalih financijskih instrumenata 	<ul style="list-style-type: none"> Preferencije u financiranju poduzeća (SAFE) Želja za poticanjem određenih oblika financiranja (SAFE) 	
Promocija	<ul style="list-style-type: none"> % registriranih aktivnih subjekata malog gospodarstva % novootvorenih poduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> Spremnost radno sposobne populacije na samozapošljavanje (ESE) Vjerojatnost samozapošljavanja u idućih pet godina (ESE) Percepcija o poduzetništvu (ESE) Broj procedura potrebnih za registriranje tvrtke (GCI – 6.06) Vrijeme potrebno za otvaranje poduzeća (GCI – 6.07) Etičnost ponašanja poduzeća (GCI – 1.18) Učinkovita primjena standarda financijskog izvještavanja i revizije (GCI - 1.19) TEA indeks – GEM Namjera započinjanja poduzetničke aktivnosti - GEM 	
Povećanje poduzetničkih vještina	<ul style="list-style-type: none"> % radne snage iz SME sektora u izobrazbi % znanstvenika zaposlenih u sektoru gospodarstva 	<ul style="list-style-type: none"> Formalno i neformalno obrazovanje stanovništva o poduzetništvu (ESE) Sklonost samozapošljavanju (ESE) Kvaliteta poslovnih škola (GCI – 5.05) Dostupnost specijaliziranih treninga za potrebe posla (GCI – 5.07) Sudjelovanje osoblja u obuci (GCI – 5.08) Oslanjanje na profesionalni menadžment (GCI-7.03) Dostupnost naprednih tehnologija (GCI- 9.01) 	
Poboljšano poslovno okruženje	<ul style="list-style-type: none"> Rang na Doing Business Report ljestvici 	<ul style="list-style-type: none"> Stav o lakoći dobivanja informacija o pokretanju vlastite tvrtke - ESE i/ili javne usluge usmjerene poboljšanju poslovne učinkovitosti (GCI – 1.13) Zaštita vlasničkih prava i prava intelektualnog vlasništva (GCI – 1.01 i 1.02) Neredovito plaćanje i mito (GCI – 1.05) Teret regulacije (GCI – 1.09) Zaštita prava malih dioničara (GCI – 1.21) Zaštita prava investitora (GCI – 1.22) Troškovi poljoprivredne politike (GCI – 6.08) Alternativno se mogu koristiti i sastavnice iz Doing Business Report-a 	

Izvor: Prikaz autora.

Poboljšanje ekonomske uspješnosti

Niz je pokazatelja koji doprinose ekonomskoj uspješnosti poduzeća, od kojih su neki interni, a neki eksterni. Iznimno je važno znati u kojim područjima je gospodarstvo jako, a na razvoju kojih područja treba još raditi kako bi se dostigle druge zemlje. Stoga je prvi korak u identificiranju ekonomske uspješnosti gospodarstva proučiti rang listu temeljnih stupova konkurentnosti koja se svake godine objavljuje u Globalnom izvještaju o konkurentnosti (tablica 3.1 u Prilogu). Sve zemlje više ili manje uspješno rade na poboljšanju infrastrukture i većoj učinkovitosti institucija. U Hrvatskoj je infrastruktura koja se nudi gospodarstvenicima vrlo dobra, te nas smješta na 44. mjesto svjetske rang ljestvice. Štoviše, Hrvatska je prema razvoju infrastrukture sasvim usporediva s najuspješnijim novim članicama EU, Estonijom, Češkom, Litvom. Hrvatska slabost su institucije, čija je učinkovitost unatoč projektima za pojednostavljenje administrativnih procedura pala za 26 mjesta u razdoblju od 2006. do 2013. godine. Veći pad u efikasnosti institucija od Hrvatske bilježe samo Slovačka (-54 mjesta), Mađarska (-35 mjesta) i Češka (-27 mjesta). Unatoč gospodarskoj krizi diljem Europe i padu kreditnog rejtinga države, hrvatsko makroekonomsko okruženje je stabilno. Kriza je u većini novih članica EU najviše utjecala na efikasnost tržišta rada. U Hrvatskoj se efikasnost tržišta rada pogoršala za čak 50 mjesta, Slovačkoj za 62, Češkoj za 48, Sloveniji za 42, a Mađarskoj za 43 mjesta. No, veća efikasnost tržišta rada stavila je Estoniju na 10. mjesto rang ljestvice konkurentnosti, a Bugarsku na 49., ispred Češke, Slovenije, Litve, Mađarske i Hrvatske, koja je od analiziranih članica EU na najlošijem – 106. mjestu. Uz to je efikasnost tržišta roba u Hrvatskoj pala najviše, za 47 mjesta, ili sa 67. na 114. mjesto, te je Hrvatska i tu od analiziranih zemalja članica EU najlošija.

Veliki pad efikasnosti tržišta roba također su zabilježile Češka (-38 mjesta), Mađarska (-22 mjesta) i Slovačka (-16 mjesta). Kriza financijskog sustava manje je pogodila Hrvatsku od nekih drugih zemalja, kao što su Irska, koja bilježi pad u razvoju financijskog tržišta za 102 mjesta ili Slovenija (pad za 84 mjesta). Hrvatska je nadalje na pretposljednem mjestu po sofisticiranosti poslovanja (96.), a iza nje je samo Bugarska. Hrvatska je u sofisticiranosti poslovanja u razdoblju od 2006.-2013. godine pala za 48 mjesta, a veća razlika u negativnom smjeru zabilježena je samo u Mađarskoj (za 50 mjesta nadalje). Inovativnost je u Hrvatskoj također pala za 23 mjesta, a veći pad inovativnosti imala je samo Slovačka (za 47 mjesta). Pad sofisticiranosti poslovanja i inovativnosti utjecali su jako na lošije pozicioniranje Hrvatske prema generatorima inovativnosti, sa 49. na 83. mjesto, smještajući je, u skupu analiziranih zemalja tek ispred Bugarske koja je na 97. mjestu.

Za mala, otvorena gospodarstva od iznimnog je značaja izvoz. Priključivanjem Hrvatske EU, malom gospodarstvu se ukazuje prilika za izvoz svojih proizvoda i usluga na veliko europsko tržište. Podaci u tablici 3.2 u Prilogu pokazuju da i nove i stare zemlje članice EU intenzivno rade na povećanju izvoza. Tako je, na primjer od 2006. do 2013. godine, Mađarska povećala udjel izvoza u BDP-u za 27 postotnih bodova, Litva za 24, Slovenija za 19, Estonija za 16, Češka za 13, Slovačka za 9, a Bugarska za 6 postotnih bodova. Dok se u Irskoj izvoz popeo sa 79,4 na 107,6 posto BDP-a u razdoblju od 2006.-2013. godine, u Hrvatskoj je pao s 51,4 posto na 39,2 posto udjela u BDP-u. Uz to je Hrvatska neizravno dobila upozorenje Europske komisije da mora poraditi na povećanju izvoza, jer uopće nije uključena u nedavno objavljen Izvještaj o podršci internacionalizacije poslovanja malog gospodarstva, iako se u izvještaju našla Srbija.²⁵

No ključ razvoja nije samo veći udjel izvoza u BDP-u nego i sofisticiranost izvoznih proizvoda, odnosno proizvodnog procesa, kao i inovacije koje poduzeća primjenjuju. Iako u zemljama koje kontinuirano povećavaju svoju konkurentnost, poput Austrije i Irske, ali i Bugarske, sofisticiranost proizvodnog procesa ide ruku pod ruku s inovacijama, to nije uvijek slučaj. Jedan dobar primjer za to je Slovačka u kojoj je sofisticiranost proizvodnog procesa visoka, ali uz pad inovativnosti poduzeća, što upućuje na transfer tehnologije koji Slovačka preuzima u domaćim poduzećima od inozemnih matrica. Slovenija i Mađarska postepeno padaju u sofisticiranosti poslovnog procesa i inovacijama, dok Hrvatska bilježi golem pad u sofisticiranosti poslovnog procesa te je pala sa 68. mjesta globalne ljestvice konkurentnosti u 2007. na 104. mjesto ljestvice u 2012. godini.

Proizvodno (i izvozno) orijentirane zemlje odlikuju razvijeni lanci dodane vrijednosti (klasteri), dubina lanca dodane vrijednosti, u kojoj lokalni dobavljači imaju veću ili manju kvantitativnu i kvalitativnu zastupljenost. Irska i Austrija kontinuirano rade na razvoju klastera i povećanju dubine lanca dodane vrijednosti. Međutim, nove zemlje članice EU sve su manje proizvodno orijentirane, što se vidi iz pada stupnja razvoja klastera (osim u Bugarskoj) i pada u dubini lanca dodane vrijednosti na globalnoj ljestvici konkurentnosti. Broj lokalnih dobavljača postepeno opada, dok je njihova kvaliteta više-manje stabilna. U Hrvatskoj, međutim, ne samo da lokalni dobavljači padaju u broju i kvaliteti, već Hrvatska bilježi najveći bodovni pad u razvoju klastera i dubini lanca dodane vrijednosti. Hrvatska je u sedam godina pala s 13. na 94. mjesto globalne ljestvice konkurentnosti u razvoju klastera, odnosno s 59. na 110. mjesto u dubini lanca dodane vrijednosti. Veći pad u razvoju klastera od Hrvatske u skupu analiziranih zemalja ima samo Mađarska koja je pala sa 6. na 104 mjesto, ali uz rast udjela izvoza u BDP-u. Podaci za Hrvatsku konkurentnost su, dakle, po svim pokazateljima ekonomske uspješnosti alarmantni i upozoravaju nositelje javnih politika na duboke strukturne probleme realnog sektora.

Iznos i učinak oporezivanja važni su za opću poduzetničku klimu. Ukoliko postojeći i potencijalni poduzetnici misle da je porezno opterećenje visoko manje su skloni riskirati jer smatraju da njihov rad nije adekvatno nagrađen. Tim više ako moraju nositi terete neefikasnog javnog sektora, korupcije i sive ekonomije. Upravo Hrvatska od analiziranih zemalja ima najlošiju ocjenu za iznos plaćenih poreza i učinak oporezivanja te je na 137. mjestu, dijeleći sudbinu visokog poreznog opterećenja s Mađarskom (134.), Slovenijom (130.), Litvom (125.) i Češkom (105.).

Kada je riječ o kvantitativnom praćenju razvoja malog gospodarstva, tada se osim u Strategiji razvoja poduzetništva predloženog pokazatelja udjela SME sektora u izvozu, može koristiti i udio SME sektora u izvozu i broj zaposlenih u SME sektoru.

²⁵ Study on Support Services for SMEs in International Business, dostupno na http://ec.europa.eu/enterprise/policies/international/files/2013-sme-internationalisation-final-report_en.pdf.

Pristup financijskim sredstvima

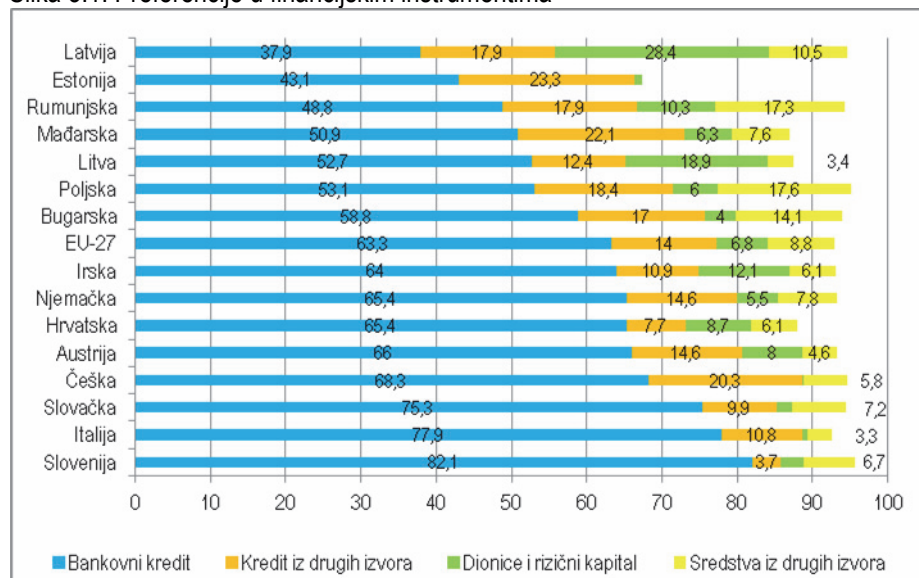
Pristup financijskim sredstvima malom gospodarstvu u većoj ili manjoj mjeri je ograničenije svim zemljama. Prema Eurobarometer Survey-u iz 2012. godine, 21 posto anketiranih osoba u EU smatra da je nedostatan kapital razlog nepokretanja vlastite tvrtke u idućih pet godina. U Hrvatskoj je 25 posto anketiranih istaknulo nedostatan kapital kao prepreku pokretanja tvrtke, što je znatan pomak u odnosu na anketu iz 2009. godine kada je ovaj argument istaknulo čak 46 posto anketiranih osoba. No, bez obzira na to, Hrvatska se po ograničenju kapitala nalazi u samom vrhu europskih zemalja. Od nje su samo po tom pitanju lošije Mađarska (49 posto), Rumunjska (48 posto), Litva (34 posto), Bugarska (29 posto) i Poljska (27 posto).

Prema anketi Europske središnje banke u Hrvatskoj je 14 posto poduzeća izjavilo da nema ograničavajućih faktora u kreditiranju, što je puno lošije od europskog prosjeka, gdje 35,4 posto poduzeća nema ovakvih problema. Lošije od Hrvatske među novim zemaljama članicama EU samo su Estonija s 5,1 posto te Latvija s 13,3 posto poduzeća koja nemaju probleme u financiranju. Od Hrvatske su ovdje puno bolje Mađarska (47,5 posto poduzeća nema problema u financiranju), Češka i Slovačka gdje je taj udjel preko 40 posto. Najviše ograničavajući faktor u financiranju u Hrvatskoj su visoke kamatne stope, jer se 53,3 posto poduzeća opredijelilo za ovaj odgovor. Po ovom problemu Hrvatskoj su slične samo Latvija (47,3 posto) i Bugarska (43,7 posto), dok je 19,5 posto odgovora poduzeća europski prosjek poduzeća koji smatraju da su visoke kamatne stope ograničavajući faktor u kreditiranju.

U prosjeku, polovica malih i srednjih poduzeća u EU-27 je u posljednje dvije godine izbjegavala zaduživanje putem kredita, dok je 27,5 posto uzelo kredite do 100.000 eura, daljnjih 16,8 posto poduzeća uzelo je kredit do milijun eura, a 5,9 posto poduzeća je uzelo kredit iznad milijun eura. U Hrvatskoj je u zadnje dvije godine kredit uzelo 44 posto malih i srednjih poduzeća, pri čemu je 28,5 posto poduzeća uzelo kredite do 100.000 eura, jedna petina do milijun eura, a 6,8 posto kredit veći od milijun eura. Od novih zemalja članica EU samo je u Mađarskoj i Litvi preko 50 posto malih i srednjih poduzeća u protekle dvije godine financirano kreditima. U Velikoj Britaniji taj je postotak bio najveći (63 posto), a u Irskoj gotovo 59 posto. Pri tome ni u jednoj zemlji članici EU, osim na Malti, više od 10 posto malih i srednjih poduzeća nije uzelo kredit iznad milijun eura. Kredite su poduzećima u najvećoj mjeri odobravale banke. Prosjek udjela banaka u kreditiranju poduzeća je 86,8 posto u EU, a u Hrvatskoj je daleko najviši i iznosi 97,7 posto. To ujedno ukazuje da mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj nemaju alternativnih mehanizama financiranja, jer je nerazvijeno tržište kapitala i jer, posljedično, nema interesa za ulazak fondova rizičnog kapitala u vlasničku strukturu malih i srednjih poduzeća. Prema malom udjelu drugih izvora kreditiranja, Hrvatska odudara od novih članica EU i to prvenstveno od Estonije, Latvije i Češke u kojima ostali izvori kreditiranja iznose između 18,4 posto (Češka) i 25,9 posto (Estonija). EU prosjek udjela ostalih izvora kreditiranja je 8,8 posto, a neformalnog kreditiranja 4,2 posto. U Hrvatskoj se poduzeća uopće ne oslanjaju na neformalno kreditiranje od rodbine ili prijatelja, za razliku od Latvije gdje je pozajmljivanje sredstava na ovaj način vrlo uobičajeno (20,9 posto poduzeća financira se pozajmicama). S obzirom na spremnost poduzeća iz Latvije za financiranje putem dionica, to vjerojatno upućuje na (privremeno) prepuštanje dijela vlasničkog udjela u poduzećima u zamjenu za kredit ili na garanciju otplate kredita udjelom u vlasništvu.

Sve zemlje EU u financiranju rasta preferiraju bankovne kredite. Europski prosjek je 63,3 posto, a u Hrvatskoj bi na ovaj način rast i razvoj željelo financirati 65,4 posto poduzeća (slika 3.1). Kredite se u novim zemljama članicama EU preferiraju više samo u Sloveniji (82 posto), Slovačkoj (75,3 posto) i Češkoj (68,3 posto). Kredit iz drugih izvora bi u EU u prosjeku uzelo 14 posto poduzeća, u Hrvatskoj 7,7 posto poduzeća, a u Mađarskoj, Češkoj i Estoniji preko 20 posto poduzeća, kojima se približavaju Latvija, Poljska, Bugarska i Rumunjska s udjelima od 17-18,5 posto kredita iz drugih izvora. Na financiranje dionicama spremne su najviše Latvija (28,4 posto poduzeća), Litva (18,9 posto) te Rumunjska (10,3 posto), dok je Hrvatska sa 8,7 posto poduzeća koja su izrazila spremnost na financiranje emisijom dionica iznad europskog prosjeka od 6,8 posto. Od starih zemalja članica EU financiranju emisijom dionica sklona je Švedska gdje je čak 31,4 posto poduzeća izrazilo spremnost na takvo financiranje, a na drugom mjestu je Danska s 15,3 posto poduzeća.

Slika 3.1. Preferencije u financijskim instrumentima

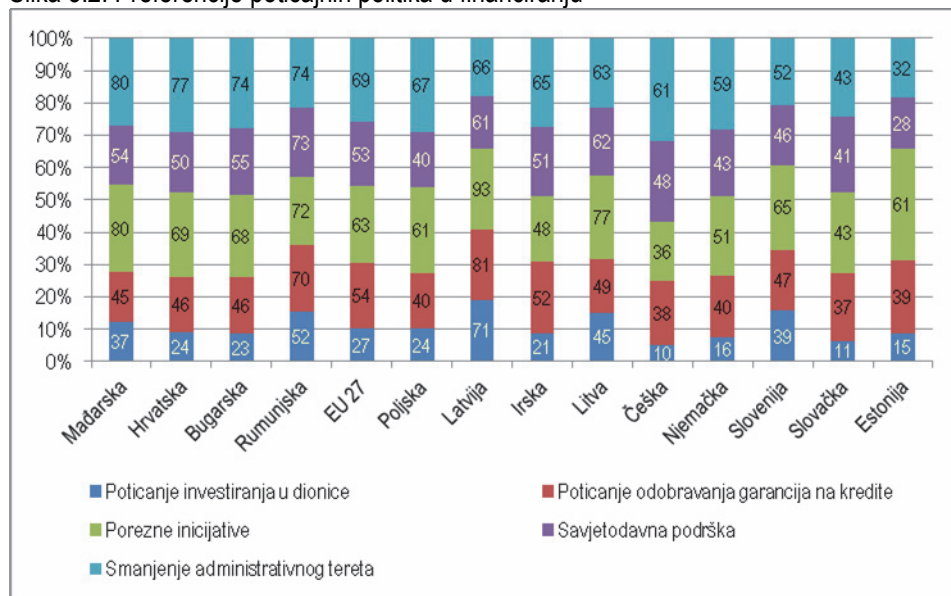

Izvor: Obradeno prema podacima SAFE (2011).

Kada je riječ o upotrebi kredita, u Hrvatskoj bi se, s obzirom na visoku nelikvidnost očekivalo da se krediti pretežno koriste za financiranje obrtnog kapitala. Međutim, tu je Hrvatska čak bolja od prosjeka EU (39 posto prama europskih 45,6 posto), dok redom sve nove članice EU preko 50 posto sredstava prikupljenih kreditom usmjeravaju u financiranje obrtnog kapitala, pri čemu se taj postotak kreće od 52 posto u Češkoj do 70,3 posto u Bugarskoj. Najmanje za financiranje obrtnog kapitala sredstva kredita upotrebljavaju poduzeća u Francuskoj (14,7 posto), potom u Švedskoj (22,6 posto), a najviše u Grčkoj (84,6 posto). U Hrvatskoj poduzeća sredstva odobrenih kredita koriste najviše za kupovinu zemljišta i opreme (čak 50 posto), što ujedno može upućivati na činjenicu da su banke pretežno sklone odobravati kredite s kolateralom u dugotrajnoj materijalnoj imovini. U financiranju kupnje zemljišta i opreme, Hrvatska je iznad europskog prosjeka, gdje u prosjeku 43,6 posto prikupljenih sredstava odlazi za ovu namjenu i ovdje je sasvim bliska starim zemljama članicama EU i to Austriji, Njemačkoj, Belgiji, i Francuskoj u kojoj se čak 71,3 posto kreditom prikupljenih sredstava koristi za ovu namjenu. Sve nove zemlje članice EU za financiranje kupnje opreme i zemljišta koriste u pravilu do 35 posto kreditom prikupljenih sredstava, osim Latvije u kojoj se taj postotak popeo na 45 posto. U Hrvatskoj se manje od europskog prosjeka sredstva ulažu u istraživanje i razvoj (3,6 posto prama europskih 4,6 posto), promociju (ništa, dok je europski prosjek 3,1 posto), akvizicije (ništa, prama europskih 4 posto) pa i obuku osoblja (2,3 posto prama europskih 2,6 posto). Kredite su za obuku osoblja najviše spremni uzeti Austrija (6,3 posto sredstava) i Rumunjska (6,8 posto kreditom prikupljenih sredstava), a za promociju Latvija (9,1 posto), Slovačka (8,4 posto), dok je Rumunjska u promociju spremna uložiti čak 13,1 posto kreditom prikupljenih sredstava. Prema ovom pokazatelju najaktivnije zemlje u kupnji poduzeća od novih zemalja članica EU su Rumunjska (7,7 posto) i Estonija (4,3 posto), a od starih Belgija, Nizozemska, Švedska, Velika Britanija oko 8 posto kreditom prikupljenih sredstava ulažu za potrebe akvizicija. Od novih zemalja članica EU u istraživanje i razvoj najviše ulažu Rumunjska (gotovo 10 posto prikupljenih sredstava), Poljska (7,3 posto) te Latvija (6,9 posto), dok među starim zemljama članicama EU Finska ulaže najviše u istraživanje i razvoj, odnosno 6,2 posto kreditom prikupljenih sredstava.

U olakšavanju pristupa financiranju, većina subjekata malog gospodarstva u EU prije se opredjeljuje za garancije kredita nego za poticanje investiranja u dionice, uključivo poticanje ulaska fondova rizičnog kapitala u vlasničku strukturu poduzeća. Jedan od razloga je svakako nerazvijenost tržišta kapitala. Poticanje odobravanja kreditnih garancija u prosjeku je vrlo važno za 54 posto poduzeća (u Hrvatskoj za 45 posto), dok je poticanje ulaganja u vlasničke udjele u EU-27 važno za 27,3 posto poduzeća, a u Hrvatskoj za njih 24 posto (slika 3.2).

Slika 3.2: Preferencije poticajnih politika u financiranju

Izvor: Obradeno prema podacima SAFE (2011).

Promocija

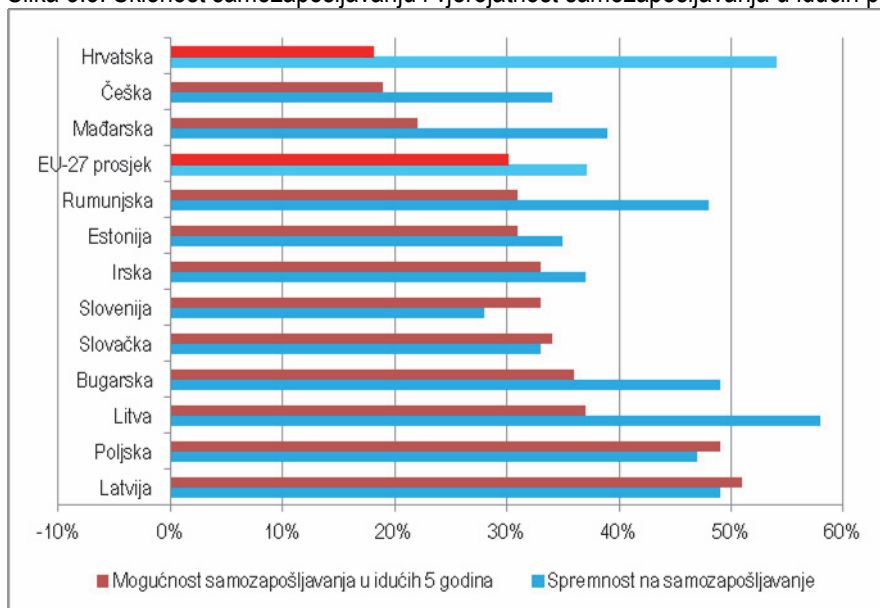
Promocija poduzetništvu umnogome ovisi o percepciji stanovništva o poduzetništvu, kao i o spremnosti radno aktivnog stanovništva na samozapošljavanje. Kada je riječ o želji za samozapošljavanjem, Hrvatska je među vodećim zemljama Europske unije. Nalazi se na visokom drugom mjestu, odmah iza Litve, s 54 posto stanovnika sklonih samozapošljavanju. Na trećem mjestu je Grčka s 50 posto, četvrto mjesto dijele Latvija, Bugarska i Portugal, dok je EU-27 prosjek 37 posto populacije sklone samozapošljavanju. Iako je visoki postotak zainteresiranih za samozapošljavanje vjerojatno u korelaciji sa stopom nezaposlenosti, Hrvatska se nalazi na zadnjem mjestu prema vjerojatnosti vlastitog zapošljavanja u idućih pet godina (18 posto odgovora prema europskom prosjeku od 30 posto). Podaci ilustrirani na slici 3.3 ujedno pokazuju da u Hrvatskoj postoji najveća razlika između sklonosti samozapošljavanju i vjerojatnosti samozapošljavanja u idućih pet godina. To ukazuje na postojanje barijera u pokretanju vlastite tvrtke i na potrebu preispitivanja razloga neaktivnosti u poduzetništvu koji tome doprinose.

Zemlje koje su ostvarile velike pomake u mogućnosti samozapošljavanja u odnosu na anketu iz 2009. godine su Latvija (+25), Litva (+16) i Poljska (+13 postotnih bodova). Percepcije o poduzetništvu mijenjaju se ovisno o stanju u gospodarstvu. Stav o poduzetnicima je, prema rezultatima Europbarometer Survey on Entrepreneurship, diljem Europe, unatoč krizi, postao pozitivniji u 2012. u odnosu na 2009. Pri tome je Hrvatska u pozitivnim percepcijama na predzadnjem mjestu, ispred Mađarske. U EU-27 je 2009. godine pozitivan stav o poduzetnicima imalo 49 posto ispitanika, a u Hrvatskoj samo 32 posto. 2012. godine u EU-27 udjel pozitivnih stavova u ukupnim stavovima ispitanika u EU-27 porastao je na 53 posto, a u Hrvatskoj na 38 posto. Usporedbe radi, u Irskoj pozitivne stavove o poduzetnicima ima 68 posto ispitanika, a u Estoniji 61 posto.

TEA indeksom²⁶ mjeri se poduzetnička aktivnost početnika i novih poduzetnika u uzorku odrasle populacije od 18-64 godine. Prema podacima prikazanim na slici 3.4, 8,3 posto sudionika istraživanja u Hrvatskoj nedavno se upustilo u poduzetničku aktivnost u 2012. godini, dok je najbolji postotak zabilježen u Latviji (13,4 posto).

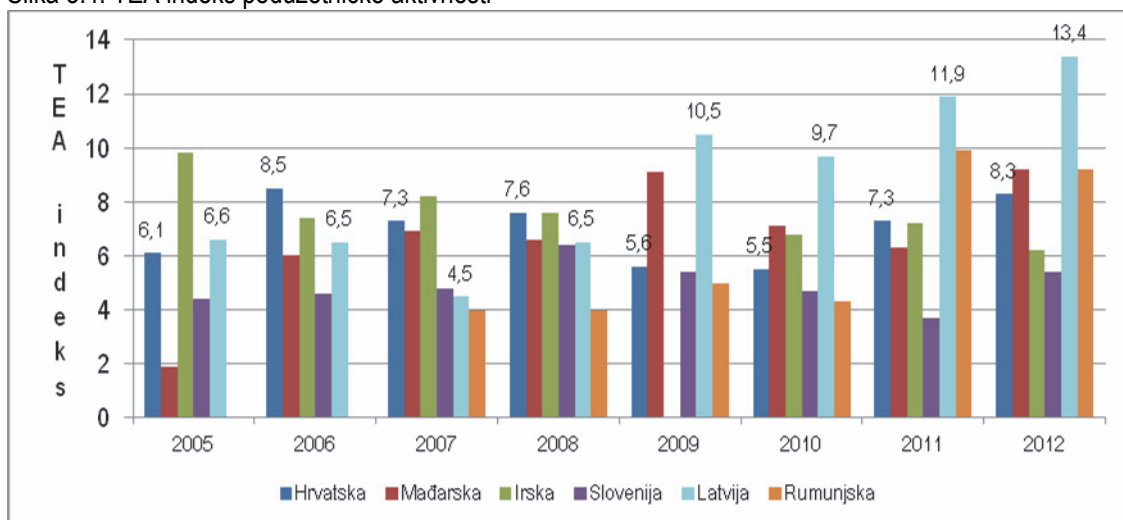
²⁶ TEA je akronim engleskog pojma „total early-stage entrepreneurial activity“.

Slika 3.3: Sklonost samozapošljavanju i vjerojatnost samozapošljavanja u idućih pet godina

Izvor: Obradeno prema podacima ESE (2012).

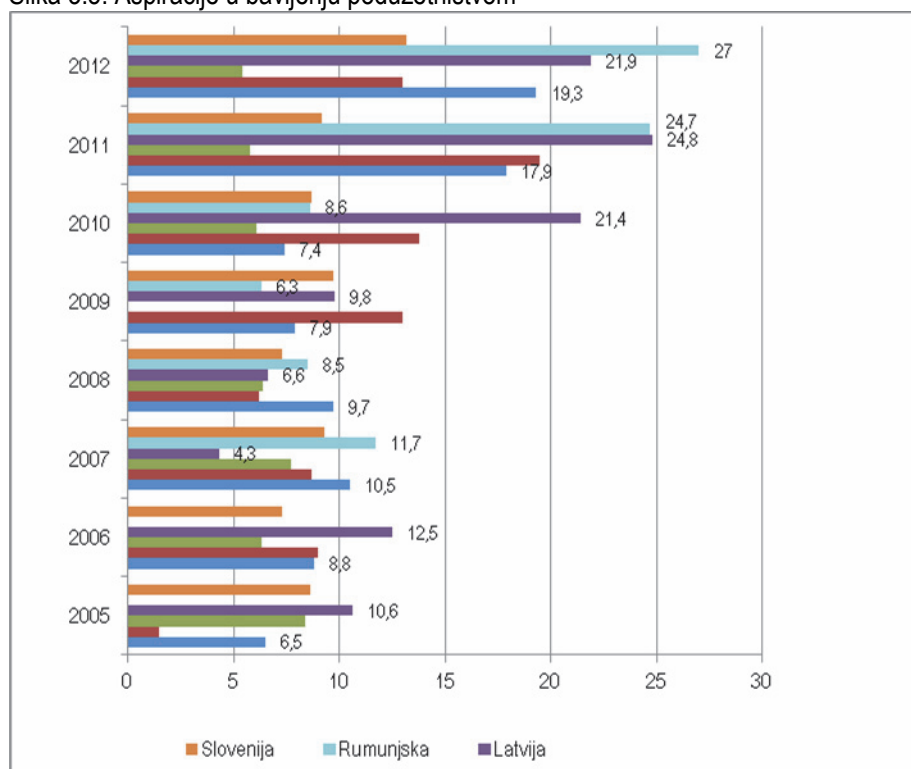
Slika 3.4: TEA indeks poduzetničke aktivnosti

Izvor: Obradeno prema podacima GEM.

Za promociju poduzetništva izuzetno je važno da potencijalni poduzetnik zna koliko je duga i komplicirana procedura otvaranja poduzeća. Sve zemlje rade na pojednostavljenju administrativnih procedura pri otvaranju poduzeća i skraćanju broja dana, potrebnih za otvaranje poduzeća. Ovdje je, sukladno podacima u tablici 3.4 u Prilogu Slovenija od 2006.-2013. godine napravila najveći pomak, svesi broj administrativnih procedura potrebnih za otvaranje poduzeća na samo dvije i broj dana potrebnih za otvaranje poduzeća sa 60 na samo 6 dana. Na taj se način Slovenija popela na visoko treće i šesnaesto mjesto prema ovim pokazateljima konkurentnosti. Vrlo je uspješna bila i Hrvatska koja je prepolovila broj administrativnih procedura za otvaranje poduzeća na šest te skratila proceduru otvaranja poduzeća sedam puta (sa 49 na sedam dana). To je utjecalo na povećane aspiracije bavljenja poduzetništvom u Hrvatskoj i drugim zemljama (slika 3.5).

Slika 3.5: Aspiracije u bavljenju poduzetništvom

Izvor: Obradeno prema podacima GEM.

Dobra promocija poduzetništvu je etičnost poslovanja tvrtki i povjerenje u objavljene (revidirane) financijske izvještaje. Učinkovita primjena standarda financijskog izvještavanja doprinosi povjerenju svih dionika u poslovanje poduzeća. Unatoč dobroj zakonskoj regulativi, čini se da je doprinos financijskog izvještavanja pozitivnoj poduzetničkoj klimi u Hrvatskoj vrlo nizak. Hrvatska se nalazi na posljednjem, 100. mjestu prema povjerenju u financijske izvještaje poduzeća, a ispred nje su, iako također loše plasirane, Bugarska (92.), Slovačka (88.) i Mađarska (85.). Povjerenje u financijske izvještaje drastično je palo u Irskoj, vjerojatno pod utjecajem općeg pada povjerenja u poslovanje uzrokovanim financijskom krizom. Etičnost poslovanja poduzeća za vrijeme krize se pogoršava što djeluje na ukupnu poduzetničku klimu. Unatoč pogoršanju poslovne etičnosti, Hrvatska je na 94. svjetskoj rang listi i može se tek malo pohvaliti da je rangirana više od Slovačke (116. mjesto), Češke (115.), Bugarske (107.) i Mađarske (98.). Pri tome Hrvatska strašno zaostaje za Estonijom u kojoj je etičnost poslovanja vrlo visoka (25. mjesto) ili Irskom koja je na 21. mjestu.

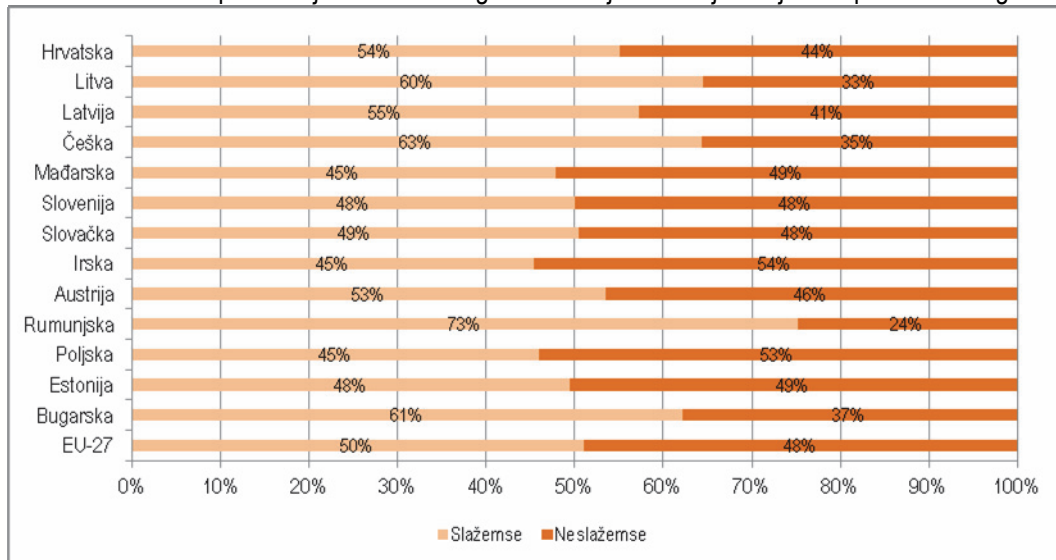
U promociji poduzetničke klime, povezano s poboljšanjem poduzetničkog okruženja, iznimno je važno poštivanje ugovora i plaćanje dobavljačima na vrijeme. S tim u vezi mogu se pratiti podaci EPI – European Payment Index-a, u čijem je zadnjem izvještaju uključena i Hrvatska.

Poboljšanje poduzetničkih vještina

Poduzetničke vještine se ne stječu preko noći. Na njihovom razvoju potrebno je sustavno raditi pri čemu vrlo veliku ulogu ima obrazovni sustav. Prema rezultatima Eurobarometer Survey-a iz 2012. godine, u EU-27 samo je 23 posto ispitanika tijekom formalnog obrazovanja sudjelovalo na nekom od tečajeva o poduzetništvu. U Hrvatskoj 20 posto, što je najmanje od svih zemalja članica EU. U obrazovanje o poduzetništvu najviše ulaže Finska (gdje je 39 posto ispitanika steklo predodžbu o poduzetništvu tijekom formalnog obrazovanja), a slijede Slovenija i Nizozemska sa 36 posto, dok je, na primjer, izobrazbu o poduzetništvu prošlo 25 posto ispitanika u Bugarskoj, Litvi, Češkoj i Irskoj. Međutim, u Hrvatskoj su se ispitanici izrazili afirmativno o ulozi formalnog obrazovanja u razvoju vlastite inicijative i otvorenosti prema poduzetništvu više od prosjeka EU-27 (slika 3.6). U

kreiranju specijaliziranih poduzetničkih tečajeva dobro bi bilo obratiti pažnju na podatke ESE o dobroj i spolnoj strukturi ispitanika, nezaposlenima i zaposlenima, koji su se pozitivno izrazili o poduzetništvu i samozapošljavanju, te sukladno tome organizirati tečajeve o poduzetništvu za odgovarajuće ciljne skupine.

Slika 3.6: Stavovi o pozitivnoj ulozi formalnog obrazovanja u razvoju inicijative i poduzetničkog duha

Izvor: Obradeno prema podacima ESE (2012).

Za razvoj poduzetničkih vještina važna je kvaliteta poslovnih škola, dostupnost specijaliziranih treninga i sudjelovanje osoblja u obuci, što je opet povezano i sa dostupnošću tehnologija. No, isto je tako važno oslanjanje poduzetnika na profesionalni menadžment u trenutku kad poduzeće preraste upravljačke kapacitete osobe koja ga je osnovala. Usmjeravajući podaci o poboljšanju poduzetničkih vještina mogu se naći u nekim pokazateljima iz GCR-a kako je prikazano u tablici 3.4 u Prilogu.

Kvaliteta poslovnih škola je opala u svim analiziranim zemljama u razdoblju od 2006.-2013. godine. Pri tome je pad kvalitete najizraženiji u Češkoj (63 mjesta), Slovačkoj (56 mjesta), Mađarskoj (47 mjesta), Sloveniji (27) i Hrvatskoj za 16 mjesta. Iako su druge zemlje zabilježile veće padove kvalitete poslovnih škola, Hrvatska je po kvaliteti poslovnog obrazovanja na 87. mjestu svjetske ljestvice. Iza nje su trenutno Češka (95.), Bugarska (101.) i Slovačka (111.), dok je Irska ovdje 23. Mogućnost obuke na poslu i sudjelovanje osoblja u obuci pala je u gotovo svim analiziranim zemljama, osim Austrije i Češke. Hrvatska je loše pozicionirana i kada je riječ o dostupnosti specijaliziranih treninga za potrebe posla (74.), te su od Hrvatske lošije pozicionirane Mađarska i Bugarska i kada je riječ o sudjelovanju zaposlenih u specijaliziranim treninzima, gdje je Hrvatska na zadnjem mjestu (124.). Kada je riječ o praćenju razvoja poduzetničkih vještina u Hrvatskoj je jedini pozitivan pomak u razdoblju od 2006.-2013. veća dostupnost naprednih tehnologija. Međutim, zabrinjava slabo oslanjanje poduzeća na profesionalni menadžment, u čemu se Hrvatska nalazi na posljednjem mjestu od svih analiziranih zemalja (111.). Usporedbe radi, Irska je ovdje na 12. mjestu svjetske ljestvice, Austrija na 18., a Estonija na 26. mjestu. Da su stavovi ispitanika o profesionalnom menadžmentu loši, pokazuju i rezultati ESE za 2012. godinu, prema kojima 42 posto ispitanika ima loše mišljenje o top menadžerima za razliku prosječnih europskih negativnih 30 posto. No, i u EU-27 je prosjek pozitivnih stavova o profesionalnom top menadžmentu 25 posto, dok je u Hrvatskoj 22 posto.

Poboljšano poslovno okruženje

Dobro poslovno okruženje promocija je razvoju ukupnog gospodarstva i time i malog i srednjeg poduzetništva. Stoga pokazatelje promocije i poboljšanog poslovnog okruženja puno puta treba promatrati zajedno. Javne politike mogu napraviti puno u stimuliranju poduzetništva. Jedan način je povećati dostupnost informacija o pokretanju vlastite tvrtke. U Hrvatskoj je u tom smjeru napravljeno mnogo, iako, na primjer, podaci ESE pokazuju

da postojeći i potencijalni poduzetnici još uvijek javne servise za pružanje informacija o pokretanju tvrtke smatraju nedovoljnima ili neadekvatnima. Prosjek ispitanika EU-27 koji su se složili da je teško dobiti odgovarajuće informacije potrebne pri pokretanju vlastitog poduzeća je 51 posto, a u Hrvatskoj 69 posto. Lošiji postotak imaju samo Grčka i Rumunjska, a ovdje su najbolje Estonija (22 posto) i Nizozemska (20 posto).²⁷

Regulacija i izvršna vlast svojim politikama mogu umnogome potaknuti ili ograničiti razvoj gospodarstva. Podaci iz tablice 3.4 u Prilogu pokazuju da javne politike nisu bile u službi razvoja poduzetništva u Hrvatskoj u posljednjih sedam godina. Po teretu regulacije, Hrvatska je 139. zemlja i na zadnjem je mjestu u analiziranom skupu zemalja. Osobito je veliki teret regulacije u poljoprivredi gdje je Hrvatska svrstana na 143. mjesto. Da su troškovi regulacije poljoprivrede preveliki pokazuje usporedba s Austrijom, koja je poznata po subvencijama, a po regulatornim troškovima je svrstana na 54. mjesto rang liste.

No, nije samo regulacija veliki problem, već i praktična primjena regulacije. Nepoštivanje ugovora najbolje se ogleda u neredovitom plaćanju i mitu, po čemu je Hrvatska svrstana na 91. mjesto (tek jedno mjesto ispred Slovačke). U zaštiti vlasničkih prava Hrvatska je opet predzadnja (100. mjesto), ispred Bugarske koja je 115., a predzadnja je i prema zaštiti prava intelektualnog vlasništva (76., ispred Bugarske na 105. mjestu). Javne usluge za povećanje poslovne učinkovitosti poduzetništva u Hrvatskoj su percipirane vrlo loše, te je smještaju opet na predzadnje, 118. mjesto u analiziranom skupu zemalja, ispred Slovačke koja je na 130. mjestu. No, Hrvatska je ipak najlošije pozicionirana u zaštiti prava investitora i zaštiti prava malih dioničara, na čemu, prema podacima GCR, uopće nije rađeno u proteklih sedam godina.

Doing Business izvještaj ocjenjuje ukupni regulatorni teret poslovanja. Pri tome mjeri vrijeme, troškove i broj procedura potrebnih za osnivanje poduzeća, dobivanje građevinske dozvole, dobivanje priključaka na javnu infrastrukturu (struja), registriranje vlasništva i procedura u slučaju insolventnosti poduzeća. Uz to mjeri procedure potrebne za izvoz i uvoz roba i usluga, pravnu zaštitu investitora i potencijalnih dužnika, ukupno porezno opterećenje i utrošeno vrijeme za obračun i plaćanje poreza. Da je u Hrvatskoj teret regulacije na poslovanje poduzeća velik pokazuje rang o lakoći poslovanja iz Doing Business izvještaja. Rangiranje zemalja po lakoći poslovanja se u Doing Business izvještaju provodi tek od 2012. godine. No zato se vremenski može pratiti napredak u konkurentnosti, koji je prikazan u tablici 3.3.

Podaci navedeni u tablici 3.3 samo zaokružuju do sada navedeno. Hrvatska u usporedbi s ostalim zemljama ne stoji nimalo dobro. Na svjetskoj ljestvici konkurentnosti pala je za čak 30 mjesta u samo sedam godina (više od Hrvatske na ljestvici su pale samo Grčka i Slovačka). Pozicija Hrvatske također je izrazito loša i prema izvještaju o lakoći poslovanja koji godišnje publicira Grupa Svjetske banke (84.). Veliki će naponi biti potrebni da se Hrvatsku vrati na dobar razvojni put u čemu će veliku ulogu imati poboljšanje kvalitete javnih servisa za podršku poduzetništvu.

²⁷ Flash Eurobarometer 354 - Entrepreneurship in the EU and beyond, European Commission, 2012.

Tablica 3.3: Pozicija Hrvatske u odnosu na druge zemlje prema relevantnim svjetskim usporednicima

Naziv zemlje	Doing Business 2013 Report rang	GCR rang 2012/2013	GCR rang 2006/2007	Razlika rang 2013. u odnosu na 2006.
Singapur	1	2	5	3
Danska	5	12	4	-8
Norveška	6	15	12	-3
Velika Britanija	7	8	10	2
Finska	11	3	2	-1
Švedska	13	4	3	-1
Island	14	36	14	-22
Irska	15	27	21	-6
Njemačka	20	6	8	2
Estonija	21	34	25	-9
Makedonija	23	80	80	0
Latvija	25	48	36	-12
Litva	27	45	40	-5
Švicarska	28	1	1	0
Austrija	29	16	17	1
Portugal	30	49	34	-15
Nizozemska	31	5	9	4
Belgija	33	17	20	3
Francuska	34	21	18	-3
Slovenija	35	56	33	-23
Cipar	36	58	46	-12
Španjolska	44	36	28	-8
Slovačka	46	71	37	-34
Crna Gora	51	72	87*	15
Mađarska	54	60	41	-19
Poljska	55	41	48	7
Luksemburg	56	8	22	14
Češka	65	39	29	-10
Bugarska	66	62	72	10
Turska	71	43	59	16
Rumunjska	72	78	68	-10
Italija	73	42	42	0
Grčka	78	96	47	-49
Hrvatska	84	81	51	-30
Albanija	85	89	98	9
Srbija	86	95	87*	15
Malta	102	47	39	-8
Bosna i Hercegovina	126	88	89	1

Napomena: *Bile su jedna država.

Izvor: Sastavljeno prema podacima iz izvještajima navedenih u zaglavlju tablice.

Tematsko područje 6:

Okoliš

Ovaj dio Analitičke podloge sadrži analizu pokazatelja okoliša u sljedećim područjima:

- otpad,
- vodoopskrba i odvodnja,
- stanje morskog okoliša i priobalja,
- zrak,
- prostor,
- priroda,
- kulturna i prirodna baština (turističko vrednovanje),
- šume,
- minirana područja,
- promicanje inovacijskih tehnologija u sektoru okoliša.

Otpad

U području gospodarenja otpadom već se niz godina provode aktivnosti i mjere koje pridonose postupnom približavanju zadanim strateškim ciljevima. Ipak, u nekim se segmentima ti ciljevi ne provode očekivanom dinamikom ili su primjetne teškoće u provedbi. U području izbjegavanja i smanjivanja nastajanja otpada nije došlo do razvoja novih ili značajnijega unapređivanja postojećih mjera koje bi utjecale na obrasce proizvodnje i potrošnje. Glavni ciljevi gospodarenja otpadom u Hrvatskoj su: uspostava sustava gospodarenja otpadom u svakoj županiji po regionalnom/županijskom konceptu; povećanje udjela odvojeno prikupljanog otpada; recikliranje i ponovna uporaba otpada; prethodna obrada otpada prije konačnog odlaganja; smanjenje udjela biorazgradivog otpada u komunalnom otpadu; smanjenje količina otpada koje se odlažu na odlagalištima; smanjivanje štetnih utjecaja otpada na okoliš.

U 2010. proizvedeno je ukupno 1.629.915 tona komunalnoga otpada što odgovara 367 kg/stanovniku. Odvojeno je sakupljeno 227.651 tona (14 posto) komunalnoga otpada, ali je od te količine tek 68.947 tona (4 posto) direktno predano oporabiteljima.

Najveći dio komunalnoga otpada odlaže se na odlagališta bez prethodne obrade (1.537.228 tona u 2010.). Ne ostvaruje se potrebno smanjenje količina biorazgradivoga komunalnoga otpada koji se odlaže na odlagališta. U komunalnome otpadu oko 70 posto čine biorazgradive frakcije. Proizvodnja biorazgradivoga komunalnoga otpada po stanovniku povećana je s 158 kilograma u 1997. na 228 kilograma u 2010. godini. Iz komunalnoga se otpada odvojeno sakupe i uporabe male količine biorazgradivih frakcija, uglavnom papira i zelenog otpada, dok su količine odvojenoga biootpada iz kućanstava (npr. kuhinjskoga otpada) zanemarive. U 2010. godini gotovo je sva količina (96 posto) biorazgradivoga komunalnoga otpada bila odložena na odlagališta (976.183 tona), a tek mali dio odvojeno sakupljen i upućen na uporabu (oko 30.000 tona). Kompostirano je svega 13.476 tona komunalnoga otpada. Prema dostupnim podacima Republika Hrvatska daleko je od postavljenoga cilja da se do kraja 2013. godine udio biorazgradivoga komunalnog otpada koji se odlaže na odlagališta smanji na 75 posto masenog udjela biorazgradivoga komunalnoga otpada koji je proizveden u 1997. godini.

Količine prijavljenoga proizvodnoga otpada za 2010. godinu iznosile su 1.592.609 tona, od čega oko 4 posto čini opasni otpad. Za određene vrste opasnoga otpada nema još mogućnosti konačnoga zbrinjavanja/oporabe u Hrvatskoj, pa se stoga ne smanjuje količina izvezenoga otpada. Od posebnih kategorija u 2011. godini

najviše je odvojeno, sakupljeno i oporabljeno ambalažnoga otpada, zatim otpadnih vozila, elektroničkoga otpada i otpadnih guma, baterija i akumulatora (8.480 tona), otpadnih mazivih ulja (6.391 tona) te jestivih ulja (1.196 tona). U budućnosti, značajni će pomaci biti nužni u gospodarenju građevnim otpadom i muljem iz pročišćavanja otpadnih voda, gdje nije zabilježen napredak u provedbi propisa.

Procijenjene količine opasnoga otpada koje na godišnjoj razini nastaju u Republici Hrvatskoj iznose 213.000 tona. Proizvođači otpada godišnje prijave manje od 60.000 tona, što ukazuje na činjenicu da veliki dio proizvedenoga opasnoga otpada nije prijavljen. Međutim, treba napomenuti da ovom brojkom nije obuhvaćena određena količina prijavljenoga opasnoga otpada nastaloga u kućanstvima. U 2012. ukupno 101 tvrtka posjeduje dozvolu za gospodarenje opasnim otpadom (što je povećanje od 132 posto u odnosu na 2007.). To je u najvećoj mjeri uzrokovano uspostavljanjem novih građevina za obradu i uporabu posebnih kategorija opasnoga otpada. Najčešće se otpad oporabljuje termički (kao dodatak standardnim energentima) ili materijalno (npr. recikliranje otpadnih metala i spojeva metala). Dio opasnoga otpada se izvozi, kao npr. akumulatorske ploče, otpadne boje, lakovi i dr.

U fazi realizacije su tri centra za gospodarenje otpadom (CGO), sufinanciranih kroz programe ISPA i IPA, dok su projekti ostalih CGO u različitim fazama pripreme. Nastavljaju se aktivnosti zatvaranja i sanacija postojećih službenih i divljih odlagališta. Do početka 2012. sanacija je dovršena na 107 službenih odlagališta, u tijeku je sanacija za 48, a u pripremi za 146 lokacija odlagališta. Ukupno je 146 aktivnih službenih odlagališta na koje se odlaže komunalni otpad, od kojih se na 62 lokacije odlaže i neopasni proizvodni otpad. Zatvorenih odlagališta je 155 od kojih je 66 sanirano premještanjem otpada na uređeni deponij. Od procijenjenih 3.000 divljih odlagališta, sanirano je 750 lokacija, uglavnom metodom uklanjanja otpada.

U Republici Hrvatskoj utvrđeno je 13 lokacija (crnih točaka) visokoga rizika koje su nastale dugotrajnim neprimjerenim gospodarenjem proizvodnim (tehnološkim) otpadom, a koje svojim postojanjem predstavljaju realnu opasnost za tlo, okoliš i ljudsko zdravlje. Do sada su sanirane četiri lokacije, pet ih je u postupku sanacije, dok je za preostale četiri program sanacije u izradi.

Tablica 6.1: Količine otpada u 2010. godini (kg/stanovnik) – usporedba Hrvatska i EU-27

Pokazatelj	Hrvatska	EU-27 prosjek
Komunalni otpad	367	502
Odlaganje komunalnog otpada	346	186
Recikliranje (materijala) iz komunalnog otpada	12	121
Drugi oblici recikliranja (uključujući kompostiranje) iz komunalnog otpada	3	72

Izvor: <http://www.azo.hr/OdabraniPokazateljiStanjaOkolisa01> (pristupljeno 7.5.2013.) i Sektorska analiza MZOiP-a.

Vodoopskrba i odvodnja

Vodni resursi sve su jače izloženi brojnim štetnim utjecajima poput prekomjernog zahvaćanja i promjene kakvoće izazvane antropogenim utjecajem, ali i klimatskim promjenama. Hrvatska se ubraja u države bogatije vodom s procijenjenim količinama od oko 25.160 m³/godišnje/stanovniku, od čega je 23 posto vlastitih voda. Ipak, vremenska i prostorna raspodjela voda neravnomjerna je i nepovoljna, osobito ljeti u obalnom području, kada je bilanca voda nepovoljna, a pojedine dionice presušuju. I u Europi su slatkovodni resursi neravnomjerno raspoređeni, što je vidljivo kada se uzme u obzir gustoća naseljenosti. Prema podacima Eurostat-a, europski slatkovodni resursi kreću se u rasponu manje od 500 m³/stanovniku na Malti i Cipru, do više od 500.000 m³/stanovniku na Islandu.

Prosječna opskrbljenost stanovništva vodom iz javnih vodoopskrbnih sustava u Hrvatskoj iznosi 80 posto, što znači da se iz javne vodoopskrbe može opskrbljivati oko 3,6 milijuna stanovnika. Stupanj prosječne opskrbljenosti vodom znatno je povećan u odnosu na 1990. godinu kada je iznosio 63 posto. Stopa priključenosti na javni

vodoopskrbni sustav je nešto niža i procjenjuje se na oko 74 posto. Veliki dio stanovništva bez javne vodoopskrbe opskrbljuje se vodom putem tzv. lokalnih vodovoda, kojih na području Hrvatske ima nekoliko stotina.

U posljednjih se nekoliko godina u Republici Hrvatskoj ne uočavaju značajnije promjene u prosječnim godišnjim količinama zahvaćane vode za potrebe stanovništva i gospodarstva, a one iznose oko 530 milijuna m³/godišnje. Prema podacima Hrvatskih voda, za javnu se vodoopskrbu prosječno godišnje zahvaća oko 470 milijuna m³/godišnje, radi korištenja u proizvodnome procesu (kao tehnološka voda) zahvaća se oko 40 milijuna m³/godišnje, a za proizvodnju električne energije (hlađenje) oko 14 milijuna m³/godišnje. Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku u 2010. godini za potrebe navodnjavanja zahvaćeno je 8,65 milijuna m³ vode. I dalje se bilježe veliki gubici vode u vodoopskrbnome sustavu, a u 2010. godini oni su iznosili čak 47 posto.

Izgradnja, razvoj i pogon sustava javne odvodnje u nadležnosti su jedinica lokalne samouprave. Najčešće su lokalnog značaja, a samo u pojedinim slučajevima povezuju više naselja u jedinstveni kanalizacijski sustav sa središnjim uređajem za pročišćavanje otpadnih voda. Prikličenost stanovništva u godini 2007. na javne sustave odvodnje donekle zadovoljava u naseljima većima od 10.000 stanovnika, gdje se razina prikličenosti kreće oko 75-80 posto. Najveći su problemi s odvodnjom otpadnih voda u malim naseljima do 2.000 stanovnika, u kojima živi oko 40 posto populacije. Najveća je izgrađenost sustava odvodnje na području primorsko-istarskih slivova.

Treba istaknuti da je u Hrvatskoj izrazito velik broj naselja s manje od 500 stanovnika (5.387 naselja) u kojima živi oko 800.000 stanovnika. U takvim naseljima zbog tehničko-tehnoloških i financijskih ograničenja, izgradnja i pogon centraliziranih sustava javne odvodnje teško su provedivi, pa su onečišćenja iz tih naselja tretirana kao raspršena. S obzirom na starost kanalizacijskog sustava u gradovima, može se pretpostaviti da je većina kanalizacijskih sustava u znatnoj mjeri vodopropusna.

Od ukupno 295 naselja s izgrađenim kanalizacijskim sustavom 131 (44 posto) naselje posjeduje i uređaj za pročišćavanje otpadnih voda. Ukupno je izgrađeno 109 uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, različitih prema stupnju izgrađenosti i kapacitetu. Od toga broja 38 uređaja su s prethodnim stupnjem pročišćavanja otpadnih voda, 24 s prvim stupnjem pročišćavanja otpadnih voda, 46 uređaja s drugim stupnjem pročišćavanja otpadnih voda i 1 uređaj s trećim stupnjem pročišćavanja otpadnih voda. Instalirani kapacitet uređaja za pročišćavanje otpadnih voda od 3.355.250 ES daje podatak o izgrađenosti vodnih građevina, a ne istodobno i o razini pročišćavanja otpadnih voda. Većina je uređaja građenih 80-ih godina prošloga stoljeća predimenzionirana, jer su projektirani na temelju u to vrijeme važećih prostornih planova (visok porast stope rasta broja stanovnika i visok porast industrijske proizvodnje u skladu s planskom proizvodnjom), sa znatnim udjelom industrijskog onečišćenja koje se većinom čisti na središnjem komunalnom uređaju za pročišćavanje otpadnih voda. U izgradnju uređaja, radi zaštite voda, najviše se ulagalo u turističkim područjima.

U Hrvatskoj se 28 posto otpadnih voda pročišćava, što je ispod prosjeka za EU-27, koji iznosi 67 posto. Od ukupne količine otpadnih voda koja se pročišćava u Hrvatskoj, 43 posto se čisti na prethodnom i na prvom stupnju pročišćavanja, a 57 posto otpadnih voda pročišćava se na drugom stupnju pročišćavanja. Prosjek za EU-27 iznosi 66 posto.

Pročišćene otpadne vode za sada se ne koriste. Mulj koji nastaje kao rezultat rada uređaja za pročišćavanje otpadnih voda u pravilu se odlaže na sanitarna odlagališta. Mulj se kao gnojivo u poljoprivredi zasad ne upotrebljava.

Osnovni cilj u području voda je osiguranje pitke vode za stanovništvo u skladu s higijensko-sanitarnim standardima, što uključuje i povećanje stupnja opskrbljenosti stanovništva iz javnih vodoopskrbnih sustava na prosječno 85-90 posto. Smanjenje gubitaka vode iz javnih vodoopskrbnih sustava na prihvatljive vrijednosti (15-20 posto) također je prioritet. Time će se dobiti znatne dodatne količine vode i smanjiti će se potrebe za novim količinama i izvorima vode, odnosno utjecati će se na racionalnost korištenja vodnim resursima. Isto tako, racionalizirat će se i količine prerađene vode, koje zbog sadašnjih gubitaka samo dijelom dolaze do potrošača.

Sustavno praćenje stanja voda provodi tvrtka Hrvatske vode na oko 320 mjernih postaja na površinskim vodama i na oko 200 mjernih postaja na podzemnim vodama. Prema podacima Hrvatskih voda odstupanja u kakvoći voda odnosila su se uglavnom na povišene koncentracije hranjivih tvari i pokazatelja režima kisika na dionicama

pojedinih vodotoka. To je izraženije u pritocima Save, Drave i Dunava koji su pod značajnijim antropogenim utjecajem iz točkastih (industrija, komunalne otpadne vode) i raspršenih (poljoprivreda) izvora onečišćenja. Koncentracije opasnih tvari na većini postaja i u većini uzoraka nisu prelazile propisane standarde. Usporedba rezultata ispitivanja podzemnih voda u 2010. s prethodnim godinama pokazuje kako je stanje podzemnih voda i dalje nešto lošije s obzirom na izmjerene vrijednosti hranjivih tvari i mikrobioloških pokazatelja. Gotovo 90 posto količina voda za vodoopskrbu zahvaća se iz podzemnih voda, što naglašava značaj i potrebu zaštite ovoga resursa.

Tablica 6.2: Usporedba pokazatelja u području voda 2009. godine između Hrvatske i prosjeka EU-27 (izražena u postocima)

Pokazatelj	Hrvatska	EU-27 prosjek
Stanovništvo priključeno na javni vodovod	74*	89,5**
Stanovništvo priključeno na sustave prikupljanja i obrade otpadnih voda	28*	67,2**
Udio pročišćenih otpadnih voda (na II. stupnju) u ukupnim otpadnim vodama	57*	65,8**
Udio navodnjavanih poljoprivrednih površina	0,4***	8,4***

Napomena: *Strategija upravljanja vodama (2008); **Eurostat; ***Svjetska banka.

Izvor: Sektorska analiza Ministarstva poljoprivrede.

Stanje morskog okoliša i priobalja

Jadransko more kao posebna sub-regija Mediterana ima jedinstven i vrlo osjetljiv morski ekosustav u skladu s hidrografskim, oceanografskim, biološkim, bio-geografskim i drugim obilježjima. Obalne regije također imaju visoku razinu biološke raznolikosti, uključujući mnoštvo endemskih vrsta, posebno osjetljiva staništa i ekosustave. Značajne su i zbog razvoja gospodarstva, te kulturnog i društvenog života. Očuvanje morskog okoliša jedan je od glavnih strateških ciljeva Republike Hrvatske. Najznačajniji izazovi vezani uz zaštitu okoliša Jadranskog mora, otoka i obalnog područja jesu: nedostatni sustavi pročišćavanja urbanih i industrijskih otpadnih voda, akcidentna i operativna zagađenja mora uzrokovana brodovima i drugim pomorskim strukturama, akcidenti u prijevozu nafte i naftnih mješavina, pitanja vezana uz uvođenje stranih/alohtonih vrsta (uglavnom morski mikro-organizmi i patogeni) u morski okoliš, lov i prekomjerna eksploatacija ribljih resursa i prekomjerna izgradnja u obalnim područjima. Ukupno 123 ribljih vrsta uključeno je na Crveni popis morske ribe u Hrvatskoj, od kojih je pet kritično ugroženo. Marikultura je u porastu i kontinuirano se provodi praćenje učinaka na okolni ekosustav. Svaki od navedenih problema predstavlja ozbiljan rizik okolišu s ireverzibilnim učincima u odnosu na značajne gospodarske i društvene posljedice.²⁸

Tijekom turističke sezone obalna su područja i otoci posebno izloženi pritiscima na okoliš. Turizam je glavni pokretač gospodarskih aktivnosti u tom području s konstantnim porastom broja turista od otprilike 3 posto godišnje. Za određene obalne i otočne zajednice postoji i niz pozitivnih gospodarskih učinaka na razvoj nautičkog turizma kao što su dodatan izvor prihoda za lokalno stanovništvo, povećane mogućnosti zapošljavanja, opći porast standarda, smanjenje emigracije, revitalizacija specifičnih lokalnih aktivnosti, i sl. Međutim, uz navedene pozitivne ekonomske učinke, nautički turizam stvara velik pritisak na morski okoliš i obalno područje. Odabir lokacija za izgradnju nautičkih marina uključuje najljepše i najosjetljivije dijelove obale uključujući čak zaštićena područja. Ključni nedostatak i rezultati uključuju smanjenje kvalitete okoliša (izgradnju nautičkih marina i vezova na neodgovarajućim lokacijama) i zagađenje mora i obale (otpad, otpadne vode). Ne postoji sustavno praćenje učinaka zagađivača u lukama i posebno lukama za nautički turizam.

Prema raspoloživim podacima do 2010. godine ekološko stanje s obzirom na eutrofikaciju, nije se značajnije mijenjalo u najvećem dijelu akvatorija Republike Hrvatske te se i dalje može ocijeniti najvišim stupnjem, tj. vrlo dobro. Kao i prethodnih godina izuzetak su izdvojena područja Bakarskoga i Kaštelanskoga zaljeva te šibenske luke, gdje su izraženi negativni utjecaji na prirodno stanje uslijed povećanoga onečišćenja i lokalnih geomorfoloških posebnosti. Povišene koncentracije opasnih tvari u morskim organizmima i sedimentu, kao i

²⁸ Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, 2012, Sektorska analiza za okoliš.

prethodnih godina, zabilježene su u područjima u blizini većih gradova i luka, kao što su Dubrovnik, Split, Šibenik, Pula i Rijeka, što upućuje na utjecaj specifičnih izvora onečišćenja među kojima su industrijske i komunalne otpadne vode, donosi rijekama i pomorski promet.

Podaci ispitivanja kakvoće mora pokazuju da je more za kupanje visoke kakvoće, a u prilog tome govore i potvrde koje Hrvatska dobiva iz Europe. U godišnjim izvješćima o kakvoći voda za kupanje u Europi koje na temelju dostavljenih nacionalnih podataka država članica izrađuje Europska agencija za okoliš (EEA), Republika Hrvatska nalazi se u samome vrhu prema kakvoći mora za kupanje. Rezultati ispitivanja kakvoće mora postali su osnova za pokretanje i realizaciju mnogih komunalnih projekata, te za traženje financijskih potpora i zajmova u njihovom rješavanju.²⁹

Vodenom balastu treba posvetiti odgovarajuću pažnju. Najviše balastnih voda ukrcavaju brodovi za rasuti teret, tankeri i brodovi za prijevoz tekućega plina i to ovisno o njihovoj veličini i namjeni. Morski organizmi zahvaćeni u vodenom balastu mogu se prenositi na udaljene lokacije, a njihovim ispuštanjem u novoj sredini, preneseni organizmi često nemaju prirodnih neprijatelja i razmnožavaju se bez ograničenja te mogu postati invazivni. To za posljedicu može imati štetan utjecaj na biološku raznolikost novoga ekosustava, na gospodarske djelatnosti, a ponekad i na zdravlje ljudi. Uzorkovanja i analize vodenoga balasta provedena su na nekoliko uzoraka samo tijekom 2008. godine, nakon čega se sustavno ne provode. Najveće količine ispuštenoga vodenoga balasta, oko milijun kubičnih metara godišnje, zabilježene su u luci Rijeka, što je povezano s najvećim brojem uplovljavanja brodova iz stranih luka.

Otpad u moru, lukama, marinama, uzgajalištima riba i otpad sa brodova, jahti i ribarskih brodova predstavlja ozbiljan problem koji ugrožava sve oblike života u moru i na morskom dnu. Procjenjuje se da kruti otpad s brodova ima oko 13.000 kubičnih metara godišnje i 24.000 kubičnih metara godišnje odnosi se na naftom onečišćene vode i mulj. Do onečišćenja dolazi unatoč odredbama međunarodne konvencije MAR POL 73/78, ili Protokol br. V kojim se uređuje zbrinjavanje otpada u lukama, a prema kojima bi se otpad trebalo prikupljati organizirano i zbrinjavati na kopnu.

Zrak

Prema Izvješću iz 2010. za Konvenciju o dalekosežnom prekograničnom onečišćenju zraka (LRTAP konvencija) emisije svih značajnih onečišćujućih tvari smanjile su se u razdoblju 1990.-2010. Emisije NO_x smanjile su se za 27 posto, SO₂ za 76 posto, NH₃ za 26 posto, NMVOC za 33 posto, and PAHs za 50 posto. Za Republiku Hrvatsku emisijski plafoni određeni za 2010. godinu su: SO₂ 70 kt, NO_x 87 kt, NH₃ 30 kt i VOC 90 kt.

Tablica 6.3: Emisija onečišćujućih tvari koje prouzrokuju acidifikaciju, eutrofikaciju i fotokemijsko onečišćenje (emisije kt/god)

	SO ₂	NO _x	NMVOC	CO	NH ₃
2009.	67,07	77,35	79,59	289,02	36,13
2010.	41,45	70,52	76,32	265,55	37,50

Izvor: Statistički ljetopis 2012.

Republika Hrvatska je ispunila obveze iz Annexa II Gothenburškog protokola uz LRTAP konvenciju za sva onečišćivala osim za NH₃. Emisije NH₃ bile su 25 posto više od onih definiranih Protokolom. Općenito, osim u naseljenim područjima i industrijskim centrima, kvaliteta zraka je zadovoljavajuća i najvećim je dijelom u prvoj kategoriji. Situacija je složenija u šest industrijskih i razvijenih područja oko Zagreba, Siska, Kutine, Rijeke, Osijeka i Splita. Prema provedenoj kategorizaciji u 2010. godini na području Republike Hrvatske u Osijeku i Kutini je kakvoća zraka bila druge kategorije (umjereno onečišćen zrak) i to s obzirom na lebdeće čestice PM₁₀. U Gradu Zagrebu je kakvoća zraka bila treće kategorije (prekomjerno onečišćen zrak) s obzirom na PM₁₀ (koncentracije dobivene gravimetrijom) i ozon, a druge kategorije s obzirom na NO₂, PM₁₀ i benzo(a)piren u PM₁₀. U Rijeci je kakvoća zraka bila treće kategorije s obzirom na ozon, dok je u Sisku kakvoća zraka bila treće

²⁹ Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Nacionalno izvješće o godišnjoj i konačnoj ocjeni kakvoće mora na plažama hrvatskog Jadrana u 2012. godini.

kategorije s obzirom na H₂S, PM10 (koncentracije dobivene gravimetrijom) i benzo(a)piren u PM10. U Slavanskom Brodu kakvoća zraka je bila treće kategorije s obzirom na H₂S i PM 2,5. Izuzetak su visoke koncentracije ozona u ljetnim mjesecima (iznad granice od 40 µg/m³). Glavni sektori koji su izvor emisija su prerađivačka industrija, energetika, kućanstva i transport.

Mreža za praćenje zraka sastoji se od državne i lokalne mreže koja ima 48 automatskih stanica. Državna mreža ima 23 postaje od kojih je 11 automatskih u naseljima i industrijskim zonama i 12 u ruralnim područjima. Lokalna mreža trenutno uključuje 70 mjernih točaka, od čega je 25 automatskih. Tijekom vremena neke lokalne postaje počele su zaostajati radi nedostatka financijskih sredstava nužnih za modernizaciju opreme. Lokalna i regionalna razina vlasti podatke o kvaliteti zraka dostavlja Agenciji za zaštitu okoliša koja ih uključuje u Informacijski sustav o kakvoći zraka koji je dio Informacijskog sustava zaštite okoliša (ISZVO). Pored državne i lokalne mreže postoji i mreža meteoroloških stanica. Trenutno, Državni hidrometeorološki zavod upravlja s 41 meteorološkom i 117 klimatoloških stanica. Unatoč tom velikom broju stanica postoji potreba za daljnjom modernizacijom postojećih i instaliranje novih postaja i to 36 meteoroloških i 116 klimatoloških. Nakon faze modernizacije broj stanica mogao bi se značajno smanjiti što bi smanjilo i troškove održavanja tih stanica. Modernije metode mjerenja doprinijele bi boljem razumijevanju utjecaja onečišćivala na zdravlje ljudi i ekosustava, te bi pomoglo formuliranju primjerenijih politika.

Prostor

Bespravna gradnja

Bespravna gradnja (protupravna gradnja bez građevne dozvole) i bez propisane pravno tehničke dokumentacije obilježava naš prostor proteklih pedeset i više godina, a rezultat je niza uzroka (ideoloških i civilizacijskih do urbanističkih, gospodarskih, socijalnih i pravnih)³⁰. Bespravna gradnja najčešća je u najvećim gradskim središtima, na čitavom obalnom području i na otocima. Takvih pojava ima i u zaštićenim područjima prirodne i kulturne baštine. Nezakonita je gradnja agresivni čin koji trajno mijenja prostor i utječe na razvojne mogućnosti područja. Zaštita prostora od bespravne gradnje područje je djelovanja građevinske inspekcije. Najčešće razlog zbog koje se građani obraćaju građevinskoj inspekciji upravo je prijava bespravne gradnje. Najveći se broj prijava zaprima u Zagrebu i Splitu.

Tablica 6.4: Nezakonita gradnja u Hrvatskoj u razdoblju 2003.-2011.

	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Broj prijava	5.944	6.043	6.164	8.975	8.014	7.292	6.415	6.158	5.385

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2008.- 2012.,
http://www.mgipu.hr/doc/Prostorno/Izvjesce_SPRH_08_12.pdf.

Uspješnost rješavanja građevinske inspekcije po prijavama protupravne gradnje može se prepoznati iz podataka o broju donesenih rješenja (o uklanjanju) iako je dio tih rješenja rezultat planiranih tematskih i ciljanih nadzora. Detaljniji kriteriji u određivanju prioriteta za izvršenje inspeksijskih rješenja prvenstveno se temelje na položaju građevine obzirom na prostorno-planske pokazatelje i u odnosu na prostorne planove u vezi namjene površina i kategorije zemljišta na kojem je građevina izgrađena³¹. U razdoblju od 2008. do 2011. za izvršenje inspeksijskih rješenja utrošeno je više od 10 milijuna kuna. U razdoblju od 1.1.2000. do 31.12.2011. građevinska je inspekcija

³⁰ Donošenjem novog Zakona o postupanju s nezakonito izgrađenim zgradama uređuju se uvjeti i postupak i pravne posljedice uključivanja u pravni sustav nezakonito izgrađenih zgrada. Ovim zakonom propisana je mogućnost legalizacije građevina koje su nezakonito izgrađene do 21. lipnja 2011. te se uređuju osnovni uvjeti za njihovo ozakonjenje.

³¹ Odlučujući je status izgrađenog zemljišta u odnosu na građevinsko područje naselja pa tako u I. skupini prioriteta imamo izvršenja inspeksijskih rješenja u zaštićenom obalnom području izvan građevinskog područja i to na pomorskom dobru, zaštićenim prirodnim vrijednostima, poljoprivrednom i šumskom zemljištu, te unutar infrastrukturnih koridora. U II. skupini su izvršenja inspeksijskih rješenja unutar građevinskih područja naselja i njihovih izdvojenih dijelova na zemljištu druge namjene (zelene površine, unutar infrastrukturnih koridora). U III. skupini prioriteta je izvršenje inspeksijskih rješenja za tražitelje izvršenja kojima je povrijeđeno pravo na mirno uživanje vlasništva.

donijela više od 42 tisuće rješenja o uklanjanju, odnosno 3.500 rješenja prosječno godišnje, od čega je skoro 30 posto rješenja doneseno u razdoblju 2008.-2011. U istom je razdoblju izvršeno 1.557 rješenja.

Urbani i ruralni prostor

Rubna urbana područja u Hrvatskoj devastirana su brojnim napuštenim, prvenstveno, gospodarskim i vojnim objektima. Hrvatska ne raspolaže cjelovitom i sistematiziranom evidencijom napuštenih nekretnina, pa čak ni onih u vlasništvu Republike Hrvatske. U travnju 2013. prihvaćen je Prijedlog Strategije upravljanja i raspolaganja imovinom Republike Hrvatske u razdoblju 2013.-2017.³² kojim se želi osigurati učinkovito i transparentno upravljanje i raspolaganje imovinom Republike Hrvatske. Republika Hrvatska, prema evidenciji iz ožujka 2013., raspolaže s 300 bivših vojnih nekretnina koje što prije treba uvesti u gospodarsku funkciju.

Ruralna područja u Hrvatskoj su strukturno i funkcionalno raznolika. Izračuni i klasifikacije razlikuju se ovisno po metodologijama primjene. Strategija ruralnog razvoja Hrvatske 2008.-2013. koristi kriterij OECD-a za razlikovanje urbanih i ruralnih područja. Taj kriterij, ruralna područja definira kao područja s gustoćom naseljenosti manjom od 150 stanovnika po km².

Tablica 6.5: Ruralna i urbana područja u Hrvatskoj prema kriteriju OECD-a

	Površina		Naselja		Stanovnici	
	km ²	posto	Broj	posto	Broj	posto
Ruralna područja	51.872	92	6.001	89	2.110.988	48
Urbana područja	4.731	8	763	11	2.326.472	52

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske 2008.-2013.

Godine 2007. na razini EU-27 više od 90 posto ukupnog teritorija smatralo se ruralnim na kojem je živjelo 56 posto stanovnika EU-27. Zbog toga ruralni razvoj postaje sve značajnija tema u EU i jedan je od razvojnih prioriteta EU.

Priroda

Republika Hrvatska je, zahvaljujući smještaju na razmeđi nekoliko bio-geografskih regija, iznimno bogata po pitanju biološke raznolikosti. Broj poznatih vrsta u Hrvatskoj, prema posljednjem izvještaju, kreće se oko 38.000³³, iako se procjenjuje da je taj broj i znatno veći, čak između 50.000 i 100.000, što upućuje na nedostatak istraživanja na tom području. Usprkos iznimnom bogatstvu različitih vrsta i staništa, u Republici Hrvatskoj je primjetno smanjenje biološke raznolikosti iz nekoliko razloga: gubitka staništa, dolaska stranih invazivnih vrsta, zagađenja okoliša i pretjeranog iskorištavanja prirodnih resursa. Zakonom o zaštiti prirode utvrđeno je devet kategorija zaštićenih područja: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma, spomenik parkovne arhitekture. Zaštićenim područjima upravlja se na osnovu desetogodišnjih planova upravljanja. Međutim to se ne odnosi na sve, nego samo na sljedeće vrste zaštićenih područja: posebne rezervate, nacionalne parkove, parkove prirode, regionalne parkove i značajne krajobrazne. Kapacitet i učinkovitost javnih institucija koje se brinu o zaštićenim područjima značajno se razlikuje od institucije do institucije. Nacionalna ekološka mreža koju je 2007. godine proglasila Vlada Republike Hrvatske poslužila je kao osnova za izradu prijedloga ekološke mreže Europske unije Natura 2000 u Hrvatskoj³⁴. Udio zaštićenih područja u odnosu na ukupni teritorij Republike Hrvatske, u usporedbi s prosjekom EU, ali i prosjekom deset novih članica EU, je gotovo dvostruko veći. Izrada sustava nadziranja i izvještavanja u sklopu okvira upravljanja ekološkom mrežom Natura 2000 je u tijeku, ali za samo šest lokaliteta s popisa ekološke mreže

³² Opširnije vidjeti www.duudi.hr.

³³ 4. nacionalno izvješće za Konvenciju o biološkoj raznolikosti (2009), dostupno na http://www.min-kulture.hr/userdocs/images/priroda/Nacrtposto204_posto20nacionalnogposto20izvjesca_posto20za_posto20Konvenciju_posto20o_posto20bioloskoj_posto20raznolikosti.pdf.

³⁴ Natura 2000 u Hrvatskoj, dostupno na <http://www.natura2000.hr>.

Natura 2000³⁵, te će biti potrebno uložiti značajna sredstva kako bi se sustav proširio na sve lokalitete ekološke mreže Natura 2000.

Jedna od preuzetih obaveza u okviru Direktive o pticama i Direktive o staništima Europske komisije je i razvoj Informacijskog sustava zaštite prirode. Izrada Informacijskog sustava zaštite prirode povjerena je Državnom zavodu za zaštitu prirode, koji od 2004. godine provodi niz aktivnosti s ciljem da se uspostavi jedinstveni informacijski sustav zaštite prirode. Međutim, Informacijski sustav zaštite prirode manjkav je po pitanju obaveza iz gore navedenih Direktiva Europske komisije, a koje se tiču nadzora i izvještavanja o zaštićenim područjima, te ga je potrebno dalje dopunjavati i razvijati³⁶.

Tablica 6.6: Udio zaštićenih površina u ukupnoj površini (Natura 2000 (SPA + SCI), u postotku

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27				14	14	14	17,5	17,9
EU-25	12	12	13					
Bugarska				30	30	30	33,9	34,3
Češka	9	9	9	9	10	10	14	14
Estonija	16	16	17	17	17	17	17,8	17,8
Latvija	11	11	11	11	11	11	11,3	11,5
Litva	10	10	10	10	13	14	12,1	12
Mađarska	15	15	15	15	15	15	21,4	21,4
Poljska	4	4	7	8	11	11	19,4	19,5
Rumunjska				13	13	13	17,9	22,6
Slovenija	31	31	31	31	31	31	35,5	35,5
Slovačka	12	12	12	12	12	12	29	29,5
EU-10	13,5	13,5	14	15,6	16,3	16,4	21,2	21,8
Hrvatska								37

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode, Eurostat i Natura 2000 Newsletter.

Kulturna i prirodna baština (turističko vrednovanje)

Ocjenu se da prirodna i kulturna baština u Hrvatskoj još uvijek nisu odgovarajuće turistički vrednovane. Kao najvažniji elementi prirodne baštine ističu se razvedena obala s mnoštvom otoka, mnoštvo raznolikih krških fenomena, velika biološka raznolikost te raznolik i dobro očuvan prirodni krajolik u odnosu na ukupnu veličinu prostora. Prema aktualnim podacima štiti se 11 posto kopnene površine Hrvatske u okviru 220 zaštićenih područja te 240 spomenika prirode i spomenika parkovne arhitekture. U okviru prirodne baštine posebno mjesto ima osam nacionalnih parkova i jedanaest parkova prirode, a među njima dodatno još i Nacionalni park Plitvička jezera kao jedini hrvatski prirodni lokalitet pod zaštitom UNESCO-a te Park prirode Velebit kao za sada jedini Svjetski rezervat biosfere. Ukupan broj posjetitelja u zaštićenim područjima u 2011. godini bio je čak 2,27 milijuna, što je porast za skoro 8 posto odnosu na 2010. godinu. Najviše posjetitelja zabilježili su NP Plitvička jezera (1,08 milijun posjetitelja) i NP Krka (683.739 posjetitelja), što iznosi gotovo 78 posto ukupnih posjetitelja u zaštićenim područjima. Kako intenzivna turistička djelatnost povećava opterećenje na zaštićeno područje, izuzetno je važno utvrditi turistički prihvatni kapacitet, koji bi imao ulogu regulacijskoga koncepta temeljenoga na načelima održivosti. Pri tom treba voditi računa kako o unaprjeđenju turističkoga razvoja, tako i o djelatnosti

³⁵ IPA 2009 projekt „NATURA 2000 Upravljanje i monitoring – NATURA MANMON“, dostupno na <http://www.natura2000-manmon.com/OProjektu.html>.

³⁶ Državni zavod za zaštitu prirode, dostupno na <http://www.dzpz.hr/>.

zaštite prirode unutar zaštićenih područja. Osim izvornih prirodnih prostora Hrvatska se ističe i brojnim primjerima očuvane parkovne arhitekture, atraktivnim vinogorjima, a kao atrakciju treba istaći cjelokupni teritorij Hrvatske koji se zbog položaja na sjecištu glavnih europskih prirodnih regija ističe izuzetnom različitosti i privlačnošću prirodnih krajolika na malom prostoru te termalnim vrelima, ljekovitim vodama i klimatskim lokalitetima pogodnim za zdravstveni turizam.

Kulturna baština Hrvatske nije u svjetskim razmjerima toliko poznata kao baština velikih zemalja poput Francuske ili Španjolske, ali s ukupno šest urbanih cjelina i objekata kulturno-povijesne baštine pod zaštitom UNESCO-a razmjerno svojoj površini i broju stanovnika Hrvatska ima takvih lokaliteta više nego te dvije zemlje. Hrvatske kulturne atrakcije privlačne su zbog izrazite raznolikosti kulturno-povijesne baštine na malom prostoru uvjetovane položajem na raskrižju glavnih europskih kultura, postojanjem očuvanih materijalnih spomenika iz svih povijesnih razdoblja te dobrom uklopljenošću kulturno-povijesnih atrakcija u prirodni krajolik. Hrvatska se ističe i velikim brojem kulturnih atrakcija nematerijalnog karaktera. Njihovu izuzetnu vrijednost potvrđuje činjenica da je Hrvatska sa čak dvanaest kulturnih fenomena upisanih na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a prva država u Europi.

Šume

Prema postojećim podacima, površina šuma i šumskoga zemljišta u Republici Hrvatskoj nije se smanjila u posljednjih 100 godina, a zauzima čak 47,5 posto kopnenoga teritorija države. Za razliku od europskih šuma, šumski ekosustavi u Hrvatskoj gotovo su u potpunosti prirodnoga sastava (95 posto), a prema Nacionalnoj klasifikaciji staništa sadrže 105 šumskih zajednica. Sustavnim pristupom i zaštitom svih sastavnica šumskoga ekosustava, uzgajanje šuma razvijalo se u smislu ekosustavnih uzgojnih postupaka koji ne dopuštaju čistu sječu te su se na taj način sačuvale autohtone, prirodne šume. Zahvaljujući dugoj tradiciji održivoga šumarstva, mnoge naše šume zbog svoje velike prirodne vrijednosti ispunjavaju kriterije za uključivanje u europsku mrežu NATURA 2000.

Pokazatelji koji su od izuzetne važnosti za budućnost održivoga gospodarenja šumama jesu drvna zaliha i godišnji prirast. Procjena drvne zalihe iskazuje se za desetogodišnje razdoblje. Šumsko-gospodarska osnova područja se izražava u m³/hektaru. Za razdoblje od 2006. do 2015. na razini šumsko-gospodarskoga područja ta procjena iznosi gotovo 398 milijuna m³. U razdoblju od 1996. do 2006. godine bilježi se kontinuirano povećanje drvne zalihe te ukupno povećanje za 73,7 milijuna m³/hektara, što predstavlja jamstvo održivoga gospodarenja. Mnoge ljudske aktivnosti utječu na stanje šuma, a jedan od velikih problema s kojima se susrećemo jesu požari. U razdoblju od 2005. do 2011. godine u Republici Hrvatskoj zabilježeno je 1.535 šumskih požara, kojima je opožareno ukupno 54.824 hektara šuma i šumskoga zemljišta. Jedan od glavnih uzroka oštećenja šumskih ekosustava je prekogranično onečišćenje zraka.

Minirana područja

Minski sumnjive površine u 2012. godini iznose 726,5 km² i zauzimaju gotovo 1,3 posto teritorija Republike Hrvatske³⁷. Sukladno Nacionalnom programu protuminskog djelovanja Republike Hrvatske, prioritet je do 2014. godine u cijelosti ukloniti minsku opasnost s poljoprivrednih površina (oranica). Minski sumnjive površine se protežu na prostoru 12 od 21 županije i one utječu na oko 920 tisuća stanovnika koji predstavljaju petinu ukupnog stanovništva Hrvatske. U strukturi minski sumnjivih površina najviše je zastupljen šumski prostor sa 63 posto, poljoprivredna zemljišta s 24 posto koja su ujedno i prioritet razminiranja za naredno razdoblje. Od ostalih površina zastupljeni su još makija i krš s 18 posto.

Promicanje inovacijskih tehnologija u sektoru okoliša

³⁷ Podaci AZO (2013). Prema podacima DUZS (2013) u Hrvatskoj je 695,3 km² minski sumnjivih površina, dostupno na <http://www.duzs.hr/page.aspx?PageID=571>.

Ocjenjuje se da Hrvatska još uvijek nije dovoljno uspješna u primjeni inovacijskih tehnologija koje bi unaprijedile stanje okoliša i 2008. godine, brojem inovacija koje smanjuju potrošnju materijala i energije po jedinici outputa, kao i brojem inovacija koje smanjuju otisak CO₂ zaostajala je za Češkom, Mađarskom, Poljskom i Rumunjskom (tablica 6.7).

Tablica 6.7: Inovacije s koristima za okoliš - NACE aktivnosti* u 2008. godini

	Smanjena potrošnja materijala	Smanjena potrošnja energije	Smanjen CO ₂ otisak**	Materijali zamijenjeni s manje opasnim supstitutima	Smanjeno onečišćenje tla, zraka i vode
Bugarska	565	661	290	486	513
Češka	3.771	4.362	2.261	2.657	3.560
Estonija	621	266	303	506	226
Latvija	280	331	162	277	393
Litva	617	617	436	539	447
Mađarska	1.445	1.647	786	1.334	1.252
Poljska	3.353	3.621	2.298	3.556	4.031
Rumunjska	3.126	3.278	2.267	2.108	3.144
Slovačka	702	823	321	677	760
Hrvatska	937	1.064	589	989	1.278

Napomena: *B, C, D, E, G46, H, J58, J61, J62, J63, K i M71; ** Smanjena proizvodnja CO₂ u poduzeću.

Izvor: Eurostat.

Tematsko područje 8:

Zaposlenost

Kretanja na tržištu rada ovise o brojnim faktorima. U dugom roku ponuda rada u nekom gospodarstvu primarno je određena demografskim kretanjima, ali značajan učinak imaju i procesi u povezanim socioekonomskim područjima, poput obrazovnog sustava, međunarodne konkurentnosti gospodarstva u najširem smislu i institucionalnog okružja. U ovom dijelu Analitičke podloge obradit će se odabrana područja koja se tiču zaposlenosti.

Doprinos zaposlenosti rastu gospodarstva

U razdoblju od 2000.-2011. godine prosječna stopa rasta BDP-a u Hrvatskoj iznosila je 2,5 posto. U predrecesijskom razdoblju (2000.-2008.) gospodarstvo je raslo prosječno godišnje po stopi od 4,3 posto, te je kontinuirano smanjivan jaz u razvijenosti u odnosu na prosjek EU. Međutim, najuspješnije zemlje nove članice (baltičke zemlje, Slovačka, Bugarska i Rumunjska) u tom su razdoblju ostvarile još brži gospodarski rast uz kontinuiran porast zaposlenosti.

Tablica 8.1: Osnovni pokazatelji o kretanju na tržištu rada u Hrvatskoj

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
BDP, cijene 2005, mlrd. Kn	233.1	245.6	255.7	266.7	279.8	294.0	300.1	279.2	272.9	272.8	267.4
Rast BDP	4.9	5.4	4.1	4.3	4.9	5.1	2.1	-6.9	-2.3	0.0	-2.0
Broj zaposlenih, istraživanje DZS, u tis.	1,359	1,393	1,410	1,421	1,468	1,517	1,555	1,499	1,432	1,411	1,395
Nezaposlenost, adm. U tis.	389.7	329.8	309.9	308.7	291.6	264.4	236.7	263.2	302.4	305.3	324.3
Produktivnost, tis. kn (cijene 2005)	171.5	176.3	181.4	187.7	190.6	193.8	193.0	186.3	190.5	193.3	191.7
Produktivnost, verižni indeks	104.1	102.8	102.9	103.5	101.6	101.7	99.6	96.5	102.3	101.5	99.2
Bruto plaća	5,366	5,623	5,985	6,248	6,634	7,047	7,544	7,711	7,679	7,796	7,875
Realna bruto plaća, verižni indeks	104.1	102.6	104.2	101.1	102.9	103.2	100.9	99.8	98.5	99.2	97.7
Stopa nezaposlenosti, administrativna	22.3	19.1	18.0	17.9	16.6	14.8	13.2	14.9	17.4	17.8	18.9
Stopa nezaposlenosti, ARS	14.9	14.2	13.7	12.7	11.2	9.6	8.4	9.1	11.8	13.5	15.9

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Ukupna zaposlenost u Hrvatskoj je u razdoblju gospodarskog rasta od 2002.-2008. porasla za gotovo 200 tisuća, što je doprinijelo značajnom ublažavanju problema nezaposlenosti i rastu realnih bruto plaća. Rast BDP-a bio je nešto brži od rasta zaposlenosti što se može objasniti porastom produktivnosti. Realne bruto plaće kretale su se u skladu s rastom produktivnosti, te nisu značajno utjecale na konkurentnost gospodarstva. Uslijed učinaka globalne krize, značajno je smanjena gospodarska aktivnost u razdoblju od 2009.-2012. što je utjecalo na znatno pogoršanje stanja na tržištu rada. Broj zaposlenih kontinuirano se smanjuje, te se 2012. vratio na razinu iz 2003. godine. U isto vrijeme realna bruto plaća tek se blago smanjila, te se gospodarstvo primarno prilagodilo smanjenoj potražnji kroz smanjenje zaposlenosti, a manje kroz visinu prosječne plaće. Stopa nezaposlenosti, neovisno o metodi mjerenja vratila se na razinu zabilježenu 2003. godine.

Ukoliko se gospodarski rast u tom razdoblju dekomponira na doprinos rada, kapitala i ukupne proizvodnosti faktora, može se uočiti da je u doprinos kapitala bio višestruko veći u usporedbi s doprinosom rada. U razdoblju nakon 2009. godine hrvatsko gospodarstvo bilježi značajan pad ekonomske aktivnosti, uz značajan negativan doprinos rada i ukupne proizvodnosti faktora. U ukupnom analiziranom razdoblju prosječna stopa rasta BDP-a iznosila je 2,5 posto i gotovo je u cijelosti rezultat doprinosa kapitala. Imajući u vidu činjenicu da Hrvatska trenutno ima značajne rezerve za porast zaposlenosti kako iz kontingenta neaktivnog stanovništva u radnoj dobi, tako i iz kontingenta nezaposlenih, dok je istovremeno porast investicija ograničen zbog potrebe za inozemnim financijskim izvorima, u razdoblju do 2020. treba uložiti napore na ostvarenju većeg doprinosa faktora rada i ukupne proizvodnosti.

Demografske odrednice

Demografski procesi bitno utječu na strukturu i razvoj gospodarstva. Demografska kretanja u Hrvatskoj, ali i EU, određena su procesom opadanja stope fertiliteta, te starenja stanovništva. Osim na veličinu potencijalne radne snage ovi procesi značajno utječu

i na visinu i strukturu sadašnji i budućih troškova u sustavu mirovinskog osiguranja, zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, a time i na dugoročnu održivost javnih financija. Tablica 8.1 u Prilogu prikazuje kretanje stanovništva u razdoblju od popisa 2001. godine do 2010. po dobno spolnim skupinama. Budući je zbog usklađivanja s međunarodnim zahtjevima došlo do promjene u metodologiji provedbe popisa 2011. u pogledu definicije stanovništva podaci za 2011. godinu nisu izravno usporedivi, te nisu prikazani u tablici 8.1. Iako će stručnjaci za područje demografije u nadolazećem razdoblju konstruirati serije i projekcije demografskih kretanja na osnovi zajedničke metodološke osnove, što će moguće utjecati na službeni podatak o broju stanovnika, tablica 8.1 ipak prilično dobro oslikava osnovne demografske trendove. Prema tim podacima ukupan broj stanovnika nije se značajno smanjio (budući je saldo međunarodnih migracija smanjivao učinak negativnog prirodnog prirasta), ali je došlo do značajnih strukturnih razlika i promjene u demografskoj piramidi. Broj stanovnika u dobi do 15 godina smanjio se za otprilike 80.000, a u dobi od 15-25 godina za dodatnih 65.000, što će imati značajan učinak na kretanje radne snage u dugom roku. Broj stanovnika u dobi od 25-49 godina, što čini najznačajniji segment radne snage, smanjio se za više od 30.000. S druge strane, povećan je broj stanovnika u dobi od 50-64 godine za oko 100.000, te osoba starijih od 65 godina za oko 65.000.

Demografska kretanja zbog smanjenja stanovništva u radnoj dobi, te rastućeg udjela starijih osoba predstavljat će značajan izazov u pogledu ostvarenja viših stopa aktivnosti i zapošljivosti stanovništva u radnoj dobi, ali i ulaganja napora u što dužu radnu aktivnost. U protivnom će demografska kretanja u značajnoj mjeri ograničiti potencijal za gospodarski rast i stabilnost javnih financija. Iako u srednjoročnom razdoblju, zbog postojanja značajnih rezervi u broju nezaposlenih i neaktivnih osoba u radnoj dobi, postoji prostor za povećanje ukupnog broja zaposlenih osoba, u dugom roku će, zbog nepovoljnih demografskih kretanja, naglasak biti primarno na kvaliteti ljudskog potencijala i povećanju proizvodnosti.

Aktivnost stanovništva

U ekonomskoj literaturi ističu se brojni faktori koji utječu na aktivnost stanovništva. Na razini pojedinca odluka o aktiviranju na tržištu rada, osim o ekonomskim faktorima poput vjerojatnosti pronalazanja posla, odnosno očekivanoj razini plaće, ovisi i o čitavom nizu neekonomskih faktora poput osobnih preferencija, zdravstvenog stanja, tipu kućanstva i slično. Na makroekonomskoj razini ključni faktori koji utječu na stope aktivnosti stanovništva su stanje gospodarstva i tržišta rada, sustav socijalnog, zdravstvenog i mirovinskog osiguranja, te značajke poreznog sustava.

Stopa aktivnosti stanovništva u Hrvatskoj u dobi od 20 do 64 godine u 2011. godini iznosila je 65,5 posto u Hrvatskoj i 75,7 posto u Europskoj uniji. Hrvatska će prema ovom pokazatelju biti zemlja sa najnižom stopom aktivnosti u Europskoj uniji, a razina aktivnosti ispod 70 posto, osim u Hrvatskoj, zabilježena je još jedino u Italiji, Rumunjskoj i Malti. Razlika viša od 10 postotnih bodova predstavlja značajno odstupanje, te bi u slučaju kad bi Hrvatska ostvarila stopu aktivnosti na razini prosjeka EU ukupan broj aktivnih osoba bio bi veći za oko 250.000. U pogledu dobno spolnih skupina (vidjeti tablicu 8.2 u Prilogu) najznačajnije odstupanje u pogledu stopa aktivnosti zabilježeno je u kategoriji od 50 do 64 godine, u skupinama od 15-19, te od 20-24 godine. Najaktivnija dobna skupina očekivano su osobe u dobi od 25-49 godine i aktivnost te dobne skupine je gotovo na razini zabilježenoj u EU. Žene u navedenoj dobi bilježe čak i veće stope aktivnosti u odnosu na istu skupinu u EU. Muškarci u dobi od 25-49 godina tek su nekoliko postotnih bodova aktivniji u odnosu na žensku populaciju, ali je aktivnost ipak niža u odnosu na EU-27.

Osim samih pokazatelja stopa aktivnosti zanimljive rezultate daje i analiza osnovnih razloga neaktivnosti. U dobnoj skupini od 15 do 24 godine, čak 95 posto osoba je neaktivno zbog obrazovanja ili usavršavanja (isti pokazatelj u EU je 88 posto). U skupini od 25-49 godina, četvrtina neaktivnih ističe kao razlog neaktivnosti obiteljske ili osobne obaveze, a čak 21 posto neaktivnih osoba je u mirovini (isti pokazatelj za EU iznosi manje od 2 posto). To je prije svega posljedica umirovljenja vezanih uz Domovinski rat, te je u kategoriji muškaraca u toj dobi čak 40 posto neaktivno zbog umirovljenja. U slučaju ženske populacije u skupini 25-49 najznačajniji razlozi za neaktivnost su obiteljski i osobni razlozi, te briga za djecu. U skupini 50-64 u mirovini je oko 60,9 posto neaktivnih u dobi između 50 i 65 godina, dok je isti pokazatelj za EU 47,8. Ipak ovaj pokazatelj ima silazni trend kao rezultat reformi mirovinskog osiguranja u kojima su se uvjeti za prijevremeno umirovljenje postrožili.

Zaposlenost po dobno spolnim skupinama i obrazovnoj strukturi

Između Hrvatske i Europske unije postoje velike razlike u stopi zaposlenosti kao osnovnom pokazatelju stanja na tržištu rada. Stopa zaposlenosti izračunata na temelju podataka dobivenih anketom radne snage znatno je manja u Hrvatskoj nego u Europskoj uniji. U 2012. godini stopa zaposlenosti stanovništva u dobi od 20 do 64 godine u Hrvatskoj iznosila je 55,3 posto, dok je stopa zaposlenosti stanovništva iste dobi u Europskoj uniji iznosila 68,5 posto. Razlika između stope zaposlenosti u Hrvatskoj i stope zaposlenosti u Europskoj uniji iznosila je 13,2 postotna boda. Osim visoke razlike posebno je zabrinjavajući trend kretanja stopa zaposlenosti i povećanje odstupanja u odnosu na zemlje EU. U razdoblju u kojem je hrvatsko gospodarstvo ostvarivalo rast, stopa

zaposlenosti se kontinuirano povećavala te je u 2008. godini zabilježena zaposlenost od 62,9 posto stanovništva u dobi od 20-64 godine (isti pokazatelj za 2002. godinu iznosio je 58,4). Te godine stopa zaposlenosti u EU-27 iznosila je 70,3 posto, te je prema ovom pokazatelju Hrvatska zaostajala za EU za 7,4 postotnih bodova. Ekonomska kriza utjecala je na smanjivanje stopa zaposlenosti u većini europskih zemalja, ali razvidno je da hrvatsko gospodarstvo pripada skupini zemalja sa najozbiljnijim negativnim učinkom krize na zaposlenost. Prema stopi zaposlenosti Hrvatska će ulaskom u EU biti zemlja sa najlošijim ostvarenjem (uz Grčku), a uz ove dvije zemlje samo još Španjolska ima manje od 60 posto zaposlenog stanovništva u dobi od 20-64 godina. U skupini zemalja novih članica stopu zaposlenosti iznad 70 posto ostvarile su Češka, Estonija i Cipar, dok su zemlje sa najslabijim rezultatima Bugarska, Rumunjska, Mađarska i Malta. No, čak i u Mađarskoj, koja sa stopom zaposlenosti od 62,1 bilježi najlošije rezultate, zaposlenost stanovništva u referentnoj dobi je gotovo za 7 postotna boda veća u odnosu na Hrvatsku.

Razlika u stopama zaposlenosti između Hrvatske i EU je slična kod oba spola. Zaposlenost muškaraca u skupini 20-64 u Hrvatskoj je iznosila 60,6 posto, dok je prosjek EU iznosio 74,6 posto, dok je isti pokazatelj za žensku populaciju u Hrvatskoj iznosio 50,2 posto u usporedbi sa 62,4 posto u EU. Učinak krize imao je nešto snažniji učinak na zaposlenost muške populacije gdje je stopa zaposlenosti u razdoblju 2008.-2012. smanjena za oko 10 postotna boda, dok je kod ženske populacije zaposlenost smanjena za oko 5 postotnih bodova.

Razlika u stopi zaposlenosti stanovništva po dobnim skupinama ukazuje na relativno manje razlike za stanovništvo u najaktivnijoj dobi (od 25 do 49 godina). Iako je u ovoj skupini zaposlenost u Hrvatskoj niža za oko 8 postotnih bodova u odnosu na prosjek zemalja novih članica EU (70,1 posto u Hrvatskoj u odnosu na 78 posto u novim članicama EU) u relativnom iskazu odstupanje iznosi oko 11 posto. U razdoblju ekonomskog rasta ova dobnja skupina bilježila je kontinuiran porast zaposlenosti, te je u 2008. godini stopa zaposlenosti iznosila 78 posto, što je bilo tek za oko 2 postotna boda ispod prosjeka EU. Krizna kretanja u razdoblju od 2009. godine utjecala su na značajan pad zaposlenosti ove skupine, te se 2012. godine ovaj pokazatelj nalazi na razini ispod 2002. godine. U zemljama novim članicama EU također je zabilježen pad stopa zaposlenosti u 2009. i 2010. godini, međutim, u 2011. i 2012. godini dolazi do blagog porasta.

Kod stanovništva starije dobi (od 50 do 64 godine) može se uočiti da su se stope zaposlenosti značajno povećale u odnosu na 2002. godinu, što se može pripisati demografskim promjenama i učincima promjena vezanim uz proces prijevremenog umirovljenja. Dio populacije koji je prijevremene mirovine stekao u prijašnjem razdoblju polako izlazi iz ove dobne skupine, a promjene u sustavu mirovinskog osiguranja usporile su odlazak u prijevremenu mirovinu i učinile ga manje atraktivnim. Porast stope zaposlenosti u ovoj dobnoj skupini iznosi oko 46 posto u usporedbi sa 35,8 posto iz 2002. godine, te je stopa zaposlenosti kod te dobne skupine u Hrvatskoj još uvijek veća od 10 postotnih bodova u odnosu na EU-27.

Zabrinjavajuća razina i kretanje stopa zaposlenosti može se uočiti za skupinu mlađe populacije. U dobi od 15-19 godina u 2012. godini bilo je zaposleno samo 4,2 posto populacije, dok je isti pokazatelj u EU-27 iznosio oko 15 posto, odnosno 5,8 posto u novim članicama. Još veće odstupanje razvidno je u skupini od 20 do 24 godine. U Hrvatskoj je u ovoj skupini zaposleno manje od 30 posto stanovništva, dok u EU-27 radi gotovo 50 posto (u zemljama novim članicama 43,1 posto). Ukoliko analiziramo kretanje u desetgodišnjem razdoblju može se uočiti da nije bilo pomaka u zaposlenosti mladih čak ni u razdoblju gospodarskog rasta, dok je učinak recesije izrazito negativno djelovao upravo na smanjenje zaposlenosti kod mladog stanovništva. Pored znanja dobivenog u formalnom školovanju, stjecanje radnog iskustva je bitan faktor koji utječe na produktivnost i zapošljivost, te upravo zapošljavanju mlade populacije valja dati primjereno mjesto u formuliranju mjera za povećanje zaposlenosti u Hrvatskoj.

Kao bitan faktor koji utječe na stopu zapošljavanja može se istaknuti razina obrazovanja. Tako je u populaciji od 15-64 godine stopa zaposlenosti za stanovništvo s primarnim i nižim sekundarnim obrazovanjem iznosila 27,8 posto, s sekundarnim obrazovanjem 53,4 posto, dok je kod visoko obrazovanog stanovništva stopa zaposlenosti bila viša od 75 posto. Isti obrazac može se uočiti i na primjeru zemalja novih članica, ali i Europske unije u cjelini. Također se može uočiti da su učinci recesije imali relativno snažniji učinak na smanjenje zaposlenosti upravo za slabije obrazovani dio populacije. Muški dio populacije s niskom razinom obrazovanja bilježio je pad stopa zaposlenosti čak i u razdoblju gospodarske ekspanzije, te je stopa zaposlenosti s 43,5 posto 2002. godine pala na 41 posto u 2007, da bi se do 2012. godine spustila na 31,1 posto.

Muškarci s srednjom razinom obrazovanja značajno su povećali stopu zaposlenosti u razdoblju ekonomskog rasta do gotovo 70 posto, što je još uvijek bilo relativno niže od iste skupine u EU i zemljama novim članicama EU. Međutim, nakon 2009. godine zaposlenost ove skupine značajno opada, te se danas nalazi na razini od ispod 60 posto što je za više od 10 postotnih bodova niže od razine zabilježene u novim članicama, odnosno 15 postotnih bodova ispod razine u EU-27. Kod visoko obrazovne muške populacije stopa zaposlenosti je bila najviša i odstupanje prema EU-27 i zemljama novim članicama EU bila je manja, iako je zaposlenost i ove skupine opala nakon početka recesije. Zanimljivo je uočiti da su razlike u stopi zaposlenosti između Hrvatske i EU manje kod ženske populacije, posebno u kategoriji visokoobrazovane populacije koja je u pojedinim godinama bila gotovo na razini EU i zemalja novih članica EU. Stoga se može zaključiti da se relativno visoka razlika u ukupnoj stopi zaposlenosti žena može

primarno objasniti nepovoljnijom obrazovnom strukturom (udio visokoobrazovane populacije u Hrvatskoj niži od EU i zemalja novih članica EU), a manje nižom zaposlenošću pojedinih obrazovnih skupina.

Nezaposlenost po dobnim spolnim skupinama i obrazovnoj strukturi

Osim niske stope aktivnosti, stanje na hrvatskom tržištu rada rezultiralo je i visokom stopom nezaposlenosti. U 2012. nezaposleno je bilo 15,9 posto aktivnog stanovništva prema rezultatima ankete o radnoj snazi, dok temeljem administrativnih podataka stanje izgleda još lošije. Stopa nezaposlenosti bila je veća još samo u Grčkoj i Španjolskoj, a jednaka u Portugalu dok sve ostale zemlje EU, usprkos pogoršanju u posljednjih nekoliko godina, bilježe nižu nezaposlenost od Hrvatske.

Gospodarski rast u razdoblju do 2008. godine pridonio je poboljšanju stanja na tržištu rada kako u zemljama EU, tako i u Hrvatskoj. Stopa nezaposlenosti je s 14,9 posto iz 2002. godine smanjena na 8,4 posto u 2008. Učinci globalne krize praćeni relativno niskom razinom međunarodne konkurentnosti utjecali su na kontinuirano povećanje nezaposlenosti te se ona danas nalazi na razini višoj nego prije deset godina.

Analiza nezaposlenosti po dobnim skupinama ukazuje na zaključak da je problem nezaposlenosti najznačajniji u mlađoj populaciji. Zaposlenje nalazi samo otprilike jedna trećina osoba u dobi od 15-19 godina koja bi željela raditi, dok je 65,9 posto nezaposleno. U skupini od 20-24 godine stopa nezaposlenosti je 2012. godine iznosila 37,2 posto i podjednako je visoka kod muške i ženske populacije.

U najaktivnijem dijelu populacije u dobi od 25-49 godina nezaposlenost je značajno smanjena u razdoblju do 2008. godine. U toj godini sa stopom nezaposlenosti ove skupine od 8,3 posto Hrvatska je bilježila ostvarenje na razine europskog prosjeka, iako još uvijek sa značajnim zaostajanjem za najuspješnijim zemljama. Strukturne karakteristike gospodarskog rasta (ekspanzija djelatnosti s dominantnom muškom radnom snagom poput građevinarstva) u tom razdoblju išle su više u prilog muškoj populaciji, te je s nezaposlenošću od 5,4 posto muškaraca u dobi od 25-49 godina Hrvatska bilježila ostvarenje bolje od prosjeka novih članica. Međutim, učinak recesije bio je najvidljiviji upravo za navedenu skupinu. U pogledu populacije u dobi od 50 do 64 godine može se uočiti da ima najnižu stopu nezaposlenosti (10,2 posto u 2012. godini), te je i odstupanje u odnosu na EU-27 i nove članice najmanje. To je primarno rezultat niske razine aktivnosti ove kategorije stanovništva i izlaska iz tržišta rada, a ne uspješnog zapošljavanja.

Prema očekivanju postoji značajna povezanost između razine obrazovanja i nezaposlenosti, te je problem nezaposlenosti manje izražen kod osoba s višim obrazovanjem. Tako je stopa nezaposlenosti osoba sa primarnim i nižim sekundarnim obrazovanjem u 2012. godini iznosila 19,4 posto, sa sekundarnim obrazovanjem 17,8 posto, dok je kod osoba s tercijskom razinom obrazovanja zaposlenost bila niža od 10 posto.

Tablica 8.16 u Prilogu ukazuje na izrazit problem dugotrajne nezaposlenosti u Hrvatskoj. Udio nezaposlenih koji traže posao godinu dana ili duže iznosio je u 2012. godini čak 10,3 posto što je više nego dvostruko više u odnosu na prosjek EU-27, a samo Grčka i Španjolska bilježe još nepovoljniji pokazatelj. Dugotrajna nezaposlenost utječe na zastarijavanje stečenih znanja, ali i motivaciju osoba, te se s duljinom razdoblja nezaposlenosti povećava i vjerojatnost da će osoba ostati trajno nezaposlena, odnosno prestati aktivno tražiti posao.

Struktura zaposlenih prema djelatnosti

Prema podacima dobivenima anketom radne snage, u Hrvatskoj je najveći udio u ukupnom broju zaposlenih u 2012. godini imala prerađivačka industrija (17,4 posto), zatim poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (13,7 posto), te trgovina (13,5 posto). Prema definiciji zaposlenosti primijenjenoj u anketi o radnoj snazi zaposlenom osobom se smatra svaka osoba koja je tijekom proteklog tjedna bila aktivna bez obzira primala li za taj rad naknadu u novcu ili ostvarivala korist za kućanstvo u prirodi. Stoga su i podaci iz ankete o radnoj snazi različiti od službeno registriranih zaposlenih osoba, prije svega u djelatnosti poljoprivrede. Prema strukturi zaposlenih osoba Hrvatska je sličnija novim članicama. Tako je, na primjer, udio zaposlenih u poljoprivredi u 2012. godini bio tek za 0,8 postotnih bodova iznad prosjeka novih članica, ali i gotovo tri puta viši od prosjeka EU-27. Hrvatska očekivano ima viši udio zaposlenih osoba u djelatnosti smještaja i ugostiteljstva zbog značaja sektora turizma za hrvatsko gospodarstvo. U pogledu prerađivačke industrije Hrvatska bilježi niži udio od prosjeka novih članica. Zanimljiva je i usporedba udjela zaposlenih u djelatnostima javne uprave, obrazovanja i zdravstva u kojima je najznačajniji udio zaposlenih koji se financiraju iz proračuna. Usprkos ustaljenom mišljenju udio zaposlenih osoba kod sve tri navedene skupine djelatnosti niži je u usporedbi s EU-27. Udio

javne uprave i obrazovanja također je niži od prosječnog u skupini zemalja novih članica EU, dok je u slučaju zdravstva hrvatski udio nešto iznad prosjeka novih članica.

U razdoblju 2008.-2012. najznačajniji pad udjela u ukupnoj zaposlenosti bilježi djelatnosti građevinarstva (pad udjela s 9 posto na 6,5 posto). Također je smanjen udio prerađivačke industrije, dok raste značaj smještaja i ugostiteljstva i ostalih uslužnih djelatnosti. Smanjenje zaposlenosti u pojedinim djelatnostima odrazilo se i na strukturu potražnje za radom, odnosno novoprijavljenih osoba na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje prema prethodnom iskustvu. Broj slobodnih radnih mjesta u 2008. godini činio je gotovo 90 posto novoprijavljenih osoba službi za zapošljavanje, dok je zbog rastućeg broja novoprijavljenih nezaposlenih osoba taj pokazatelj pao na 47,9 posto u 2012. Značajna odstupanja između broja slobodnih radnih mjesta i osoba koja su radila u pojedinim djelatnostima, te su ostala bez zaposlenja, ukazuju na neusklađenost ponude i potražnje za radom snagom. Tako je 2012. godine omjer između slobodnih radnih mjesta i novoprijavljenih osoba bio najnepovoljniji za djelatnosti građevinarstva, poljoprivrede, prerađivačke industrije i trgovine. S druge strane, više slobodnih radnih mjesta od novoprijavljenih nezaposlenih osoba bilo je u javnoj upravi, obrazovanju, zdravstvu i opskrbi električnom energijom. Ipak ovaj pokazatelj ne govori toliko o dinamičnosti otvaranja radnih mjesta u navedenim djelatnostima, koliko o relativnoj sigurnosti radnih mjesta i manjem broju osoba.

Produktivnost rada i plaće

Značajni faktori koji utječu na razinu i kretanje međunarodne konkurentnosti, a time posljedično i na gospodarski rast i zaposlenost su produktivnost rada i plaće zaposlenika. Prema podacima Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW) bruto plaće u Hrvatskoj su u 2012. godini iznosile 1.044 eura, te su za oko 30 posto više u usporedbi s neponderiranim prosjekom 10 novih članica (bez Malte i Cipra). U skupini analiziranih zemalja jedino Slovenija bilježi višu razinu bruto plaća od hrvatskih. Pored visine plaća sa stajališta potencijalnih investitora, razina produktivnosti zaposlenika drugi je ključan parametar za ocjenu isplativosti ulaganja. Analiza kretanja proizvodnosti rada (tablica 8.20 u Prilogu) ukazuje na relativno brži porast proizvodnosti u novim članicama. Dok je proizvodnost rada u 2002. godini (prema podacima koji u obzir uzimaju i korekciju za paritet kupovne snage) prosječno u novim članicama bila čak 40 posto ispod prosječne proizvodnosti svih članica EU, do 2012. zaostatak je smanjen na 29,2 posto. Posebno brz rast proizvodnosti rada zabilježen je u Baltičkim zemljama, Rumunjskoj, Bugarskoj i Slovačkoj. Proizvodnost rada u Hrvatskoj rasla je nešto sporije te je sa 67,2 posto prosjeka EU-27 iz 2002. narasla na 74,1 posto, što je tek za nešto više od 3 postotna boda iznad neponderiranog prosjeka novih članica. Stoga se može zaključiti da je relativna razina plaća u Hrvatskoj u odnosu na nove članice značajno veća od razlike u proizvodnosti rada.

Kao sintetički pokazatelj konkurentnosti u dijelu koji se odnosi na zaposlenost, najčešće se koristi jedinični trošak rada (tablica 8.22 u Prilogu). Prema ovom pokazatelju jedinični trošak rada u Hrvatskoj je 2012. godine bio za oko 15 posto viši od neponderiranog prosjeka novih članica. Ipak, u posljednjih nekoliko godina smanjuje se odstupanje u odnosu na ostale zemlje članice, te se relativna pozicija Hrvatske u pogledu konkurentnosti rada poboljšava.

Prema visini poreznog klina (socijalni doprinosi iz i na plaću, porez na dohodak) u troškovima rada (za zaposlenika bez uzdržanih članova obitelji s plaćom u iznosu od 67 posto prosječne plaće), Hrvatska se nalazi u skupini zemalja s nižim poreznim opterećenjem rada. Zbog progresivnosti poreza na dohodak porezno opterećenje raste s porastom dohotka, ali i kod usporedbe prosječnih, odnosno plaća za dvije trećine iznad prosječnih, porezni klin nije viši od prosjeka EU.

Reguliranost tržišta rada

U usporedbi sa zemljama članicama Europske unije razina reguliranosti tržišta rada u Hrvatskoj je značajno viša. Procedure vezane uz otpuštanje radnika su složenije i troškovi otpuštanja su relativno visoki. Administrativna pravila vezana uz radno vrijeme ne uvažavaju u dovoljnoj mjeri potrebu prilagodbe koja proizlazi iz sezonskih oscilacija u potražnji za radom. Rigidnost plaća dijelom je razlog što se u vrijeme recesije prilagodba primarno odrazila na smanjenje broja zaposlenih, a manje na visinu plaća.

Iako u kratkom roku administrativna ograničenja na tržištu rada štite postojeće zaposlenike, empirijska istraživanja ukazuju na zaključak da u dugom rokom smanjena razina fleksibilnosti negativno utječe na novo zapošljavanje posebno mlade populacije i dugotrajno nezaposlenih osoba. Rigidnost na tržištu rada također usporava proces restrukturiranja i slabi konkurentnost gospodarstva, pa time posljedično negativno utječe i na zaposlenost. Prema istraživanju Svjetske banke (2011) Hrvatska se nalazi u skupini europskih zemalja (Portugal, Španjolska, Francuska, Grčka i Hrvatska) u kojima je reguliranost tržišta rada najveća. Iako na razinu zaposlenosti utječu i brojni drugi faktori može se uočiti da je u prosjeku stanje na tržištu rada u ovoj skupini zemalja lošije u odnosu na prosjek EU. Empirijski radovi također ukazuju povezanost između razine reguliranosti tržišta rada i visine neslužbenog

gospodarstva, pri čemu je sklonost aktiviranju u neslužbenom gospodarstvu rezultat ne samo izbjegavanja poreza i doprinosa na rad već i izbjegavanja administrativnih prepreka vezanih uz radno zakonodavstvo.

Regionalne razlike u zaposlenosti

Podaci o regionalnim stopama nezaposlenosti temeljem ankete o radnoj snazi na razinu NUTS II statističkih regija ne pokazuju značajna odstupanja između Jadranske i Kontinentalne Hrvatske. Međutim, valja imati na umu da ove dvije regije, a posebno Kontinentalna Hrvatska predstavlja vrlo heterogenu regiju sa značajnim odstupanjima u socioekonomskim pokazateljima između županija u svom sastavu. Na žalost, podaci iz ankete o radnoj snazi nisu raspoloživi na razini županija, te tablica 8.23 u Prilogu sadrži administrativne stope nezaposlenosti. Razlike između županija u stopi nezaposlenosti proizlaze primarno iz značajnih razlika u sveukupnom stanju gospodarstva, gospodarskoj strukturi u pogledu tehnološke razine, ali stupnju ulaganja u infrastrukturu.

Županije u Jadranskoj Hrvatskoj u razdoblju do 2008. godine bilježile su dinamičan gospodarski rast vezan uz oporavak turističke aktivnosti, ali i uz značajna ulaganja u cestovnu infrastrukturu. Ipak, regionalne razlike u pojedinim županijama Jadranske Hrvatske i dalje su značajne. Najniža stopa nezaposlenosti zabilježena je u najrazvijenijoj Istarskoj županiji, dok je nepovoljna gospodarska struktura i kašnjenje u procesu restrukturiranja utjecalo na visoku stopu nezaposlenosti u Splitsko-dalmatinskoj i Šibensko-kninskoj županiji. U Kontinentalnoj Hrvatskoj problem nezaposlenosti je posebno izražen u županijama istočne Hrvatske (Brodsko-posavska, Vukovarsko-srijemska, Virovitičko-podravska) dijelom zbog posljedica rata i uništenih proizvodnih postrojenja, a dijelom zbog strukturnih obilježja i visokog udjela poljoprivrede koja prolazi proces okrupnjavanja i tržišnog repozicioniranja. Nezaposlenost je također visoka u pojedinim županijama Kontinentalne Hrvatske u kojima je industrijska proizvodnja bila koncentrirana u nekoliko velikih poduzeća koja uslijed gubitka tržišta provode restrukturiranje uz smanjenje broja zaposlenih (na primjer, Sisačko-moslavačka). Nešto je bolja situacija u sjevernim županijama, a najniža stopa nezaposlenosti zabilježena je u Gradu Zagrebu.

Tematsko područje 9:

Socijalno uključivanje

Ključni svodni podaci o siromaštvu i socijalnoj isključenosti u Hrvatskoj

Hrvatska je tek nedavno dobila službene podatke o siromaštvu i socijalnoj isključenosti koji su u potpunosti usporedivi s podacima Eurostat-a temeljem EU-SILC (*EU Survey on Income and Living Conditions*) metodologije. Ti se podaci odnose samo na 2010. i 2011. godinu. Hrvatska inačica anketnog istraživanja na temelju kojeg se izvode ovi pokazatelje je Anкета o dohotku stanovništva (APD). Slični podaci za ranije godine pripremani su na temelju Ankete o potrošnji kućanstava, ali tadašnja metodologija nije bila u potpunosti usporediva s pravilima Eurostat-a, niti je potpuno usporediva s podacima na baze APD, tako da postoji lom u seriji podataka o stopi rizika od siromaštva koji su inače raspoloživi od 2001. Zbog toga je u usporedbama preporučljivo koncentrirati se samo na podatke za 2010. i 2011. Osim toga, podaci iz APD-a omogućili su pripremu dodanih podataka o socijalnoj isključenosti usporedivih s podacima za druge zemlje EU. Osnovni su pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti prikazani u tablici 9.1.

Tablica 9.1: Siromaštvo i socijalna isključenost u Hrvatskoj i EU

	Hrvatska		EU-27 2011.	Zemlja EU u kojoj je stopa:	
	2010.	2011.		najmanja	najveća
Stopa rizika od siromaštva (posto)	20.5	21.1	16.9	Češka (9.8)	Bugarska (22.3)
Osobe u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (u postotku ukupnog stanovništva)	15.4	17.0	10.0	Cipar (4.6)	Belgija (13.7)
Stopa teške materijalne deprivacije (posto)	14.5	14.8	8.8	Luxembourg (1.2)	Bugarska (43.6)
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti*	31.3	32.7	24.2	Češka (15.3)	Bugarska (49.1)

Napomena: * Osobe koje žive u u riziku od siromaštva ili žive u kućanstvima s niskim intenzitetom rada ili su u situaciji teške materijalne deprivacije (tj. isključene su prema najmanje jednom od tri pokazatelja).

Izvor: Eurostat.

Pokazatelji o siromaštvu i isključenosti u Hrvatskoj su nepovoljni. Hrvatska je zemlja s velikim postotkom osoba koja žive u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, 32,7 posto u 2011. To znači da je od ukupno 4,28 milijuna stanovnika oko 1,4 milijuna stanovnika suočeno s takvim rizikom. U Europskoj uniji samo su tri zemlje imale višu proporciju stanovništva u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, Rumunjska, Latvija i Bugarska (tablica 9.1 i tablica 9.4 u Prilogu), što potvrđuju potrebu da se mjerama ekonomske i socijalne politike utječe na jačanje kohezije u društvu i borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti.

Prethodno navedeni pokazatelj isključenosti odnosi se na stanovništvo koje je isključeno prema najmanje jednom od tri pokazatelja: i) dohoci koji pokazuju život u riziku od siromaštva, ii) život u kućanstvima s niskim intenzitetom rada, iii) život u situaciji teške materijalne deprivacije. Prema svakom od ovih pokazatelja isključenosti Hrvatska je u relativno nepovoljnoj situaciji u odnosu na veliku većinu zemalja EU:

- i) U 2011. godini stopa rizika od siromaštva iznosila je 21.1 posto. Samo četiri zemlje EU imale višu stopu (Grčka, Španjolska, Rumunjska i Bugarska), a prosjek EU je iznosio 16.9 posto (tablica 9.1 i tablica 9.1 u Prilogu).
- ii) U pogledu postotka stanovništva koje živi u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom, Hrvatska se nalazi u situaciji lošijoj od bilo koje zemlje EU. Tako je 2011. godine 17 posto stanovništva u dobi do 59 godina živjelo u takvim kućanstvima, dok je prosjek za zemlje EU bio 10 posto. Hrvatska osim toga ima značajno odstupanje u tom pogledu i od najlošije rangiranje zemlje EU, Belgije, gdje je taj postotak iznosio 13.7 posto. (tablica 9.1 i tablica 9.2 u Prilogu). Situacija se dodatno pogoršala u odnosu na 2010. godinu kada je stopa iznosila 15.4 posto. Ovime se još jednom potvrđuje da su problemi na hrvatskom tržištu rada izuzetno veliki u odnosu na druge zemlje EU i da oni prijete da se preliju u socijalnu

sferu te utječu na stanje siromaštva i socijalne isključenosti. Stoga je preporučljivo da aktivnosti socijalne politike uključuju i poduzimanje mjera na tržištu rada kako bi se poboljšalo funkcioniranje tog tržišta. Mjere politike aktivacije, posebno usmjerene na kućanstva s niskim dohocima i druge ranjive skupine, uz sredstva iz europskih fondova, imaju potencijal za popravljavanje situacije. Tu se misli, na primjer, na politike obrazovanja i doškovanja (npr. *training vouchers*).

- iii) Stopa teške materijalne deprivacije u Hrvatskoj je 2011. iznosila 14,8 posto i samo su četiri zemlje EU imale višu stopu, Mađarska, Rumunjska, Latvija i Bugarska (tablica 9.1 i tablica 9.3 u Prilogu). Ovaj se pokazatelj odnosi na nedostatak četiri od devet pokazatelja materijalnih uvjeta života i ukazuje na ozbiljnu deprivaciju velikog dijela stanovništva.

Ovi temeljni pokazatelji ukazuju na potrebu pronalaska putova za poboljšanje situacije i definiranje prioriteta djelovanja. Može se spomenuti da strategija Europa 2020 na razini EU kao jedan od pet ključnih ciljeva postavlja smanjenje broja osoba u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti za 20 milijuna do 2020. godine. Hrvatska je u Ekonomskom programu predvidjela smanjivanje broja osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti za 100.000. Poželjno je razmisliti da se ovaj cilj postavi ambicioznije s obzirom da dubinu problema koju ilustriraju navedeni pokazatelji, te da se pritom u velikoj mjeri koriste sredstava iz europskih fondova.

Glavne skupine socijalno isključenih

Već i osnovni podaci o stopi rizika od siromaštva po različitim socio-demografskim karakteristikama stanovništva ukazuju na neke od glavnih skupina stanovništva s najvećim rizikom siromaštva i socijalne isključenosti. To su starije osobe (posebno žene), nezaposleni, samci (posebno stariji samci) te jedno-roditeljske obitelji (tablica 9.2). U Hrvatskoj je 27.3 posto osoba starijih od 65 godina u 2011. bilo suočeno s rizikom siromaštva. Samo su dvije zemlje EU imale više stope siromaštva svojih starijih građana (Bugarska i Cipar), dok je prosjek za EU iznosio 15.8 posto (tablica 9.5 u Prilogu). Ako se radi o starijoj osobi samcu, tada je gotovo svaka druga takva osoba u riziku od siromaštva, što ukazuje na iznimno nepovoljnu situaciju u Hrvatskoj u europskom kontekstu. Stopa rizika od siromaštva za nezaposlene osobe je dvostruko veća od prosjeka, a isto tako i za obitelji sa samohranim roditeljem s jednim ili više uzdržavane djece.

Tablica 9.2: Hrvatska: Stopa rizika od siromaštva za izabrane skupine stanovništva, 2011.

	Ukupno	Spol	
		Muški	Ženski
Ukupno	21.1	20.0	22.1
Stanovništvo u dobi 65 i više godina	27.3	21.5	31.3
Nezaposleni	42.5	46.2	38.8
Jednočlano kućanstvo	44.0	37.5	46.7
Jednočlano kućanstvo, osoba stara 65 i više	46.6	-	-
Jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece	42.7	-	-

Izvor: Državni zavod za statistiku (Priopćenje br. 14.1.3 od 1. veljače 2013.)

U pogledu socijalne isključenosti, treba prepoznati i druge ranjive skupine o kojima nema informacija u prethodno prezentiranim agregatnim statističkim podacima. Zajednički Memorandum o socijalnom uključivanju (*Joint Inclusion Memorandum - JIM*) iz 2007. godine navodi sljedeće ranjive skupine: i) osobe s invaliditetom; ii) izbjeglice, povratnici, prognanici; iii) Romi; iv) druge ranjive skupine (beskućnici, ovisnici, žrtve obiteljskog nasilja). Paralelno s tim u JIM-u kao jedan od ključnih zadataka spominje promicanje ravnopravnosti među spolovima u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Sektorske analize Ministarstva socijalne politike i mladih navode da u sustavu socijalne skrbi postoje ranjive skupine korisnika socijalne skrbi koje uključuju žrtve trgovanja ljudima, azilante djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djecu s poremećajem u ponašanju, te korisnike pomoći za uzdržavanje³⁸. I UNDP u Izvješću o društvenom razvoju za 2006. godinu koje je bilo posvećeno socijalno isključenima u Hrvatskoj³⁹ prepoznaje brojne ranjive skupine i razmatra

³⁸ Pomoć za uzdržavanje je službeni naziv za stalnu novčana pomoć najsiromašnijima, ponekad se u literaturi koriste nazivi "socijalna pomoć" ili "zajamčenog minimalni dohodak".

³⁹ UNDP, 2006, Izvješće o društvenom razvoju-Hrvatska 2006 „Neumreženi: lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj“. Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.

njihova ljudska prava, pristup temeljnim društvenim uslugama te društvene veze i ulogu civilnog društva, pri čemu se kao ranjive skupine spominju i seksualne manjine, te osobe koje žive sa HIV-om.

Osobe s invaliditetom su osobe s dugotrajnim tjelesnim, mentalnim, intelektualnim ili osjetilnom oštećenjima koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s osobama bez invaliditeta. Prema Izvješću Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo za 2012. godinu, u Hrvatskoj živi 518.081 osoba s invaliditetom od čega su 311.995 muški (60,2 posto) i 206.086 žene (39,8 posto). Osobe s invaliditetom čine oko 12,1 posto ukupnog stanovništva. Više od polovice osoba s invaliditetom je u radno aktivnoj dobi, 19-64 godina, što ukazuje na važnost mjera za uključivanje osoba s invaliditetom u svijet rada. Invaliditet je prisutan i u dječjoj dobi, kod oko 38.000 djece u dobi 0-19 godina, što je oko 3,6 posto djece iz te dobne skupine. Najčešće vrste oštećenja kod osoba s invaliditetom su oštećenja lokomotornog sustava, duševni poremećaj, oštećenje drugih organa i oštećenja središnjeg živčanog sustava. Višestruka oštećenja ima 27,5 posto osoba s invaliditetom.

Posebno ranjivu skupinu čine povratnici – ranije prognanici i izbjeglice koji su se vratili svojim domovima ili su još u postupku povratka među kojima je značajan udio manjinskih povratnika, te izbjeglice iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Kosova koji su još uvijek u statusu izbjeglica ili su naseljeni na područjima koja su bila zahvaćena ratom i njihova integracija još nije završena. Te skupine su u osnovi u slabijem položaju u pogledu osiguravanja primjerenih uvjeta stanovanja kao prvog preduvjeta da bi se mogla započeti njihova reintegracija ili integracija. Prema podacima iz Sektorskih analiza Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije u statusu povratnika na području Republike Hrvatske registrirano je ukupno 354.511 osoba, od čega se 133.236 odnosi na manjinski povratak uglavnom pripadnika srpske nacionalne manjine koji su se vratili iz Srbije i iz Bosne i Hercegovine. Oko 400.000 osoba je izbjeglo u Hrvatsku tijekom eskalacije rata u Bosni i Hercegovini od navedenog broja oko 120.000 izbjeglica (većinom hrvatskog podrijetla) je zatražilo hrvatsko državljanstvo.

Povratnici koji su još u postupku povratka suočavaju se poteškoćama u pogledu uvjeta stanovanja i postojanja dostupnih stambenih jedinica za njihov povratak. Često je upitna komunalna opremljenost tih stambenih jedinica, kao i dostupnost socijalnih usluga. Prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, unutar šire regije postoji još oko 50.000 izbjeglica iz Hrvatske od kojih se manji broj još namjerava vratiti u Hrvatsku (ne postoji pouzdan broj zbog značajnog broja neodlučnih), a veći dio se odlučio za lokalnu integraciju u državama regije – većinom u Srbiji. Broj osoba koji su u potrebi za stambenom potporom procjenjuje se na oko 51.000 odnosno 17.500 obitelji, među kojima 28.000 čine povratnici i izbjeglice koji su još u povratku ili procesu integracije (oko 9.500 obitelji) te 23.000 (oko 8.000 obitelji) čine ostali stanovnici u potrebi za rješavanjem stambenog problema kako bi se zaustavilo njihovo iseljavanje i omogućilo privlačenje mlađih skupina, osobito stručno osposobljenih stanovnika, u potrazi za poslom i stanom.

Rizik socijalne isključenosti kod Roma je iznadprosječan, što je povezano s prosječno niskim materijalnim standardom i lošim životnim uvjetima. Regionalna anketa kućanstava u organizaciji UNDP-a, Svjetske banke i Europske komisije⁴⁰ za 2011. pokazuje da je stopa siromaštva kod Roma u Hrvatskoj dvostruko veća od nacionalnog prosjeka, a životni uvjeti su znatno lošiji od prosjeka. Tako se pokazuje da je:

- prosječna veličina stambenog prostora kod Roma 13 m², kod ostalog stanovništva 35 m²,
- udio stanovništva u kućanstvima bez tekuće vode u stanu ili vrtu kod Roma 35 posto, kod ostalog stanovništva 4 posto,
- udio stanovništva u kućanstvima bez WC-a ili kupaonice u stanu, 54 posto kod Roma, 6 posto kod ostalog stanovništva.

Posebno značajni problemi postoje u segmentu obrazovanja i zapošljavanja Roma. I dok je bruto stopa upisa u osnovnu školu u dobi 7-15 godina kod Roma bila 87 posto (ostalo stanovništvo 93 posto), kod srednje škole taj postotak naglo pada na 31 posto (77 posto za ostalo stanovništvo) djece u dobi 16-19 godina. Prosječna broj godina školovanja u dobi između 16 i 24 godine kod Roma je 6,8, dok je kod ostalog stanovništva to 10,8. Problem s obrazovanjem je značajan jer su Romi u prosjeku vrlo mlada populacija. Prema Popisu stanovništva iz 2011. godini prosječna starost je 21,9 godina, dok je za ukupno stanovništvo Hrvatske prosječna starost 41,7 godina. Anketa ukazuje i na otežan pristup zdravstvenim uslugama, pa tako tek 82 posto Roma ima zdravstveno osiguranje, za razliku od 97 posto kod ostale populacije. Romi su puno manje nego ostalo stanovništvo uključeni na tržište rada, što pokazuje stopa zaposlenosti od tek 15 posto za osobe u dobi 15-64 posto. Iako Romi čine 0,4 posto hrvatskog stanovništva (prema izjašnjavanju u Popisu 2011. godine (tablica

⁴⁰ UNDP/World Bank/EC Regional Roma survey 2011, dostupno na <http://cps.ceu.hu/news/2012-10-16/undpworld-bankec-regional-roma-survey-2011>.

9.6 u Prilogu) neke studije naglašavaju da je stvarni broj veći i da se kreće i do 1 posto stanovništva⁴¹), među primateljima nekog od oblika socijalne pomoći (pomoć za održavanje, jednokratna pomoći, pomoć za ogrjev) oni čine oko 13,5 posto korisnika⁴².

Prostorni aspekti socijalne isključenosti

U Hrvatskoj postoje značajne razlike u stupnju razvijenosti između različitih geografskih područja. Jedan od pokazatelja za to su razlike u BDP-u po stanovniku između županija (tablica 9.7 u Prilogu). U 2010. godini, najniži BDP po stanovniku imala je Brodsko-posavska županija sa 5.357 eura, dok je najveći BDP po stanovniku zabilježen u Gradu Zagrebu, 18.645 eura. Osim same sadašnje razlike, posebno brine tendencija povećanja razlika u stupnju razvijenosti. Naime, 2002. godine je najbogatija županija, točnije Grad Zagreb, imala BDP po stanovniku koji je 2,9 puta bio veći nego u tada najsiromašnijoj Vukovarsko-srijemskoj županiji, da bi 2010. godine raspon porastao na 3,5 puta, ovoga puta između Grada Zagreba i Brodsko-posavske županije. Zaključak o povećanju razlika potvrđuje i pokazatelj disperzije BDP-a po stanovniku po županijama, koji je 2002. iznosio 28,5 a 2010. je bio 32,8 (tablica 9.8 u Prilogu). Regionalna disperzija je definirana kao zbroj apsolutnih razlika između regionalnog i nacionalnog BDP-a po stanovniku izražen u postotku nacionalnog BDP-a po stanovniku. Pokazatelj disperzije za Hrvatsku može se usporediti s drugim zemljama. Eurostat prikuplja ove podatke po prostornim statističkim regijama druge (NUTS 2) i treće (NUTS 3) razine. Kako su županije u Hrvatskoj regije treće razine statističke podjele prema Eurostat-u, mogu se i za druge zemlje promatrati pokazatelji na toj razini (tablica 9.8 u Prilogu). Proizlazi da je Hrvatska u 2010. godini imala veće regionalne razlike od većina zemalja EU (15 zemalja imalo je manje razlike, 8 je imalo veće razlike, za 4 zemlje nema podataka na toj razini). Posebno zabrinjava da se regionalna disperzija povećava, a činjenica da se to događa i u mnogim drugim zemljama u razdoblju 2002.-2010. ne umanjuje potrebu da se mjerama ekonomske politike utječe na veću regionalnu koheziju.

Značajne razlike između pojedinih regija odnosno županija postoje i u pogledu stanja na tržištu rada. Tako se stopa registrirane nezaposlenosti u 2011. godini kretala od 8,2 posto u Gradu Zagrebu i 8,5 posto u Istarskoj županiji, do 29,6 posto u Vukovarsko-srijemskoj, 30,5 posto u Virovitičko-podravskoj i 31,9 posto u Brodsko-posavskoj županiji od koje ove posljednje tri ulaze u područja posebne državne skrbi (vidjeti tablicu 8.23 u Prilogu koja sadrži stope nezaposlenosti po županijama).

Prepoznajući potrebu posebne regionalne politike za pojedina područja, 2008. godine je donesen Zakon o područjima posebne državne skrbi kojim su određena takva područja. Postoje tri skupine područja posebne državne skrbi pri čemu se prve dvije skupine poklapaju s područjima koja su bila direktno pogođena ratom 90-tih godina (prvu skupinu čine područja gradova i općina koja se nalaze neposredno uz državnu granicu, a drugu skupinu ostala ratom pogođena područja), a treću skupinu čine područja koja dugo vremena trpe značajno gospodarsko i socijalno zaostajanje u odnosu na druga područja. U područja posebne državne skrbi ulaze jedinice lokalne samouprave iz gotovo svih županija, pri čemu u sedam županija više od 50 posto stanovništva čine stanovnici područja posebne državne skrbi. Prema podacima popisa stanovništva iz 2011. godine na tri skupine područja posebne državne skrbi nastanjeno je oko 607.000 stanovnika ili 14,1 posto ukupnog stanovništva Hrvatske. Većina toga područja preklapa se s ruralnim područjima Republike Hrvatske.

Prvi podaci Popisa stanovništva 2011. godine pokazuju značajno opadanje stanovništva u trećoj skupini područja posebne državne skrbi (preko 10 posto) u odnosu na stanovništvo čitave države koje je ostalo otprilike na istoj razini, ako se uzme u obzir podatak ukupno popisano stanovništva koji kriterijima uglavnom odgovara podatku o broju stanovnika 2001. godine. Što se tiče prve dvije skupine područja posebne državne skrbi broj stanovnika je, uzimajući u obzir gore opisan kriterij, uglavnom ostao na istoj razini, zahvaljujući u prvom redu ostvarenom povratku prognanika i izbjeglica u pojedine gradove i općine.

U hrvatskom kontekstu vrijedi prepoznati specifične potrebe otoka koje proizlaze iz njihovih posebnih prirodnih i geografskih uvjeta. Mnogi su otoci gospodarski manje razvijeni i u mnogim slučajevima njihova udaljenost uzrokuje depopulaciju i starenje stanovništva, a s udaljenošću je često povezan i nedostatak uslužnih djelatnosti i ekonomskih prilika. Zakonom o otocima predviđeno je donošenje programa održivog razvoja otoka, kojima se vrednuju prirodna bogatstva i resursi na otocima i način njihova korištenja.

⁴¹ Na primjer, Hrvatić N., 2005, "Education of the Roma in Croatia: preconditions for better life quality" u Štambuk, M. (ured.) How Do Croatian Roma Live, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, str. 177-200.

⁴² Nacionalni program za Rome, 2003, Zagreb: Ured za nacionalne manjine.

Život u ruralnim područjima povezan je sa značajno većim rizikom od siromaštva, što pokazuje i studija Svjetske banka iz 2010. godine⁴³. Prezentirani su podaci da je u 2008. godini u skupini 10 posto najsiromašnijeg stanovništva bilo više od ¾ populacije iz ruralnih krajeva. Najveća koncentracija siromašnih opažena je u Središnjoj i Istočnoj Hrvatskoj. U skupini 10 posto najsiromašnijeg hrvatskog stanovništva, čak njih oko 60 posto živi u toj regiji, dok je udio ove regije u ukupnom stanovništvu Hrvatske oko 30 posto, što bi značilo da tu postoji dvostruko veći rizik od siromaštva od nacionalnog prosjeka. Ruralna područja Središnje i Istočne Hrvatske su posebno ranjiva s rizikom od siromaštva koji je 2,6 puta veći od nacionalnog prosjeka. Za usporedbu, u urbanim područjima Sjeverozapadne Hrvatske ili Jadranske Hrvatske rizik od siromaštva je bio tek oko 20 posto nacionalnog prosjeka u 2008. godini, pokazuje ta studija. Jedno ranije istraživanje⁴⁴ koje se fokusiralo na siromaštvo po županijama ukazuje da je 2002.-2004. najveća rasprostranjenost siromaštva bila u Karlovačkoj i Sisačko-moslavačkoj županije, a najmanja u Gradu Zagrebu, Istarskoj, Ličko-Senjskog i Primorsko-goranskoj županije. Općenito je primijećeno da je siromaštvo raširenije u županijama u kojima ima više ruralnog stanovništva, te u onima koja su bila izložena ratnim operacijama.

Ruralnim područjima prijeti i rizik značajne depopulacije. Iako nedavna studija o migracijama⁴⁵ pokazuje da je depopulacija tih područja bila vrlo intenzivna još od 1945. od 1991., i dalje se opaža isti trend, premda je on ponešto usporen. Jedna ranije studija⁴⁶ procjenjuje da je između 1991. i 2001. u ne-urbanim područjima stanovništvo smanjeno za oko 120.000. Pritom se čini da je negativna stopa prirodnog kretanja stanovništva puno veća u ruralnim nego u urbanim područjima. Osim toga, negativni migracijski saldo u ruralnim područjima bi mogao biti dvostruko veći od prosjeka. Posebno je uočljiv manjak stanovništva u radnoj dobi, od 20 do 54 godine. U ruralnom stanovništvu te dobi dominiraju muškarci, što predstavlja poseban problem u kontekstu nastavka nepovoljnih demografskih kretanja u budućnosti.

Očito je da postoji potreba za snažnijom podrškom razvoju ruralnih područja. Hrvatska je do sada već imala koristi od potpora ruralnom razvoju kroz SAPARD i IPARD programe, a postoji i Plana za poljoprivredu i ruralni razvitak 2007.–2013.

Socijalna politika

U usporedbi s prosjekom zemalja EU, Hrvatska ima ispodprosječne izdatke za socijalnu zaštitu. Prema usklađenim podacima prema ESSPROS metodologiji, Hrvatska je u 2010. godini 20,8 posto BDP-a izdvajala za socijalnu zaštitu, dok je prosjek za EU bio 29,4 posto BDP-a. U usporedbi s deset novih članica EU, bivših socijalističkih zemalja, Hrvatska je za socijalnu zaštitu izdvajala manje od Slovenije i Mađarske, ali više od ostalih osam zemalja (tablica 9.9 u Prilogu). Ukupni izdaci za socijalnu zaštitu uključuju izdatke za mirovine, zdravstvo, nezaposlenost, te za socijalnu pomoć. Većina ovih izdataka je bazirana na načelu osiguranja premda uz pomoć iz proračuna, osim socijalne pomoći koja se financira iz proračuna državnih i lokalnih jedinica vlasti, a prvenstveno je namijenjena ugroženim skupinama koje ne mogu dobiti potporu iz drugih izvora. Čini se da Hrvatska relativno malo izdvaja za potrebe socijalne pomoći. Tako se za potrebe obitelji i djece, stanovanja, te socijalne isključenosti nepokrivene drugim programima izdvaja manje od 2 posto BDP-a, što je relativno malo u Europskom kontekstu, s prosjekom EU od 3,3 posto pri čemu najviše izdvaja Danska, više od 5 posto, a najmanje Poljska, oko 1 posto (slika 9.1 u Prilogu).

Osim visine socijalnih naknada, važno je osigurati pristupačnost socijalnih usluga stanovništvu, posebno najranjivijim skupinama. UNDP⁴⁷ je razmatrajući pristup socijalnim uslugama analizirao situaciju za brojne ranjive skupine i uočio poteškoće u pristupu. Tako se navodi da je sustav socijalne skrbi u pojedinim geografskim područjima nerazvijen i preopterećen zahtjevima, poput područja povratka prognanika i izbjeglica, dok se osobe s invaliditetom suočavaju s prostornim preprekama pristupa centrima socijalne skrbi i drugim socijalnim uslugama. Isto tako, postoji veći broj prava o kojima korisnici često nisu informirani, iznosi naknada su često vrlo niski, a pružatelji usluga socijalne skrbi ponekad nisu dovoljno educirani i ne daju sve informacije potrebne korisnicima.

⁴³ Svjetska banka, 2010, „Croatia: Social Impact of the Crisis and Building Resilience“, Report No. 55111-HR, Washington D.C.: The World Bank, str. 30.-31.

⁴⁴ Nestić, D., i Vecchi, G., 2007, Regional Poverty in Croatia“ u Lovrinčević et al. (ured) Social Policy and Regional Development Proceedings, Zagreb: The Institute of Economics, Zagreb and Friedrich Eberth Stiftung, str. 65-90.

⁴⁵ Mežnarić, S., i Stubbs, P., 2012, Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Croatia 2001-2011, Migracijske i etničke teme, 28 (3), str. 241–285.

⁴⁶ Nejašmić, I. i Štambuk, M., 2003, „Demografsko stanje i procesi u neurbanim naseljima Republike Hrvatske“, Društvena istraživanja, 12 (3-4), str. 469–493.

⁴⁷ UNDP, 2006, Izvješće o društvenom razvoju-Hrvatska 2006 „Neumreženi: lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj“. Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.

Ovi su problem prepoznati i u Sektorskim analizama Ministarstva socijalne politike i mladih, gdje je utvrđeno je da postoje regionalne neravnomyjnosti u razvijenosti socijalnih usluga, što pokazuje i tablica 9.3. gdje su navedene županije za koje se procjenjuje da nemaju dovoljno kapaciteta za pružanje socijalnih usluga za određene skupine korisnika.

Tablica 9.3: Županije bez kapaciteta za pružanje socijalnih usluga za određene skupine korisnika

Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi	Međimurska, Varaždinska, Krapinsko-zagorska; Zagrebačka, Bjelovarsko-bilogorska; Virovitičko-podravska, Ličko-senjska, Šibensko-kninska, Zadarska. (Master plan)
Djeca i mladež s poremećajem u ponašanju	Koprivničko-križevačka, Međimurska, Zagrebačka, Sisačko-moslavačka, Bjelovarsko-bilogorska, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska, Brodsko-posavska, Vukovarsko-srijemska, Ličko-senjska, Šibensko-kninska, Dubrovačko-neretvanska
Osobe s invaliditetom (osobe s intelektualnim, fizičkim, senzornim i mentalnim oštećenjima)	Koprivničko-križevačka, Međimurska, Sisačko-moslavačka, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska, Osječko-baranjska, Ličko-senjska, Karlovačka, Brodsko - posavska.

Izvor: Ministarstvo socijalne politike i mladih (Sektorske analize).

Sektorske analize ukazuje i na potrebu investiranja i fizičku infrastrukturu centara za socijalnu skrb tako da su hitni građevinski zahvati nužni u 6 centara za socijalnu skrb, podružnica i ureda, a za njih 30 je potrebno izgraditi nove građevine odnosno sanirati postojeće. Jedan od prioriteta u sustavu socijalne skrbi je proces deinstitucionalizacije te transformacija ustanova u centre za pružanje usluga u zajednici, zbog čega su važna ulaganje u infrastrukturu, posebno kako bi se one prilagodile uvjetima prostora i opreme propisanih za pružanje usluga u zajednici (dnevni boravci, organizirano stanovanje) kojima bi se društveno osjetljivim skupinama omogućilo socijalno uključivanje te se prevenirala institucionalizacija, ujedno vodeći računa o pristupačnosti odnosno prilagođenosti prostora osobama s invaliditetom.

Dostupnost organizirane brige o djeci važna je komponenta potencijalnog povećanja zapošljivosti roditelja, te lakšeg ostvarivanja ravnopravnosti spolova. Hrvatska zaostaje u pokrivenosti formalnim oblicima brige o djeci za prosjekom EU. Tako u dobi od 3 godine do dobi obveznog odlaska u školu oko 10 posto djece pokriveno nekim oblikom brige u trajanju do 29 sati tjedno, dok je prosjek EU 37 posto prema podacima za 2011. godinu (tablica 9.10 u Prilogu). Od novih članica EU Češka, Rumunjska i Mađarska imaju veću pokrivenost od Hrvatske, ostale zemlje na sličnim razinama, dok je Bugarska u najnepovoljnijom poziciji s pokrivenošću od samo 2 posto.

Pitanje pristupa zdravstvenim uslugama jedno od ključnih u ostvarivanju socijalno uključivog društva. Iako se čini da Hrvatska ima prilično ravnomyjnu raspodjela liječnika po županijama (tablica 9.11 u Prilogu)⁴⁸, prema UNDP-ovom istraživanju iz 2006. godine proizlazi da još uvijek postoje određene poteškoće u pristupu liječnicima odgovarajućeg profila, tako su, na primjer, samohrane majke spominjale problem nedostupnosti psihologa. Kao problem spominje se i predugo čekanje na termin pregleda.

Osnovni podaci s navođenjem ključnih strateških dokumenata i opredjeljenja Vlade o širenju mreže socijalnih usluga u zajednici, procesu deinstitucionalizacije, razvoju standarda kvalitete pružanja socijalnih usluga, lokalnom socijalnom planiranju, suradnji s organizacijama civilnog društva, volonterstvu, socijalnom poduzetništvu i socijalnim inovacijama prikazani su u Sektorskim analizama Ministarstva socijalne politike i mladih.

⁴⁸ Drakulić, V., Bagat, M., i Golem, A. Z., 2009, "Regionalna raspodjela liječnika u Hrvatskoj", Liječnički vjesnik, 11-12, str. 301-305.

Tematsko područje 10:

Obrazovanje

Strategija EU Europe 2020 u području obrazovanja izdvaja dva osnovna pokazatelja te pripadajući (kvantitativni) cilj kojega bi na razini Unije trebalo ispuniti do 2020.: (i) udio onih koji rano napuštaju školovanje trebao bi biti ispod 10 posto, dok bi (ii) najmanje 40 posto stanovništva u dobi između 30 i 34 godine starosti trebalo imati završeno tercijarno (visoko) obrazovanje. U Ekonomskom programu Republike Hrvatske 2013. ovi ciljevi su za Hrvatsku u 2020. godini postavljeni na 4 posto i 35 posto. Prema posljednjim dostupnim podacima (tablice 10.1 i 10.2), Hrvatska manje-više već zadovoljava prvi kriterij (u 2012. je u populaciji između 18 i 24 godine starosti udio onih koji rano napuštaju školovanje iznosio 4,2 posto), dok je u slučaju drugog kriterija Hrvatska još daleko od postavljenog cilja (u 2012. samo je 23,7 posto stanovništva u dobi između 30 i 34 godine starosti bilo visokoobrazovano). S druge strane, na razini Europske unije kao cjeline (EU-27), veći problem predstavlja rano napuštanje školovanja (tablica 10.1), dok je cilj od 40 posto visokoobrazovanih u populaciji 30-34 blizu ostvarenja (tablica 10.2). Ovome u prilog govori i podatak da je u dobi između 20 i 24 godine starosti postotak onih koji imaju završeno najmanje srednjoškolsko obrazovanje (u 2012.) iznosio 89,0 posto (najviši od svih promatranih zemalja), dok je na razini EU-27 taj postotak tek 64,7 posto. S druge strane, u istoj dobnoj skupini postotak onih koji imaju završeno tercijarno/visoko obrazovanje u Hrvatskoj je iznosio 5,7 posto a u EU-27 15,6 posto. Nadalje, postotak učenika/studenata u post-obveznom (engl. *post-compulsory*) obrazovanju (kao posto ukupnog stanovništva u dobi nakon obveznog obrazovanja) u 2010. je iznosio 8,5 posto, dok je na razini EU-27 taj postotak bio 10,0 posto. Također, ako pogledamo (slika 10.1) obrazovnu strukturu odraslog (18-64) stanovništva, možemo vidjeti da je u Hrvatskoj među njima najmanji broj visokoobrazovanih (tek nešto iznad 16 posto u usporedbi s EU-27 od 24,7 posto), dok je udio onih s nižim razinama obrazovanja (NSKO 0-2) ipak niži u odnosu na EU-27 (21,4 posto prema 27,1 posto). U ovom kontekstu, od Hrvatske je među tranzicijskim zemljama Srednje i istočne Europe lošija jedino Rumunjska.

No, osim navedenog, postoje još mnoge posebnosti i problemi u hrvatskom obrazovnom sustavu. Za početak, bitno je naglasiti kako obrazovni sustav u Hrvatskoj obuhvaća četiri osnovne razine: (i) predškolsko obrazovanje (NSKO 0), (ii) osnovnoškolsko obrazovanje (NSKO 1-2), (iii) srednjoškolsko obrazovanje (NSKO 3), te (iv) više i visoko obrazovanje (NSKO 5 i 6), dok se često tome pridodaje i peta razina, tj. obrazovanje odraslih. Ako pogledamo distribuciju učenika i studenata prema razinama obrazovanja (slika 10.2) možemo vidjeti da najveći dio njih pohađa osnovnu školu (NSKO 1 i 2), dok je nešto manji broj zastupljen u srednjoškolskom, predškolskom i visokom obrazovanju. U višem i visokom obrazovanju zastupljeno je (u 2010.) 18,4 posto od ukupnog broja učenika i studenata, što je na razini prosjeka EU-27, ali ispod razine svih tranzicijskih zemalja Srednje i istočne Europe (osim Mađarske, 18,2 posto). S druge strane, tablica 10.3 pokazuje kako se tijekom godina broj učenika/studenata u osnovnim školama smanjuje, što i ne iznenađuje obzirom na demografska kretanja,⁴⁹ dok se broj onih u predškolskim ustanovama i u ustanovama visokog obrazovanja povećava. Također, povećava se i broj nastavnog osoblja što poboljšava omjer učenika/studenata i nastavnog osoblja. No, svaka od ovih razina se suočava s vlastitim specifičnostima, ali postoje i zajednički problemi koji se tiču svih razina jednako.

Prije svega, tu treba izdvojiti ulaganje u obrazovanje obzirom da bez adekvatnih sredstava teško možemo očekivati poboljšanje ishoda u sustavu obrazovanja. Prema posljednjim dostupnim (usporedivim) podacima (slika 10.3) javno izdvajanje za sve razine obrazovanja kombinirano u 2010. je iznosilo 4,27 posto BDP-a, dok je na razini Europske unije kao prosjeka ovo izdvajanje iznosilo 5,41 posto BDP-a (2009.). Još je veća razlika uočena u privatnim izdacima za obrazovanje jer je u Hrvatskoj za sve razine obrazovanja kombinirano iz privatnih izvora u 2010. izdvojeno tek 0,26 posto BDP-a, dok je za EU-27 taj udio iznosio 0,79 posto. Nadalje, struktura javne potrošnje na obrazovanje prema razinama obrazovanja (slika 10.4) otkriva još veće razlike. Prema tim pokazateljima, Hrvatska iz javnih izvora za predškolske i niže razine obrazovanja (NSKO 0-1) ima natprosječna izdvajanja (kao postotak BDP-a), dok su izdvajanja za srednjoškolsko i visoko obrazovanje niža nego u EU. Osim toga, podaci pokazuju kako su u ukupnim rashodima u javnim obrazovnim institucijama, kapitalna ulaganja u Hrvatskoj zastupljena s najmanjim udjelom (slika 10.5).

Ovi pokazatelji prije svega se očituju u neadekvatnoj infrastrukturi i nedovoljnoj opremljenosti, ali i nedovoljno kompetentnosti nastavnog osoblja, na svim razinama obrazovanja. Na primjer, veliki postotak osnovnih i srednjih škola ne posjeduje školske sportske objekte: 31 posto osnovnih škola nema sportsku dvoranu, dok 18 posto nema niti vanjsko

⁴⁹ Predviđa se da će se do 2020. godine broj djece smanjiti za 30 posto, što znači da bi osim s neadekvatno kvalificiranom radnom snagom, Hrvatska u budućnosti mogla imati problema i s njezinom veličinom. Prema *Čimbenici razvoja turizma u Republici Hrvatskoj II*, Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske, Institut za turizam, 2011.

igralište⁵⁰. U srednjim školama situacija je još dramatičnija – 44 posto srednjih škola nema sportsku dvoranu, a čak 54 posto srednjih škola nema vanjsko igralište⁵¹. Nadalje, kvalifikacije za čak 60 posto nastavnog osoblja u osnovnim školama i 29 posto u srednjim školama nisu u skladu s osnovnim zakonskim propisima koji se odnose na zahtjeve za izvođenje nastave tjelesnog odgoja⁵². Svi ovi nedostaci u izvođenju nastave tjelesnog odgoja u osnovnim i srednjim školama, odnosno nedostatak fizičke aktivnosti u ranijoj dobi, se prelijevaju na još jedan dodatni problem koji je jako izražen u Hrvatskoj u posljednje vrijeme, a to je pretilost stanovništva. Podaci Svjetske zdravstvene organizacije (2008.) ukazuju na to da je skoro svaka peta žena (19,4 posto) i više od petine muškaraca (22,8 posto) u Hrvatskoj pretilo, što se ukupno odnosi na 21,3 posto stanovništva. Veoma sličnu sliku imaju Bugarska i Litva, dok su Estonija, Poljska i Rumunjska zemlje s manjim postocima pretile populacije. S druge strane, rekorderi su Češka i Slovačka gdje je otprilike 30 posto muškaraca i 27 posto žena pretilo, što čini više od četvrtine ukupne populacije. Jureša i Musil (2009)⁵³ ističu da se 31 posto učenika i 29,1 posto učenica prvih razreda osnovnih škola bavi vježbanjem ili treniranjem u nekom sportskom klubu; kod osmihih razreda osnovnih škola brojke se kreću oko 62 posto učenika i 36 posto učenica; a u trećim razredima srednjih škola 41,1 posto učenika i 39,6 posto učenica. Izravna usporedba sa odabranim zemljama Europske Unije nije moguća pošto Eurostat ne vodi navedenu statistiku za Hrvatsku. No, neizravnom usporedbom na temelju dostupnih podataka za 2008. godinu⁵⁴ valja izdvojiti Sloveniju gdje se na razini obrazovanja NSKO 0-2 61,9 posto dječaka i 46,6 posto djevojčica redovito bavi fizičkim aktivnostima, a na NSKO 3 64,6 posto dječaka, odnosno 51,2 posto djevojčica; Mađarsku s podacima za NSKO 0-2 63,6 posto dječaka i 46,6 posto djevojčica i za NSKO 3 68,8 posto dječaka i 59 posto djevojčica; i rekordera Latviju s podacima za NSKO 0-2 68,2 posto, odnosno 52,9 posto i za NSKO 3 74 posto, odnosno 60,1 posto. Ovo ukazuje da Hrvatska još dosta zaostaje za EU zemljama u području fizičke aktivnosti mladih i najmlađih, čemu svakako doprinosi i nedostatak objekata i kadra u školama.

Nedostatna infrastruktura i opremljenost (osnovnih i srednjih) škola ogleda se i u nedostatnim uvjetima za obrazovanje učenika s teškoćama. Na primjer, u Hrvatskoj je od 2.119 osnovnoškolskih objekata⁵⁵ njih tek 7 posto u potpunosti prilagođeno (ulaz, dizalo, sanitarni čvor, dvorana), a 26 posto objekata je djelomično prilagođeno učenicima s motoričkim poteškoćama. Prilagođeni ulaz u školsku zgradu ima 40 posto osnovnoškolskih objekata od čega 22 posto ima rampu. Nadalje, kako bi se učenicima omogućilo neometano kretanje između katova 10 posto objekata na kat ili s više katova ima dizalo ili platformu. U pojedinim osnovnoškolskim ustanovama prilagođene su i sportske dvorane pa tako pristup bez prepreka ima 55 posto školskih sportskih dvorana, dizalo 1 posto, a u 2 posto škola su podizne platforme. Osim toga, *Analiza* pokazuje kako je u području materijalnih uvjeta u ustanovama utvrđen i nedostatak specijalizirane opreme i namještaja, a kod određenog broja objekata još uvijek nije izvršena arhitektonska prilagodba koja bi školske objekte učinila pristupačnijima učenicima s motoričkim oštećenjima. Osim s neadekvatnom infrastrukturom i ukupnom (ne)opremljenošću škola, učenici s poteškoćama u razvoju susreću se i s nedostatnim kapacitetima kako stručnih službi, tako i nastavnog osoblja na svim razinama obrazovanja. Stoga nije ni čudno kako tek 7 posto učenika/studenata s teškoćama završi neki vid (stručnog ili sveučilišnog) visokog obrazovanja.⁵⁶

Većina zemalja EU provodi proces evaluacije obrazovnog sustava, prije svega škola i školskih programa, koje mogu biti unutarnje i/ili vanjske, a u mnogim slučajevima ocjenjuje se i nastavno osoblje. Time se želi osigurati što veći stupanj kvalitete obrazovnog sustava. U većini zemalja, škole podliježu vanjskom vrednovanju, koje se obično provodi od strane inspektorata, dok internu evaluaciju provodi samo nastavno osoblje, a ponekad i ostali članovi školske zajednice. Interna procjena je obavezna ili se preporuča u svim zemljama osim u Belgiji (Francuska zajednica) i Irskoj (do 2012.), dok se u Italiji i Hrvatskoj odvija samo unutarnje školsko vrednovanje.⁵⁷ Učitelji/nastavnici imaju presudnu ulogu u procesu predavanja i učenja i od iznimne je važnosti da škole regrutiraju, obuče i zadrže kvalitetno i visoko-kvalificirano osoblje. U većini europskih zemalja učenici nisu suočeni s ovim problemom. Međutim, u Hrvatskoj se učenici susreću s nedovoljnom kompetencijom učitelja u smislu jasnog i koherentnog izlaganja nastavnog gradiva. Slika 10.6. prikazuje postotak učenika u dobi od 15 godina obuhvaćenih ovim problemom u Hrvatskoj i odabranim zemljama Europske unije. Sudeći prema rezultatima, imamo itekako razloga biti zabrinuti. Od svih uspoređenih predmeta najviše smo pogođeni u području matematike i prirodnih znanosti. Naime, čak 20,9 posto učenika izjasnilo se o nekompetenciji učitelja matematike te njih 17 posto o problemima u izlaganju gradiva prirodnih znanosti. Ovime smo lošiji i od prosjeka EU-27 zemalja i od svake odabrane EU-10 zemlje. Sudeći prema podacima, najmanje problema u ovom području imaju Bugarska (1,2 posto,

⁵⁰ Prema Sektorskoj socio-ekonomskoj analizi MZOS-a.

⁵¹ Prema Sektorskoj socio-ekonomskoj analizi MZOS-a.

⁵² Prema Sektorskoj socio-ekonomskoj analizi MZOS-a.

⁵³ Prema Jureša, V., Musil, V., 2009, „Tjelesna aktivnost školske djece“, Škola narodnog zdravlja Andrija Štampar Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na www.amzh.hr/pdf/kvz2009/Juresa.pdf.

⁵⁴ Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>.

⁵⁵ Prema Sektorskoj socio-ekonomskoj analizi MZOS-a.

⁵⁶ Prema Sektorskoj socio-ekonomskoj analizi MZOS-a.

⁵⁷ Prema *Key Data on Education in Europe 2012*, European Commission, str. 39.

odnosno 0,7 posto), Poljska (0,6 posto, odnosno 3,4 posto), Rumunjska (0,6 posto i 0,6 posto) te Slovenija (0,6 posto i 1,7 posto). Što se tiče učitelja jezika samo 1,9 posto učenika izjavilo je da smatra svoje učitelje nedovoljno kvalificiranima, što je pak za 5,8 postotnih bodova bolje od prosjeka EU-27. I ovdje Bugarska, Poljska, Rumunjska i Slovenija imaju dominaciju nad drugim EU-10 državama. S druge strane, postotak odgojno-obrazovnih radnika zaposlenih u predškolskom odgoju i naobrazbi, osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju u Hrvatskoj uključenih u programe kontinuiranog profesionalnog razvoja iznosio je samo 30 posto u 2011.⁵⁸

Kao još jedan pokazatelj kvalitete upijanja znanja učenika možemo izdvojiti omjer učenika i učitelja u razredima (slika 10.7). Opći trend ukazuje da je u većini analiziranih zemalja ovaj pokazatelj najviši u prve četiri godine osnovnog obrazovanja (NSKO 1), dok u druge četiri godine osnovnog obrazovanja (NSKO 2) i kod srednjoškolskog obrazovanja (NSKO 3) varira od države do države. Ukupno gledajući, najmanji broj učenika po učitelju/nastavniku zabilježen je u Litvi, Mađarskoj i Poljskoj u obje godine koje se uspoređuju (2003. i 2010.), dok je najveći omjer u Češkoj, Estoniji, Rumunjskoj i Slovačkoj. Ako se usporede dvije godine za Hrvatsku vidi se da je na svim razinama obrazovanja došlo do smanjenja omjera učenika po učitelju/nastavniku te on u 2010. iznosi 14,7 za NSKO 1, te 10,6 za NSKO 2 i NSKO 3. Isti trend dogodio se i u ostalim promatranim državama. Uspoređujući s nama susjednim državama, Slovenijom i Mađarskom, omjer učenika i učitelja u 2010. je manji za 34,9 posto, odnosno 17,9 posto u srednjoškolskom obrazovanju, otprilike isti u primarnom obrazovanju od petog do osmog razreda, te manji za 10,2 posto, odnosno veći za 36,1 posto u primarnom obrazovanju od prvog do četvrtog razreda. Što se tiče predškolskog obrazovanja (NSKO 0), većina je zemalja uvela propise kojima se utvrđuje maksimalan broj djece po kvalificiranom odgajatelju. Ukoliko je taj broj veći skupina se dijeli ili se zaposli još jedna kvalificirana osoba. U Hrvatskoj⁵⁹ se ova se brojka kreće od 7 djece za trogodišnjake, 9 za četverogodišnjake i 10 za petogodišnjake. Ostale promatrane države većinom ne rade razliku nego imaju uniformnu distribuciju s obzirom na dob djece. No, za razliku od Hrvatske maksimalan broj djece je puno veći. Tako je, recimo, u Mađarskoj i Poljskoj maksimalan broj djece 25 za sva tri promatrana uzrasta, u Bugarskoj i Češkoj 24, u Rumunjskoj i Litvi 20. Najbliža Hrvatskoj je Latvija sa distribucijom 8,8,10. Pokazatelji ulaganja u obrazovanje vide se i u drugim područjima. Na primjer, očekivano trajanje školovanja u Hrvatskoj (slika 10.8.) se u samo 6 godina (2004.-2010.) povećalo za jednu godinu (sa 14,6 na 15,6). No, to je još uvijek zaostatak za prosjekom Europske unije od gotovo dvije godine. Također, često se kao 'kvaliteta' (osnovnog) školovanja uzimaju i rezultati PISA testa za 15-godišnjake iz matematike, znanosti i čitanja s razumijevanjem. Tu je Hrvatska ispod prosjeka EU, posebno što se tiče rezultata iz matematike (slika 10.9.), gdje su jedino rezultati Rumunjske i Bugarske još lošiji. Očigledno su potrebna dodatna ulaganja, počevši od najniže razine obrazovanja kako bismo dostigli stupanj konkurentnosti EU zemalja.

Programi predškolskog odgoja i obrazovanja su bitni iz više razloga. S jedne strane naglasak se stavlja na dijete i učinke koje ti programi imaju za dijete (npr. doprinos razvoju kognitivnih vještina, ublažavanje (posljedica) dječjeg siromaštva, socijalna integracija djeteta), dok je s druge strane fokus na koristima društva kao što je omogućavanje sudjelovanja oba roditelja na tržištu rada, smanjivanje društvenog troška (dječjeg) siromaštva te njegovih posljedica, ulaganje u buduću ljudski kapital i sl.⁶⁰ Matković i Dobrotić (2013) u svom radu naglašavaju kako je primjetan trend smanjenja populacije djece predškolske dobi, što je vezano uz opće (negativne) demografske trendove. Oni naglašavaju kako se Hrvatska s 57,0 posto djece u dobi od četiri godine uključene u programe predškolskog odgoja i obrazovanja u 2010. godini još uvijek nalazi daleko od trenutnog europskog prosjeka od obuhvata od 90,8 posto. Slika 10.10 daje usporedbu broja djece koja participiraju u predškolskom obrazovanju kao postotak svih učenika/studenata u razdoblju 2003.-2010. u Hrvatskoj i odabranim zemljama Europske unije. Prvo što se može uočiti je kontinuirani trend povećanja ovog postotka u svim analiziranim državama. Hrvatska ovdje stoji relativno dobro uspoređujući s prosjekom EU-27 koji se konstantno kretao oko 13 posto (u Hrvatskoj je u 2010. ovaj pokazatelj iznosio 12,2 posto) te u usporedbi sa Litvom, Poljskom i Slovenijom koje u sve tri godine imaju slabije rezultate od Hrvatske. U apsolutnim iznosima broj djece koji participira u predškolskom obrazovanju popeo se od 87,5 tisuća u 2003. do 99,3 tisuće u 2010., ili za 13,49 posto. Povrh svega, Matković i Dobrotić (2013) navode i još jedan dodatni problem kod programa predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj a to su velike regionalne razlike u pokrivenosti djece predškolskim programima. Na primjer, obuhvat djece u dobi od 3 do 4 godine predškolskim programima kreće se od 13,2 posto u Brodsko-posavskoj županiji pa do 91,1 posto u Gradu Zagrebu. Također, postoje i velike razlike u broju djece po odgojitelju: najbolji omjer u tom pogledu pokazuje Istarska županija (9,7), dok je situacija izrazito loša u Brodsko-posavskoj (17,4) i Virovitičko-podravskoj županiji (18,3). Osim toga, jaslički programi, namijenjeni djeci do treće godine života, su daleko slabije razvijeni od vrtićkih. Na primjer, obuhvat djece jasličkim programima vidljivo varira od 4,7 posto u Virovitičko-podravskoj županiji do 38,6 posto u Gradu Zagrebu.

⁵⁸ Prema Sektorskoj socio-ekonomskoj analizi MZOS-a, temeljeno na podacima Agencije za odgoj i obrazovanje.

⁵⁹ Prema *Key Data on Education in Europe 2012*, European Commission, str. 152.

⁶⁰ Prema Matković, T., i Dobrotić, I., 2013, „Promjene u obuhvatu programima predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj na nacionalnoj i županijskoj razini između 1990. i 2012. godine“, *Revija za socijalnu politiku*, 20 (1), 65-73.

Jedan od pokazatelja stupnja diferencijacije programa u osnovnim i srednjim školama je sloboda učitelja/nastavnika u odabiru gradiva koje predaju, kao i sloboda škola u odabiru nastavnog osoblja i njihovih dužnosti. Prema izvještaju Europske komisije⁶¹, osnovne i srednje škole u Hrvatskoj imaju ograničenu autonomiju⁶² u procesu selekcije novih učitelja/nastavnika, u njihovom otpuštanju i određivanju njihovih dužnosti, dok imaju punu autonomiju u procesu selekcije učitelja na zamjeni. Uspoređujući Hrvatsku s EU10 državama, u ovom području prednjače baltičke zemlje (Estonija, Latvija i Litva), te Češka i Slovačka gdje škole u svim navedenim parametrima imaju potpunu autonomiju. Što se tiče kurikuluma u temeljnim predmetima u niti jednoj do analiziranih država škole nemaju autonomiju biranja, već je sve određeno na nacionalnoj razini. U pogledu izbora kurikuluma za izborne predmete Hrvatska spada, zajedno sa Poljskom, Latvijom, Estonijom, Češkom i Bugarskom, u zemlje sa ograničenom autonomijom u osnovnim i srednjim školama, dok Rumunjska, Slovačka, Mađarska i Litva imaju punu autonomiju. Ako pogledamo za jednu nijansu dublje u proces sastavljanja kurikuluma izbornih predmeta vidimo da u Hrvatskoj i Litvi ovaj zadatak obavlja formirano povjerenstvo u svakoj školi, u Slovačkoj i Poljskoj isključivo ravnatelj škole, dok je u Češkoj, Estoniji, Latviji i Rumunjskoj taj zadatak dan na volju nastavničkom osoblju. Ako pak pogledamo odluke vezane uz odabir udžbenika i tehnika predavanja u većini je analiziranih zemalja ova odluka posve na učiteljima/nastavnicima u primarnom i sekundarnom obrazovanju. I dok u jednu ruku ovo pridonosi diferencijaciji gradiva, točnije oblika na koji se gradivo usvaja, s druge strane ovo stvara ogroman pritisak na roditelje osnovnoškolaca i srednjoškolaca u smislu nabavke udžbenika koji se mijenjaju iz godine u godinu.

Što se tiče strukovnog obrazovanja (obrazovanje koje priprema učenike za direktan ulaz, bez naknadnog obučavanja, u specifična zanimanja) nasuprot općeg obrazovanja u srednjim školama (NSKO 3) Hrvatska ima veći postotak učenika od prosjeka EU-27, i to ukupno gledano za 22,9 postotnih bodova (slika 10.11). Prvo što se uočava jest da je u svim promatranim državama postotak muških učenika koji se bave strukovnim obrazovanjem veći od postotka učenica. Zemlje koje imaju ukupno više od 60 posto učenika srednjih škola u strukovnom obrazovanju jesu Češka, Rumunjska, Slovenija, Slovačka i Hrvatska. Među ovim zemljama prednjači Češka sa čak 78,8 posto muškaraca i 67,8 posto žena, tj. 73,3 posto učenika srednjih škola je strukovnog karaktera. Hrvatska je odmah na drugom mjestu sa 79,5 posto muškaraca i 65,3 posto žena, tj. 72,5 posto svih učenika srednjih škola. Zemlje s najmanjim postotkom učenika u strukovnom obrazovanju (najveći postotak se bavi općim obrazovanjem) jesu baltičke zemlje (Estonija, Latvija, Litva) i Mađarska kod kojih je ovaj pokazatelj ispod 50 posto. Najveća razlika između muškaraca i žena u strukovnom obrazovanju zabilježena je u Poljskoj (21 postotni bod) i u Estoniji (20,8 postotnih bodova), dok ona u Hrvatskoj iznosi 14,2 postotnih bodova.

Već smo naveli kako su izdvajanja za visoko obrazovanje u Hrvatskoj prilično niska u usporedbi za zemljama EU-27, pa čak i sa tranzicijskim zemljama članicama EU (slika 10.3). To sa sobom nosi određene posljedice, što se prije svega očituje u nejednakom pristupu visokom obrazovanju za sve skupine stanovništva. Istraživanje EUROSTUDENT-a (slika 10.12) pokazuje da su u visokom obrazovanju najzastupljeniji studenti s boljim socioekonomskim statusom. Međutim, slična je situacija i u susjednim zemljama (slika 10.12), kao i ostalim zemljama EU. Ipak, ovo nije zanemariv problem u Hrvatskoj. Na primjer, u radu Matković et al. (2010.)⁶³ je pokazano da dok dvije trećine djece stručnjaka i menadžera po četverogodišnjoj srednjoj školi kreće na sveučilišni studij, to je slučaj s manje od trećinom djece roditelja zaposlenih u proizvodnim ili poljoprivrednim zanimanjima, čak i ukoliko su ona i završila odgovarajuću srednju školu (i imala zadovoljavajući prethodni školski uspjeh). Isto istraživanje pokazuje kako su razlike uslijed socioekonomskog statusa značajno veće pri upisu na studij nego pri završavanju studija, iako je pokazana i niža završnost studenata nižeg socioekonomskog statusa. Obzirom da je završnost lošija kod studenata koji ne plaćaju školarinu, to ukazuje i da postojeći instrumenti pomoći i subvencije neakademske troškova nisu dostatni ovoj skupini. To možemo vidjeti i na slici 10.13 koja pokazuje da je financijska potpora za studente u visokom obrazovanju (kao postotak ukupnih javnih izdataka za visoko obrazovanje) znatno niža od prosjeka EU, 3,9 posto prema 17,4 posto. Šćukanec (2013)⁶⁴ dalje navodi i kako je od 1993. Hrvatska uvela različite politike i načine plaćanja školarine na visokim učilištima, s time da razdoblje između 2008. i 2012. godine izdvaja kao posebno dinamično po ovom pitanju s različitim političkim eksperimentima. Ovakvi potezi dovode do neizvjesnosti za sve studente, s time da oni nižeg socioekonomskog statusa bivaju posebno pogođeni. S druge strane, bruto omjer upisa (engl. *gross enrolment ratio*), definiran kao broj studenata upisanih na određenoj razini obrazovanja, bez obzira na njihovu dob, izraženo kao postotak stanovništva u pripadajućoj dobnoj skupini koja odgovara toj razini

⁶¹ *Key Data on Education in Europe 2012*, European Commission, str. 49-54.

⁶² Za preciznu definiciju pojmova ograničene autonomije, pune autonomije ili bez autonomije čitatelji se upućuju na dokument *Key Data on Education in Europe 2012*, European Commission, str. 51- 54.

⁶³ Matković, T., Tomić, I., i Vehovec, M., 2010, „Efikasnost nasuprot dostupnosti? O povezanosti troškova i ishoda studiranja u Hrvatskoj“, *Revija za socijalnu politiku*, 17(2), 215-237.

⁶⁴ Šćukanec, 2013, *Overview of Higher Education and Research Systems in the Western Balkans - Country Report: Croatia*, u sklopu projekta: European Integration of Higher Education and Research in the Western Balkans, broj ovih škola se udvostručio u posljednjih 10 godina.

obrazovanja, bi trebao ukazivati na opću razinu sudjelovanja u (visokom) obrazovanju. Bruto omjer upisa za dobnu skupinu 18-22 je u 2010. iznosio 54,13 posto što ukazuje na potencijal za rast sustava visokog obrazovanja u Hrvatskoj.⁶⁵

Ako pogledamo distribuciju studenata prema upisanim područjima (slika 10.14) možemo vidjeti da je najveći broj studenata na razini cijele EU, pa tako i Hrvatske upisan u području društvenih znanosti, poslovanja i prava. Ipak, za razliku od prosjeka EU taj je udio u Hrvatskoj nešto veći (42,2 posto prema 34,7 posto), dok je broj upisanih studenata u, na primjer, području prirodnih znanosti, matematike i informatike ili u području zdravstva i socijalne skrbi manji nego u EU. Nadalje, zastupljenost žena među studentima je natpolovična, kako u Hrvatskoj, tako i na razini EU, dok je broj studentica u takozvanim STEM područjima (tehnička, biomedicinska, biotehnička i prirodna područja) ispod 15 posto (jednako kao i u EU) (tablica 10.4). Ako pogledamo udio studenata koji su diplomirali u nekom od ovih (STEM) područja, onda je, ukupno gledajući, taj udio manji u Hrvatskoj u odnosu na prosjek EU (tablica 10.5), dok je udio žena među diplomiranimima veći od prosjeka EU. Što se tiče stopa završavanja i odustajanja od visokog obrazovanja, na žalost, ne postoji sustavno praćenje i usporediva statistika. Ipak, na temelju nekoliko istraživanja navodi se kako 59 posto od ukupno upisanih studenata u Hrvatskoj na kraju uspješno završi svoj studij, dok 41 posto upisanih studenata odustane od studiranja, najčešće u ranoj fazi studiranja.⁶⁶ Nadalje, za studente koji su diplomirali 2007. prosječno trajanje sveučilišnog studija je iznosilo 6,8 godina, dok je prosječno trajanje stručnog studija za istu generaciju diplomiranih iznosilo 4,8 godina.⁶⁷

Tablica 10.3 pokazuje kako broj doktora znanosti u Hrvatskoj raste iz godine u godinu i to po stopi od oko 9 posto u razdoblju 2002.–2009., te po stopi od oko 35 posto od 2009. do 2011. Ukupno povećanje broja doktora znanosti u razdoblju od 2002. do 2011. jest 758 u apsolutnom iznosu ili 241,4 posto. Ova činjenica ide u prilog kvalitetnijoj i obrazovanijoj akademskoj zajednici, ali i kvaliteti ukupne radne snage u Hrvatskoj. Što se tiče udjela doktoranada (osoba u postupku stjecanja doktorata znanosti na visokim učilištima) u ukupnom broju učenika/studenata vidimo da Hrvatska zaostaje za prosjekom EU-27, no prednjači ispred nekih EU-10 država (slika 10.15). Gotovo u svim promatranim državama (osim Bugarske) ovaj postotak je u promatranom razdoblju (2005.-2010.) porastao. Najveći zabilježeni porast imale su Slovenija za 0,6 postotnih bodova i Hrvatska za 0,3 postotna boda. Hrvatska, koja je 2005. imala najmanji postotak doktoranada, do 2010. dostigla je razinu Litve i Poljske, te prestigla razine Bugarske i Mađarske, no još uvijek zaostaje za EU-27 državama te posebno za Češkom, Estonijom, Slovačkom ili Slovenijom. Područja gdje se doktori znanosti zapošljavaju, prema Eurostat-ovoj ISCO88 klasifikaciji djelatnosti⁶⁸, u Hrvatskoj jesu primarno profesionalna u poljima prirodnih znanosti ili društvenim i humanističkim znanostima. Među njima, najveći postotak otpada na profesionalne predavače na sveučilištima i višim obrazovnim ustanovama. U Hrvatskoj je u 2009. ovaj postotak iznosio 54,88 dok je, na primjer, u Poljskoj iznosio 35,79, u Latviji 42,13, a u Bugarskoj čak 57,77.

Još jedan od vidljivijih problema u sustavu visokog obrazovanja je njegova nedostatna internacionalizacija, odnosno niska izlazna, a posebno ulazna mobilnost (i studenata i nastavnog osoblja). Naime, kao cilj za 2020. postavljena je mobilnost studenata na 20 posto⁶⁹, dok je prema posljednjim dostupnim podacima (za 2010.) izlazna mobilnost hrvatskih studenata na razini Europske unije (plus EEA i zemlje kandidatkinje) bila 6,2 posto, a ulazna mobilnost tek 0,5 posto (tablica 10.6). Izlazna mobilnost (broj hrvatskih studenata koji studiraju u nekoj od EU/EEA zemalja) je viša od EU-27 prosjeka (3,1 posto), a niža jedino od Bugarske i Slovačke u kontekstu SIE zemalja, dok je ulazna mobilnost daleko najniža od svih promatranih zemalja (prosjek EU-27 je 3,3 posto a EU10 2,0 posto). Prema podacima EUROSTUDENT-a tek nešto oko 2 posto (1,8 posto) studenata iz Hrvatske je sudjelovalo u nekom od programa međunarodne razmjene studenata, dok je prosjek za Europu oko 8 posto. Isto istraživanje navodi da su najveće prepreke za mobilnost hrvatskih studenata: (i) financijska nesigurnost (24,5 posto), (ii) nedovoljna potpora u svojoj zemlji/Hrvatskoj (20,1 posto), te (iii) nedovoljna potpora u zemlji domaćinu (18,6 posto). Prema podacima Europske komisije⁷⁰ akademske 2010./11. godine u ERASMUS programu razmjene nastavnog osoblja sudjelovalo je 126 hrvatskih nastavnika koji su boravili izvan Hrvatske u drugim zemljama uključenim u ERASMUS, dok je svega 5 stranih nastavnika gostovalo kod nas. Ipak, uspoređujući s akademskom 2009./10. godinom ovo je znatno povećanje broja hrvatskih nastavnika u inozemstvu (za 76, ili 152 posto) ali i broja stranih nastavnika u Hrvatskoj kojih je te godine bio samo jedan. No, usporedimo li ove podatke s našim susjedima, zemljama EU-10, Slovenijom i Mađarskom, uočavamo da je mobilnost u našoj akademskoj zajednici tek u začecima. Naime, akademske 2010./11. godine u Sloveniji je boravilo 515 stranih nastavnika, dok su 482 slovenska

⁶⁵ Prema Šćukanec (2013). Bruto omjer upisa za ranije godine: 43,77 posto - 2005.; 45,09 posto - 2006.; 47,13 posto - 2007.; 49,48 posto - 2008.; 49,17 posto - 2009.

⁶⁶ Prema Šćukanec (2013.).

⁶⁷ Prema Šćukanec (2013.).

⁶⁸ Više na stranicama *Međunarodne organizacije rada* (International Labour Organisation): <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/isco88/index.htm>.

⁶⁹ Prema Sektorskoj socio-ekonomskoj analizi MZOS-a.

⁷⁰ Dostupno na: http://ec.europa.eu/education/erasmus/statistics_en.htm.

nastavnika boravila u inozemstvu, a u Mađarskoj je boravilo 1.228 stranih nastavnika a 1.457 mađarskih nastavnika izvan Mađarske. Otprilike isti trend prate i ostale EU-10 države.

Sustav obrazovanja je isprepleten s funkcioniranjem tržišta rada, i to na više razina. Naime, u cilju povećanja ekonomskog rasta i blagostanja sveukupnog stanovništva, obrazovana radna snaga (ljudski kapital) je jedan od najvažnijih čimbenika. Već pri prvom pregledu strukture stanovništva prema statusu na tržištu rada i razini obrazovanja (slika 10.16) jasno je kako je najobrazovaniji dio zaposlen, dok je najneobrazovaniji dio neaktivan. S druge strane, među zaposlenima je u Hrvatskoj manje visokoobrazovanih (NSKO 5-6) nego u EU-27, ali isto tako i manje onih s najnižim obrazovanjem i bez obrazovanja (NSKO 0-2). O važnosti visokog obrazovanja govori i podatak o postotku privremene zaposlenosti prema razini postignutog obrazovanja iz 2010. (slika 10.17). U svim EU-10 zemljama vidimo kako postotak privremene zaposlenosti radne snage u dobi 25-64 pada sa povećanjem završenog stupnja obrazovanja. No, na razini cijele EU-27 ispada da je postotak privremeno zaposlenih približno jednak za one sa završenim sekundarnim obrazovanjem i one sa završenim tercijarnim obrazovanjem. Općenito se može primijetiti da u promatranim zemljama postoje dosta velike razlike u postotku privremeno zaposlenih s različitim stupnjevima završenog obrazovanja. Na primjer, u Slovačkoj je skoro sedam puta veći postotak privremeno zaposlenih sa završenim NSKO 0-2 stupnjem od onih sa završenim NSKO 3 stupnjem, i čak 13 puta veći od onih za završenim NSKO 5-6 stupnjem. Od ovog trenda odstupaju jedino Slovenija i Hrvatska gdje je postotak privremeno zaposlenih otprilike jednak za sve tri završene razine obrazovanja (u Sloveniji je raspon varijacije postotaka 1,3 postotna boda, a u Hrvatskoj 3,9 postotnih bodova).

No, i kod zaposlenih (visokoobrazovanih) osoba može doći do neefikasne alokacije, odnosno do neusklađenosti (engl. *mismatch*) između obrazovanja i zaposlenja (zanimanja). Ta neusklađenost se može očitovati kao neusklađenost između područja obrazovanja i područja zaposlenja (horizontalna neusklađenost), ali i između razine završenog obrazovanja i onog potrebnog na radnom mjestu (vertikalna neusklađenost). To je djelomično vidljivo u tablici 10.7 koja prikazuje strukturu zaposlenih prema zanimanjima i razini obrazovanja prema podacima Ankete o radnoj snazi iz 2011. Ako bismo uspoređivali Hrvatsku sa zemljama EU, možemo vidjeti da je horizontalna neusklađenost (za osobe u dobi 25-34) najizraženija u području društvenih znanosti, poslovanja i prava te u području usluga (tablica 10.8), dok se na razini EU ovim područjima obrazovanja pridružuje i područje agronomije i veterine, te područje inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva. Međutim, upravo se u području društvenih znanosti, poslovanja i prava i u Hrvatskoj i u EU (slika 10.14) upisuje najviše studenata, što će u budućnosti moguće prouzročiti još veću (horizontalnu) neusklađenost. S druge strane, ako pogledamo takozvanu vertikalnu neusklađenost prema razinama obrazovanja (tablica 10.9), ustanovljenu kroz sistematizaciju složenosti zanimanja, Anketa o radnoj snazi iz 2011. otkriva da je otprilike podjednak udio (10,5 posto) zaposlenih i prekvalificiranih i podkvalificiranih. Posebno je problematična i prekvalificiranost i podkvalificiranost onih sa završenim stručnim studijem. Ovdje je spomenuta samo neusklađenost kod zaposlenog stanovništva. No, još veći problem predstavlja neusklađenost između (vrste i razine) obrazovanja nezaposlenih i vrste i razine obrazovanja koje se traže prilikom otvaranja novih radnih mjesta. To se posebno ogledava u razdoblju nakon izlaska iz krize i otvaranja novih radnih mjesta. Na slici 10.18 prikazana je stopa nezaposlenosti za visokoobrazovane osobe (NSKO 5 i 6) koja se očigledno značajno povećala za sve EU zemlje u razdoblju između 2008. i 2012. godine. Međutim, ovo povećanje je najizraženije za Hrvatsku, 5,1 postotnih bodova pramema 2,2 postotna boda za EU-27.

Osim toga, postoje i velike razlike među različitim sektorima, odnosno područjima djelatnosti. Na primjer, primjetna je niska zastupljenost visokoobrazovanog kadra u prerađivačkoj industriji, 11,8 posto, u usporedbi s 19,7 posto u EU-27 (tablica 10.10). Ako to povežemo s niskim udjelom onih koji upisuju studij (i diplomiraju) u tzv. STEM područjima (tablice 10.4 i 10.5), onda možemo govoriti i o nekonkurentnosti prerađivačke industrije, koja bez kompetentnog kadra teško može preokrenuti višegodišnje negativne trendove. Slično možemo reći i za „sektor“ turizma, gdje je primjetan nedostatak adekvatnog kadra, posebno na razini menadžmenta. U izvještaju *Čimbenici razvoja turizma u Republici Hrvatskoj II*⁷¹ navodi se kako je, prema konkurentnosti turističkog sektora u 2011. godini, Hrvatska na 34. mjestu u konkurenciji 139 zemalja svijeta, ali znatno niže prema obrazovanosti kadrova (73. mjesto) i raspoloživosti stručnog osoblja (91. mjesto). Među osnovnim problemima u *Izvještaju* se navodi sljedeće: neusklađenost srednjoškolskih programa i upisnih kvota sa stvarnim potrebama; premalo praktične nastave u srednjim (turističko-ugostiteljskim) školama; na visokoškolskoj razini navodi se činjenica da je turizam još uvijek najvećim dijelom vezan za ekonomiju, čime se zanemaruje njegova multidisciplinarna priroda, a interdisciplinarni studiji turizma tek su u povoju; kod cjeloživotnog obrazovanja ističe se kako se ono uglavnom provodi nekoordinirano, stihijski i bez pravog uvida u obrazovne potrebe, a dodatni problem predstavlja to što u sektoru turizma prevladavaju poduzeća male i srednje veličine, pa se postavlja pitanje kako osmisliti sustav dostupan manjim tvrtkama i samostalnim poduzetnicima. U *Izvještaju* se, između ostalog, navodi kako unatoč dobro

⁷¹ To je peti u nizu od trinaest izvještaja kroz koje se, prema projektnom zadatku Ministarstva turizma, razrađuje Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske, Institut za turizam, 2011.

razvijenoj mreži srednjih strukovnih škola na kojima se obrazuje turističko-ugostiteljski kadar, kao i rastućem broju visokih učilišta s turističkim programima, nacionalni turizam već danas ima problema s kvalitetom ljudskih resursa, te se naglašava da ako se ne pristupi sustavnom rješavanju politike ljudskih resursa, kadrovi bi mogli postati ograničavajući faktor turističkog razvoja Republike Hrvatske. A ako se prisjetimo koliko je taj sektor važan za cjelokupno gospodarstvo, onda je jasno da je neadekvatan kadar te neadekvatan sustav obrazovanja u turističkom sektoru jedan od gorućih problema u hrvatskom gospodarstvu općenito.

Jedan od pokazatelja praznine u potrebama „zelene ekonomije“, tj. potrebe za ekološki osvještenijom proizvodnjom, preradom i konzumacijom proizvoda i usluga je i postotak studenata višeg i visokog obrazovanja (NSKO 5-6) kojima je područje studiranja i specijalizacije upravo zaštita okoliša, a koji bi završetkom svog studija popunili ovu prazninu. U ovom pogledu Hrvatska dosta zaostaje, kako prema EU-27 zemljama, tako i prema odabranim EU-10 zemljama. Slika 10.19 ukazuje na to da u razdoblju 2003.-2010. postotak studenata koji studiraju zaštitu okoliša konstantno pada te je 2010. iznosio tek 0,20 posto svih studenata, što je pad za 0,23 postotna boda u odnosu na 2003. (ili apsolutno gledajući pad od 225 studenata). Što se tiče EU-27 ovaj je postotak stabilan na oko 0,7 posto, dok je u većini zemalja EU-10 u blagom porastu. Valja izdvojiti Estoniju i Mađarsku koje su 2010. imale vrijednosti od 2,66 posto odnosno 2,22 posto. Također, i studenti inženjerstva i građevinarstva su bitni kako bi se ideje i planovi mogli prebaciti iz sektora zaštite okoliša u konkretizirane projekte. Ovdje ne zaostajemo toliko u odnosu na Europu. 2010. ovaj je postotak bio gotovo identičan zemljama EU-27 (Hrvatska, 14,36 posto, a EU-27, 14,43 posto), no uz razliku da Hrvatska ima blagu tendenciju pada ovog pokazatelja, dok on u EU-27 raste. Uspoređujući sa zemljama EU-10, u odnosu na Hrvatsku bolje stoje ekonomski najsiromašnije zemlje EU-a, Bugarska i Rumunjska, dok lošije stoje Estonija, Latvija, Mađarska i Poljska. U vezi s ovim je i nedovoljno kompetentna radna snaga u području energetski učinkovite izgradnje i energetske obnove postojećih zgrada. Iako postavljena kao jedan od glavnih ciljeva u *Strategiji Vlade*,⁷² postizanje visokog stupnja energetske učinkovitosti je, između ostalog, ograničeno i nedovoljnim kompetencijama u ovom području. Osim nedostatka visokoobrazovanih stručnjaka, problem predstavlja i nedostatno strukovno obrazovanje i osposobljavanje u vezi s korištenjem energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije, te nedovoljno razvijen sustav certificiranja, posebno na lokalnoj razini.

Nadalje, problem predstavlja i nedostatak kompetentnog kadra u malim i srednjim poduzećima, posebno u vezi s inovacijama te istraživanjem i razvojem. To je djelomično posljedica činjenice da prilično mali broj mladih ljudi upisuje studij u području prirodnih i tehničkih znanosti (slika 10.14), povezanih s karijerama u sektoru istraživanja i razvoja. No, i uz taj problem, bitno je naglasiti kako u Hrvatskoj javni sektor dominira u ulaganjima u istraživanje i razvoj. Naime, visokoškolske ustanove i vladina tijela zajedno čine 55,8 posto ukupnog istraživanja i razvoja za razliku od EU, gdje javni istraživački sektor u prosjeku pokriva 37,5 posto ukupnog ulaganja u istraživanje i razvoj.⁷³ Osim toga, Hrvatska poduzeća odgovorna su za 44,2 posto svih ulaganja u istraživanje i razvoj, dok je isti udio za cijelu EU-27 61,5 posto. Udio ulaganja u istraživanje i razvoj koji u Hrvatskoj financira privatni sektor iznosi 0,34 posto BDP-a u usporedbi s 1,26 posto u EU-27. Povrh svega, u Hrvatskoj mikro poduzeća čine samo 1,1 posto ukupnog ulaganja u istraživanje i razvoj u poslovnom sektoru, dok mala poduzeća čine dodatnih 6,6 posto. To su najniži podaci zabilježeni u europskim zemljama. U usporedbi s uspješnošću ostalih europskih zemalja, Hrvatska se smatra „umjerenim inovatorom“ s postotkom malog gospodarstva koji uvode inovacije 8 posto nižim od prosjeka EU-27.⁷⁴ Po zaposlenosti znanstvenika i inženjera u poduzećima Hrvatska se nalazi na 86. mjestu od 144 zemlje, a na 26. mjestu od 35 zemalja prema postotku svih zaposlenih koji rade u istraživanju i razvoju.⁷⁵ U *Strategiji razvoja poduzetništva 2013.-2020.* se navodi kako se tek 2,3 posto radne snage nalazi u obrazovanju i osposobljavanju, dok je tek 19 posto znanstvenika (2010.) bilo zaposleno u poduzetništvu. Kako bi se to promijenilo, kao cilj u *Strategiji* se navodi „unapređenje znanja i kompetencija poduzetnika i njihovih zaposlenika za 10 posto i povećanje broja znanstvenika zaposlenih u poduzetništvu za 35 posto do 2020.“

Aдекватne kompetencije sudionika na tržištu rada bitan su aspekt cjeloživotnog učenja (obrazovanja). Međutim, Hrvatska i u ovom području poprilično zaostaje za zemljama EU (tablica 10.11). Na primjer, u 2012. samo je 2,4 posto stanovništva između 25 i 64 godina starosti sudjelovalo u nekom obliku obrazovanja i obučavanja, dok je na razini Europske unije ovaj postotak iznosio 9 posto. Prosjek za tranzicijske zemlje Srednje i Istočne Europe, EU-10, iznosio je 6,3 posto, a samo su Bugarska i Rumunjska imale manje odraslog stanovništva uključenog u tzv. cjeloživotno obrazovanje od Hrvatske. Nekoliko je razloga veoma niskog udjela onih koji sudjeluju u cjeloživotnom obrazovanju u Hrvatskoj (tablica 10.12). Kao prvo, treba izdvojiti (nedostatno) financiranje. Za razliku od nižih razina obrazovanja koje je često besplatno (financira se iz proračuna) od sudionika na tržištu rada (i zaposlenih i nezaposlenih) se najčešće očekuje da sami financiraju sudjelovanje u različitim (formalnim i neformalnim) programima cjeloživotnog obrazovanja. Nadalje, kao razlog se

⁷² *Ekonomski program Republike Hrvatske 2013.*

⁷³ Prema *Strategiji razvoja poduzetništva 2013.-2020.*, prvi nacrt.

⁷⁴ Prema *Strategiji razvoja poduzetništva 2013.-2020.*, prvi nacrt.

⁷⁵ Prema *Strategiji razvoja poduzetništva 2013.-2020.*, prvi nacrt.

izdvajaju obiteljske obaveze, ali i preklapanje s radnim rasporedom te nepostojanje programa obrazovanja (osposobljavanja) na prihvatljivoj udaljenosti. Što se tiče dostupnosti informacija o programima cjeloživotnog učenja, to uvelike ovisi i o postignutom stupnju formalnog obrazovanja, ali i o vrsti programa (obrazovanja) koji se nudi (tablica 10.13).

Tematsko područje 11:

Javna uprava

Javnu upravu u Hrvatskoj čini središnja država koja je sastavljena od ministarstava, državnih ureda, državnih upravnih organizacija, agencija, zavoda i drugih organizacija te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. U Hrvatskoj je ukupno 576 jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave: 429 općina i 126 gradova te 20 županija. Grad Zagreb ima status glavnog grada i županije. Složenost sustava javne uprave pokazuje i broj od 3.642 proračunska i izvanproračunska korisnika u 2013. godini (tablica 11.1 u Prilogu). Sistematizirani i javno dostupni službeni podaci o zaposlenosti u javnoj upravi ne postoje. Službene statistike daju informacije o ukupnom broju zaposlenih u djelatnosti javna uprava, obrana i obavezno socijalno osiguranje, što ne odgovara obuhvatu prema definiciji u uvodu. Udio u ukupnom broju zaposlenih u razdoblju 2002.-2011. kreće se oko 8 posto (tablica 11.2 u Prilogu). U državnoj upravi u užem smislu (bez pravosuđa) radi oko 51.000 zaposlenih (tablica 11.3 u Prilogu). Smanjenje broja državnih službenika i namještenika za 13 posto u desetogodišnjem razdoblju (59.244 zaposlena u 2003.) posljedica je provedene decentralizacije čime se povećao broj zaposlenih u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, preustroja tijela državne uprave te izdvajanja dijela poslova i zaposlenih iz Oružanih snaga Republike Hrvatske iz evidencije zaposlenih državnih službenika u MORH-u te djelomične zabrane novog zapošljavanja. Prema internim podacima Ministarstva uprave, 2012. godine ukupno je bilo zaposleno 63.129 državnih službenika i namještenika, uključivo pravosudna tijela (tablica 11.4 u Prilogu). To je 2,7 posto manje nego u 2004. godini kada je broj službenika i namještenika bio 64.858⁷⁶. Točni podaci o broju zaposlenih u javnoj upravi omogućeni su nedavnom uspostavom evidencije registra zaposlenih u institucijama javnog sektora (tablica 11.5. u Prilogu), ali nisu javno dostupni.

2008. godine 59 posto državnih zaposlenika imalo je srednju stručnu spremu, a 39 posto visoku i višu (tablica 11.6 u Prilogu). Obrazovna struktura državnih službenika u 2012. godini se neznatno promijenila u korist više visokoobrazovanih službenika, no i dalje u strukturi zaposlenih prevladavaju zaposlenici sa srednjom stručnom spremom 58 posto (tablica 11.7 u Prilogu). Taj se udio objašnjava uključivanjem, na primjer, policajaca u djelatnike Ministarstva unutarnjih poslova. Niža stručna sprema namještenika je razumljiva budući da oni obavljaju pomoćne i tehničke poslove u državnoj upravi. Od formalne obrazovne strukture zaposlenih važnije je primijenjeno znanje i vještine kojima djelatnici raspolažu u svom svakodnevnom radu i njihova sklonost usavršavanju i cjeloživotnom obrazovanju. Obrazovanje kadrova za rad u javnoj upravi provodi se unutar programa i fakultetskih kolegija na visokoobrazovnim institucijama, specijaliziranog stručnog studija, Državnoj školi za javnu upravu i Pravosudnoj akademiji. Prema evidenciji Centra za stručno osposobljavanje i usavršavanje službenika koji je djelovao u okviru Ministarstva uprave od 2004. godine, u 2009. godini je iskazan interes za ukupno 50.108 polaznja općih programa izobrazbe državnih službenika. U tom broju ministarstva sudjeluju s oko 78 posto, središnji državni uredi i državne upravne organizacije s oko 10 posto, uredi državne uprave u županijama (11 posto) i ostali (1 posto). Prioriteti opće izobrazbe državnih službenika su stjecanje i usavršavanje informatičkih, jezičnih i komunikacijskih vještina. Osim toga, postoji i velik interes za usavršavanje rukovodećih državnih službenika i državnih službenika koji žele napredovati u višu kategoriju. U 2009. godini opći programi izobrazbe čine 56 posto iskazanih potreba za općim programima izobrazbe te prijavljene potrebe za izobrazbom uvjetno mogu poslužiti kao pokazatelji kompetencija državnih službenika koje valja razviti u narednom srednjoročnom razdoblju. Također, tijela državne uprave su iskazala i interes državnih službenika za pohađanjem specijalističkih programa izobrazbe. Radi se o programima vezanim uz posebnosti radnih mjesta namijenjenima službenicima iz jednog ili više tijela državne uprave. Od ostalih programa izobrazbe za koje su zainteresirani državni službenici, veći dio se odnosi na razne tečajeve (najviše informatičke i tečajeve jezika), seminare, konferencije, studentska putovanja te za formalne oblike izobrazbe. Relativno je slab bio interes za usavršavanjem potrebnim za aktivnosti pristupanja EU. Državna škola za javnu upravu će preuzeti dio obrazovnih aktivnosti javnopravnih tijela i prvenstveno obrazovati službenike koji rade na poslovima vezanim za EU ili koji se pripremaju za rad s fondovima EU. Struktura programa stručnog usavršavanja u lokalnoj upravi nije poznata, no udio izdataka za usavršavanje u ukupnim rashodima za zaposlene u proračunima županije, gradova i općina je bio u porastu od 2002. (0,49 posto) do 2007. godine (0,69 posto) da bi se nakon toga kontinuirano smanjivao na 0,52 posto u 2011. godini (tablica 11.8 u Prilogu).

Prosječna neto plaća u djelatnosti javne uprave i obrane bila je 2009. godine 19 posto viša od prosjeka za sve djelatnosti, a u 2011. godini 35 posto viša od prosjeka prerađivačke industrije (u ovom slučaju kao predstavnika privatnog sektora). Usporedba po stručnoj spremi ukazuje da su u javnoj upravi konkurentno plaćeni radnici s nižim obrazovanjem, ali zaostajanje je prisutno u plaćama visoko obrazovanih djelatnika. Posljednjih je godina prosječna plaća VSS zaposlenika u javnoj upravi bila niža nego u prerađivačkoj industriji, dok je prosječna plaća za SSS i NKV radnike bila viša, a ta relativna razlika čak je i povećana posljednjih

⁷⁶ Zapisnik o rezultatima referenduma o prihvaćanju kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike, Narodne novine 92/04.

godina (tablica 11.9 u Prilogu). Kompresija plaća (sažimanje razlike između najviših i najnižih plaća) u javnoj upravi je puno izraženija nego u privatnom sektoru. Odnos prosječnih plaća VSS i NKV radnika, kao i VSS i SSS radnika je manji u javnoj upravi nego što je to slučaj za prosjek cijelog gospodarstva, te u prerađivačkoj industriji. Kompresija plaća u javnoj se upravi povećava nakon 2001., što smanjuje motivaciju za napredovanje i prihvaćanje odgovornijih poslova i zadataka budući da se ono neće „isplatiti“ na odgovarajući način. U javnoj je upravi prisutan problem privlačenja i zadržavanja kvalitetnih visokoobrazovanih djelatnika, te u razvoju sustava napredovanja i odgovarajuće nagrade za uspješan rad. Fokus dosadašnje politike plaća uglavnom su bili kolektivni pregovori kojima se ugovarao opći rast plaća i dodaci na plaće, dok se malo toga učinilo na razvoju stimulaturnijeg sustava plaća. Mogućnost napredovanja u karijeri i redovitog povećanja plaća ograničena je zbog prestrogih pravila koji se odnose na potrebe stručne spreme i radnog staža. Svako radno mjesto ima fiksni koeficijent, kojim se uglavnom vrednuje *input* rada (stručna sprema i staž), umjereni značaj ima složenost i odgovornost radnog mjesta, dok je *output* odnosno rezultat rada zanemaren, što znači da je moguće ostati na istoj plaći godinama bez obzira na učinke. Reforma sustava nagrađivanja trebala bi ići u tri smjera: izrada transparentne strukture svrstavanja radnih mjesta u platne razrede, povezivanje osobnog učinka s plaćom; unapređenje mehanizama ocjenjivanja učinka⁷⁷.

Sastavnice kvalitete javnog upravljanja su sloboda mišljenja i odgovornost javnog upravljanja, politička stabilnost, učinkovitost uprave, kvaliteta regulative, vladavina prava i kontrola korupcije. Hrvatska u usporedbi sa zemljama EU-27 treba unaprijediti sve sastavnice kvalitete javnog upravljanja. U nizu stručnih studija i analiza naglašava se nedostatak koordiniranog djelovanja tijela javne uprave, strateškog planiranja te učinkovite provedbe mjera politike u različitim područjima aktivnosti.⁷⁸ Za točno utvrđivanje stanja i napretka nužno je uspostaviti niz mjerljivih pokazatelja kvalitete javne uprave.

Učinkovitost uprave (eng. *government effectiveness*) u Hrvatskoj nije zadovoljavajuća (tablica 11.10 u Prilogu). Premda je u razdoblju od 2002. do 2011. Hrvatska unaprijedila ocjene (učinkovitost 69 posto), i dalje se nalazi ispod prosjeka zemalja EU-27 (82 posto) i EU-10 (75 posto). Pokazatelj mjeri sposobnost javne uprave da djelotvorno provodi primjerenu politiku i osigurava javna dobra, ocjenjujući pri tom kvalitetu državne administracije, sposobnost djelatnika javne uprave, njihovu političku nezavisnost te odlučnost i posvećenost vlade da konzistentno provodi zadanu politiku. Prisutnost korupcije u Hrvatskoj je relativno visoka. Prema indeksu percepcije korupcije CPI Transparency Internationala, Hrvatska je slabo ocijenjena (ocjena oko 4 na skali 0 - potpuna korupcija do 10 - nema korupcije) i ispod prosjeka EU-27 i EU-10 kroz čitavo promatrano razdoblje (tablice 11.11 i 11.12 u Prilogu). U Hrvatskoj kvaliteta regulative (eng. *regulatory quality*) nije zadovoljavajuća (tablica 11.13 u Prilogu). Pokazatelj kvalitete regulative Svjetske banke odražava percepciju i stajališta o sposobnosti vlade u formuliranju i provođenju onih politika i zakonodavstva koji omogućuje i potiče djelovanje privatnog sektora. Hrvatska je u 2011. godini imala bolju kvalitetu regulative (70 posto) nego u 2002. godini (62 posto). Unatoč tome i dalje po ovom pokazatelju kvalitete javne uprave zaostaje od prosjeka EU-27 (85 posto) i EU-10 (81 posto), te se po ovom pokazatelju nalazi na pretposljednem mjestu.

Investicijska klima i poticajno poslovno okruženje u Hrvatskoj izloženi su nizu prepreka. Administrativne prepreke poslovanju u Hrvatskoj ocjenjuju se značajnim. U registru Ministarstva financija do 2013. godine popisano je 245 vrsta neporeznih davanja, a ažuriranjem registra taj se broj povećao na 570 parafiskalnih nameta gospodarstvu⁷⁹. Smanjenje regulatornog opterećenja ukidanjem normativnih i administrativnih zapreka u Hrvatskoj je započelo projektom HITROREZ u listopadu 2006. godine. Projekt je preispitao 1.451 propisa vezanih za gospodarstvo i za više od polovice propisa (55 posto) podnio preporuke za izmjene. Oko polovice preporuka odnosilo se na ukidanje suvišnih i zastarjelih propisa, a druga polovica na izmjene. Nadležna su tijela prihvatila 69 posto preporuka. Od lipnja 2007. godine do konca 2008. provedeno je 63 posto ukupno prihvaćenih preporuka (tablica 11.14 u Prilogu). Prestankom projekta HITROREZ daljnje pojednostavljenje zakonodavnog okvira gospodarstvu trebalo bi se temeljiti na sustavu procjene učinaka propisa (*Regulatory Impact Assessment, RIA*) kako bi legislativa bila što manje regulatorno opterećenje gospodarstvu. Po učinkovitosti javnog sektora u osiguranju jednostavnih i poticajnih uvjeta poslovanja Hrvatska zaostaje u odnosu na zemlje EU (tablica 11.15 u Prilogu). Pokazatelji lakoće poslovanja (*doing business indicators*) za 2013. godinu rangiraju 185 zemalja prema što povoljnijim uvjetima poslovanja, pri čemu je Hrvatska rangirana na 84. mjestu, dok je prosjek EU-27 zemalja rangiran na 40., a EU-10 prosjek na 47. mjesto. U segmentu ishođenje građevinske dozvole i zaštita ulagača, Hrvatska je pri samom dnu ljestvice (143. odnosno 139. mjesto). Najbolju poziciju (42.) Hrvatska je ostvarila u segmentu jednostavnosti plaćanja poreza. Hrvatska je u razdoblju 2006. do 2013. olakšala početak poslovanja, smanjujući potreban broj postupaka i njihovo trajanje

⁷⁷ Takve su preporuke iznesene u projektu "Ocjena sustava plaća i naknada u državnoj službi" koji je 2004. i 2005. godine za potrebe Središnjeg državnog ureda za upravu, proveden u okviru Programskog zajma za prilagodbu (PAL-1) Svjetske banke, a uz potporu Odjela za međunarodni razvoj Ujedinjenog Kraljevstva (DFID). U to je doba aktivna bila i podrška EU, odnosno suradnja s SIGMA-om u okviru koje su napravljena i druga istraživanja plaća u državnoj službi. Saznanja i prijedlozi i iz ovih projekata i danas su vrlo aktualni. Isto se navodi i u Programu gospodarskog oporavka Vlade Republike Hrvatske; Strategiji reforme državne uprave za razdoblje od 2008. do 2011. godine i Strategiji razvoja ljudskih potencijala u državnoj službi 2010.-2013.

⁷⁸ Budak, J., Jurliina Alibegović, D., Nestić, D., i Slijepčević, S., 2011, „Deset tema o reformi javne uprave u Hrvatskoj“, Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung i Ekonomski institut, Zagreb.

⁷⁹ Radna skupine za poslovnu klimu i privatne investicije, radna verzija popisa parafiskalnih nameta koji opterećuju hrvatske tvrtke.

za osnivanje poduzeća. Ishođenje građevinske dozvole još uvijek traje gotovo godinu dana, a rješavanje insolventnosti i više od tri godine. Pomaci su zabilježeni u znatno bržem upisu vlasništva/nekretnine i smanjenju opterećenja tvrtke za obračun i plaćanje poreza (tablica 11.16 u Prilogu). Naposljetku, kvaliteta javne uprave mjerena pokazateljem vladavine prava (engl. *rule of law*) Svjetske banke slabija je u Hrvatskoj nego u državama EU (tablica 11.17 u Prilogu). Pokazatelj vladavine prava je poboljšán u 2011. godini (61 posto) u odnosu na 2002. godinu (48 posto). Unatoč tome, Hrvatska je po ovom pokazatelju bolja samo od Bugarske i Rumunjske, te zaostaje znatno ispod prosjeka EU-27 (83 posto) i EU-10 (75 posto).

U Hrvatskoj nije izvršena dovoljno jasna podjela nadležnosti u provođenju javnih funkcija između središnje države, općina, gradova i županija. Odgovornosti se često međusobno preklapaju (tablica 11.18 u Prilogu), dok je većina raspoloživih sredstva za provođenje javnih funkcija i financiranja razvoja u rukama središnje države. Iste nadležnosti su propisane za sve općine, gradove, velike gradove i županijska središta bez obzira na veličinu mjerenu brojem stanovnika, stupanj razvijenosti, fiskalni kapacitet, geografski položaj i slično (tablica 11.19 u Prilogu). Studije ukazuju da vertikalna i horizontalna koordinacija aktivnosti u javnom sektoru nije dovoljno razvijena, kao ni dugoročno strateško i proračunsko planiranje u svim segmentima javne uprave⁸⁰. Pogotovo ne postoji povezanost strateških dokumenata s proračunom na lokalnoj razini⁸¹. Tek je izmjenom Zakona o proračunu⁸² propisano da jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, na temelju lokalnih strateških dokumenata, trebaju izrađivati plan razvojnih programa jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za trogodišnje razdoblje. On treba sadržavati ciljeve i prioritete razvoja jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave povezane s programskom i organizacijskom klasifikacijom proračuna.

Problematika je posebno izražena u području prostornog planiranja i informacijskog sustava prostornog uređenja. Osnovne značajke prostornog uređenja su decentralizirani sustav, prostorni planovi se izrađuju za sve razine upravljanja; planovi određuju prostor i uvjete za lociranje različitih namjena; unatoč brojnim pritiscima na prostor, sustav je uglavnom uspio očuvati i zaštititi njegove važne prirodne i kulturne vrijednosti; dominantno je usko sektorsko planiranje te se nedovoljno primjenjuje integrirani pristup prostornom uređenju zbog čega su sektorske politike i ciljevi često neusklađeni i suprotstavljeni; prostorno planiranje je nedovoljno povezano s urbanim politikama i regionalnim razvojem; nedostaju referentna pravila, kriteriji, standardi i norme u prostornom uređenju i urbanizmu; neodgovarajuća organizacija i ekipiranost na lokalnoj razini; hijerarhijski ustroj, velik broj i sadržajna složenost planskih odredbi, kao i složenost procedura doživljavaju se kao komplicirani, a često i kao prepreka razvojnim aktivnostima. S gledišta gospodarskog razvitka planovi se rade bez jasnih programa, a često se rade i pod pritiskom različitih grupnih ili pojedinačnih interesa pri čemu se zanemaruju već prihvaćena načela i pravila struke. Informacijskim sustavom vezanim uz podatke o prostoru prvenstveno se podrazumijeva geografski informacijski sustav (GIS). Konačni cilj razvoja sustava je objedinjavanje svih podataka u jedinstvenu i ažurni GIS bazu povezanu s izvornim bazama GIS-a županijskih Zavoda za prostorno uređenje. Informacijski sustav prostornog uređenja (ISPU) sadrži registre podataka o prostoru: o stvarnom korištenju zemljišta s listom prostornih pokazatelja; osnovnoj namjeni prostora/površina određenoj u dokumentima prostornog uređenja; uvjetima i ograničenjima korištenja prostora utvrđenih prostornim planovima; javnoj, komunalnoj i drugoj infrastrukturi; upravnim i drugim aktima nadležnih tijela donesenim u svrhu provedbe dokumenata prostornog uređenja; planovima i programima u izradi ili onima koji su doneseni u svrhu zaštite prostora. ISPU se vodi kao informacijski sustav sastavljen od većeg broja dislociranih, međusobno usklađenih i povezanih informacijskih sustava tematskih područja i potpodručja, a za to se određuju nadležni referentni centri u županijama. Ocjenjuje se da stanje u uspostavi ISPU do kraja 2011. nije na očekivanoj razini. U razdoblju 2004.-2011. razvijen je GIS prostornih planova Republike Hrvatske, koji još uvijek nije u potpunosti funkcionalan⁸³.

Specifična je situacija u pravosuđu⁸⁴. Hrvatska mreža sudova se sastoji od 162 suda, od kojih su 63 prekršajna suda, 67 općinskih sudova, 4 upravna suda i 7 trgovačkih sudova. Tu je još 15 županijskih sudova, Visoki prekršajni sud, Visoki trgovački sud, Visoki upravni sud i Vrhovni sud (tablica 11.21 u Prilogu). Racionalizacijom mreže sudova u 2010. godini znatno je smanjen broj sudova u Hrvatskoj (2008. ih je ukupno bilo 255). Time je ujedno i smanjen broj sudova na broj stanovnika s 5,8 sudova na 100.000 stanovnika u 2008. na 3,5 sudova na 100.000 stanovnika u 2010. godini. U usporedbi sa zemljama EU, jedino Grčka ima veći broj sudova obzirom na broj stanovnika od Hrvatske koja zaostaje od prosjeka EU-27 i EU-10 od oko dva suda na 100.000 stanovnika (tablica 11.20 u Prilogu). Relativnu opremljenost kadrova u

⁸⁰ Budak, J., Jurlina Alibegović, D., Nestić, D., i Slijepčević, S., 2011, „Deset tema o reformi javne uprave u Hrvatskoj“, Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung i Ekonomski institut, Zagreb.

⁸¹ Jurlina Alibegović, D., i Slijepčević, S., 2012, „Performance Measurement at the Sub-national Government Level in Croatia“, EIZ-WP-1002, dostupno na <http://www.eizg.hr/hr-HR/Radni-materijali-EIZ-a-207.aspx>.

⁸² Narodne novine 87/08 i 136/12.

⁸³ Izvješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske u razdoblju 2008.-2012., dostupno na http://www.mqipu.hr/doc/Prostorno/Izvjesce_SPRH_08_12.pdf.

⁸⁴ Detaljne usporedne podatke moguće pronaći u CEPEJ: European judicial systems, i godišnjim izvješćima Ministarstva pravosuđa.

sudstvu pokazuje broj sudaca i ostalog osoblja zaposlenog na sudovima u odnosu na veličinu populacije neke zemlje. Hrvatska uz Sloveniju ima najveći broj stalno zaposlenih sudaca po stanovniku (tablica 11.22 u Prilogu). U zemljama EU-27 na 100.000 stanovnika zaposleno je 20 sudaca, što je dvostruko manje od 43 suca na 100.000 stanovnika u Hrvatskoj (2010.). U Hrvatskoj se intenzivno provodi informatizacija pravosuđa. Usporedbom stupnja informatizacije sudova 2010. godine Hrvatska je svrstana u skupinu zemalja EU visoke razine informatiziranosti (slika 11.23 u Prilogu), što je napredak u odnosu na 2008. godinu kada je stupanj informatiziranosti sudova ocijenjen na srednjoj razini. Informatizacija pravosuđa obuhvaća informatizaciju sudova i pravosudnih tijela (oprema, umrežavanje), informatizaciju i modernizaciju registara pravosuđa: javnih (sudski registar trgovačkih društava i zemljišnoknjižni registar) i ostalih registara pravosuđa; uvođenje jedinstvenog informacijskog sustava za upravljanje sudskim spisima e-Spis; uvođenje zatvorskog informacijskog sustava; on-line elektronička registracija trgovačkog društva na svim trgovačkim sudovima u Republici Hrvatskoj; informatizaciju i digitalizaciju zemljišnih knjiga. U Hrvatskoj se od 2004. godine provodi projekt sređivanja zemljišnih knjiga i Katastra s ciljem stvaranja baze zemljišnih podataka koja objedinjuje podatke zemljišnih knjiga vođenih u elektroničkom obliku i podatke katastarsa nekretnina. U razdoblju 2004.-2008. godine broj neriješenih zemljišnoknjižnih predmeta smanjen je s 359.500 neriješenih predmeta na 122.501 neriješen predmet (-65 posto). Prijepis zemljišnoknjižnih uložaka u digitalni oblik dovršen je u 98 posto predmeta, a od toga je verificirano 40 posto ZK uložaka⁸⁵. Postupak upisa u zemljišne knjige smanjen je s prosječno 800 dana u 2004. godini na 73 dana u 2008. godini, upisa hipoteka s 23 na 7 dana, a ZK izvadak se izdaje u jednom danu. I u drugim je područjima zapažena povećana efikasnost sudstva. U razdoblju do 2010. godine smanjivao se broj neriješenih predmeta, dijelom i zbog manjeg priliva novih predmeta na sudove. Međutim, u 2011. zabilježen je veći priliv novih predmeta i porast broja neriješenih predmeta (tablica 11.24 u Prilogu). Opterećenje sudova u Hrvatskoj i dalje je visoko tako da treba ulagati velike napore da se slučajevi rješavaju u razumnom roku od 3 godine.

Informatizacija javne uprave u Hrvatskoj horizontalna je mjera povećanja učinkovitosti javne uprave kojom se javna uprava približava građanima i pravnim subjektima. Ministarstvo uprave je u komunikaciji javne uprave krajnjim korisnicima uvelo e-servis www.mojauprava.hr koji još nije zaživio u potpunosti. U pojedinim segmentima javnog sektora mreža pružatelja javnih usluga ne odgovara potrebama učinkovitog javnog sektora. S odnosom državne administracije prema građanima 2012. godine nije bilo zadovoljno 65 posto ispitanika, posebno u većim urbanim sredinama i prema mišljenju više obrazovanih građana Hrvatske. Brigu vlasti za građane ocjenjuje nezadovoljavajućom 66 posto ispitanika⁸⁶. Prosječna ocjena zadovoljstva građana odnosom državne administracije brigom vlasti za građane je u 2012. godini nepromijenjena u usporedbi s 2011. Povjerenje u institucije i opća razina povjerenja u Hrvatskoj je niska (tablica 11.25 u Prilogu). Građani najviše povjerenja imaju u osobe koje sami odaberu i s njima se druže, slijede znanstvenici, banke s kojima poslujemo, liječnici, Hrvatska narodna banka odnosno guverner te crkva. Političke stranke pale su na razinu (ne)povjerenja iz 2000. godine, a u padu su im se pridružili i radnički sindikati (2,8 na skali od 1-7) koji su prije dvanaest godina imali ocjenu 3,3. Određeni rast povjerenja zabilježen je kod policije (3,5), a prije više od desetljeća ocijenjena je s 2,6. U odnosu na 2011. godinu znatno se smanjilo povjerenje građana u državu i Vladu; tek 12,6 posto građana smatra da im država osigurava perspektivu za budućnost, nešto više od 6 posto smatra da je država poštena prema njima, 7,8 posto ih smatra da država dobro upravlja prirodnim bogatstvom. Hrvatski građani najviše povjerenja imaju u škole i obrazovne ustanove, u vojsku, crkvu i policiju, a najmanje u Vladu, Sabor i političke stranke. Najmanji postotak povjerenja, tek 2,8 imaju političke stranke. Povjerenje građana u nacionalne i EU institucije predmet je redovnog istraživanja Eurobarometra EU public opinion (tablica i slika 11.26 u Prilogu). Hrvatski građani imaju više povjerenja u institucije EU u odnosu na njihove europske sugrađane. Međutim, građani EU-27 imaju više povjerenja u svoje nacionalne vlade i parlament od hrvatskih građana. U javnosti općenito prevladava nepovjerenje u institucije. 67 posto građana EU-27 nema povjerenja u nacionalnu vladu i 66 posto u nacionalni parlament. U Hrvatskoj 77 posto građana je iskazalo nepovjerenje u Hrvatski sabor, što je više od razine nepovjerenja u Vladu Republike Hrvatske (70 posto). U odnosu na prethodnu anketu povjerenja u institucije EU u proljeće 2011., razina povjerenja građana EU-27 je pala za 3 postotna boda, dok je razina povjerenja hrvatskih građana u institucije EU porasla za 9 postotnih bodova. Hrvatski su građani čini se optimistični u vezi skorog pristupanja punopravnom članstvu u EU. Povjerenje u hrvatske institucije je ipak značajnije poraslo nakon parlamentarnih izbora, te je u odnosu na prethodni Eurobarometar ujesen 2011. povjerenje u Vladu Republike Hrvatske poraslo za 18 postotnih bodova, a u Hrvatski sabor za 11 postotnih bodova.

Republika Hrvatska je bila korisnica CARDS, PHARE, ISPA i SAPARD prepristupnih programa, a u programskom razdoblju 2007.-2013. prepristupnog programa IPA koji se sastoji od pet komponenti. Uspješnost provedbe programa bila je vrlo visoka. U prepristupnim programima velik je naglasak na izgradnji institucija i jačanju administrativnih kapaciteta. U okviru Ministarstvu financija uspostavljen je Nacionalni fond koji prati korištenje EU sredstava. Uz definirane alokacije prema komponentama IPA programa za Hrvatsku, koje su indikativne, unaprijed je bilo određeno kojim komponentama će

⁸⁵ Ministarstvo pravosuđa, Akcijski plan uz strategiju reforme pravosuđa 06/2008.

⁸⁶ Nacionalni indeks sreće, Hendl i Bankamagazine, dostupno na <http://www.bank.hr/vijesti/u-sto-vjeruju-gradjani-hrvatske-40306>.

nakon akreditacije hrvatske institucije upravljati (III., IV. i V. komponentom), a kojim komponentama će nadležnost ostati u okvirima Europske komisije (I. i II. komponentom). Uz relativno dobre rezultate ostvarene u upravljanju i provedbi programa u okvirima III. i IV. komponente, slabiji su rezultati postignuti u provedbi V. komponente. Osim toga, s vremenom su hrvatske institucije, tj. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU te Agencija za regionalni razvoj, dodatno preuzele upravljanje nad dijelom programa u okviru II. komponente prekogranične suradnje. Radi se o programima s drugim IPA državama s kojima Hrvatska graniči.

Prema Višegodišnjem indikativnom financijskom okviru za IPA program u razdoblju 2011.-2013.⁸⁷, Hrvatskoj je alocirano oko 479 milijuna eura iz pretpristupnih sredstava.⁸⁸ Financijske alokacije su indikativne prirode i mogu varirati ovisno o aktualnim financijskim potrebama identificiranim u trenutku programiranja. Dodatno, IPA može financirati aktivnosti koje su izvan obuhvata ovih sektora, ali nisu ograničeni na: identifikaciju i pripremu projekata ili sektorskih programa; aktivnosti vezane za *aquis*; sudjelovanje u EU programima za koje država može postati korisnica, osim ako nije uključeno u već navedenim sektorima; kao i podrška mjera za provedbu, praćenje i reviziju IPA programa.

U Izvješću Europske komisije o praćenju pripremljenosti Hrvatske za članstvo u EU iz ožujka 2013. istaknuto je, vezano za regionalnu politiku i koordinaciju strukturnih instrumenata, da je Hrvatska uspjela dokazati da ispunjava uvjete za odricanje od *ex-ante* kontrola za sve komponente IPA-e. Međutim, Hrvatska mora nastaviti s jačanjem izgradnje administrativnih sposobnosti u mjerodavnim strukturama, dovršiti investicijske strategije te intenzivirati pripremu visokokvalitetnih i zrelih projekata za provedbu, s obzirom da će se broj sufinanciranih projekata, sektora i sugovornika s vremenom znatno povećavati. Za buduće Europske strukturne i investicijske fondove potrebno je uspostaviti potpuno operativan sustav upravljanja, praćenja i vrednovanja. Hrvatska mora uspostaviti sve mjerodavne i potrebne postupke kako bi osigurala učinkovito, redovito i transparentno korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova, posebno kada se radi o javnoj nabavi.

Kohezijska politika je, uz politiku ruralnog razvoja, i dalje financijski najvažnija zajednička politika EU⁸⁹. Kao jedan od uvjeta za ulazak u EU Hrvatska je morala donijeti niz strateških dokumenata u kojima su definirana prioritetna područja ulaganja iz pretpristupnih fondova. Nadalje, morala je uspostaviti cjelovit institucionalni sustav za korištenje sada pretpristupnih, a kasnije strukturnih fondova, usklađen s pravilima i procedurama Unije. Znatno broj zaposlenika u državnoj administraciji uključen je u procese izobrazbe radi povećanja osposobljenosti za korištenje fondova EU. Proces pristupanja djelovao je poticajno i na razvoj nacionalne politike regionalnog razvoja. Donesen je nov zakonodavni i institucionalni okvir za vođenje regionalne politike, te je uspostavljen sustav strateškog planiranja razvoja na županijskoj i NUTS 2 razini. Pored jačanja sposobnosti administracije u pogledu strateškog planiranja, proces pristupanja pozitivno je djelovao i na razvoj kapaciteta za pripremu i provedbu razvojnih projekata. Sudjelujući u provedbi pretpristupnih programa kao što su IPA i drugi, regionalne i lokalne jedinice te drugi dionici stekli su važno iskustvo u pogledu pripremanja i provedbe projekata financiranih iz fondova EU i tako ojačali kapacitete za buduće korištenje strukturnih fondova. Još je, međutim, teško ocijeniti koliko su sve te promjene povećale učinkovitost i djelotvornost aktera koji sudjeluju u procesu korištenja fondova EU, osobito zbog toga što su dostupna sredstva pretpristupnih fondova, poput IPA-e, prilično ograničena u odnosu na sredstva dostupna nakon pristupanja.

Među izazovima je u analizi (IMO, 2012) istaknuto da će korištenje sredstava iz fondova EU nužno traži i rast ulaganja u kadrovsko jačanje institucija koje su u sustavu upravljanja sredstvima. To znači da se može očekivati povećanje troškova javnog sektora zbog povećanog zapošljavanja i porasta drugih, povezanih, troškova poput ulaganja u obrazovanje. Drugi se izazov odnosi na složenost i dugotrajnost procedura prijavljivanja, odabira i provedbe razvojnih projekata što može usporiti realizaciju investicija i umanjiti motivaciju potencijalnih aktera za sudjelovanje. Treći se izazov odnosi na uspješnost koordinacije i suradnje različitih državnih tijela koja su nositelji provedbe programa za korištenje fondova EU. Izostanak kvalitetne suradnje može znatno usporiti provedbu programa i umanjiti ukupne pozitivne učinke na razvoj. Također, fondovi EU mogu čak potencijalno donijeti porast regionalnih nejednakosti. Njihovo učinkovito korištenje pretpostavlja i postojanje odgovarajućih kapaciteta za pripremu i provedbu projekata na lokalnoj i regionalnoj razini, što znači da se, ako izostane znatnije jačanje kapaciteta u slabije razvijenim područjima i pod pretpostavkom da sva područja mogu koristiti sredstva iz fondova EU, u budućnosti može očekivati daljnje povećanje regionalnih nejednakosti u Hrvatskoj. Uz zaključke navedene u analizi vrijedi nadodati i značajan izazov koji predstoji Republici Hrvatskoj u definiranju sustava financiranja projekata koji nudi odgovarajuća rješenja za problem prefinanciranja i međufinanciranja projekata u uvjetima oskudice u javnim izvorima sufinanciranja, kao i uvjetima velikih ograničenja u bankarskom financiranju onih dionika koji nemaju odgovarajuće instrumente osiguranja ili ne ispunjavaju druge uvjete zaduživanja.

⁸⁷ Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2011-2013 for Croatia, COM (2011), 4181 of 17.6.2011.

⁸⁸ COM (2009) 543 of 14 October 2009.

⁸⁹ Institut za međunarodne odnose (IMO), 2012., „Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva“, Zagreb: Institut za međunarodne odnose.

Širok je raspon neprofitnih i nevladinih oblika udruživanja koje su prepoznate u Hrvatskoj te regulirane Zakonom o udrugama⁹⁰. Uključuju udruženja, fondacije, fondove, političke stranke, vijeća nacionalnih manjina, sindikate, gospodarska interesna udruženja, ustanove i religiozne organizacije. U Republici Hrvatskoj je u 2013. godini prema glavnoj grupi djelatnosti registrirano preko 48.000 udruga.⁹¹ Kategorizacija udruga nije istovjetna CIVICUS kategorizaciji organizacija civilnog društva (OCD). U Hrvatskoj je tipični OCD mali, manje-više funkcionira na volonterskoj osnovi, nedostaje mu profesionalna infrastruktura, te ima ograničen pristup financijskim sredstvima. Dobro razvijeni, javno prisutni i potpuno profesionalni OCD-i koncentrirani su u Zagrebu i uobičajeno su usmjereni na aktivnosti zagovaranja te izgradnje kapaciteta u području raznih prava (TACSO, 2011).

Pridruživanje Republike Hrvatske EU dalo je dodatni poticaj snažnijem uključivanju sektora civilnog društva u proces oblikovanja razvojnih politika. Uspostavljen je inovativni i sveobuhvatni skup institucija pomoću kojih se reguliraju odnosi između tijela vlasti i civilnog društva te koje pružaju podršku razvoju civilnog društva. Sustav danas počiva na tri stupa: (i) Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske⁹², koji obavlja stručne poslove iz djelokruga Vlade Republike Hrvatske u vezi sa stvaranjem uvjeta za suradnju i partnerstvo s nevladinim, neprofitnim sektorom, naročito s udrugama u Republici Hrvatskoj; (ii) Savjet za razvoj civilnog društva⁹³, savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske koje djeluje na razvoj suradnje Vlade Republike Hrvatske i OCD-a; (iii) Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva⁹⁴, javna institucija za suradnju, povezivanje i financiranje OCD-a.

Novi model organizacijske strukture za razvoj civilnog društva u Hrvatskoj, stvoren na temelju konsenzusa, rezultirao je zajedničkim vlasništvom nad institucionalnim aparatom koji garantira suštinsku participaciju civilnog društva, osobito u području stvaranja politike i jasnog skupa instrumenata politike definirajući ulogu civilnog društva i razvoju Hrvatske, kao i odgovornosti vladajućih struktura u izgradnji civilnog društva. (TACSO, 2011).

Među najvažnijim dokumentima koji se odnose na razvoj civilnog društva, izdvajaju se:

- Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012.-2016. godine⁹⁵, koja daje smjernice za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva do 2016. godine kako bi se još više unaprijedio pravni, financijski i institucionalni sustav potpore djelovanju OCD-a kao važnih čimbenika društveno-ekonomskog razvoja u Republici Hrvatskoj, ali i važnih dionika u oblikovanju i provedbi politika Europske unije.
- Kodeks pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga⁹⁶, kojim se uređuju osnovni standardi i načela postupanja tijela državne uprave i ureda Vlade Republike Hrvatske u postupku odobravanja financijske potpore iz sredstava državnoga proračuna udrugama za provedbu njihovih programa i projekata koji su od osobitog interesa za opće/javno dobro u Republici Hrvatskoj.
- Kodeks savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata⁹⁷, koji pruža smjernice za učinkovito savjetovanje državnih tijela i zainteresirane javnosti u postupku donošenja zakona i drugih akata, kao i postojeće dobre prakse savjetovanja koja već provode pojedina tijela državne uprave.

U TACSO Izvješću⁹⁸, navodi se da donositelji politika svojim institucionalnim kapacitetima nastoje uključiti OCD-e, no njihovi kapaciteti često nisu u skladu s kapacitetima za uključivanje samih OCD-a. OCD-i su rijetko u mogućnosti imati značajan učinak na javnu politiku. OCD-i su izravno i redovito sudjelovali u razvoju nacionalnih strateških dokumenata. Prema Target istraživanju⁹⁹ OCD-i su sudjelovali i u pregovorima s EU, no gotovo ¾ ispitanika (71,6 posto) smatra da nisu bili dovoljno uključeni u aktivnosti timova za pregovore ili konzultacijske procese (gotovo polovina nije pratila proces pregovora, nije bila pozvana na diskusije, nije bila zainteresirana za pregovore ili im je nedostajalo specifično znanje i pristup osnovnim informacijama), a samo nekoliko ispitanih predstavnika OCD-a (7,5 posto) bili su članovi timova za

⁹⁰ Zakon o udrugama, Narodne novine 88/01.

⁹¹ Ministarstvo uprave – Registar udruga Republike Hrvatske, na dan 15.05.2013. ukupan broj rezultata (registriranih udruga) u bazi podataka je 48943 (<http://www.appluprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchForm.jsp>).

⁹² Uredba o uredu za udruge, Narodne novine 34/12.

⁹³ Predstavnik organizacija civilnog društva biraju same organizacije civilnog društva kroz otvoren i transparentan postupak izbora.

⁹⁴ Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva glavna je jedinica za pripremu programa bespovratnih potpora namijenjenih organizacijama civilnog društva.

⁹⁵ Strategija je usvojena na Vladi Republike Hrvatske na sjednici održanoj 12. srpnja 2012. godine.

⁹⁶ Kodeks pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga, *Narodne novine*, br. 16/2007

⁹⁷ Tijekom 2010. godine, prijedlog Kodeksa prvo je predstavljen zainteresiranoj javnosti putem konzultacija u četiri najveća hrvatska grada (Zagreb, Rijeka, Osijek, Split).

⁹⁸ TACSO (Technical Assistance for Civil Society Organisations in the IPA Countries), 2011, *Needs Assessment Report – Croatia*, Zagreb: TACSO.

⁹⁹ Target (Agencija za istraživanje tržišta i ispitivanje javnog mnijenja), 2010., Procjena stanja razvoja organizacija civilnoga društva u Republici Hrvatskoj (Assessment of the State of Development of CSOs in Croatia), Zagreb: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, dostupno na http://zaklada.civilnodrustvo.hr/upload/File/hr/izdavastvo/digitalna_zbirka/procjena_stanja_2009.pdf.

pregovaranje. Tijekom 2011. godine OCD-i su se uključili u pripremu Zajedničkog mišljenja o spremnosti Hrvatske za zatvaranje pregovora u Poglavlju 23. - Pravosuđe i temeljna prava.

Prema nalazima istraživanja provedenog u 2012.¹⁰⁰, 14 posto jedinica lokalne i regionalne samouprave ima dokument kojim formalizira svoju suradnju s civilnim društvom, poput Povelje o suradnji, što ukazuje na neprepoznavanje doprinosa civilnog društva kvaliteti života i razvoju svojih lokalnih zajednica (tablica 11.33 u Prilogu). S druge strane, jedinice lokalne i regionalne samouprave prepoznaju vrijednost multi-sektorskih savjetodavnih tijela kao platforme putem koje različiti akteri u zajednici mogu na efikasan način rješavati neke od problema s kojima se susreću. Na ovakav zaključak upućuje nalaz da gotovo polovina njih (42 posto) ima aktivno barem jedno savjetodavno tijelo sastavljeno od predstavnika jedinica lokalne i regionalne samouprave, organizacija civilnog društva i/ili poslovnog sektora.

Istraživanje je obuhvatilo i zastupljenost savjeta mladih¹⁰¹, a zastupljenost iznosi 41 posto. U 57 posto jedinica lokalne i regionalne samouprave (od onih u kojima su savjeti mladih aktivni) predstavnici vijeća održali su najmanje jedan sastanak ili omogućili predstavnicima savjeta mladih sudjelovanje na najmanje jednoj sjednici vijeća/skupštine u zadnjih godinu dana. Nizak postotak aktivnih savjeta upućuje na manjkavu provedbu Zakona, dok nezainteresiranost mladih da se kandidiraju u ova tijela upućuje na njihovu nedovoljnu informiranost o instrumentima kojima mogu ostvariti veći utjecaj na procese donošenja odluka u svojim zajednicama.

Prema dostavljenim podacima obrađenima u Izvješću Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske¹⁰², u 2012. godini tijela državne uprave i Vladini uredi proveli su postupak savjetovanja sa zainteresiranom javnošću za 144 propisa, što je vidljivo u tablici 11.34 u Prilogu (za 27 propisa postupak savjetovanja trajao je manje od 15 dana). To predstavlja veliki pomak u odnosu na 2011. godinu kada je provedeno ukupno 48 savjetovanja. Ukupno je u 2012. godini pristiglo 4.786 očitovanja na nacрте zakona, drugih propisa i akata, što je značajan napredak u odnosu na 173 pisana komentara zaprimljena tijekom 2011. Vrijednosti za pojedine elemente postupka savjetovanja (tablica 11.35 u Prilogu) su značajno porasle u odnosu na 2011. godinu, što je rezultat provedbe cjelovitog programa izobrazbe i treninga za koordinatore savjetovanja, imenovane u tijelima državne uprave i uredima Vlade Republike Hrvatske, održavanja nekoliko javnih rasprava te izrade i tiska priručnika za savjetovanje.

U pogledu financijske potpore organizacijama civilnog društva, istraživanje GONG-ovog Istraživačkog centra pokazalo je da su gotovo 2/3 jedinica lokalne i regionalne samouprave (62 posto) u protekle dvije godine financirale aktivnosti ili projekte OCD-a pri čemu prednjače županije (100 posto), a slijedi ih 83 posto gradova te 53 posto općina. S druge strane, u samo 1/3 tih jedinica, financiranje se temeljilo na javnom natječaju što je poprilično zabrinjavajući nalaz koji upućuje da se Kodeks pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga u velikoj mjeri ne primjenjuje na lokalnim razinama, unatoč tome što je Kodeks donesen još u 2007. godini, a uslijedilo mu je i izdavanje Priručnika za primjenu. U tom pogledu ponovno se ističe znatno niži postotak općina (18 posto, prema 69 posto gradova i 55 posto županija) koje financijske potpore dodjeljuju temeljem natječaja, što s jedne strane može biti rezultat njihovih znatno slabijih kapaciteta za provedbu natječaja, kao i malog broja aktivnih OCD-a u nekim općinama, no s druge strane i neprepoznavanja potrebe za ovakvom praksom. Rezultati ispitivanja ukazuju i da petina jedinica lokalne i regionalne samouprave do kraja ne razumije tko i što čini civilno društvo.

U najnovijem istraživanju GONG-ovog Istraživačkog centra¹⁰³, istraživala se kvaliteta upravljanja tijela vlasti na nacionalnoj razini te utvrđivao indeks dobrog upravljanja. Istraživanje je obuhvatilo osam dimenzija, između ostalih i Informiranje javnosti i osiguravanje pristupa informacijama, te uključivanje javnosti u političko odlučivanje. Ovom prilikom treba istaknuti da je visoko drugo mjesto po indeksu dobrog upravljanja (od ukupno 29 u uzorku), zauzeo upravo Ured Vlade Republike Hrvatske za udruge koji ima važnu ulogu u promicanju razvoja i uloge civilnog društva u Hrvatskoj.

U nedavno objavljenom stajalištu Europske komisije¹⁰⁴, kao jedno od najvažnijih pitanja navedeno je neučinkovito upravljanje u javnom sektoru na središnjoj i lokalnoj razini te *slabo uključivanje civilnog društva i socijalnih partnera*. Nedostaje koordinacije između dionika na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, mnoge lokalne i regionalne uprave još

¹⁰⁰ GONG Istraživački centar, 2012, Projekt LOTUS 2011/2012 - Nalazi istraživanja o transparentnosti i otvorenosti rada jedinica lokalne i regionalne samouprave u Republici Hrvatskoj, Zagreb: GONG Istraživački centar.

¹⁰¹ Osnivanje propisuje Zakon o savjetima mladih, Narodne novine, 23/07.

¹⁰² Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, 2013, Izvješće o provedbi Kodeksa savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata u 2012. godini

¹⁰³ GONG Istraživački centar, 2013, Indeks dobrog upravljanja u Hrvatskoj 2012. - rezultati istraživanja, Projekt Zajedno protiv korupcije, Zagreb: GONG Istraživački centar i Institut za javne financije.

¹⁰⁴ European Commission, 2013, Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in the Republic of CROATIA for the period 2014-2020.

uvijek nisu razvile sveobuhvatnu strategiju suradnje s civilnim društvom, a uključivanje OCD-a u proces oblikovanja politika je još uvijek ograničen. Stoga je potrebno jačati ulogu civilnog društva kako bi djelovalo kao partner tijelima vlasti u Hrvatskoj u pripremi, provedbi, praćenju i vrednovanju projekata na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Također je potrebno dalje razvijati i unaprijediti korištenje postojećih mreža mobilizacijom građana, poduzetnika, OCD-a i drugih partnera za inicijative koje su od suštinske važnosti za neometanu provedbu operativnih programa.

LITERATURA

4. nacionalno izvješće za Konvenciju o biološkoj raznolikosti, 2009, dostupno na http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/priroda/Nacrt_posto204.posto20nacionalnog_posto20izvjesca_posto20za_posto20Konvenciju_posto20o_posto20bioloskoj_posto20raznolikosti.pdf.

Budak, J., Jurlina Alibegović, D., Nestić, D., i Slijepčević, S., 2011, „Deset tema o reformi javne uprave u Hrvatskoj“, Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung i Ekonomski institut, Zagreb.

Cohen, W. M., i Levinthan, D., 1990, Absorptive Capacity: A New Perspective on Learning and Innovation, *Administrative Science Quarterly*, 35 (1), 128-152.

Drakulić V., Bagat, M., i Golem, A. Z., 2009, „Regionalna raspodjela liječnika u Hrvatskoj“, *Liječnički vjesnik*, 11-12, 301-305.

Državni zavod za zaštitu prirode, dostupno na <http://www.dzsp.hr/>.

European Commission, Digital Agenda, dostupno na <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/progress-country>.

European Commission, 2013, Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in the Republic of CROATIA for the period 2014-2020.

European Commission, Key Data on Education in Europe 2012, dostupno na http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data.../134en.pdf.

Eurostat, dostupno na <http://ec.europa.eu/Eurostat>.

Eurostat, dostupno na: <http://appsso.Eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>.

GONG Istraživački centar, 2012, Projekt LOTUS 2011/2012 - Nalazi istraživanja o transparentnosti i otvorenosti rada jedinica lokalne i regionalne samouprave u Republici Hrvatskoj, Zagreb: GONG Istraživački centar.

GONG Istraživački centar, 2013, Indeks dobrog upravljanja u Hrvatskoj 2012. - rezultati istraživanja, Projekt Zajedno protiv korupcije, Zagreb: GONG Istraživački centar i Institut za javne financije.

Hashi, I., i Stojčić, N., 2013, The impact of innovation activities on firm performance using a multi-stage model: Evidence from the Community Innovation Survey 4, *Research Policy*, 42, 2, 353-366.

Hrvatić N., 2005, „Education of the Roma in Croatia: preconditions for better life quality“ u Štambuk, M. (ured.) How Do Croatian Roma Live, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Institut za međunarodne odnose, 2012, Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva, Zagreb: Institut za međunarodne odnose.

International Labour Organisation, dostupno na <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/isco88/index.htm>.

IPA 2009 projekt „NATURA 2000 Upravljanje i monitoring – NATURA MANMON“, dostupno na <http://www.natura2000-manmon.com/OProjektu.html>.

Innovation Union Scoreboard (2013), European Commission, dostupno na http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf.

Izješće o stanju u prostoru Republike Hrvatske u razdoblju 2008.-2012., dostupno na http://www.mgipu.hr/doc/Prostorno/Izvesce_SPRH_08_12.pdf.

Jureša, V., Musil, V., 2009, „Tjelesna aktivnost školske djece“, Škola narodnog zdravlja Andrija Štampar Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na www.amzh.hr/pdf/kvz2009/Juresa.pdf.

Jurlina Alibegović, D., i Slijepčević, S., 2012, „Performance Measurement at the Sub-national Government Level in Croatia“, EIZ-WP-1002, dostupno na <http://www.eizg.hr/hr-HR/Radni-materijali-EIZ-a-207.aspx>.

Knell, M., 2011, Global Networks of innovators: A synthesis of research issues, Paper presented at the DIME Final Conference, 6-8 April 2011, Maastricht, dostupno na http://final.dime-eu.org/files/Knell_C3.pdf.

Kodeks pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga, Narodne novine 16/07.

Lundvall, B.-Å., 1992, National Systems of Innovations: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning, London: Pinter.

Lundvall, B.-Å., 2006, Innovation Systems between Policy and Research, Paper presented at The Innovation Pressure Conference in Tampere, Finland, March 2006.

Matković, T., i Dobrotić, I., 2013, „Promjene u obuhvatu programima predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj na nacionalnoj i županijskoj razini između 1990. i 2012. godine“, *Revija za socijalnu politiku*, 20 (1), 65-73.

Matković, T., Tomić, I., i Vehovec, M., 2010, „Efikasnost nasuprot dostupnosti? O povezanosti troškova i ishoda studiranja u Hrvatskoj“, *Revija za socijalnu politiku*, 17(2), 215-237.

Mežnarić S., i P. Stubbs, 2012, Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Croatia 2001-2011, *Migracijske i etničke teme*, 28 (3), 241–285.

Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2013, Strategija razvoja poduzetništva od 2013.-2020., Zagreb: Ministarstvo poduzetništva i obrta.

Ministarstvo uprave – Registar udruga Republike Hrvatske, dostupno na <http://www.appluprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchForm.jsp>.

Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Nacionalno izvješće o godišnjoj i konačnoj ocjeni kakvoće mora na plažama hrvatskog Jadrana u 2012. godini, Zagreb: Ministarstvo zaštite okoliša i prirode.

Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2011-2013 for Croatia, COM (2011), 4181 of 17.6.2011.

Nacionalni indeks sreće, Henda i Bankamagazine, dostupno na <http://www.banka.hr/vijesti/u-sto-vjeruju-gradjani-hrvatske>.

Natura 2000 u Hrvatskoj, dostupno na <http://www.natura2000.hr>.

Nejašmić, I. i M. Štambuk, 2003, “Demografsko stanje i procesi u neurbanim naseljima Republike Hrvatske”, *Društvena istraživanja*, 12 (3-4), 469–493.

Nestić D., i G. Vecchi, 2007, Regional Poverty in Croatia“ u Lovrinčević et al. (ured) Social Policy and Regional Development Proceedings, Zagreb: The Institute of Economics and Friedrich Eberth Stiftung.

Radošević, S., 2004, A Two-Tier or Multi-Tier Europe? Assessing the Innovation Capacities of Central and East European Countries in the Enlarged EU, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 42 (3) 641-666.

Richardson, G. B., 1972, The Organisation of Industry, *The Economic Journal*, Vol, 82, (327), 883-896.

Svjetska banka, 2010, „Croatia: Social Impact of the Crisis and Building Resilience“, Report No. 55111-HR, Washington D.C.: The World Bank.

Šćukanec, N., 2013, Overview of Higher Education and Research Systems in the Western Balkans - Country Report: Croatia, u sklopu projekta: European Integration of Higher Education and Research in the Western Balkans.

TACSO (Technical Assistance for Civil Society Organisations in the IPA Countries), 2011, Needs Assessment Report – Croatia, Zagreb: TACSO.

Target (Agencija za istraživanje tržišta i ispitivanje javnog mnijenja), 2010., Procjena stanja razvoja organizacija civilnoga društva u Republici Hrvatskoj *Assessment of the State of Development of CSOs in Croatia, Zagreb: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, dostupno na http://zaklada.civilnodrustvo.hr/upload/File/hr/izdavastvo/digitalna_zbirka/procjena_stanja_2009.pdf.

Tkalec, M., i Verbič, M., 2013, A new look into the prevalence of balance sheet or competitiveness effect of exchange rate depreciation in a highly euroised economy, *Post-Communist Economies*, 25 (2), 225-240.

UNDP, 2006, Izvješće o društvenom razvoju-Hrvatska 2006 „Neumreženi: lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj“. Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.

UNDP/World Bank/EC Regional Roma survey 2011, dostupno na <http://cps.ceu.hu/news/2012-10-16/undpworld-bankec-regional-roma-survey-2011>.

Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, 2013., Izvješće o provedbi Kodeksa savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata u 2012. godini, Zagreb: Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Uredba o uredu za udruge, Narodne novine 34/12.

World Bank, 2012, *Doing Business 2013, Smarter Regulations for Small and Medium Enterprises*, dostupno na http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing_posto20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB13-full-report.pdf.

Zakon o savjetima mladih, Narodne novine 23/07.

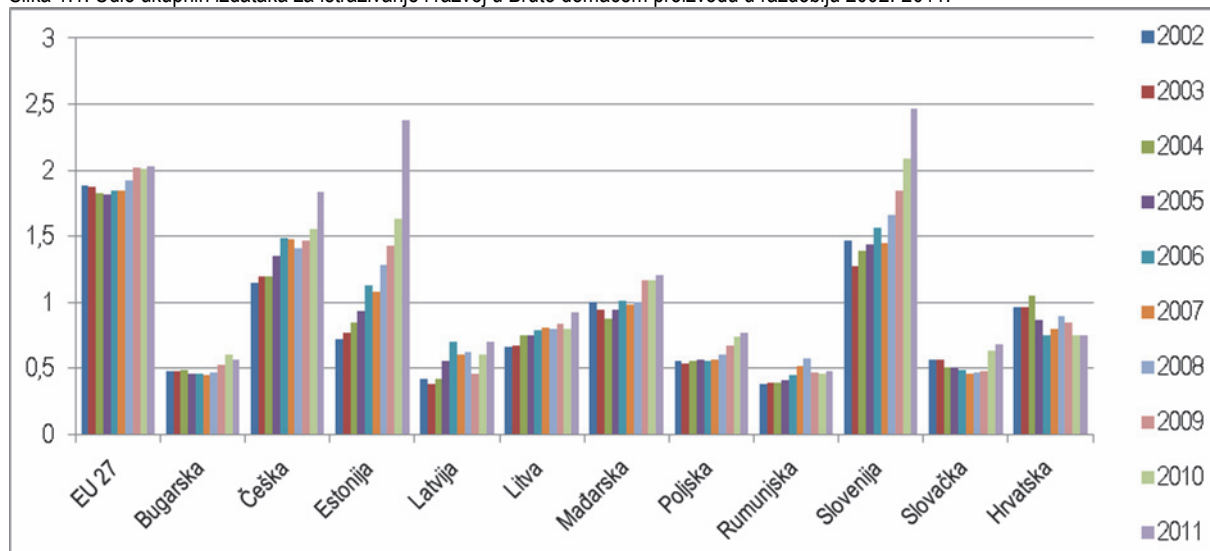
Zakon o udrugama, Narodne novine 88/01.

Zapisnik o rezultatima referenduma o prihvaćanju kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike, Narodne novine 92/04.

PRILOG

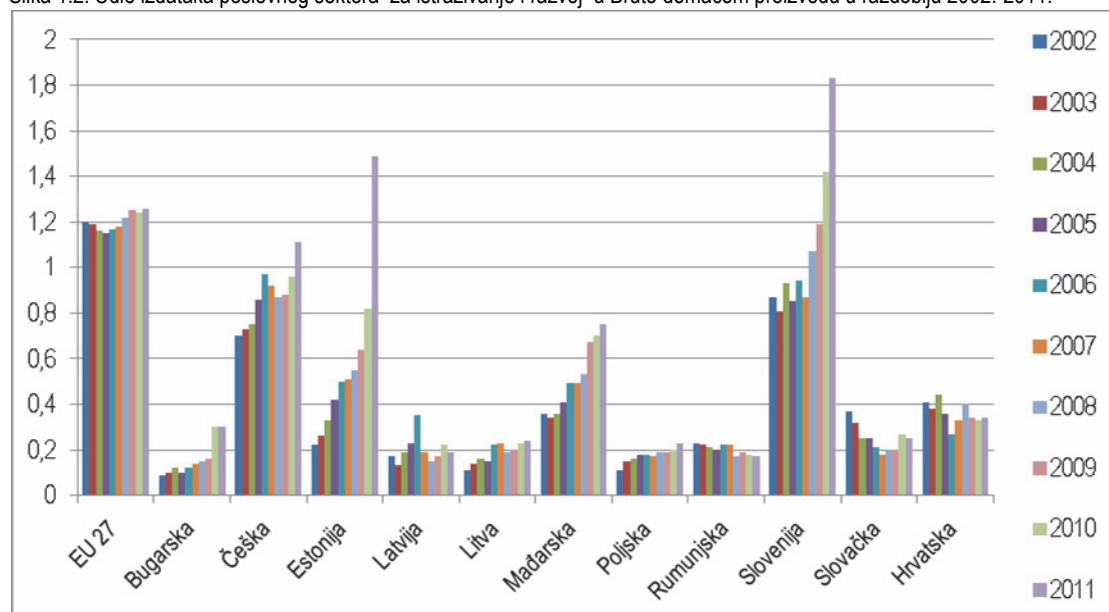
Tematsko područje 1: Jačanje istraživanja, tehnološki razvoj i inovacije

Slika 1.1: Udio ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj u Bruto domaćem proizvodu u razdoblju 2002.-2011.

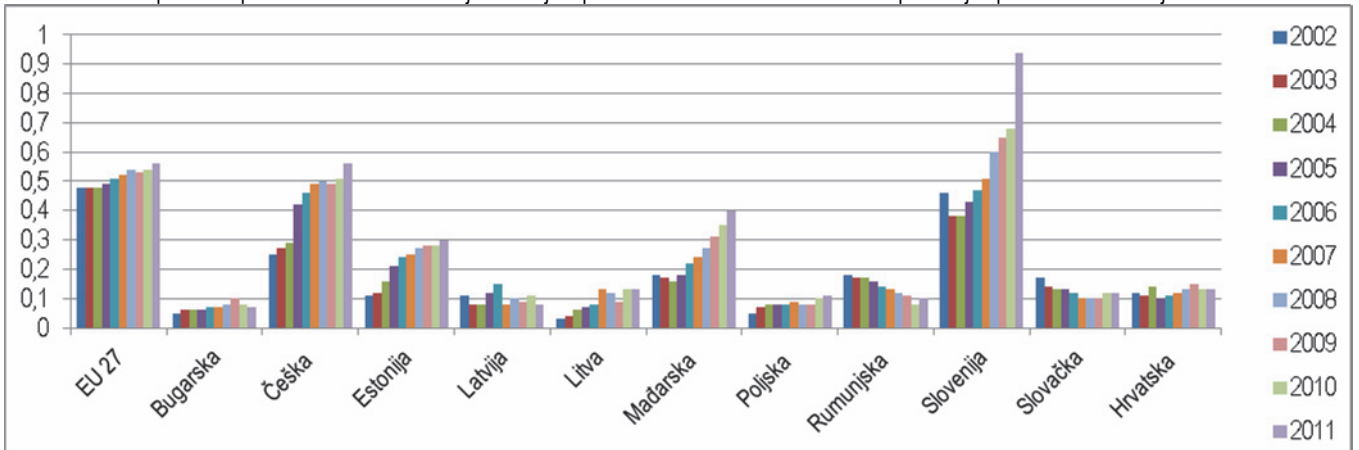
Izvor: Eurostat.

Slika 1.2: Udio izdataka poslovnog sektora za istraživanje i razvoj u Bruto domaćem proizvodu u razdoblju 2002.-2011.

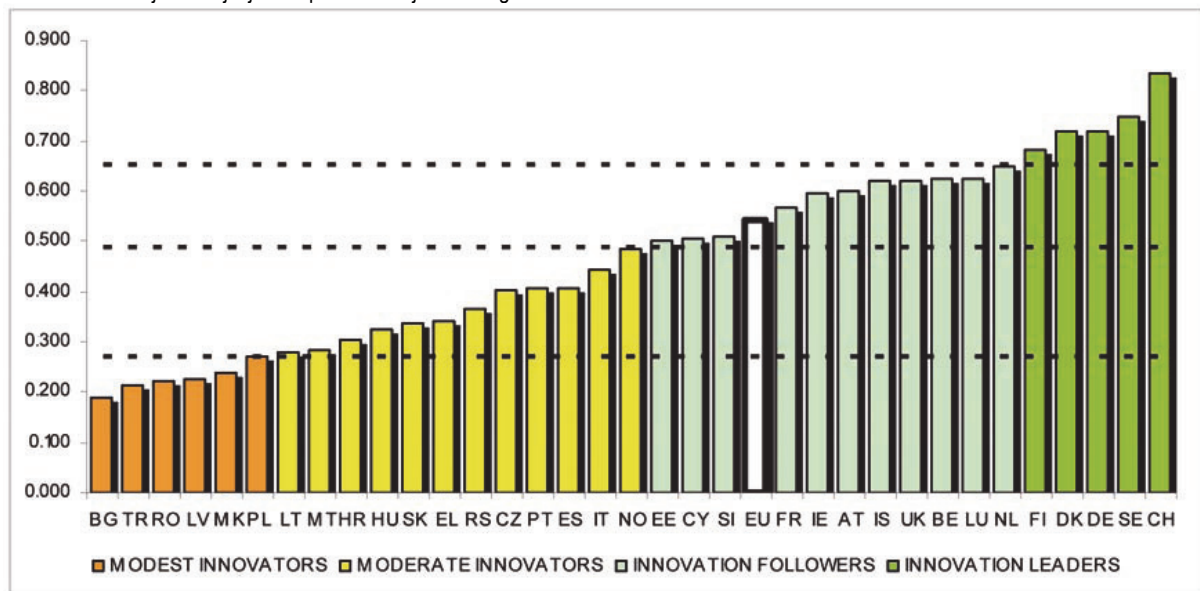
Izvor: Eurostat.

Slika 1.3: Udio zaposlenih pri aktivnostima istraživanja i razvoja u poslovnom sektoru u odnosu na ukupan broj zaposlenih u razdoblju 2002.-2011.

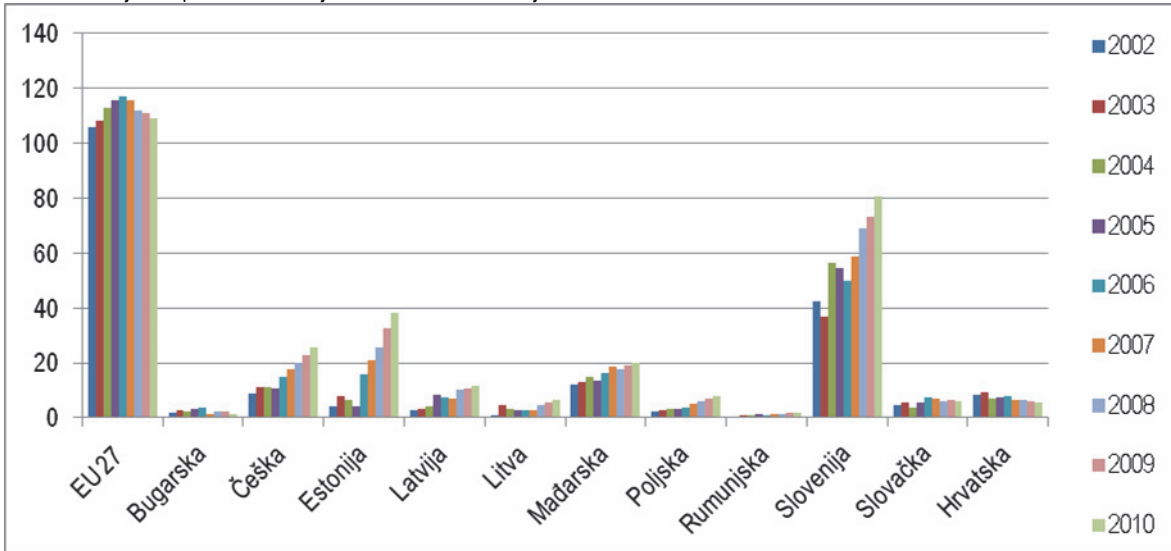
Izvor: Eurostat.

Slika 1.4: Inovacijska obilježja europskih zemalja u 2012 godini

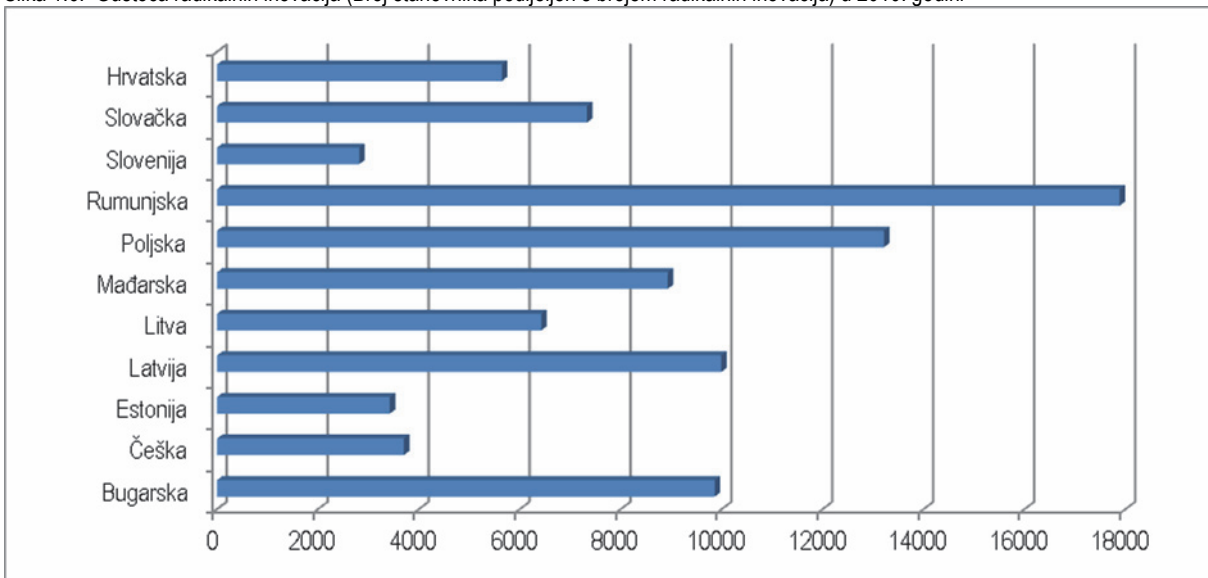
Izvor: Ljestvica inovacijske unije (2013:19).

Slika 1 5: Broj EPO патената na milijun stanovnika u razdoblju 2002.-2011

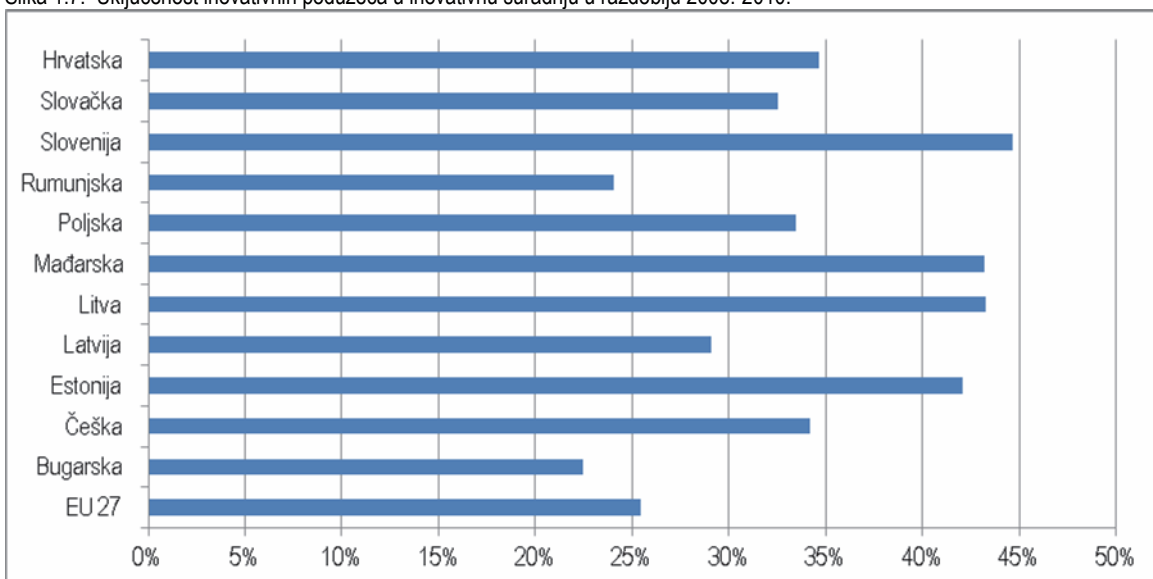
Izvor: Eurostat.

Slika 1.6: Gustoća radikalnih inovacija (Broj stanovnika podijeljen s brojem radikalnih inovacija) u 2010. godini

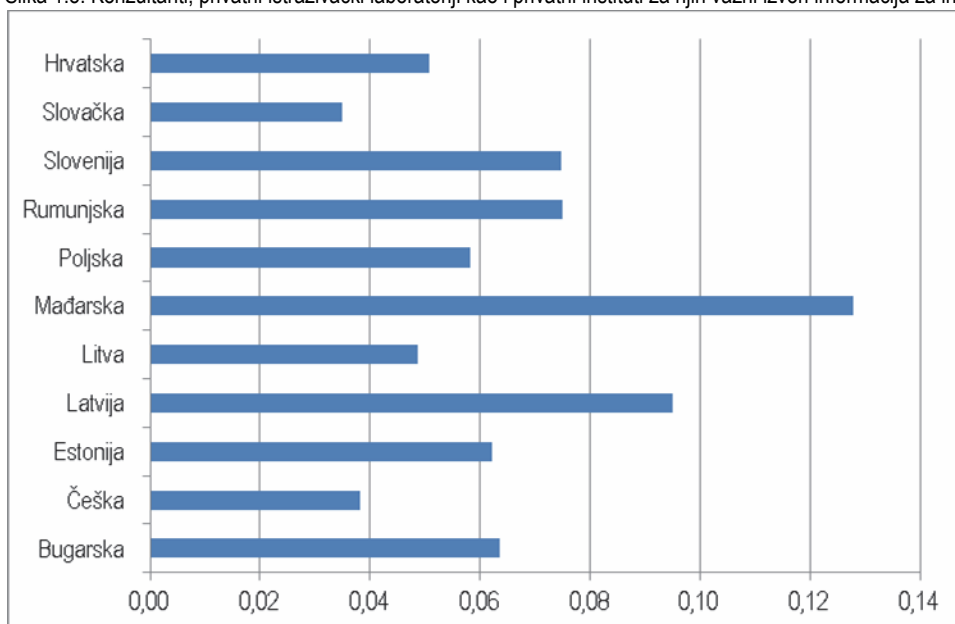
Izvor: Eurostat.

Slika 1.7: Uključenost inovativnih poduzeća u inovativnu suradnju u razdoblju 2008.-2010.

Izvor: Eurostat.

Slika 1.8: Konzultanti, privatni istraživački laboratoriji kao i privatni instituti za njih važni izvori informacija za inovacije (2008.-2010.)

Izvor: Eurostat.

Tematsko područje 2: Informacijske i komunikacijske tehnologije

Tablica 2.1: Gustoća priključaka širokopojasnog Interneta u EU-27 i zemljama EU-10 od 2007. do 2011 godine, stanje u siječnju, u postotku

	2007M01	2008M01	2009M01	2010M01	2011M01
EU-27	16,2	20,2	22,7	24,7	26,5
Bugarska	4,5	7,6	11,2	13,0	15,0
Češka	10,6	14,6	16,9	19,1	21,5
Estonija	18,4	22,2	24,6	26,0	26,7
Latvija	10,6	15,0	17,5	19,4	19,5
Litva	10,6	15,0	17,6	19,0	21,1
Mađarska	9,9	14,2	16,4	18,8	20,6
Poljska	5,2	8,4	11,7	13,5	16,0
Rumunjska	5,0	9,0	11,7	13,1	14,0
Slovenija	13,9	17,3	21,0	22,7	24,1
Slovačka	5,2	8,8	10,9	14,8	16,4

Izvor: Eurostat.

Tablica 2.2: Postotak kućanstva koja imaju pristup Internetu u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10 od 2004. do 2012., u posto

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	41	48	49	55	60	66	70	73	76
Bugarska	10	-	17	19	25	30	33	45	51
Češka	19	19	29	35	46	54	61	67	65
Estonija	31	39	46	53	58	63	68	71	75
Latvija	15	31	42	51	53	58	60	64	69
Litva	12	16	35	44	51	60	61	62	62
Mađarska	14	22	32	38	48	55	60	65	69
Poljska	26	30	36	41	48	59	63	67	70
Rumunjska	6	-	14	22	30	38	42	47	54
Slovenija	47	48	54	58	59	64	68	73	74
Slovačka	23	23	27	46	58	62	67	71	75
Hrvatska	-	-	-	41	45	50	56	61	66

Izvor: Eurostat.

Tablica 2.3: Postotak kućanstava koji imaju pristup širokopojasnom Internetu u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10 od 2004. do 2012., u postotku

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	15	23	30	42	49	57	61	67	73
Bugarska	4	-	10	15	21	26	26	40	51
Češka	4	5	17	28	36	49	54	63	63
Estonija	20	30	37	48	54	62	64	66	74
Latvija	5	14	23	32	40	50	53	59	67
Litva	4	12	19	34	43	50	54	57	61
Mađarska	6	11	22	33	42	51	52	61	68
Poljska	8	16	22	30	38	51	57	61	67
Rumunjska	-	-	5	8	13	24	23	31	50
Slovenija	10	19	34	44	50	56	62	67	73
Slovačka	4	7	11	27	35	42	49	55	72
Hrvatska	-	-	-	23	27	39	49	56	60

Izvor: Eurostat.

Tablica 2.4: Postotak poduzeća s više od 10 zaposlenih koja imaju pristup širokopojasnom Internetu (ne uključuje financijski sektor) u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10 od 2010. do 2012.

	2010.	2011.	2012.
EU-27	84	87	90
Bugarska	61	68	76
Češka	85	87	91
Estonija	87	90	94
Latvija	66	82	86
Litva	78	87	95
Mađarska	78	84	85
Poljska	66	73	77
Rumunjska	49	54	63
Slovenija	85	92	97
Slovačka	71	76	90
Hrvatska	76	80	88

Izvor: Eurostat.

Tablica 2.5: Postotak osnovnih javnih usluga za građane dostupnih u potpunosti putem Interneta Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10

	2004.	2006.	2007.	2009.	2010.
Češka	19	14	29	38	56
Estonija	41	68	63	88	90
Mađarska	8	50	38	45	77
Litva	25	29	28	53	69
Latvija	10	8	29	60	89
Poljska	0	8	19	32	73
Slovenija	50	65	94	100	100
Slovačka	8	8	17	35	46
Bugarska	-	-	23	25	67
EU - 27	-	-	51	64	81
Rumunjska	-	-	13	29	50
Hrvatska	-	-	-	21	50

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, eGovernment Benchmarking Report, Study for the EC realised by Capgemini (2001-2010 data).

Tablica 2.6: Postotak osnovnih javnih usluga za poduzeća dostupnih u potpunosti putem Interneta Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10

	2004.	2006.	2007.	2009.	2010.
Češka	50	63	100	100	100
Estonija	100	100	88	100	100
Mađarska	25	50	50	63	50
Litva	63	63	50	75	75
Latvija	0	13	25	75	100
Poljska	25	38	25	88	88
Slovenija	38	75	88	88	88
Slovačka	25	38	50	88	88
Bugarska	-	-	0	63	75
EU - 27	-	-	70	86	89
Rumunjska	-	-	75	75	75
Hrvatska	-	-	-	63	88

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, eGovernment Benchmarking Report, Study for the EC realised by Capgemini (2001-2010 data).

Tablica 2.7: Online interakcija građana s tijelima javne uprave u jednogodišnjem razdoblju u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10, u postotcima

	2008.	2009.	2010.	2011.
Bugarska	10	11	24	25
Češka	19	26	23	42
Estonija	37	46	50	53
EU - 27	36	38	41	41
Hrvatska	16	17	19	-
Mađarska	29	31	35	38
Litva	22	22	24	30
Latvija	20	30	40	41
Poljska	22	25	28	28
Rumunjska	-	7	8	7
Slovenija	35	35	44	46
Slovačka	40	38	50	48

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tablica 2.8: Online interakcija poduzeća s tijelima javne uprave u jednogodišnjem razdoblju u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10, u postotcima

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Bugarska	38	32	46	45	58	59	64	79
Češka	75	79	76	73	73	65	89	87
Estonija	84	70	69	76	7	79	80	91
EU-27	51	57	63	65	68	70	76	84
Mađarska	35	-	45	55	60	66	71	83
Litva	65	72	76	76	86	90	95	98
Latvija	40	35	40	45	55	62	72	89
Poljska	74	64	61	64	68	61	89	92
Rumunjska	31	-	39	42	39	41	50	55
Slovenija	47	72	75	83	88	88	88	93
Slovačka	47	57	77	85	88	91	88	96
Hrvatska	-	-	-	51	57	61	63	86

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage and eCommerce in Enterprises.

Tablica 2.9: Kupovina putem Interneta u posljednjih dvanaest mjeseci u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10, udio u ukupnoj populaciji, u postotcima

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	20	24	26	30	32	37	40	43	45
Bugarska	1	-	2	3	3	5	5	7	9
Češka	5	5	13	17	23	24	27	30	32
Estonija	6	7	7	9	10	17	17	21	23
Latvija	3	5	8	11	16	19	17	20	27
Litva	1	2	4	6	6	8	11	16	20
Mađarska	4	8	7	11	14	16	18	22	25
Poljska	5	7	12	16	18	23	29	30	30
Rumunjska	0	-	1	3	4	2	4	6	5
Slovenija	8	-	13	16	18	24	27	31	34
Slovačka	10	9	11	16	23	28	33	37	45
Hrvatska	-	-	-	7	7	10	14	17	23

Izvor: Eurostat Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tablica 2.10: Kupovina putem Interneta u posljednjih dvanaest mjeseci u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10, u postotcima od ukupnog broja osoba koje koriste Internet

GEO/TIME	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	41	44	47	50	50	54	57	58	59
Bugarska	5	-	8	8	7	10	11	13	17
Češka	15	16	26	32	36	37	40	41	43
Estonija	12	11	11	13	14	23	23	27	29
Latvija	8	10	15	19	26	28	25	27	37
Litva	3	6	10	11	11	14	17	25	30
Mađarska	14	21	16	21	22	26	28	32	35
Poljska	14	18	27	32	34	39	46	46	47
Rumunjska	1	-	5	9	12	6	9	13	11
Slovenija	19		25	29	31	37	38	45	49
Slovačka	19	16	20	26	32	37	42	48	56
Hrvatska	-	-	-	18	16	20	25	29	36

Izvor: Eurostat Community survey on ICT usage in Households and by Individuals [isoc_ec_ibuy].

Tablica 2.11: Postotak populacije koji prodaje putem Interneta u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Češka	-	-	5,0	-	-	4,2	8,5	11,0
Litva	0,3	1,0	2,2	0,9	1,2	1,8	1,9	3,2
Bugarska	0,4		0,8	0,8	1,2	0,7	1,0	5,2
Estonija	2,9	4,3	3,5	4,5	5,0	5,1	7,8	12,6
EU-27	5,2	5,9	8,6	9,5	10,2	10,2	12,7	16,7
Mađarska	0,9	1,0	2,7	3,6	4,5	4,7	8,1	12,2
Latvija	1,0	1,2	2,1	1,8	-	3,7	-	8,0
Poljska	1,0	1,5	5,2	4,9	6,7	5,8	7,9	7,6
Rumunjska	0,1	-	0,4	0,5	0,7	0,9	1,3	3,5
Slovenija	1,5	-	7,5	9,4	17,4	18,6	20,4	29,8
Slovačka	1,7	0,3	1,7	2,3	4,5	2,5	6,4	9,3
Hrvatska	-	-	-	1,8	3,8	6,4	4,5	-

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tablica 2.12: Postotak korisnika Interneta koji prodaje putem Interneta u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Češka	-	-	11,3	-	-	7,0	12,8	15,5
Litva	1,1	2,9	5,2	1,8	2,3	3,0	3,1	5,1
Bugarska	2,5	-	3,4	2,5	3,4	1,6	2,3	10,9
Estonija	5,7	7,2	5,7	7,1	7,6	7,1	10,5	16,5
EU-27	11,2	11,4	16,3	16,2	16,2	15,6	18,5	23,4
Mađarska	3,1	2,7	6,0	7,1	7,7	8,0	13,0	17,9
Latvija	3,1	2,8	4,2	3,2	-	5,8	-	11,5
Poljska	3,3	4,3	13,0	11,0	13,7	10,3	13,4	12,3
Rumunjska	0,4	-	1,7	2,1	2,5	2,6	3,6	8,7
Slovenija	4,2	-	14,8	17,6	31,2	30,0	30,0	44,2
Slovačka	3,6	0,7	3,4	4,0	6,8	3,6	8,5	12,5
Hrvatska	-	-	-	4,8	8,9	13,6	8,3	-

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tablica 2.13: Kupovina putem mreže u poduzećima u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10, u postotcima

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Češka	19	21	17	22	26	26	33	39
Bugarska	4	-	3	3	3	5	4	6
Estonija	32	13	17	13	18	17	17	-
EU-27	26	24	28	29	28	23	27	19
Mađarska	14	5	11	7	7	14	17	18
Litva	13	7	17	18	25	20	26	27
Poljska	9	9	16	13	11		12	12
Slovenija	17	15	18	21	15	19	16	18
Slovačka	3	7	-	8	9	12	14	15
Latvija	-	1	3	5	9	8	9	14
Rumunjska	-	-	-	8	4	4	7	9
Hrvatska	-	-	-	19	22	22	23	-

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage and eCommerce in Enterprises.

Tablica 2.14: Prodaja putem mreže u poduzećima u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10, u postotcima

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Češka	11	13	8	9	15	14	20	26
Bugarska	3	-	2	1	2	3	4	3
Estonija	8	8	14	7	11	11	10	11
EU-27	13	12	14	15	16	11	13	13
Mađarska	6	4	9	4	4	6	8	10
Litva	5	6	13	14	22	17	22	21
Poljska	4	5	9	9	8	5	8	8
Slovenija	15	12	11	10	8	10	10	11
Slovačka	6	7	-	5	5	5	7	13
Latvija	-	1	2	2	6	4	6	9
Rumunjska	-	-	2	3	3	3	6	4
Hrvatska	-	-	-	11	16	22	22	18

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage and eCommerce in Enterprises.

Tablica 2.15: Promet od prodaje elektroničkim putem u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU10, postotak od ukupnog prometa

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Češka	5,9	8,4	7,1	8,7	14,8	15,4	18,9	24,7
Bugarska	3,6	-	0,1	0,5	0,8	1,3	1,8	2,4
Estonija	2,8	2,0	-	-	-	-	9,1	8,8
EU-27	8,6	9,8	10,7	10,8	11,9	12,1	13,9	13,7
Litva	1,8	2,3	5,1	5,3	8,3	9,3	13,5	11,9
Poljska	2,8	4,4	5,9	6,2	8,6	7,1	8,1	11,0
Slovenija	-		9,2	9,2		12,2	10,2	9,2
Mađarska	-	2,7	7,0	6,2	15,0	14,4	16,4	18,8
Latvija	-	0,7	1,3	1,6	6,6	4,6	6,5	6,2
Slovačka	-	0,0	0,0	3,1	7,8	11,2	11,0	15,9
Rumunjska	-	-	0,6	1,6	2,3	2,3	3,6	2,9
Hrvatska	-	-	-	2,6	3,9	13,6	8,8	12,3

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage and eCommerce in Enterprises.

Tablica 2.16: Postotak populacije koji su napisali program korištenjem posebnih programskih jezika u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU -10

	2004.	2005.	2006.	2007.	2009.	2011.
Češka	-	2	4	5	6	5
Litva	3	5	5	5	8	8
Bugarska	2	-	2	3	2	2
Estonija	8	14	12	10	11	9
Mađarska	5	8	9	9	9	11
Latvija	1	3	4	5	4	7
Poljska	3	5	5	5	5	6
Rumunjska	1	-	3	3	5	6
Slovenija	4	7	9	8	7	6
Slovačka	6	7	6	5	4	6
EU-27	-	9	9	9	9	10
Hrvatska	-	-	-	9	16	-

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tablica 2.17: Postotak populacije koji je kreirao web stranicu u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU -10

	2004.	2005.	2006.	2007.	2010.	2011.
Češka	-	8	7	9	7	9
Litva	6	4	5	6	7	9
Bugarska	4	-	3	4	4	4
Estonija	11	20	20	18	12	14
Mađarska	3	7	7	9	10	12
Latvija	5	4	5	7	6	10
Poljska	7	6	8	7	7	8
Rumunjska	1	-	3	4	1	7
Slovenija	9	7	10	12	11	11
Slovačka	7	7	9	9	8	8
EU-27	-	9	9	10	10	11
Hrvatska	-	-	-	8	9	-

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tablica 2.18: Postotak populacije koji posjeduje osrednje i napredne ICT vještine u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU -10

	2005.	2006.	2007.	2009.	2011.
Estonija	47	43	44	49	55
EU-27	49	44	47	50	53
Mađarska	36	46	49	49	55
Litva	37	35	40	46	49
Latvija	35	32	37	40	52
Poljska	35	30	32	33	39
Slovenija	49	48	49	49	53
Slovačka	54	46	48	54	56
Bugarska	-	19	22	25	28
Češka	-	36	38	40	47
Rumunjska	-	14	15	20	25
Hrvatska	-	-	29	40	-

Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tablica 2.19: Postotak populacije koji posjeduje osrednje i napredne internetske vještine u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU -10

	2005.	2006.	2007.	2010.	2011.
Estonija	41	45	45	49	56
EU-27	22	25	31	39	43
Mađarska	20	26	32	43	49
Litva	18	25	32	47	53
Latvija	19	24	37	48	61
Poljska	19	24	26	34	35
Slovenija	17	27	33	40	47
Slovačka	18	24	30	50	53
Bugarska	-	18	22	26	31
Češka	-	18	28	39	46
Rumunjska	-	10	12	17	25
Hrvatska	-	-	26	31	-

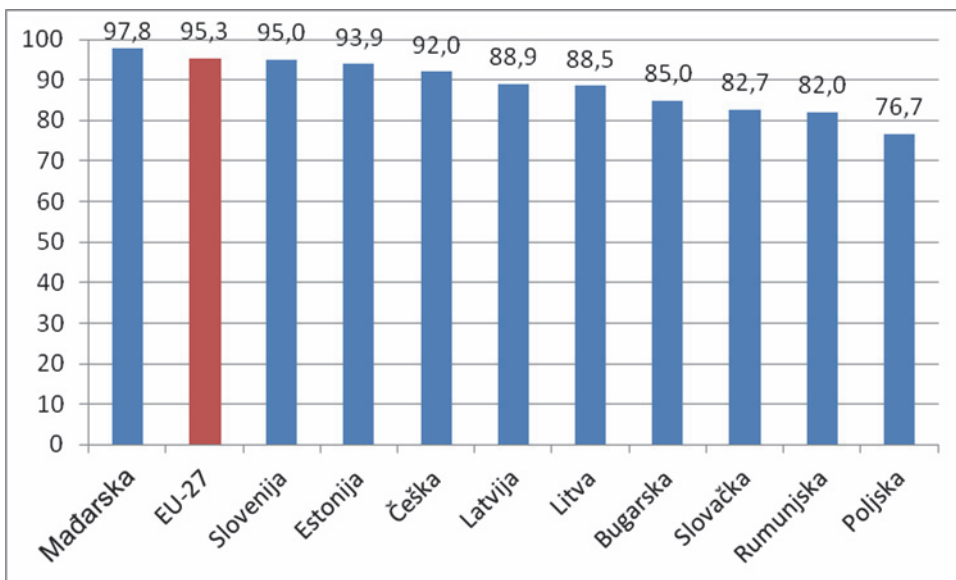
Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tablica 2.20: Postotak poduzeća s više od 10 zaposlenih koja zapošljavaju ICT stručnjake (ne uključuje financijski sektor) u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU -10

	2012.
EU-27	21
Bugarska	13
Češka	29
Estonija	18
Latvija	23
Litva	22
Mađarska	30
Poljska	14
Rumunjska	4
Slovenija	21
Slovačka	25
Hrvatska	21

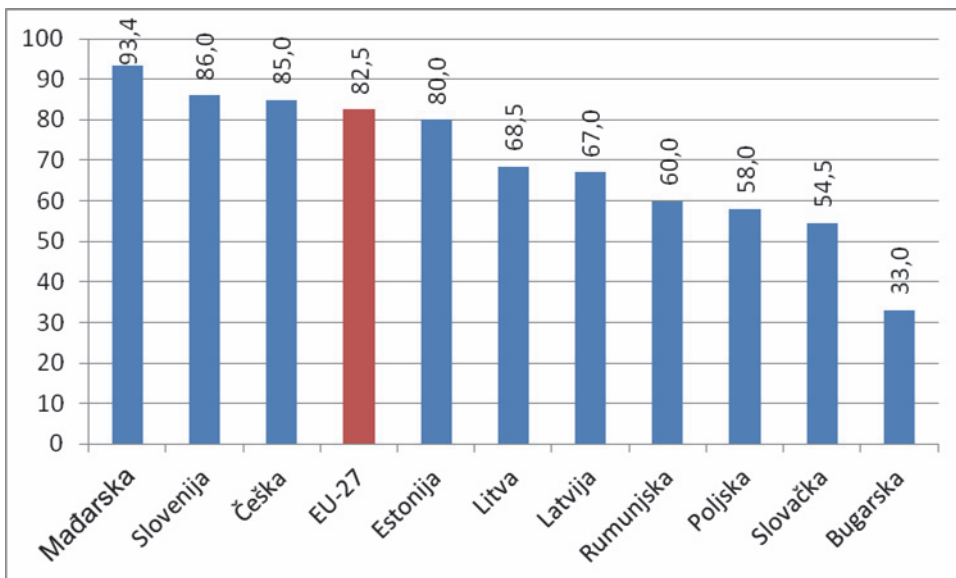
Izvor: Eurostat.

Slika 2.1: Pokrivenost DSL i kabelskim mrežama 2010. godine, EU-27 i zemljama EU-10, u postotku

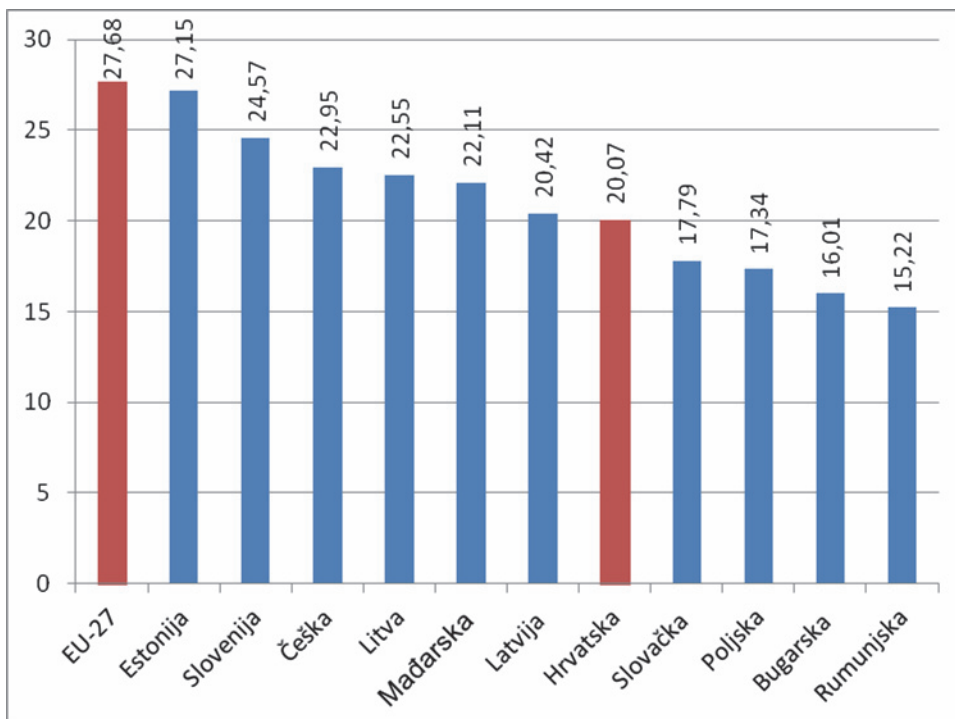
Izvor: European Commission, Digital Agenda Scoreboard.

Slika 2.2: Pokrivenost ruralnih područja DSL i kabelskim mrežama u EU-27 i zemljama EU-10 2010. godine, u postotku

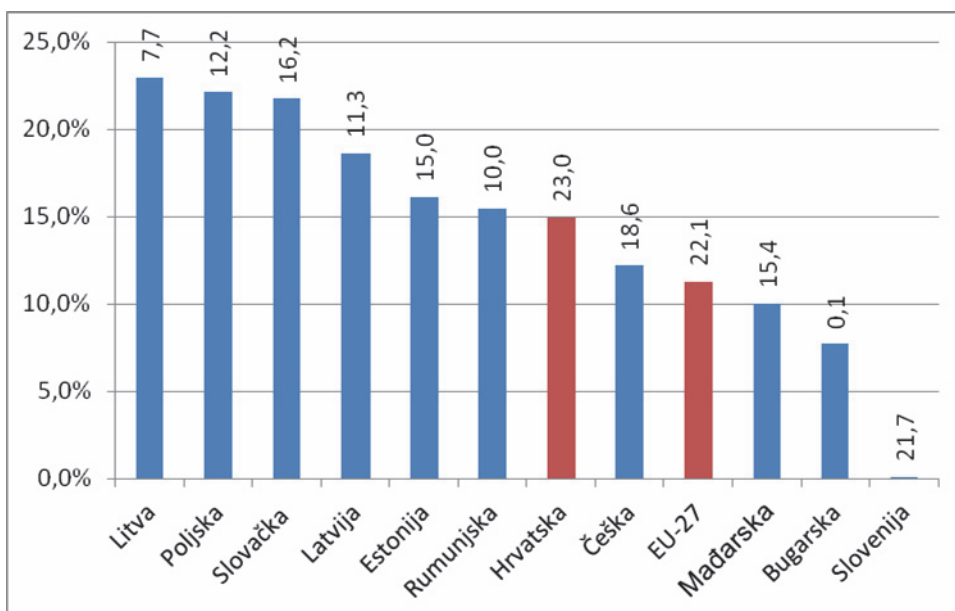
Izvor: European Commission, Digital Agenda Scoreboard.

Slika 2.3: Stopa penetracije širokopojasnog Interneta u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10 u 2011. godini (posto)

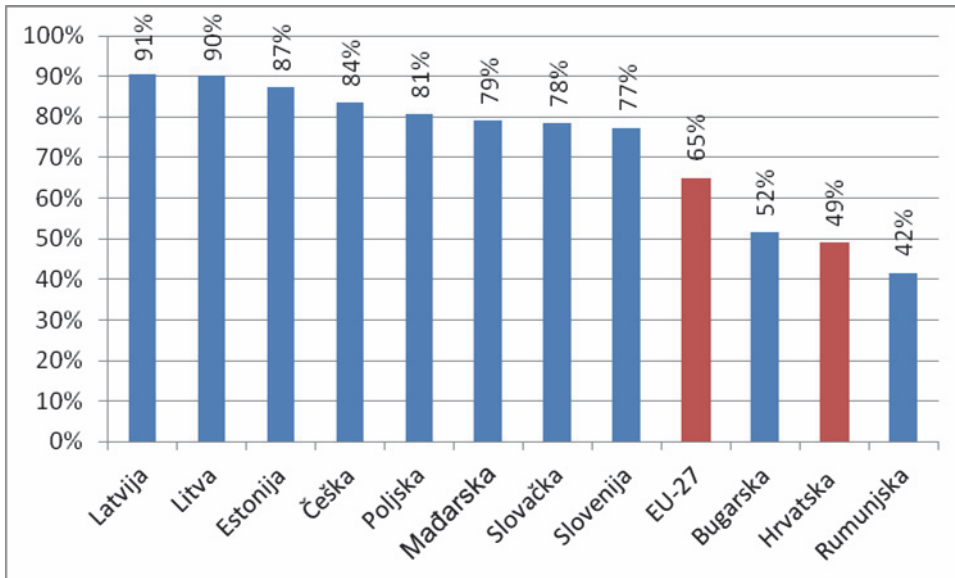
Izvor: European Comission, Digital Agenda Scoreboard i HAKOM.

Slika 2.4: Postotak poduzeća koji je slao ponude putem elektroničkog sustava javne nabave (e- Procurement) u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10, 2011. godina

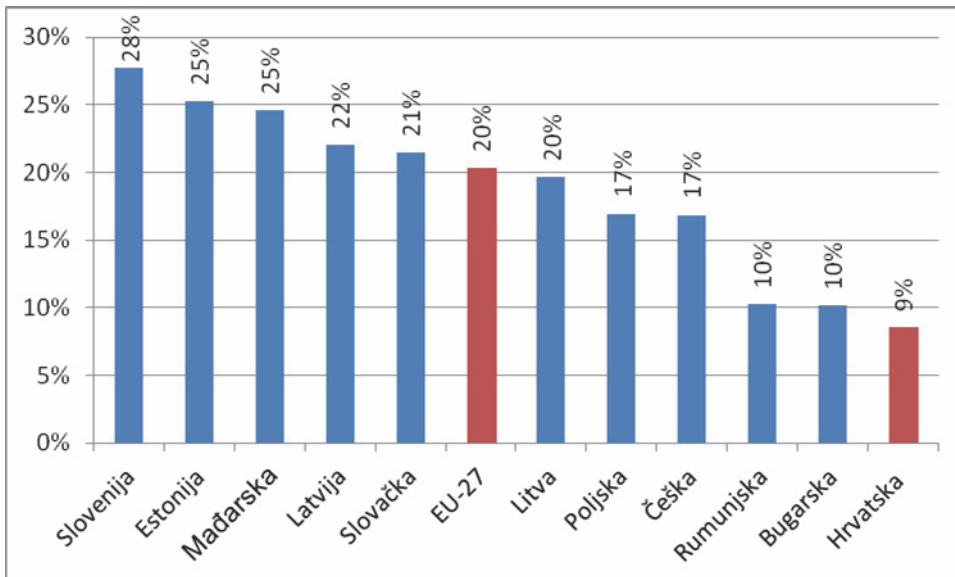
Izvor: Digital Agenda Scoreboard, Eurostat - Community survey on ICT usage and eCommerce in Enterprises.

Slika 2.5: ICT vještine stečene kroz formalno obrazovanje kod populacije u dobi od 16 do 24 godine u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10 2007. godine

Izvor: Digital Agenda Scoreboard Eurostat - Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Slika 2.6: ICT vještine stečene kroz formalno obrazovanje kod populacije u dobi od 25 do 54 godine u Hrvatskoj, EU-27 i zemljama EU-10 2007. godine

Izvor: Digital Agenda Scoreboard Eurostat - Community survey on ICT usage in Households and by Individuals.

Tematsko područje 3: Mala i srednja poduzeća

Tablica 3.1: Rang ljestvica Hrvatske i drugih zemalja prema GCR stupovima konkurentnosti

Rang zemlje prema temeljnim područjima i stupovima konkurentnosti	Austrija		Irska		Estonija		Češka		Litva		Slovenija		Mađarska		Bugarska		Slovačka		Hrvatska	
	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006	2013	2006
Ukupni rang	5,22 (16)	5,16 (18)	4,91 (27)	4,82 (26)	4,64 (34)	4,82 (26)	4,51 (39)	4,67 (31)	4,41 (45)	4,49 (39)	4,34 (56)	4,48 (40)	4,30 (60)	4,30 (60)	4,49 (38)	3,98 (74)	4,14 (71)	4,14 (71)	4,54 (36)	4,16 (56)
A. Osnovni preduvjeti	5,63 (20)	5,70 (17)	5,11 (35)	5,45 (25)	5,47 (26)	5,28 (31)	4,94 (44)	4,94 (39)	4,84 (49)	4,91 (40)	5,05 (39)	5,18 (36)	4,78 (55)	4,71 (50)	4,63 (65)	4,35 (69)	4,64 (62)	4,76 (47)	4,68 (60)	4,56 (58)
1 Institucije	5,04 (25)	5,51 (11)	5,22 (19)	5,28 (16)	4,94 (30)	4,67 (31)	3,89 (82)	3,89 (55)	4,01 (60)	3,79 (58)	4,05 (58)	4,26 (44)	3,70 (80)	4,21 (45)	3,39 (108)	3,05 (105)	3,44 (104)	3,98 (50)	3,61 (98)	3,61 (72)
2 Infrastruktura	5,80 (15)	5,56 (16)	5,34 (25)	4,20 (41)	4,72 (41)	4,34 (36)	4,42 (38)	4,42 (33)	4,74 (40)	4,04 (43)	4,91 (35)	4,35 (35)	4,39 (50)	3,85 (50)	3,79 (76)	2,92 (73)	4,23 (56)	3,72 (53)	4,65 (44)	3,72 (54)
3 Makroekonomsko okruženje	5,35 (33)	5,44 (34)	3,44 (131)	5,94 (12)	6,01 (20)	5,87 (15)	5,19 (42)	5,43 (36)	4,57 (75)	5,62 (25)	4,94 (50)	5,62 (26)	5,15 (44)	4,53 (88)	5,42 (31)	5,38 (39)	4,87 (54)	5,41 (37)	4,75 (60)	4,90 (64)
4 Zdravstvo i osnovno obrazovanje	6,32 (20)	6,31 (30)	6,46 (12)	6,38 (26)	6,21 (27)	6,25 (36)	5,87 (53)	6,04 (57)	6,05 (39)	6,19 (42)	6,29 (24)	6,48 (18)	5,89 (51)	6,23 (40)	5,92 (49)	6,04 (56)	6,03 (42)	5,95 (65)	5,81 (60)	6,00 (61)
B. Generatori efikasnosti	5,01 (19)	4,98 (22)	4,85 (25)	5,11 (18)	4,63 (31)	4,68 (26)	4,59 (34)	4,59 (28)	4,38 (46)	4,28 (41)	4,25 (55)	4,42 (36)	4,32 (52)	4,48 (32)	4,18 (59)	3,84 (67)	4,33 (51)	4,50 (31)	4,01 (72)	3,92 (69)
5 Viši stupanj obrazovanja	5,48 (18)	5,46 (16)	5,30 (20)	5,33 (22)	5,17 (25)	5,22 (23)	4,87 (38)	4,95 (27)	5,15 (26)	4,93 (28)	5,20 (23)	5,08 (24)	4,67 (49)	4,87 (30)	4,31 (63)	4,02 (59)	4,50 (54)	4,45 (39)	4,47 (56)	4,20 (50)
6 Efikasnost tržišta roba	4,91 (22)	5,33 (13)	5,24 (9)	5,48 (6)	4,73 (31)	5,01 (25)	4,28 (67)	4,69 (31)	4,36 (56)	4,38 (50)	4,42 (49)	4,60 (37)	4,28 (67)	4,42 (45)	4,17 (83)	3,75 (88)	4,37 (54)	4,59 (38)	3,85 (114)	3,99 (67)
7 Efikasnost tržišta rada	4,69 (32)	4,47 (37)	5,00 (16)	4,85 (18)	5,11 (10)	4,74 (23)	4,27 (79)	4,62 (31)	4,41 (65)	4,43 (43)	4,15 (91)	4,36 (49)	4,27 (79)	4,50 (36)	4,54 (49)	4,12 (72)	4,20 (86)	4,73 (24)	4,00 (106)	4,25 (56)
8 Razvoj financijskog tržišta	4,21 (30)	4,65 (34)	3,60 (108)	5,94 (6)	4,51 (39)	4,76 (39)	4,25 (57)	4,36 (50)	3,86 (87)	4,36 (51)	3,29 (128)	4,53 (44)	4,05 (72)	4,58 (43)	3,97 (80)	4,14 (62)	4,45 (47)	4,95 (27)	4,00 (92)	4,00 (68)
9 Tehnološka spremnost	5,70 (17)	5,70 (17)	5,62 (12)	4,67 (26)	5,29 (25)	5,05 (19)	5,06 (31)	4,38 (27)	5,00 (33)	3,79 (40)	4,96 (34)	4,27 (29)	4,43 (49)	3,97 (36)	4,30 (52)	2,91 (68)	4,46 (45)	4,12 (33)	4,36 (50)	3,25 (62)
10 Veličina tržišta	4,62 (36)	4,62 (36)	4,13 (56)	4,37 (46)	2,98 (96)	3,36 (81)	4,51 (40)	4,55 (40)	3,53 (74)	3,78 (64)	3,46 (78)	3,67 (70)	4,25 (52)	4,52 (41)	3,82 (62)	4,12 (56)	4,00 (59)	4,16 (53)	3,57 (71)	3,85 (63)
C. Generatori inovativnosti	5,30 (10)	5,08 (14)	4,87 (20)	4,78 (19)	4,06 (33)	4,03 (34)	4,13 (32)	4,39 (27)	3,83 (47)	3,83 (42)	4,02 (36)	4,11 (31)	3,68 (58)	4,06 (33)	3,30 (97)	3,20 (84)	3,50 (74)	3,82 (43)	3,39 (83)	3,71 (49)
11 Sofisticiranost poslovanja	5,52 (6)	5,60 (8)	5,09 (18)	5,16 (17)	4,20 (51)	4,38 (37)	4,45 (35)	4,80 (27)	4,16 (56)	4,31 (43)	4,18 (53)	4,61 (30)	3,74 (86)	4,40 (36)	3,62 (97)	3,40 (90)	4,02 (61)	4,21 (47)	3,66 (96)	4,16 (48)
12 Inovacije	5,03 (13)	4,56 (17)	4,66 (21)	4,40 (21)	3,93 (30)	3,69 (32)	3,81 (34)	3,97 (27)	3,51 (43)	3,35 (45)	3,85 (32)	3,62 (34)	3,61 (37)	3,73 (30)	2,98 (92)	2,99 (80)	2,98 (89)	3,43 (42)	3,12 (74)	3,27 (51)

Izvor: Sastavljeno prema GCR 2006/2007 i GCR 2012/2013.

Tablica 3.2: Odabrani pokazatelji praćenja ekonomske uspješnosti iz GCR

Naziv indikatora – GCI stup	Austrija		Iska		Estonija		Češka		Litva		Slovenija		Mađarska		Bugarska		Slovačka		Hrvatska		
	2013.	2006.	2013.	2006.	2013.	2006.	2013.	2006.	2013.	2006.	2013.	2006.	2013.	2006.	2013.	2006.	2013.	2006.	2013.	2006.	
Ukupni rang na ljestvici	16 (+2)	18 (8)	27 (+5)	22 (17)	34 (-8)	26 (37)	39 (-8)	31 (27)	45 (-6)	39 (43)	56 (-16)	40 (30)	60 (-22)	38 (36)	74 (+12)	62 (97)	71 (-35)	36 (47)	81 (-25)	36 (96)	56 (48)
Sofisticiranost poslovanja -11	5,52 (6)	5,60 (8)	5,09 (18)	5,16 (17)	4,20 (51)	4,38 (37)	4,45 (35)	4,80 (27)	4,16 (56)	4,31 (43)	4,18 (53)	4,61 (30)	3,74 (86)	4,40 (36)	3,40 (90)	3,62 (97)	4,02 (61)	4,21 (47)	3,66 (96)	4,16 (48)	4,16 (48)
Stupanj razvoja klastera -11.03	4,78 (16)	4,42 (24)	4,57 (24)	4,00 (35)	3,51 (79)	3,45 (66)	4,03 (50)	4,46 (23)	3,03 (115)	3,25 (82)	3,56 (78)	4,35 (26)	3,18 (104)	4,94 (6)	2,49 (112)	3,42 (87)	3,75 (67)	3,61 (52)	3,31 (94)	4,72 (13)	3,61 (59)
Dubina lanca dodane vrijednosti -11.05	5,72 (5)	6,20 (4)	5,09 (14)	5,47 (20)	3,63 (67)	4,08 (40)	4,52 (25)	4,88 (24)	4,07 (40)	4,79 (26)	3,82 (55)	5,11 (21)	3,50 (74)	4,77 (26)	3,36 (67)	3,42 (86)	3,78 (58)	4,00 (42)	3,11 (110)	4,11 (59)	3,61 (59)
Sofisticiranost proizvodnog procesa -11.07	5,97 (7)	5,88 (6)	5,83 (9)	5,38 (19)	4,15 (45)	4,33 (35)	4,66 (32)	4,96 (23)	4,01 (50)	4,28 (36)	4,02 (49)	4,44 (32)	3,65 (67)	4,12 (40)	2,81 (97)	3,62 (97)	4,50 (34)	3,93 (48)	3,21 (104)	3,45 (68)	3,45 (68)
Kapacitet za inovacije -12.01	5,02 (9)	5,34 (12)	4,02 (26)	4,54 (22)	3,84 (33)	3,69 (32)	4,13 (22)	4,33 (27)	3,44 (47)	3,53 (43)	3,86 (31)	4,74 (21)	3,45 (45)	3,89 (33)	2,93 (77)	3,20 (64)	2,93 (88)	3,32 (51)	3,14 (72)	3,14 (72)	3,18 (57)
Udio izvoza u BDP-u -10.04	57% (37)	53,3% (34)	107,6% (5)	79,4% (10)	100% (7)	84,2% (9)	85,6% (15)	72,8% (15)	77,5% (21)	53,7% (33)	84% (17)	64,8% (24)	94,8% (9)	67,7% (22)	60,8% (28)	66,6% (25)	89,4% (12)	78,7% (9)	39,2% (70)	51,4% (38)	51,4% (38)
Broj lokalnih dobavljača -11.01	5,67 (5)	6,02 (4)	4,88 (57)	5,42 (25)	4,73 (70)	4,95 (46)	5,35 (19)	5,51 (19)	4,91 (54)	5,01 (42)	4,70 (71)	4,76 (55)	4,38 (97)	4,75 (56)	4,30 (104)	4,30 (104)	4,78 (68)	5,12 (36)	4,35 (101)	4,35 (101)	4,54 (72)
Kvaliteta lokalnih dobavljača -11.02	6,14 (2)	6,18 (3)	5,34 (23)	5,68 (17)	5,04 (35)	5,06 (32)	5,44 (17)	5,39 (23)	4,87 (46)	4,67 (43)	5,11 (33)	4,96 (33)	4,59 (63)	4,46 (50)	4,27 (82)	4,27 (82)	4,92 (40)	5,12 (36)	4,34 (77)	4,34 (77)	4,25 (61)
Iznos i učinak oporezivanja -6.04	3,22 (98)	3,88 (30)	3,81 (46)	5,11 (10)	4,53 (18)	4,95 (13)	3,11 (105)	2,90 (78)	2,81 (125)	3,09 (70)	2,75 (130)	2,54 (101)	2,51 (134)	2,86 (82)	3,39 (80)	3,39 (80)	3,54 (66)	5,37 (8)	2,33 (137)	2,33 (137)	2,85 (84)

Napomena: *crvenom bojom su osjenčani veliki padovi u rangu u razdoblju od 2006.-2013. Godine.

Izvor: Sastavljeno prema GCR 2006/2007 i 2012/2013.

Tablica 3.3: Odabrani pokazatelji GCR za praćenje promocije poduzetništva

Rang indikatora	Austrija		Irska		Estonija		Češka		Litva		Slovenija		Mađarska		Bugarska		Slovačka		Hrvatska	
	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.
Ukupni rang	5,22 (16)	5,16 (18)	4,91 (27)	(5,08) 22	4,64 (34)	4,82 (26)	4,67 (31)	4,49 (39)	4,41 (45)	4,41 (45)	4,34 (56)	4,48 (40)	4,30 (60)	4,49 (38)	4,27 (62)	3,98 (74)	4,14 (71)	4,54 (36)	4,04 (81)	4,16 (86)
Broj procedura potrebnih za registriranje tvrtke (GCI – 6.06)	8,00 (87)	9,00 (44)	4,00 (20)	4,00 (7)	5,00 (29)	6,00 (17)	10,00 (56)	8,00 (31)	6,00 (47)	8,00 (31)	2,00 (3)	9,00 (44)	4,00 (20)	6,00 (17)	4,00 (20)	11,00 (68)	6,00 (47)	9,00 (44)	6,00 (47)	12,00 (83)
Vrijeme potrebno za otvaranje poduzeća u danima (GCI – 6.07)	28,00 (97)	29,00 (38)	13,00 (59)	24,00 (29)	7,00 (25)	35,00 (53)	40,00 (66)	26,00 (36)	22,00 (88)	26,00 (36)	6,00 (16)	60,00 (92)	4,00 (8)	38,00 (61)	18,00 (76)	32,00 (43)	18,00 (76)	25,00 (34)	7,00 (25)	49,00 (83)
Etičnost ponašanja poduzeća – GCI 1.18	5,64 (18)	5,95 (12)	5,41 (21)	5,76 (16)	4,98 (31)	4,59 (36)	3,41 (115)	4,28 (52)	4,01 (62)	4,40 (44)	4,17 (52)	4,53 (40)	3,57 (98)	4,07 (62)	3,52 (107)	3,74 (86)	3,40 (116)	4,28 (51)	3,62 (94)	3,88 (73)
Učinkovita primjena standarda financijskog izvještavanja i revizije 1.19	5,66 (18)	6,10 (13)	4,63 (66)	6,26 (7)	5,52 (24)	5,56 (30)	4,94 (51)	4,97 (51)	4,96 (47)	4,97 (51)	4,68 (64)	4,99 (49)	3,97 (85)	5,29 (39)	4,31 (92)	4,43 (70)	4,35 (88)	4,90 (54)	4,21 (100)	4,66 (66)

Izvor: Sastavljeno prema GCR 2006/2007 i 2012/2013.

Tablica 3.4: Odabrani pokazatelji GCR za praćenje poboljšanja poduzetničkih vještina

Rang indikatora	Austrija		Irska		Estonija		Češka		Litva		Slovenija		Mađarska		Bugarska		Slovačka		Hrvatska	
	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013.	2006.	2013	2006.	2013	2006	2013.	2006.	2013.	2006.	2013	2006	2013	2006
Ukupni rang	5,22 (16)	5,16 (18)	4,91 (27)	(5,08) (22)	4,64 (34)	4,82 (26)	4,51 (39)	4,67 (31)	4,41 (45)	4,49 (39)	4,34 (56)	4,48 (40)	4,30 (60)	4,49 (38)	4,27 (62)	3,98 (74)	4,14 (71)	4,54 (36)	4,04 (81)	4,16 (86)
Kvaliteta poslovnih škola (GCI – 5,05)	4,79 (37)	5,29 (18)	5,14 (23)	5,48 (15)	4,49 (48)	4,97 (30)	3,82 (95)	4,83 (32)	4,33 (57)	4,39 (48)	4,25 (66)	4,61 (39)	4,06 (81)	4,78 (34)	3,75 (101)	3,45 (88)	3,57 (111)	4,21 (55)	3,93 (87)	3,78 (71)
Trening na poslu GCI - 5C	5,56 (3)	5,52 (11)	4,95 (22)	5,06 (20)	4,41 (41)	4,69 (28)	4,61 (30)	4,77 (26)	4,21 (52)	4,07 (42)	4,08 (66)	4,44 (31)	3,70 (96)	4,01 (45)	3,53 (110)	3,28 (84)	4,14 (57)	4,08 (41)	3,63 (100)	3,83 (54)
Dostupnost specijaliziranih treninga za potrebe posla (GCI – 5,07)	6,09 (3)	5,32 (14)	5,00 (24)	4,82 (26)	4,64 (39)	4,83 (24)	5,06 (23)	4,94 (19)	4,45 (48)	4,28 (41)	4,45 (50)	4,54 (31)	3,94 (83)	4,20 (45)	3,81 (90)	3,74 (65)	4,62 (40)	4,13 (47)	4,10 (74)	4,30 (39)
Sudjelovanje osoblja u obuci (GCI – 5,08)	5,03 (12)	5,73 (6)	4,91 (16)	5,29 (16)	4,19 (46)	4,55 (29)	4,16 (48)	4,60 (28)	3,98 (66)	3,86 (47)	3,70 (91)	4,34 (32)	3,45 (110)	3,82 (50)	3,25 (118)	2,82 (104)	3,66 (95)	4,04 (40)	3,16 (124)	3,37 (75)
Oslanjanie na profesionalni menadžment (GCI-7,06)	5,45 (18)	5,73 (18)	5,87 (12)	6,00 (11)	5,21 (26)	5,34 (26)	4,49 (49)	5,18 (31)	4,42 (55)	4,71 (50)	4,01 (86)	4,55 (54)	3,93 (90)	4,94 (36)	3,70 (106)	3,36 (113)	4,20 (70)	4,94 (37)	3,60 (111)	4,26 (70)
Dostupnost naprednih tehnologija (GCI-9,01)	6,31 (13)	5,04 (23)	6,03 (29)	4,90 (28)	5,84 (36)	5,01 (24)	5,48 (43)	4,69 (30)	5,74 (37)	3,56 (68)	5,63 (41)	4,17 (46)	5,23 (55)	4,18 (44)	4,53 (98)	2,71 (92)	5,20 (59)	4,17 (47)	5,24 (54)	3,01 (82)

Napomena: * crvenom bojom su osjenčani veliki padovi u rangu u razdoblju od 2006.-2013. Godine.

Izvor: Sastavljeno prema GCR 2006/2007 i 2012/2013.

Tablica 3.5: Odabrani pokazatelji GCR za praćenje poslovnog okruženja

Rang indikatora	Austrija		Irska		Estonija		Češka		Litva		Slovenija		Mađarska		Bugarska		Slovačka		Hrvatska		
	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013.	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	2013	2006.	
Ukupni rang	5,22 (16)	5,16 (18)	4,91 (27)	(5,08) 22	4,64 (34)	4,82 (26)	4,67 (31)	4,49 (39)	4,41 (45)	4,49 (39)	4,34 (56)	4,48 (40)	4,30 (60)	4,49 (38)	4,27 (62)	3,98 (74)	4,14 (71)	4,54 (36)	4,04 (81)	4,16 (56)	
Zaštita vlasničkih prava – GCI 1.01	5,85 (13)	6,40 (6)	2,78 (16)	6,33 (10)	5,19 (35)	5,56 (26)	4,44 (63)	4,89 (48)	4,29 (67)	4,89 (48)	4,41 (60)	4,80 (51)	3,82 (93)	5,48 (29)	3,50 (115)	3,73 (89)	4,08 (75)	4,97 (45)	3,76 (100)	3,86 (86)	
Zaštita prava intelektualnog vlasništva GCI 1.02	5,48 (16)	5,58 (17)	5,50 (15)	5,47 (19)	4,75 (34)	4,45 (33)	3,82 (56)	3,23 (71)	3,66 (66)	3,23 (71)	4,33 (41)	4,43 (34)	4,03 (48)	4,36 (35)	2,99 (105)	2,64 (95)	3,80 (58)	3,90 (47)	3,48 (76)	3,44 (61)	
Neredovito plaćanje i mito – GCI 1.05*	5,45 (30)	-	6,11 (14)	-	5,49 (29)	-	3,84 (74)	-	4,51 (48)	-	4,91 (39)	-	4,35 (55)	-	3,81 (76)	-	3,56 (92)	-	3,56 (91)	-	-
Teret regulacije – GCI 1.09	3,27 (82)	3,45 (30)	3,75 (46)	3,83 (15)	4,29 (17)	4,17 (10)	2,57 (99)	2,95 (56)	2,94 (111)	2,95 (56)	2,73 (124)	2,81 (76)	2,34 (138)	2,87 (67)	2,97 (109)	2,69 (84)	2,60 (132)	2,94 (57)	2,33 (139)	2,70 (83)	
Javne usluge za povećanje poslovne učinkovitosti – GCI 1.13*	3,61 (74)	-	4,06 (44)	-	4,18 (36)	-	3,16 (100)	-	3,74 (66)	-	3,11 (102)	-	2,98 (112)	-	3,21 (97)	-	2,63 (130)	-	2,91 (118)	-	-
Zaštita prava malih dioničara – GCI 1.21	5,02 (22)	5,76 (9)	4,70 (41)	5,83 (8)	4,32 (58)	4,71 (44)	4,16 (75)	3,86 (87)	3,92 (93)	3,92 (87)	3,44 (126)	3,94 (89)	3,97 (85)	5,02 (32)	3,74 (105)	2,95 (118)	3,79 (103)	4,05 (80)	3,56 (120)	3,61 (100)	
Zaštita prava investitora – GCI 1.22	4,00 (110)	3,70 (96)	8,30 (5)	8,30 (5)	5,70 (52)	6,00 (23)	5,00 (80)	5,30 (41)	5,70 (52)	5,30 (41)	6,70 (24)	5,70 (30)	4,30 (101)	4,30 (78)	6,00 (39)	6,00 (23)	4,70 (94)	4,30 (78)	4,00 (110)	3,00 (105)	
Troškovi poljoprivredne politike (GCI - 6.08)	4,08 (54)	4,10 (24)	4,76 (12)	4,39 (14)	4,54 (22)	4,38 (15)	3,81 (79)	3,86 (93)	3,90 (69)	3,30 (89)	3,61 (95)	3,35 (89)	3,76 (84)	3,14 (100)	3,09 (130)	2,63 (120)	3,29 (120)	3,62 (60)	2,52 (143)	2,88 (112)	

Izvor: Sastavljeno prema GCR 2006/2007 i 2012/2013.

Tematsko područje 6: Okoliš

Tablica 6.8: Ukupni otpad – sve NACE aktivnosti (kg/st)

	2004.	2006.	2008.	2010.
EU-27	4.910	4.901	4.554	4.552
Bugarska	25.496	20.776	21.610	21.874
Češka	2.588	2.071	2.134	1.941
Estonija	15.163	13.785	14.279	13.856
Latvija	309	439	392	359
Litva	1.555	1.551	1.480	1.315
Mađarska	2.000	1.917	1.343	1.287
Poljska	3.875	4.283	3.459	3.943
Rumunjska	16.863	15.657	8.406	9.922
Slovenija	2.559	2.465	2.139	2.163
Slovačka	1.708	2.389	1.794	1.625
Hrvatska	1.623	-	941	715

Izvor: Eurostat.

Tablica 6.9: Opasni otpad – sve NACE aktivnosti (kg/st)

	2004.	2006.	2008.	2010.
EU-27	176	198	191	196
Bugarska	1.529	1.760	1.711	1.797
Češka	139	126	144	129
Estonija	5.432	4.922	5.614	6.680
Latvija	7	19	14	14
Litva	27	26	30	28
Mađarska	135	129	64	52
Poljska	42	62	38	39
Rumunjska	106	49	24	32
Slovenija	53	49	73	51
Slovačka	78	98	97	79
Hrvatska	26		50	16

Izvor: Eurostat.

Tablica 6.10: Komunalni otpad (kg/st)

	2002.		2004.		2006.		2008.		2010.		2011.	
	Proizvedeni	Preradeni	Proizvedeni	Preradeni	Proizvedeni	Preradeni	Proizvedeni	Preradeni	Proizvedeni	Preradeni	Proizvedeni	Preradeni
EU-27	526	502	513	484	521	489	519	491	507	491	503	486
Bugarska	501	405	492	397	461	357	474	441	410	404	375	371
Češka	279	247	278	234	296	259	305	264	317	303	320	319
Estonija	407	320	449	395	399	348	391	328	303	254	298	257
Latvija	339	288	311	280	412	310	332	334	304	304	350	292
Litva	402	323	367	342	391	364	408	385	381	348	442	432
Mađarska	457	418	454	450	468	464	454	441	403	403	382	382
Poljska	275	275	256	254	321	259	320	263	315	263	315	255
Rumunjska	384	315	345	277	389	293	392	305	365	294	365	293
Slovenija	407	397	485	420	516	442	542	448	490	385	411	351
Slovačka	283	265	274	273	301	280	328	302	333	322	327	312
Hrvatska	:	0	295	0	372	275	403	401	369	363	373	371

Izvor: Eurostat.

Tablica 6.11: Odlaganje komunalnog otpada

	2002.		2004.		2006.		2008.		2010.		2011.	
	kg/st	%*	kg/st	%	kg/st	%	kg/st	%	kg/st	%	kg/st	%
EU-27	269	51	239	47	219	42	199	38	187	37	179	36
Bugarska	405	81	397	81	357	78	441	93	404	98	349	93
Češka	205	74	180	65	199	67	197	65	205	65	206	65
Estonija	309	76	284	63	278	70	248	64	199	66	178	60
Latvija	281	83	260	83	293	71	311	94	275	91	258	74
Litva	323	80	335	91	357	91	368	90	328	86	341	77
Mađarska	378	83	382	84	376	80	333	73	284	70	257	67
Poljska	265	97	241	94	236	73	228	71	193	61	181	57
Rumunjska	307	80	273	79	292	75	301	77	290	79	289	79
Slovenija	357	88	313	64	361	70	339	63	272	56	204	50
Slovačka	222	78	222	81	234	78		76	260	78	245	75
Hrvatska	:	:	:	:	275	74	390	97	348	94	340	91

Napomena: *Postotni udio odloženog komunalnog otpada u ukupnoj količini proizvedenog komunalnog otpada.

Izvor: Eurostat.

Tablica 6.12: Spaljivanje komunalnog otpada

	2002.		2004.		2006.		2008.		2010.		2011.	
	kg/st	%*	kg/st	%	kg/st	%	kg/st	%	kg/st	%	kg/st	%
EU-27	85	16	89	17	99	19	102	20	110	22	111	22
Bugarska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Češka	39	14	40	14	38	13	35	12	47	15	58	18
Estonija	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
Latvija	5	2	6	2	2	0	1	0	0	0	0	0
Litva	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1
Mađarska	28	6	15	3	39	8	39	9	41	10	41	11
Poljska	1	0	1	0	1	0	2	1	3	1	3	1
Rumunjska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Slovenija	2	1	8	2	0	0	7	1	5	1	6	1
Slovačka	29	10	34	12	35	12	29	9	34	10	34	10
Hrvatska	0	:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Napomena: *Postotni udio spaljenog komunalnog otpada u ukupnoj količini proizvedenog komunalnog otpada.

Izvor: Eurostat.

Tablica 6.13: Stupanj priključenosti na odvodnju i sustave pročišćavanja otpadnih voda (posto)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Bugarska	38	39	40	40	41	41	42	44	45
Češka	65	70	71	71	73	74	75	76	:
Estonija	69	70	70	72	74	74	74	80	80
Latvija	:	65	70	66	66	65	65	:	:
Litva	:	57	59	:	69	69	69	70	71
Mađarska	50	57	:	:	54	57	:	:	:
Poljska	55	57	58	59	60	61	62	63	64
Rumunjska	:	:	:	27	27	28	28	29	29
Slovenija	25	25	26	34	37	52	51	52	52
Slovačka	51	52	53	54	55	55	57	:	:
Hrvatska	:	:	:	15	28	28	29	:	:

Izvor: Eurostat.

Tablica 6.14: Pročišćavanje (urbanih) otpadnih voda, I. stupanj (posto)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Bugarska	1	1	2	2	3	3	3	3	3
Češka	:	0	0	0	0	0	0	0	:
Estonija	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Latvija	:	2	2	2	2	2	2	:	:
Litva	:	33	32	:	11	10	8	6	4
Mađarska	20	22	16	18	2	2	:	:	:
Poljska	3	3	3	2	2	1	1	0	0
Rumunjska	:	:	:	10	11	8	8	11	8
Slovenija	9	6	6	5	6	4	4	1	0
Slovačka	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hrvatska	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Izvor: Eurostat.

Tablica 6.15: Pročišćavanje (urbanih) otpadnih voda, II. stupanj (posto)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Bugarska	37	38	38	38	38	39	39	41	42
Češka	:	15	16	18	17	14	15	20	:
Estonija	24	24	24	25	25	18	13	19	19
Latvija	:	27	35	26	26	25	25	:	:
Litva	:	6	7	:	22	23	25	22	14
Mađarska	23	25	21	22	28	30	:	:	:
Poljska	29	27	25	23	21	22	21	16	16
Rumunjska	:	:	:	17	17	20	20	18	21
Slovenija	9	15	17	17	18	33	34	38	28
Slovačka	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hrvatska	:	:	:	8	9	9	22	:	:

Izvor: Eurostat.

Tablica 6.16: Pročišćavanje (urbanih) otpadnih voda, III . stupanj (posto)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Bugarska	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Češka	:	55	55	53	56	59	60	56	:
Estonija	44	46	46	46	48	55	61	61	61
Latvija	:	36	33	39	38	38	38	:	:
Litva	:	18	21	:	36	36	36	42	53
Mađarska	6	11	18	20	24	25	:	:	:
Poljska	23	27	31	34	37	39	41	47	49
Rumunjska	:	:	:	0	0	:	:	:	:
Slovenija	7	4	3	12	13	16	13	13	24
Slovačka	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hrvatska	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Izvor: Eurostat.

Tematsko područje 8: Zaposlenost

Tablica 8.1: Stanovništvo Hrvatske po dobo-spolnim skupinama (stanje početkom godine)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	Promjena 2010./2001.
Muškarci											
Do 15	386.367	382.171	375.605	368.264	363.073	360.276	353.756	350.623	347.773	345.514	-40.853
15-24	308.415	308.324	305.910	303.678	299.492	295.998	291.305	285.676	281.061	274.888	-33.527
25-49	789.881	791.043	787.382	785.840	783.909	785.798	780.356	779.494	778.326	775.018	-14.863
50-64	377.564	378.748	383.273	389.587	397.382	405.689	412.355	417.464	425.020	434.281	56.717
65+	273.873	279.207	285.800	290.354	295.384	291.714	302.158	305.233	306.558	305.468	31.595
Ukupno	2.136.100	2.139.493	2.137.970	2.137.723	2.139.240	2.139.475	2.139.930	2.138.490	2.138.738	2.135.169	-931
Žene											
Do 15	368.467	364.451	357.919	351.064	345.433	342.715	336.141	333.416	330.762	328.020	-40.447
15-24	295.822	295.411	293.482	291.123	287.500	284.668	279.420	273.461	268.671	263.458	-32.364
25-49	784.299	786.591	784.020	782.224	780.882	782.087	774.816	772.476	770.378	765.994	-18.305
50-64	414.000	413.461	416.363	420.745	425.755	432.957	438.625	443.072	449.784	458.676	44.676
65+	438.972	445.201	452.990	458.854	465.091	460.982	472.306	475.486	476.723	474.430	35.458
Ukupno	2.301.560	2.305.115	2.304.774	2.304.010	2.304.661	2.303.409	2.301.308	2.297.911	2.296.318	2.290.578	-10.982
Ukupno	4.437.660	4.444.608	4.442.744	4.441.733	4.443.901	4.442.884	4.441.238	4.436.401	4.435.056	4.425.747	-11.913

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.2: Stope aktivnosti stanovništva u dobi od 20 do 64 godina

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU -27	73.2	73.6	73.9	74.4	74.9	75.0	75.4	75.5	75.6	75.7	76.2
Belgija	69.4	69.6	70.9	72.4	72.3	72.9	73.0	72.7	73.5	72.3	72.5
Bugarska	68.6	67.9	69.4	68.6	71.2	73.3	74.7	73.7	72.6	70.7	71.6
Češka	76.8	76.5	76.2	76.5	76.4	75.9	75.6	75.8	75.7	75.8	76.7
Danska	81.7	81.5	82.3	81.7	82.3	81.8	82.2	82.0	81.5	81.4	81.1
Njemačka	75.2	76.0	76.2	78.1	79.2	79.8	80.0	80.4	80.6	81.1	81.1
Estonija	76.0	77.5	77.8	78.1	80.4	80.3	81.3	80.7	80.1	80.3	80.1
Irska	73.7	73.5	74.2	75.7	76.6	77.1	76.7	75.8	74.8	74.5	74.4
Grčka	69.5	70.3	71.6	71.6	72.0	71.9	71.9	72.6	73.1	72.6	72.8
Španjolska	70.4	71.6	72.7	73.6	74.7	75.4	76.5	77.1	77.7	78.1	78.6
Francuska	74.9	76.0	75.9	75.8	75.6	75.6	75.7	76.1	76.0	75.9	76.6
Italija	64.9	65.7	66.6	66.5	66.8	66.7	67.3	66.7	66.5	66.6	68.0
Cipar	77.6	78.6	79.2	78.5	79.4	79.9	79.5	79.6	80.0	79.6	79.6
Latvija	77.1	76.6	76.6	77.0	78.7	79.9	81.8	80.7	79.7	79.1	80.0
Litva	78.2	80.7	77.9	76.9	75.8	76.1	76.4	77.8	78.3	79.1	79.2
Luxembourg	70.1	69.7	71.2	72.1	72.3	72.3	72.3	74.0	73.8	73.6	75.2
Mađarska	64.9	66.1	65.7	66.9	67.5	67.5	67.0	67.1	67.9	68.1	69.6
Malta	61.4	61.1	60.6	61.4	61.1	61.8	62.2	62.5	64.0	65.2	66.8
Nizozemska	77.6	77.8	78.1	78.5	79.1	80.0	80.8	81.3	80.0	80.2	81.1
Austrija	74.5	74.8	73.2	75.2	76.6	77.5	77.8	78.2	78.1	78.2	78.8
Poljska	71.8	70.9	70.4	70.9	69.7	69.4	69.9	70.6	71.3	71.6	71.9
Portugal	77.6	77.8	77.7	78.4	78.8	79.1	79.3	78.9	79.3	79.2	79.0
Rumunjska	70.0	69.5	69.8	68.4	69.7	68.7	68.2	68.0	68.3	67.8	68.6
Slovenija	74.4	72.8	75.6	76.0	76.0	76.1	76.4	76.3	75.8	74.5	74.9
Slovačka	76.9	77.6	77.5	76.5	75.7	75.3	75.8	75.1	75.2	75.0	75.3
Finska	80.0	79.9	79.4	79.0	79.5	79.7	80.2	79.4	79.0	79.4	79.5
Švedska	82.5	82.6	82.7	83.9	83.9	84.4	84.7	84.5	84.5	85.2	85.5

Velika Britanija	77.8	78.0	78.0	78.3	78.8	78.7	79.0	79.1	79.0	79.2	79.7
Hrvatska	67.6	67.5	68.8	68.3	67.9	68.6	68.3	67.5	66.2	65.5	65.4

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.3: Stope aktivnosti po dobno-spolnim skupinama

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27											
15-19	23.9	23.2	23	23.7	23.7	23.9	23.8	22.7	21.7	21.3	21.1
20-24	64.6	63.9	63.9	63.9	63.9	63.6	63.8	63.2	62.3	61.8	61.6
25-49	84.2	84.4	84.7	84.8	85.2	85.3	85.6	85.6	85.7	85.7	86
50-64	53.7	55.2	55.6	57.1	58.1	58.8	59.5	60.3	60.9	61.8	63.3
65+	4.6	4.4	4.2	4.3	4.4	4.6	4.8	4.7	4.8	4.9	5.1
Muškarci											
15-19	26.2	25.6	25.2	26	25.9	26	25.8	24.5	23.4	22.6	22.3
20-24	69.9	69	69	69	68.8	68.6	68.9	67.9	67	66.5	66.1
25-49	92.6	92.6	92.7	92.6	92.9	92.8	92.8	92.5	92.4	92.2	92.3
50-64	64.4	65.6	65.7	66.9	67.5	68.2	68.8	69.3	69.5	69.9	71.2
65+	6.7	6.4	6.3	6.5	6.6	6.9	7.1	6.9	6.9	7.1	7.4
Žene											
15-19	21.6	20.6	20.7	21.3	21.5	21.8	21.7	20.9	20	20	19.8
20-24	59.2	58.8	58.8	58.8	58.9	58.5	58.6	58.3	57.5	57	56.9
25-49	75.6	76.2	76.7	76.9	77.6	77.8	78.3	78.7	78.9	79.1	79.6
50-64	43.6	45.2	46	47.9	49.1	49.9	50.7	51.9	52.8	54.1	55.7
65+	3.2	2.9	2.7	2.8	2.8	3	3.1	3.1	3.2	3.3	3.4
Hrvatska											
15-19	17.7	15.6	16.1	15.4	14.5	13.9	13.7	13	13	12.1	12.4
20-24	63.1	61.3	61.6	59.6	56.6	55.8	54.9	54.2	53.1	48.7	45.9
25-49	83.4	82.6	83.7	83.6	82.9	84.1	84.2	83.1	82.5	82.5	82.9
50-64	39.2	42.9	45.9	47.7	48.9	50.2	50.5	51.3	51.1	50.7	51.1
65+	6.7	7	7.6	7	6.8	5.2	5.5	5.9	5.3	5.3	4.9
Muškarci											
15-19	20.7	16.7	18.2	16.3	15.6	15.6	15.9	15.8	16	13.5	12.9
20-24	69.5	68.8	68.2	67.7	62.2	62.9	63.5	62.4	61.1	57.6	53.6
25-49	88.5	87.9	88.9	87.4	86.8	88.6	88.3	86.1	84.9	86.4	86.5
50-64	50.8	55.9	58.4	60.1	59.7	62.8	61.7	60.9	61	61.1	59.9
65+	9.3	9.3	9.7	9.2	8.4	6.4	6.3	7.5	6.8	6.8	6.8
Žene											
15-19	14.6	14.5	14.1	14.4	13.4	12.1	11.6	9.9	10	10.6	11.8
20-24	56.5	53.3	54.4	50.8	50.3	47.8	45.2	44.4	44.1	38.6	36.6
25-49	78.5	77.5	78.6	79.9	79	79.8	80.2	80.3	80	78.7	79.2
50-64	29	31	35	36.8	39.2	38.4	40	42.7	42.2	41.6	43
65+	5.1	5.5	6.2	5.6	5.8	4.5	5	4.8	4.2	4.3	3.6
Razlika Hrvatska – EU-27											
15-19	-6.2	-7.6	-6.9	-8.3	-9.2	-10	-10.1	-9.7	-8.7	-9.2	-8.7
20-24	-1.5	-2.6	-2.3	-4.3	-7.3	-7.8	-8.9	-9	-9.2	-13.1	-15.7
25-49	-0.8	-1.8	-1	-1.2	-2.3	-1.2	-1.4	-2.5	-3.2	-3.2	-3.1
50-64	-14.5	-12.3	-9.7	-9.4	-9.2	-8.6	-9	-9	-9.8	-11.1	-12.2
65+	2.1	2.6	3.4	2.7	2.4	0.6	0.7	1.2	0.5	0.4	-0.2
Muškarci											
15-19	-5.5	-8.9	-7	-9.7	-10.3	-10.4	-9.9	-8.7	-7.4	-9.1	-9.4
20-24	-0.4	-0.2	-0.8	-1.3	-6.6	-5.7	-5.4	-5.5	-5.9	-8.9	-12.5
25-49	-4.1	-4.7	-3.8	-5.2	-6.1	-4.2	-4.5	-6.4	-7.5	-5.8	-5.8
50-64	-13.6	-9.7	-7.3	-6.8	-7.8	-5.4	-7.1	-8.4	-8.5	-8.8	-11.3
65+	2.6	2.9	3.4	2.7	1.8	-0.5	-0.8	0.6	-0.1	-0.3	-0.6
Žene											
15-19	-7	-6.1	-6.6	-6.9	-8.1	-9.7	-10.1	-11	-10	-9.4	-8
20-24	-2.7	-5.5	-4.4	-8	-8.6	-10.7	-13.4	-13.9	-13.4	-18.4	-20.3
25-49	2.9	1.3	1.9	3	1.4	2	1.9	1.6	1.1	-0.4	-0.4
50-64	-14.6	-14.2	-11	-11.1	-9.9	-11.5	-10.7	-9.2	-10.6	-12.5	-12.7
65+	1.9	2.6	3.5	2.8	3	1.5	1.9	1.7	1	1	0.2

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.4: Stope zaposlenosti stanovništva u dobi od 20 do 64 godina, ukupno stanovništvo

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	66.7	67	67.4	68	69	69.9	70.3	69	68.5	68.6	68.5
Belgija	65	64.7	65.6	66.5	66.5	67.7	68	67.1	67.6	67.3	67.2
Bugarska	55.8	58	60.1	61.9	65.1	68.4	70.7	68.8	65.4	62.9	63
Češka	71.6	70.7	70.1	70.7	71.2	72	72.4	70.9	70.4	70.9	71.5
Danska	77.7	77.3	77.6	78	79.4	79	79.7	77.5	75.8	75.7	75.4
Njemačka	68.8	68.4	68.8	69.4	71.1	72.9	74	74.2	74.9	76.3	76.7
Estonija	69.2	70	70.6	72	75.8	76.8	77	69.9	66.7	70.4	72.1
Irska	70.7	70.6	71.5	72.6	73.4	73.8	72.3	67.1	64.6	63.8	63.7
Grčka	62.5	63.6	64	64.6	65.7	66	66.5	65.8	64	59.9	55.3
Španjolska	62.7	64	65.2	67.2	68.7	69.5	68.3	63.7	62.5	61.6	59.3
Francuska	68.7	69.7	69.5	69.4	69.3	69.8	70.4	69.4	69.2	69.2	69.3
Italija	59.4	60	61.5	61.6	62.5	62.8	63	61.7	61.1	61.2	61
Cipar	75.1	75.4	74.9	74.4	75.8	76.8	76.5	75.3	75	73.4	70.2
Latvija	67	68.9	69.3	70.3	73.5	75.2	75.8	67.1	65	66.3	68.2
Litva	67.2	68.9	69	70.6	71.6	72.9	72	67.2	64.4	67	68.7
Luxembourg	68.2	67.2	67.7	69	69.1	69.6	68.8	70.4	70.7	70.1	71.4
Mađarska	61.4	62.4	62.1	62.2	62.6	62.6	61.9	60.5	60.4	60.7	62.1
Malta	57.7	57.8	57.9	57.9	57.6	58.5	59.1	58.8	60.1	61.5	63.1
Nizozemska	75.8	75.2	74.9	75.1	76.3	77.8	78.9	78.8	76.8	77	77.2
Austrija	71.8	72	70.8	71.7	73.2	74.4	75.1	74.7	74.9	75.2	75.6
Poljska	57.4	57.1	57.3	58.3	60.1	62.7	65	64.9	64.6	64.8	64.7
Portugal	73.6	72.9	72.6	72.3	72.7	72.6	73.1	71.2	70.5	69.1	66.5
Rumunjska	63.3	63.7	63.5	63.6	64.8	64.4	64.4	63.5	63.3	62.8	63.8
Slovenija	69	68.1	70.4	71.1	71.5	72.4	73	71.9	70.3	68.4	68.3
Slovačka	63.6	64.8	63.7	64.5	66	67.2	68.8	66.4	64.6	65.1	65.1
Finska	72.6	72.2	72.2	73	73.9	74.8	75.8	73.5	73	73.8	74
Švedska	78.5	77.9	77.4	78.1	78.8	80.1	80.4	78.3	78.1	79.4	79.4
Velika Britanija	74.5	74.7	75	75.2	75.2	75.2	75.2	73.9	73.6	73.6	74.2
Island	:	85.1	84.4	85.5	86.3	86.7	85.3	80.6	80.4	80.6	81.8
Norveška	79.6	78.4	78.2	78.2	79.5	80.9	81.8	80.6	79.6	79.6	79.9
Švicarska	81.2	80.2	80	79.9	80.5	81.3	82.3	81.7	81.1	81.8	82
Hrvatska	58.4	58.3	59.6	60	60.6	62.3	62.9	61.7	58.7	57	55.3
Japan	73.1	73.2	73.4	73.9	74.5	75.3	75.3	74.5	74.7	74.9	:
Turska	:	:	:	:	48.2	48.2	48.4	47.8	50	52.2	52.8
SAD	75	74.5	74.5	74.8	75.3	75.3	74.5	71.3	70.5	70.4	:

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.5: Stope zaposlenosti stanovništva u dobi od 20 do 65 godina, muškarci

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	75.5	75.5	75.6	76	76.9	77.8	77.9	75.8	75.1	75	74.6
Belgija	74	73.1	73.8	74.3	74	75	74.7	73.2	73.5	73	72.7
Bugarska	59.4	62.2	64.4	66.8	69.9	73.4	76.1	73.8	69.1	66	65.8
Češka	80.9	80.1	79.2	80.1	80.4	81.5	82	80.2	79.6	79.9	80.2
Danska	82.3	82.2	82.1	82.3	83.8	83.2	83.9	80.5	78.6	79	78.6
Njemačka	75.6	74.7	74.9	75.6	77.2	79.1	80.1	79.6	80.1	81.4	81.8
Estonija	74.5	75	74.7	75.4	79.5	81.4	81.7	71	67.7	73.5	75.2
Irska	81.8	81.3	82.1	82.8	83.4	83	80.4	72.4	69.1	68.2	68.1
Grčka	78.7	79.6	79.5	79.8	80.3	80.4	80.4	78.8	76.2	71.1	65.3
Španjolska	77.7	78.3	78.7	79.9	80.7	80.7	78.1	71	69.1	67.6	64.5
Francuska	75.6	76.1	75.7	75.3	74.9	75	75.5	74.1	73.8	73.9	73.8
Italija	74	74.6	74.9	74.8	75.5	75.8	75.4	73.8	72.8	72.6	71.6
Cipar	86.2	85.6	86.3	85.5	86.2	86.4	85.2	82.8	81.7	79.6	76.1
Latvija	71.4	73.9	74.1	75.4	78.2	80.1	79.7	67.4	65.1	67.5	70.2
Litva	70.8	72.5	73.4	74.9	75.2	76.5	75.5	66.9	63.6	67.5	69.4
Luxembourg	80.8	79.1	78.9	79.4	78.9	78.3	77.2	79	79.2	78.1	78.5
Mađarska	69	69.6	69.2	69.2	69.9	70.2	69	67	66	66.8	68.1
Malta	81	80.6	81.2	80.6	79.2	78.7	78.2	77.1	77.9	78.9	79
Nizozemska	84.6	83.4	82.7	82.4	83.5	84.8	85.5	84.9	82.8	82.6	82.5
Austrija	79.6	79.6	78	78.5	80	81.6	81.7	80.1	80.2	80.8	80.9
Poljska	63.6	63.1	63.5	65.1	67.3	70.2	73	72.6	71.6	72.2	72
Portugal	81.8	80.2	79.3	78.7	79.2	79.1	79.4	76.5	75.4	73.4	69.9
Rumunjska	70.1	70.5	69.7	70.4	71.2	71	71.6	70.7	70.8	69.9	71.4
Slovenija	74.1	73.2	75.4	75.8	76.3	77.5	77.4	75.6	74	71.8	71.8
Slovačka	70.2	71.4	70.9	72.5	74.6	76	77.4	74.6	71.9	72.7	72.8
Finska	74.8	74.4	74.5	75.1	76.3	77.2	78.4	74.7	74.5	75.6	75.5
Švedska	80.3	79.8	79.4	80.7	81.7	83.1	83.5	80.9	81.1	82.1	81.9
Velika Britanija	81.6	81.9	82.1	82	82	82.2	81.8	79.6	79.3	79.4	80
Island	:	88.6	88.8	89.6	90.6	91.5	89.9	83.2	83.1	83.3	84.4
Norveška	83.2	81.8	81.5	81.6	83.2	84.3	84.8	83.1	82.1	82.1	82.4
Švicarska	89.1	87.9	87.5	87.1	87.8	88.7	88.5	87.7	87.6	88.2	87.9
Hrvatska	66.3	66	67.5	67.5	67.6	70.3	70.7	68.2	64.7	63.2	60.6
Japan	85.9	85.9	85.8	86.1	86.6	87.3	87.2	85.7	85.5	85.8	:
Turska	:	:	:	:	73.2	73	72.7	70.4	72.7	75.1	75
SAD	81.8	81	81.2	81.7	82.2	82.1	80.8	76.3	75.5	75.8	:

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.6: Stope zaposlenosti stanovništva u dobi od 20 do 65 godina, žene

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	58.1	58.7	59.4	60	61.1	62.1	62.8	62.3	62.1	62.3	62.4
Belgija	55.8	56.2	57.2	58.6	58.8	60.3	61.3	61	61.6	61.5	61.7
Bugarska	52.3	54	56	57.1	60.4	63.5	65.4	64	61.7	59.8	60.2
Češka	62.3	61.4	61.1	61.3	61.8	62.4	62.5	61.4	60.9	61.7	62.5
Danska	73.1	72.4	73	73.7	74.8	74.7	75.5	74.5	73	72.4	72.2
Njemačka	61.9	61.9	62.6	63.1	65	66.7	67.8	68.7	69.6	71.1	71.5
Estonija	64.5	65.5	66.8	69	72.5	72.5	72.8	68.8	65.7	67.6	69.3
Irska	59.6	59.8	60.8	62.4	63.3	64.4	64.1	61.9	60.2	59.4	59.4
Grčka	46.6	47.9	48.8	49.6	51.2	51.6	52.5	52.7	51.7	48.6	45.2
Španjolska	47.6	49.5	51.5	54.4	56.4	58	58.3	56.3	55.8	55.5	54
Francuska	61.9	63.5	63.5	63.7	63.8	64.8	65.5	64.9	64.8	64.7	65
Italija	44.9	45.6	48.3	48.4	49.6	49.9	50.6	49.7	49.5	49.9	50.5
Cipar	64.7	65.9	64.1	63.8	65.9	67.7	68.2	68.3	68.8	67.7	64.8
Latvija	63	64.3	65	65.7	69.1	70.7	72.1	66.8	64.9	65.3	66.4
Litva	63.9	65.6	65	66.6	68.3	69.5	68.8	67.5	65.1	66.6	67.9
Luxembourg	55.4	55.1	56.2	58.4	59.4	61	60.1	61.5	62	61.9	64.1
Mađarska	54.3	55.5	55.3	55.6	55.7	55.5	55.1	54.4	55	54.9	56.4
Malta	34.4	34.9	34.3	35.1	35.4	37.4	39.3	39.8	41.5	43.4	46.8
Nizozemska	66.8	66.9	66.9	67.6	69	70.7	72.2	72.7	70.8	71.4	71.9
Austrija	64.1	64.5	63.7	64.9	66.4	67.2	68.6	69.4	69.6	69.6	70.3
Poljska	51.4	51.2	51.2	51.7	53.1	55.5	57.3	57.6	57.7	57.6	57.5
Portugal	65.7	65.9	66.1	66	66.3	66.3	67	66.1	65.6	64.8	63.1
Rumunjska	56.8	57	57.4	56.9	58.5	57.9	57.3	56.3	55.9	55.7	56.3
Slovenija	63.8	62.8	65.4	66.2	66.5	67.1	68.5	67.9	66.5	64.8	64.6
Slovačka	57.2	58.4	56.7	56.7	57.5	58.7	60.3	58.2	57.4	57.6	57.3
Finska	70.4	70	69.7	70.8	71.5	72.5	73.1	72.4	71.5	71.9	72.5
Švedska	76.6	76	75.3	75.5	75.8	77.1	77.2	75.7	75	76.5	76.8
Velika Britanija	67.5	67.7	68	68.5	68.6	68.4	68.8	68.2	67.9	67.9	68.4
Island	:	81.5	79.9	81.2	81.8	81.4	80.4	77.8	77.6	77.9	79.1
Norveška	75.9	75	74.8	74.6	75.7	77.5	78.6	77.9	76.9	77.1	77.3
Švicarska	73.3	72.5	72.4	72.7	73.2	73.9	76	75.6	74.6	75.4	76
Hrvatska	50.9	50.9	51.9	52.8	53.7	54.5	55.2	55.4	53	50.9	50.2
Japan	60.3	60.5	61	61.7	62.4	63.1	63.3	63.3	63.7	63.9	:
Turska	:	:	:	:	24	24.2	24.9	25.8	28	29.7	30.9
SAD	68.5	68.2	68	68.1	68.7	68.7	68.4	66.5	65.6	65.1	:

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.7: Stope zaposlenosti prema dobnim skupinama, ukupno stanovništvo

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Od 15 do 64 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	64.2	64.4	64.6	63.9	64.8	65.3	65.8	64.5	64.1	64.3	
NMS (neponderirani prosjek)	59.2	59.7	59.8	60.4	61.8	63.1	63.8	61.5	60.5	61.1	61.8
Hrvatska	52.9	53.4	54.9	55.0	55.6	57.1	57.8	56.6	54.0	52.4	50.7
Odstupanje (HR-NMS)	-6.3	-6.3	-4.9	-5.4	-6.2	-6.0	-6.0	-4.9	-6.5	-8.7	-11.1
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-11.9	-11.8	-8.9	-9.7	-11.2	-10.6	-10.3	-8.6	-12.1	-16.6	-21.9
Od 15 do 19 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	23.5	22.6	22.2	19.4	19.5	19.2	19.0	17.1	16.0	15.6	
NMS (neponderirani prosjek)	9.1	8.5	8.1	8.1	8.2	9.2	8.8	7.2	6.7	6.4	5.8
Hrvatska	8.6	8.2	7.4	7.9	8.3	8.4	8.3	7.0	5.6	5.1	4.2
Odstupanje (HR-NMS)	-0.5	-0.3	-0.7	-0.2	0.1	-0.8	-0.5	-0.1	-1.1	-1.3	-1.6
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-6.3	-3.5	-9.6	-2.0	1.7	-9.6	-5.6	-2.1	-19.8	-26.2	-38.5
Od 20 do 24 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	56.6	56.2	56.1	53.6	54.8	54.8	54.9	51.6	50.3	49.7	0.0
NMS (neponderirani prosjek)	50.7	50.4	49.2	48.9	50.5	51.8	52.4	46.8	44.5	43.2	43.1
Hrvatska	42.8	41.1	44.6	42.7	42.2	44.6	45.1	43.2	38.6	33.6	28.8
Odstupanje (HR-NMS)	-7.9	-9.3	-4.6	-6.2	-8.3	-7.2	-7.3	-3.6	-5.9	-9.6	-14.3
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-18.4	-22.5	-10.3	-14.6	-19.7	-16.2	-16.2	-8.4	-15.2	-28.6	-49.6
Od 25 do 49 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	78.1	78.2	78.4	78.2	79.1	79.8	80.2	78.6	78.1	78.0	
NMS (neponderirani prosjek)	76.4	76.9	77.1	77.4	79.1	80.2	80.8	78.1	77.0	77.6	78.0
Hrvatska	72.4	72.6	73.2	74.3	74.6	76.9	78.0	76.3	73.3	71.6	70.1
Odstupanje (HR-NMS)	-4.0	-4.3	-3.9	-3.1	-4.5	-3.3	-2.8	-1.8	-3.7	-6.0	-7.9
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-5.5	-5.9	-5.4	-4.1	-6.0	-4.3	-3.6	-2.4	-5.1	-8.4	-11.3
Od 50 do 64 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	51.7	53.0	53.3	53.6	54.6	55.6	56.5	56.5	56.7	57.5	
NMS (neponderirani prosjek)	48.1	49.3	50.0	51.6	53.2	54.7	55.6	54.4	53.2	53.8	54.8
Hrvatska	35.8	39.2	42.1	43.6	45.1	46.8	47.3	48.3	47.4	46.5	45.9
Odstupanje (HR-NMS)	-12.3	-10.1	-7.9	-8.0	-8.1	-7.9	-8.3	-6.1	-5.8	-7.3	-8.9
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-34.3	-25.7	-18.7	-18.4	-18.1	-16.9	-17.5	-12.6	-12.3	-15.8	-19.4

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.8: Stope zaposlenosti prema dobnim skupinama, muškarci

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Od 15 do 64 godina	Muškarci										
EU-27	72.8	72.7	72.5	71.4	72.1	72.5	72.7	70.7	70.1	70.1	
NMS (neponderirani prosjek)	66.0	66.5	66.7	67.3	68.7	70.1	70.5	67.0	65.7	66.6	67.2
Hrvatska	60.2	60.7	62.3	61.7	62.0	64.4	65.0	62.4	59.4	57.9	55.1
Odstupanje (HR-NMS)	-5.8	-5.8	-4.4	-5.6	-6.7	-5.7	-5.5	-4.6	-6.3	-8.7	-12.1
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-9.6	-9.6	-7.1	-9.1	-10.8	-8.8	-8.5	-7.4	-10.6	-14.9	-21.9
Od 15 do 19 godina	Muškarci										
EU-27	25.7	24.7	24.2	21.3	21.2	20.9	20.6	18.2	17.2	16.4	
NMS (neponderirani prosjek)	9.6	9.9	9.7	9.7	10.3	10.8	10.3	8.6	7.7	7.8	6.7
Hrvatska	11.2	9.2	8.2	8.8	9.1	10.2	9.9	8.9	6.9	5.9	4.4
Odstupanje (HR-NMS)	1.6	-0.7	-1.5	-0.9	-1.2	-0.6	-0.4	0.3	-0.8	-1.9	-2.3
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	14.3	-7.7	-18.0	-10.2	-12.7	-6.0	-3.8	2.9	-11.9	-31.5	-52.7
Od 20 do 24 godina	Muškarci										
EU-27	61.0	60.0	60.2	57.8	59.2	59.3	59.2	54.7	53.6	53.2	
NMS (neponderirani prosjek)	55.4	56.6	54.9	54.4	56.1	57.5	58.1	50.9	48.5	48.0	47.7
Hrvatska	48.1	47.4	52.0	49.6	47.3	51.8	54.5	51.0	45.6	39.5	33.7
Odstupanje (HR-NMS)	-7.3	-9.2	-2.9	-4.8	-8.8	-5.7	-3.6	0.1	-2.8	-8.5	-14.0
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-15.2	-19.5	-5.5	-9.6	-18.7	-11.0	-6.6	0.2	-6.2	-21.4	-41.4
Od 25 do 49 godina	Muškarci										
EU-27	87.6	87.2	87.0	86.4	87.1	87.5	87.5	85.1	84.3	84.3	
NMS (neponderirani prosjek)	83.2	83.5	84.2	84.5	86.1	87.2	87.4	83.6	82.1	83.0	83.3
Hrvatska	79.0	78.9	79.1	79.0	79.7	82.5	83.5	80.4	76.2	75.0	73.2
Odstupanje (HR-NMS)	-4.2	-4.6	-5.1	-5.5	-6.4	-4.7	-3.9	-3.2	-5.9	-8.0	-10.1
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-5.3	-5.9	-6.4	-6.9	-8.0	-5.7	-4.7	-4.0	-7.7	-10.6	-13.8
Od 50 do 64 godina	Muškarci										
EU-27	62.2	63.3	63.1	62.8	63.7	64.6	65.3	64.8	64.4	64.8	
NMS (neponderirani prosjek)	57.9	58.9	59.5	61.4	62.5	64.1	64.8	62.3	60.5	61.0	61.8
Hrvatska	46.4	51.2	53.6	54.9	55.4	58.4	58.0	57.6	56.7	55.9	53.7
Odstupanje (HR-NMS)	-11.5	-7.7	-5.9	-6.5	-7.1	-5.7	-6.8	-4.6	-3.8	-5.1	-8.1
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-24.8	-15.1	-11.0	-11.8	-12.8	-9.7	-11.7	-8.1	-6.7	-9.0	-15.0

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.9: Stope zaposlenosti prema dobnim skupinama, žene

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Od 15 do 64 godina	Žene										
EU-27	55.5	56.2	56.7	56.4	57.4	58.2	58.9	58.4	58.2	58.5	
NMS (neponderirani prosjek)	52.6	53.0	53.0	53.5	55.0	56.3	57.1	55.9	55.4	55.7	56.5
Hrvatska	46.0	46.3	47.8	48.6	49.4	50.0	50.7	51.0	48.8	47.0	46.2
Odstupanje (HR-NMS)	-6.6	-6.7	-5.2	-4.9	-5.6	-6.3	-6.4	-4.9	-6.6	-8.7	-10.3
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-14.4	-14.5	-11.0	-10.2	-11.3	-12.6	-12.6	-9.6	-13.4	-18.5	-22.2
Od 15 do 19 godina	Žene										
EU-27	21.2	20.4	20.1	17.4	17.6	17.3	17.2	15.9	14.9	14.8	
NMS (neponderirani prosjek)	9.2	7.6	7.3	7.3	6.9	8.0	7.6	6.5	6.1	5.6	5.4
Hrvatska	6.0	7.3	6.5	7.0	7.5	6.6	6.7	5.0	4.2	4.2	4.0
Odstupanje (HR-NMS)	-3.2	-0.3	-0.8	-0.3	0.6	-1.4	-0.9	-1.5	-1.9	-1.4	-1.4
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-53.3	-3.4	-12.8	-4.4	7.8	-21.3	-13.4	-29.8	-46.3	-32.7	-36.1
Od 20 do 24 godina	Žene										
EU-27	52.1	52.3	52.1	49.3	50.3	50.1	50.5	48.4	47.0	46.1	
NMS (neponderirani prosjek)	45.9	44.0	43.4	43.3	44.7	45.9	46.5	42.6	40.2	38.2	38.3
Hrvatska	37.5	34.5	36.3	35.2	36.4	36.4	34.7	34.0	30.7	26.7	22.9
Odstupanje (HR-NMS)	-8.4	-9.5	-7.1	-8.1	-8.3	-9.5	-11.8	-8.6	-9.5	-11.5	-15.4
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-22.4	-27.6	-19.6	-23.0	-22.8	-26.2	-34.0	-25.2	-30.9	-42.9	-67.4
Od 25 do 49 godina	Žene										
EU-27	68.6	69.2	69.7	70.0	71.1	72.1	72.8	72.1	71.7	71.7	
NMS (neponderirani prosjek)	69.6	70.3	70.1	70.2	71.9	73.2	74.1	72.5	71.9	72.2	72.5
Hrvatska	66.0	66.5	67.3	69.6	69.5	71.3	72.6	72.2	70.4	68.2	66.9
Odstupanje (HR-NMS)	-3.6	-3.8	-2.8	-0.6	-2.4	-1.9	-1.5	-0.3	-1.5	-4.0	-5.6
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-5.4	-5.7	-4.2	-0.9	-3.5	-2.7	-2.0	-0.4	-2.1	-5.8	-8.4
Od 50 do 64 godina	Žene										
EU-27	41.4	43.1	43.9	44.7	46.0	47.0	48.0	48.7	49.4	50.6	
NMS (neponderirani prosjek)	39.1	40.4	41.3	42.7	44.7	46.1	47.0	47.0	46.3	47.2	48.2
Hrvatska	26.3	28.3	32.1	33.6	35.8	35.8	37.4	39.9	39.2	38.2	38.7
Odstupanje (HR-NMS)	-12.8	-12.1	-9.2	-9.1	-8.9	-10.3	-9.6	-7.1	-7.1	-9.0	-9.5
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-48.8	-42.8	-28.6	-27.1	-24.8	-28.7	-25.7	-17.7	-18.2	-23.5	-24.6

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.10: Stope zaposlenosti prema razini obrazovanja

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Primarno i niže sekundarno (razina 0-2)	Ukupno stanovništvo										
EU-27	50.8	51.1	50.7	48.1	48.6	48.5	48.0	46.1	45.1	45.4	
NMS (neponderirani prosjek)	33.1	32.9	32.4	31.8	32.5	33.4	33.3	31.2	30.4	30.0	30.1
Hrvatska	34.1	33.9	35.4	35.2	32.6	34.1	35.1	34.2	32.7	30.6	27.8
Odstupanje (HR-NMS)	1.1	1.0	3.0	3.4	0.1	0.7	1.8	3.0	2.3	0.6	-2.3
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	3.1	2.9	8.5	9.7	0.4	2.0	5.1	8.9	7.1	2.0	-8.2
Sekundarno (razina 3-4)	Ukupno stanovništvo										
EU-27	70.2	70.0	69.9	68.6	69.5	70.1	70.5	68.9	68.3	68.4	
NMS (neponderirani prosjek)	66.3	67.1	66.9	67.5	68.7	69.6	70.2	66.9	64.3	64.7	65.2
Hrvatska	58.3	58.4	59.6	59.4	61.0	62.1	62.3	60.3	57.0	55.7	53.4
Odstupanje (HR-NMS)	-8.0	-8.7	-7.3	-8.1	-7.7	-7.5	-7.9	-6.6	-7.3	-9.0	-11.8
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-13.8	-14.9	-12.2	-13.7	-12.6	-12.1	-12.6	-10.9	-12.8	-16.2	-22.0
Tercijarno (razina 5-6)	Ukupno stanovništvo										
EU-27	82.7	82.6	82.5	82.5	83.0	83.7	83.7	82.7	82.2	82.0	
NMS (neponderirani prosjek)	82.9	83.0	83.5	83.7	84.7	85.1	85.0	83.3	81.8	82.1	81.9
Hrvatska	77.0	80.2	79.2	79.7	80.4	81.6	81.9	81.1	78.2	76.2	75.5
Odstupanje (HR-NMS)	-5.9	-2.8	-4.3	-4.0	-4.2	-3.5	-3.1	-2.2	-3.6	-5.8	-6.4
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-7.7	-3.5	-5.5	-5.1	-5.3	-4.3	-3.8	-2.8	-4.6	-7.7	-8.5
Primarno i niže sekundarno (razina 0-2)	Muškarci										
EU-27	62.8	62.7	61.9	58.4	58.7	58.3	57.8	54.8	53.4	53.6	
NMS (neponderirani prosjek)	38.8	39.1	38.6	38.3	39.1	40.4	39.9	36.9	35.8	35.5	35.6
Hrvatska	43.5	41.7	45.3	42.2	39.3	41.0	42.1	40.3	38.5	35.6	31.1
Odstupanje (HR-NMS)	4.7	2.6	6.7	3.9	0.2	0.6	2.2	3.4	2.7	0.1	-4.5
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	10.8	6.2	14.7	9.3	0.4	1.5	5.1	8.3	7.0	0.2	-14.4
Sekundarno (razina 3-4)	Muškarci										
EU-27	76.7	76.2	76.1	75.1	76.0	76.5	76.9	74.7	74.1	74.1	
NMS (neponderirani prosjek)	72.8	73.9	73.6	74.4	75.6	76.7	77.1	72.6	70.1	70.9	71.2
Hrvatska	63.9	64.9	65.5	65.3	66.7	69.0	69.5	66.0	62.3	61.4	58.3
Odstupanje (HR-NMS)	-8.9	-9.0	-8.1	-9.1	-8.9	-7.7	-7.6	-6.6	-7.8	-9.5	-12.9
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-13.8	-13.8	-12.4	-13.9	-13.4	-11.2	-11.0	-9.9	-12.5	-15.4	-22.1
Tercijarno (razina 5-6)	Muškarci										
EU-27	86.4	86.0	86.0	86.0	86.5	87.2	87.4	86.2	85.7	85.7	0.0
NMS (neponderirani prosjek)	86.8	86.5	87.2	87.6	88.5	88.9	89.1	87.1	85.1	85.6	85.7
Hrvatska	78.7	81.0	80.1	79.9	81.4	83.4	83.0	82.1	78.2	76.1	75.8
Odstupanje (HR-NMS)	-8.1	-5.5	-7.1	-7.7	-7.1	-5.5	-6.1	-5.0	-6.9	-9.5	-9.9
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-10.2	-6.8	-8.9	-9.6	-8.7	-6.5	-7.3	-6.1	-8.8	-12.4	-13.1
Primarno i niže sekundarno (razina 0-2)	Žene										
EU-27	39.7	40.3	40.2	38.4	39.0	39.1	38.6	37.6	37.0	37.3	
NMS (neponderirani prosjek)	27.5	26.9	26.3	25.5	25.7	26.5	26.7	25.5	25.0	24.3	24.4
Hrvatska	27.2	28.5	28.6	30.4	27.9	29.1	29.9	29.7	28.5	27.1	25.3
Odstupanje (HR-NMS)	-0.3	1.6	2.3	4.9	2.2	2.6	3.2	4.2	3.5	2.8	1.0
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-1.0	5.6	8.0	16.2	7.8	9.0	10.8	14.3	12.3	10.3	3.8
Sekundarno (razina 3-4)	Žene										
EU-27	63.4	63.4	63.4	61.8	62.8	63.4	63.7	62.8	62.3	62.3	
NMS (neponderirani prosjek)	59.7	60.0	59.8	60.0	60.9	61.8	62.5	60.5	57.9	57.9	58.4
Hrvatska	51.9	50.8	52.8	52.5	54.4	54.3	54.1	53.7	51.0	49.1	47.7
Odstupanje (HR-NMS)	-7.8	-9.2	-7.0	-7.5	-6.5	-7.5	-8.4	-6.8	-6.9	-8.8	-10.7
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-15.0	-18.1	-13.2	-14.2	-11.9	-13.7	-15.4	-12.6	-13.4	-18.0	-22.4
Tercijarno (razina 5-6)	Žene										
EU-27	78.8	78.9	78.9	79.1	79.6	80.3	80.2	79.5	79.0	78.7	
NMS (neponderirani prosjek)	79.5	80.0	80.3	80.3	81.3	81.9	81.8	80.4	79.2	79.2	78.9
Hrvatska	75.4	79.5	78.5	79.5	79.6	79.8	81.0	80.3	78.2	76.2	75.3
Odstupanje (HR-NMS)	-4.1	-0.5	-1.8	-0.8	-1.7	-2.1	-0.8	-0.1	-1.0	-3.0	-3.6
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-5.5	-0.6	-2.2	-1.0	-2.1	-2.7	-0.9	-0.1	-1.2	-4.0	-4.8

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.11: Stope nezaposlenosti stanovništva starijeg od 15 godina

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	8.9	9.1	9.3	9	8.3	7.2	7.1	9	9.7	9.7	10.5
Belgija	7.5	8.2	8.4	8.5	8.3	7.5	7	7.9	8.3	7.2	7.6
Bugarska	18.2	13.7	12.1	10.1	9	6.9	5.6	6.8	10.3	11.3	12.3
Češka	7.3	7.8	8.3	7.9	7.1	5.3	4.4	6.7	7.3	6.7	7
Danska	4.6	5.4	5.5	4.8	3.9	3.8	3.4	6	7.5	7.6	7.5
Njemačka	8.7	9.8	10.5	11.3	10.3	8.7	7.5	7.8	7.1	5.9	5.5
Estonija	10.3	10.1	9.7	7.9	5.9	4.6	5.5	13.8	16.9	12.5	10.2
Irska	4.5	4.6	4.5	4.4	4.5	4.7	6.4	12	13.9	14.7	14.7
Grčka	10.3	9.7	10.5	9.9	8.9	8.3	7.7	9.5	12.6	17.7	24.3
Španjolska	11.4	11.4	10.9	9.2	8.5	8.3	11.3	18	20.1	21.7	25
Francuska	8.3	8.9	9.3	9.3	9.2	8.4	7.8	9.5	9.7	9.6	10.2
Italija	8.5	8.4	8	7.7	6.8	6.1	6.7	7.8	8.4	8.4	10.7
Cipar	3.5	4.1	4.6	5.3	4.6	3.9	3.7	5.4	6.3	7.9	11.9
Latvija	12.8	11.3	11.2	9.6	7.3	6.5	8	18.2	19.8	16.2	14.9
Litva	13.8	12.4	11.3	8	5.2	3.8	5.3	13.6	18	15.3	13.3
Luxembourg	2.6	3.8	5	4.6	4.6	4.2	4.9	5.1	4.6	4.8	5.1
Mađarska	5.6	5.8	6.1	7.2	7.5	7.4	7.8	10	11.2	10.9	10.9
Malta	7.4	7.7	7.2	7.3	6.9	6.5	6	6.9	6.9	6.5	6.4
Nizozemska	3.1	4.2	5.1	5.3	4.4	3.6	3.1	3.7	4.5	4.4	5.3
Austrija	4.2	4.3	4.9	5.2	4.8	4.4	3.8	4.8	4.4	4.2	4.3
Poljska	20	19.8	19.1	17.9	13.9	9.6	7.1	8.1	9.7	9.7	10.1
Portugal	5.7	7.1	7.5	8.6	8.6	8.9	8.5	10.6	12	12.9	15.9
Rumunjska	7.5	6.8	8	7.2	7.3	6.4	5.8	6.9	7.3	7.4	7
Slovenija	6.3	6.7	6.3	6.5	6	4.9	4.4	5.9	7.3	8.2	8.9
Slovačka	18.8	17.7	18.4	16.4	13.5	11.2	9.6	12.1	14.5	13.6	14
Finska	9.1	9	8.8	8.4	7.7	6.9	6.4	8.2	8.4	7.8	7.7
Švedska	6	6.6	7.4	7.7	7.1	6.1	6.2	8.3	8.6	7.8	8
Velika Britanija	5.1	5	4.7	4.8	5.4	5.3	5.6	7.6	7.8	8	7.9
Island	:	3.3	3.1	2.6	2.9	2.3	3	7.2	7.6	7.1	6
Norveška	3.7	4.2	4.3	4.5	3.4	2.5	2.5	3.2	3.6	3.3	3.2
Švicarska	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hrvatska	14.9	14.2	13.7	12.7	11.2	9.6	8.4	9.1	11.8	13.5	15.9
Japan	5.4	5.3	4.7	4.4	4.1	3.9	4	5.1	5.1	4.6	4.3
Turska	:	:	:	9.2	8.7	8.8	9.7	12.5	10.7	8.8	8.1
SAD	5.8	6	5.5	5.1	4.6	4.6	5.8	9.3	9.6	8.9	8.1

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.12: Stope nezaposlenosti prema dobnim skupinama

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Od 15 do 64 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	9.0	9.1	9.3	9.0	8.3	7.2	7.1	9.0	9.7	9.7	10.6
NMS (neponderirani prosjek)	11.0	10.4	10.2	9.4	7.9	6.5	6.2	9.6	11.3	10.7	10.7
Hrvatska	15.4	14.3	14.1	13.0	11.5	9.8	8.6	9.3	12.1	13.9	16.3
Odstupanje (HR-NMS)	4.5	3.9	3.9	3.7	3.6	3.3	2.4	-0.3	0.8	3.2	5.6
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	28.9	27.4	27.7	28.1	31.1	33.5	27.9	-3.4	6.5	23.2	34.3
Od 15 do 19 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	19.1	19.9	20.4	21.3	21.3	19.9	20.3	24.7	26.1	26.7	28.0
NMS (neponderirani prosjek)	34.5	36.1	35.4	33.8	31.1	25.1	25.7	37.7	41.9	40.9	43.2
Hrvatska	51.4	47.3	54.3	48.5	42.7	39.6	39.3	46.1	57.0	57.9	65.9
Odstupanje (HR-NMS)	16.9	11.2	18.9	14.7	11.6	14.5	13.6	8.4	15.1	17.0	22.7
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	32.9	23.7	34.8	30.3	27.3	36.5	34.5	18.3	26.5	29.4	34.4
Od 20 do 24 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	17.5	17.5	18.0	17.6	15.9	13.9	13.9	18.3	19.2	19.6	21.2
NMS (neponderirani prosjek)	19.6	19.0	19.0	17.6	15.0	12.3	11.9	19.3	22.4	22.0	22.5
Hrvatska	32.1	32.9	27.7	28.3	25.4	20.1	17.8	20.3	27.3	31.2	37.2
Odstupanje (HR-NMS)	12.5	13.9	8.7	10.7	10.4	7.9	5.9	1.0	4.9	9.2	14.7
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	39.1	42.2	31.3	37.7	41.0	39.1	33.0	5.1	18.1	29.5	39.5
Od 25 do 49 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	8.2	8.3	8.3	8.1	7.3	6.4	6.3	8.2	8.9	9.0	9.9
NMS (neponderirani prosjek)	9.6	9.0	8.7	8.2	7.0	5.8	5.4	8.5	10.2	9.6	9.6
Hrvatska	13.2	12.2	12.6	11.1	10.0	8.7	7.4	8.3	11.1	13.2	15.5
Odstupanje (HR-NMS)	3.6	3.3	3.9	2.9	3.0	2.9	2.0	-0.2	0.9	3.6	5.9
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	27.3	26.6	31.1	26.4	30.4	33.8	26.7	-2.9	8.1	27.3	37.9
Od 50 do 64 godina	Ukupno stanovništvo										
EU-27	6.6	6.6	7.1	6.7	6.3	5.5	5.2	6.3	6.9	6.9	7.4
NMS (neponderirani prosjek)	8.8	8.7	8.6	7.3	6.1	5.1	4.9	7.4	9.0	8.5	8.6
Hrvatska	8.8	8.5	8.3	8.6	7.8	6.9	6.3	6.0	7.1	8.3	10.2
Odstupanje (HR-NMS)	0.0	-0.2	-0.3	1.3	1.7	1.8	1.4	-1.4	-1.9	-0.2	1.6
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	0.0	-1.8	-4.1	15.5	21.4	26.4	22.5	-23.1	-27.2	-2.5	15.7

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.13: Stope nezaposlenosti prema dobnim skupinama, muškarci

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Od 15 do 64 godina	Muškarci										
EU-27	8.4	8.5	8.7	8.4	7.6	6.7	6.7	9.1	9.8	9.7	10.5
NMS (neponderirani prosjek)	11.0	10.1	10.0	9.0	7.6	6.2	6.0	10.4	12.1	11.1	11.0
Hrvatska	13.5	12.9	12.7	11.9	10.1	8.5	7.1	8.2	11.7	14.1	16.5
Odstupanje (HR-NMS)	2.5	2.8	2.7	2.9	2.5	2.3	1.1	-2.2	-0.4	3.0	5.5
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	18.6	21.4	21.1	24.3	25.2	26.7	15.5	-26.3	-3.4	21.2	33.3
Od 15 do 19 godina	Muškarci										
EU-27	18.8	19.7	20.1	20.9	20.9	19.6	20.1	25.4	26.5	27.4	28.9
NMS (neponderirani prosjek)	37.7	38.3	36.5	33.8	31.8	26.0	25.9	38.5	42.9	42.0	44.8
Hrvatska	46.1	45.1	54.7	46.1	41.4	34.7	37.4	44.0	56.5	56.3	65.8
Odstupanje (HR-NMS)	8.4	6.8	18.2	12.3	9.6	8.7	11.5	5.5	13.6	14.3	21.0
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	18.1	15.1	33.3	26.6	23.2	25.0	30.8	12.5	24.1	25.3	32.0
Od 20 do 24 godina	Muškarci										
EU-27	17.3	17.5	18.1	17.6	15.5	13.5	14.0	19.4	20.0	20.1	21.7
NMS (neponderirani prosjek)	21.7	18.5	19.3	17.7	14.6	13.0	11.9	20.9	23.2	22.4	22.9
Hrvatska	30.8	31.1	23.7	26.7	23.9	17.6	14.2	18.3	25.4	31.4	37.1
Odstupanje (HR-NMS)	9.1	12.6	4.4	9.1	9.3	4.6	2.3	-2.6	2.2	9.0	14.2
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	29.5	40.4	18.7	33.9	38.8	26.4	16.3	-14.3	8.8	28.7	38.3
Od 25 do 49 godina	Muškarci										
EU-27	7.3	7.4	7.5	7.2	6.5	5.6	5.7	8.1	8.8	8.7	9.6
NMS (neponderirani prosjek)	9.4	8.6	8.3	7.6	6.5	5.3	5.1	9.0	10.9	9.9	9.7
Hrvatska	10.7	10.3	11.0	9.6	8.1	6.8	5.4	6.6	10.2	13.1	15.4
Odstupanje (HR-NMS)	1.3	1.7	2.7	2.0	1.6	1.6	0.3	-2.4	-0.7	3.2	5.8
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	12.3	16.1	24.2	20.4	20.3	22.8	5.7	-36.7	-6.5	24.6	37.3
Od 50 do 64 godina	Muškarci										
EU-27	6.5	6.6	7.1	6.6	6.1	5.3	5.1	6.5	7.3	7.2	7.8
NMS (neponderirani prosjek)	9.8	9.1	8.9	7.4	6.3	5.1	4.9	8.0	9.8	9.2	9.2
Hrvatska	8.6	8.4	8.3	8.6	7.2	7.0	6.0	5.4	7.0	8.5	10.4
Odstupanje (HR-NMS)	-1.2	-0.7	-0.6	1.2	0.9	1.9	1.1	-2.6	-2.8	-0.7	1.2
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-13.7	-8.5	-6.9	13.7	12.3	27.7	18.9	-48.6	-40.1	-8.7	11.3

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.14: Stope nezaposlenosti prema dobnim skupinama, žene

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Od 15 do 64 godina	Žene										
EU-27	9.9	9.9	10.0	9.8	9.0	7.9	7.6	9.0	9.7	9.8	10.6
NMS (neponderirani prosjek)	11.0	10.8	10.4	9.8	8.5	6.9	6.5	8.9	10.5	10.2	10.5
Hrvatska	17.8	16.1	15.8	14.3	13.2	11.4	10.4	10.6	12.6	13.6	16.0
Odstupanje (HR-NMS)	6.8	5.3	5.4	4.5	4.7	4.5	3.9	1.7	2.1	3.4	5.5
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	38.3	33.1	34.1	31.4	35.9	39.4	37.5	16.0	16.3	24.8	34.6
Od 15 do 19 godina	Žene										
EU-27	19.5	20.2	20.8	21.9	21.7	20.4	20.5	23.8	25.7	25.8	27.0
NMS (neponderirani prosjek)	36.6	43.0	36.7	35.7	33.8	28.3	30.0	37.9	39.2	41.4	42.1
Hrvatska	59.0	49.8	53.7	51.2	44.3	45.9	41.9	49.7	57.7	60.1	66.0
Odstupanje (HR-NMS)	22.4	6.8	17.0	15.5	10.5	17.6	11.9	11.8	18.5	18.7	23.9
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	38.0	13.7	31.7	30.4	23.6	38.3	28.4	23.7	32.1	31.0	36.2
Od 20 do 24 godina	Žene										
EU-27	17.7	17.4	17.8	17.7	16.3	14.2	13.8	16.9	18.3	19.1	20.5
NMS (neponderirani prosjek)	20.9	21.6	19.6	17.6	16.7	12.4	12.8	17.1	21.3	21.6	22.0
Hrvatska	33.7	35.3	33.2	30.7	27.6	23.8	23.3	23.5	30.3	30.8	37.5
Odstupanje (HR-NMS)	12.8	13.7	13.6	13.1	10.9	11.4	10.5	6.4	9.0	9.2	15.5
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	38.0	38.9	41.0	42.6	39.3	47.9	45.2	27.1	29.8	30.0	41.3
Od 25 do 49 godina	Žene										
EU-27	9.3	9.3	9.3	9.1	8.3	7.3	7.0	8.4	9.1	9.4	10.3
NMS (neponderirani prosjek)	9.9	9.3	9.5	8.9	7.6	6.4	5.9	8.1	9.5	9.4	9.6
Hrvatska	15.9	14.2	14.4	12.9	12.0	10.6	9.5	10.0	12.0	13.3	15.6
Odstupanje (HR-NMS)	6.0	4.9	4.9	4.0	4.4	4.2	3.7	1.9	2.5	3.9	6.0
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	37.7	34.3	33.8	31.3	36.4	39.7	38.4	19.2	20.8	29.4	38.2
Od 50 do 64 godina	Žene										
EU-27	6.7	6.7	7.2	6.9	6.6	5.8	5.3	6.1	6.5	6.5	6.9
NMS (neponderirani prosjek)	7.8	8.1	8.3	7.3	6.2	5.3	5.1	6.9	8.4	7.9	8.1
Hrvatska	9.2	8.7	8.4	8.5	8.6	6.7	6.6	6.7	7.2	8.1	9.9
Odstupanje (HR-NMS)	1.4	0.6	0.1	1.2	2.4	1.4	1.5	-0.2	-1.2	0.2	1.9
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	15.1	6.7	0.6	13.6	28.3	20.9	23.2	-2.4	-16.7	2.7	18.7

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.15: Stope nezaposlenosti prema razini obrazovanja

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Primamo i niže sekundarno (razina 0-2)	Ukupno stanovništvo										
EU-27	11.6	11.7	12.3	12.2	11.8	10.9	11.6	14.9	16.1	16.7	18.6
NMS (neponderirani prosjek)	19.1	18.8	19.3	18.7	17.1	14.8	14.6	20.6	23.3	23.0	23.4
Hrvatska	15.2	15.9	15.5	13.0	14.2	12.1	10.6	10.6	13.2	17.6	19.4
Odstupanje (HR-NMS)	-3.9	-2.9	-3.8	-5.7	-2.9	-2.7	-4.0	-10.0	-10.1	-5.4	-4.0
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-25.6	-18.4	-24.3	-43.7	-20.2	-22.2	-37.5	-94.1	-76.2	-30.4	-20.8
Sekundarno (razina 3-4)	Ukupno stanovništvo										
EU-27	9.5	9.5	9.6	9.3	8.3	7.0	6.5	8.4	9.1	9.0	9.6
NMS (neponderirani prosjek)	11.4	10.3	10.0	9.1	7.5	6.1	5.7	9.8	11.9	11.1	11.1
Hrvatska	17.2	15.9	15.5	15.0	12.4	10.3	9.2	10.3	13.2	14.6	17.8
Odstupanje (HR-NMS)	5.8	5.6	5.5	5.9	4.9	4.3	3.5	0.5	1.4	3.5	6.7
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	33.5	35.1	35.7	39.4	39.4	41.3	37.9	4.9	10.2	24.0	37.7
Tercijarno (razina 5-6)	Ukupno stanovništvo										
EU-27	4.7	5.0	5.1	5.0	4.6	4.0	3.9	5.0	5.5	5.6	6.1
NMS (neponderirani prosjek)	4.5	4.6	4.4	4.0	3.5	3.0	3.0	4.5	5.7	5.4	5.7
Hrvatska	9.5	7.4	8.0	6.2	6.1	6.1	4.8	5.3	8.1	8.8	9.9
Odstupanje (HR-NMS)	5.0	2.8	3.6	2.2	2.6	3.1	1.8	0.8	2.4	3.4	4.2
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	52.7	37.5	44.7	35.1	42.1	50.8	36.6	15.4	30.1	38.8	42.3
Primamo i niže sekundarno (razina 0-2)	Muškarci										
EU-27	10.7	10.9	11.4	11.3	10.7	10.0	11.0	14.8	16.2	16.7	0.0
NMS (neponderirani prosjek)	20.7	19.7	20.5	19.5	17.5	15.1	14.9	21.7	24.6	24.2	24.3
Hrvatska	12.4	16.0	14.7	13.3	14.5	11.3	10.1	10.8	14.5	19.2	20.8
Odstupanje (HR-NMS)	-8.3	-3.7	-5.8	-6.2	-3.0	-3.8	-4.8	-10.9	-10.1	-5.0	-3.5
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	-66.6	-23.2	-39.4	-46.8	-20.9	-33.3	-47.3	-100.6	-69.8	-26.1	-17.0
Sekundarno (razina 3-4)	Muškarci										
EU-27	8.7	8.9	9.0	8.5	7.6	6.3	6.0	8.3	8.8	8.6	0.0
NMS (neponderirani prosjek)	11.1	10.0	9.8	8.4	6.9	5.6	5.3	10.1	12.0	11.0	10.9
Hrvatska	14.9	13.6	13.2	12.9	10.3	8.6	7.1	8.5	12.1	14.4	17.7
Odstupanje (HR-NMS)	3.8	3.6	3.4	4.5	3.4	3.0	1.8	-1.6	0.1	3.5	6.8
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	25.8	26.3	26.0	35.1	33.0	35.4	25.7	-19.3	1.0	24.0	38.4
Tercijarno (razina 5-6)	Muškarci										
EU-27	4.1	4.4	4.6	4.5	4.1	3.5	3.4	4.8	5.2	5.1	0.0
NMS (neponderirani prosjek)	4.1	4.4	4.0	3.8	3.3	2.8	2.7	4.8	6.3	5.6	5.7
Hrvatska	8.9	6.3	8.3	6.1	5.0	5.4	4.6	4.8	7.7	8.8	9.5
Odstupanje (HR-NMS)	4.8	1.9	4.3	2.3	1.7	2.6	1.9	0.0	1.4	3.2	3.8
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	54.4	30.8	51.9	37.6	34.8	48.7	40.3	0.2	17.6	36.2	40.0
Primamo i niže sekundarno (razina 0-2)	Žene										
EU-27	12.8	12.9	13.5	13.4	13.2	12.2	12.4	14.9	16.1	16.6	0.0
NMS (neponderirani prosjek)	17.4	18.1	18.5	18.1	17.7	15.3	14.5	19.1	21.4	21.6	22.7
Hrvatska	18.2	15.8	16.3	12.7	14.0	12.8	11.2	10.4	11.9	16.1	18.1
Odstupanje (HR-NMS)	0.8	-2.3	-2.2	-5.4	-3.7	-2.5	-3.3	-8.7	-9.5	-5.5	-4.6
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	4.2	-14.6	-13.4	-42.1	-26.6	-19.7	-29.5	-83.3	-79.4	-33.9	-25.4
Sekundarno (razina 3-4)	Žene										
EU-27	10.5	10.4	10.4	10.2	9.2	7.8	7.2	8.6	9.4	9.4	0.0
NMS (neponderirani prosjek)	11.9	11.3	11.1	10.1	8.4	6.8	6.3	9.4	11.7	11.4	11.4
Hrvatska	20.2	19.2	18.6	17.8	15.2	12.6	12.1	12.7	14.7	14.8	18.0
Odstupanje (HR-NMS)	8.3	7.9	7.5	7.7	6.8	5.8	5.8	3.3	3.0	3.4	6.6
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	41.0	41.1	40.6	43.4	44.7	46.3	47.7	26.3	20.1	23.3	36.9
Tercijarno (razina 5-6)	Žene										
EU-27	5.4	5.5	5.7	5.6	5.1	4.5	4.3	5.3	5.8	6.0	0.0
NMS (neponderirani prosjek)	4.8	4.9	4.8	4.5	4.1	3.4	3.3	4.5	5.8	5.8	6.0
Hrvatska	10.0	8.5	7.7	6.4	7.0	6.9	5.1	5.7	8.3	8.8	10.3
Odstupanje (HR-NMS)	5.2	3.6	2.9	1.9	2.9	3.5	1.8	1.2	2.5	3.0	4.3
Relativno odstupanje ((HR-NMS)/HR)	52.0	42.4	37.3	30.1	40.9	50.6	34.9	21.1	29.6	33.8	41.7

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.16: Dugotrajna nezaposlenost (udio nezaposlenih koji traže posao 12 mjeseci ili dulje)

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	4	4.2	4.3	4.1	3.7	3.1	2.6	3	3.9	4.1	4.6
Belgija	3.7	3.7	4.1	4.4	4.2	3.8	3.3	3.5	4.1	3.5	3.4
Bugarska	12	9	7.2	6.1	5	4.1	2.9	3	4.8	6.3	6.8
Češka	3.7	3.8	4.2	4.2	3.9	2.8	2.2	2	3	2.7	3
Danska	0.9	1.1	1.2	1.1	0.8	0.6	0.5	0.6	1.5	1.8	2.1
Njemačka	4.2	4.9	5.9	6	5.8	4.9	4	3.5	3.4	2.8	2.5
Estonija	5.4	4.6	5.1	4.2	2.8	2.3	1.7	3.8	7.7	7.1	5.5
Irska	1.3	1.5	1.6	1.5	1.4	1.4	1.7	3.5	6.8	8.7	9.1
Grčka	5.3	5.3	5.6	5.1	4.8	4.1	3.6	3.9	5.7	8.8	14.4
Španjolska	3.8	3.8	3.5	2.2	1.8	1.7	2	4.3	7.3	9	11.1
Francuska	2.9	3.5	3.8	3.8	3.9	3.4	2.9	3.4	3.9	4	4.1
Italija	5	4.9	4	3.9	3.4	2.9	3.1	3.5	4.1	4.4	5.7
Cipar	0.7	1	1.2	1.3	0.9	0.7	0.5	0.6	1.3	1.6	3.6
Latvija	5.8	4.7	4.9	4.4	2.7	1.7	2.1	4.9	8.9	8.8	7.8
Litva	7.4	5.9	5.8	4.2	2.3	1.2	1.1	3.2	7.4	8	6.5
Luxembourg	0.7	1	1	1.2	1.4	1.2	1.6	1.2	1.3	1.4	1.6
Mađarska	2.4	2.4	2.7	3.2	3.4	3.4	3.6	4.2	5.5	5.2	4.9
Malta	3.3	3.2	3.4	3.5	2.9	2.7	2.5	3	3.2	3	3
Nizozemska	0.8	1.2	1.7	2.1	1.9	1.4	1.1	0.9	1.2	1.5	1.8
Austrija	1.1	1.1	1.4	1.3	1.3	1.2	0.9	1	1.1	1.1	1.1
Poljska	11	11.1	10.3	10.3	7.8	4.9	2.4	2.5	3	3.6	4.1
Portugal	2	2.5	3.3	4.1	4.3	4.2	4	4.7	6.3	6.2	7.7
Rumunjska	4	4.2	4.7	4	4.2	3.2	2.4	2.2	2.5	3.1	3.2
Slovenija	3.5	3.5	3.2	3.1	2.9	2.2	1.9	1.8	3.2	3.6	4.3
Slovačka	12.3	11.5	11.9	11.8	10.3	8.3	6.7	6.5	9.3	9.2	9.4
Finska	2.3	2.3	2.1	2.2	1.9	1.6	1.2	1.4	2	1.7	1.6
Švedska	1.2	1.2	1.4	1	1	0.9	0.8	1.1	1.6	1.5	1.5
Velika Britanija	1.1	1.1	1	1	1.2	1.3	1.4	1.9	2.5	2.7	2.8
Island	:	0.2	0.3	0.3	0.2	0.2	0.1	0.4	1.3	1.7	1.5
Norveška	0.5	0.6	0.8	0.8	0.8	0.5	0.3	0.5	0.7	0.8	0.6
Švicarska	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hrvatska	9	8.4	7.4	7.4	6.7	5.5	5.3	5.1	6.7	8.6	10.3
Japan	1.7	1.8	1.6	1.5	1.4	1.2	1.3	1.4	1.9	1.8	:
Turska	:	:	:	:	2.7	2.3	2.3	2.8	2.8	2.1	1.8
SAD	0.5	0.7	0.7	0.6	0.5	0.5	0.6	1.5	2.8	2.8	:

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.17: Struktura zaposlenih po djelatnostima prema rezultatima ankete o radnoj snazi

	2008.			2012.			Razlika 2012.	
	EU-27	NMS	Hrvatska	EU-27	NMS	Hrvatska	Hrvatska-EU-27	Hrvatska-NMS
Ukupno	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	0.0	0.0
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	5.1	13.2	13.4	4.9	12.9	13.7	8.8	0.8
Rudarstvo i vađenje	0.4	1.0	0.5	0.4	1.0	0.5	0.1	-0.6
Prerađivačka industrija	17.1	21.6	18.6	15.5	19.8	17.4	1.9	-2.4
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	0.7	1.2	1.1	0.8	1.1	1.3	0.6	0.2
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	0.7	1.0	1.6	0.8	1.1	1.7	0.9	0.6
Građevinarstvo	8.4	8.7	9.0	7.1	7.8	6.5	-0.6	-1.3
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	14.2	14.0	14.7	13.8	14.1	13.5	-0.4	-0.6
prijevoz i skladištenje	5.2	5.8	5.7	5.0	5.9	6.2	1.2	0.3
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	4.2	2.8	5.4	4.4	3.0	5.7	1.2	2.7
Informacije i komunikacije	2.8	1.9	2.3	2.9	2.2	2.2	-0.7	0.0
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	3.0	2.0	2.1	3.0	2.3	2.4	-0.5	0.2
Poslovanje nekretninama	0.8	0.6	0.2	0.8	0.7	0.2	-0.6	-0.5
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	4.7	2.7	3.0	5.0	3.2	3.7	-1.3	0.6
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	3.6	2.2	1.8	4.0	2.6	2.0	-2.0	-0.6
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	7.1	6.2	5.7	6.9	6.5	6.2	-0.7	-0.3
Obrazovanje	7.0	6.6	5.7	7.4	6.8	6.2	-1.1	-0.6
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	9.5	5.3	5.5	10.4	5.7	6.7	-3.8	1.0
Umjetnost, zabava i rekreacija	1.5	1.2	1.5	1.6	1.3	1.5	-0.1	0.2
Ostale uslužne djelatnosti	2.4	1.5	1.7	2.4	1.6	2.0	-0.4	0.4
Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca; djelatnosti kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	1.1	0.2	0.3	1.2	0.3	0.1	-1.1	-0.2

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.18: Nezaposleni prema prethodnom zaposlenju, novoprijavljene osobe na HZZ-u prema prethodnom iskustvu i slobodna radna mjesta

	Prethodno zaposlenje		Novoprijavljene osobe		Slobodna radna mjesta		Slobodna/novoprijavljena, u postotku	
	2008.	2012.	2008.	2012.	2008.	2012.	2008.	2012.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	8,529	11,940	6,499	10,823	4,329	3,378	66.6	31.2
Rudarstvo i vađenje	465	895	343	636	300	69	87.5	10.8
Prerađivačka industrija	47,469	56,841	29,785	48,202	24,438	15,712	82.0	32.6
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	286	235	147	165	112	239	76.2	144.8
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	1,410	4,442	1,319	4,746	1,252	3,552	94.9	74.8
Građevinarstvo	15,379	31,203	13,670	29,439	15,524	7,916	113.6	26.9
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	38,407	49,683	31,115	47,118	23,826	14,366	76.6	30.5
prijevoz i skladištenje	5,207	7,608	4,261	8,160	3,310	3,120	77.7	38.2
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	22,520	30,244	26,706	44,129	19,248	17,392	72.1	39.4
Informacije i komunikacije	2,437	3,594	1,827	3,314	1,119	1,292	61.2	39.0
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1,946	2,882	1,479	2,695	1,802	2,421	121.8	89.8
Poslovanje nekretninama	652	1,292	732	1,334	475	592	64.9	44.4
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	5,422	9,291	4,849	9,102	4,720	6,175	97.3	67.8
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	6,313	11,912	8,558	14,945	10,088	6,664	117.9	44.6
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	3,918	10,791	2,863	11,740	4,662	14,409	162.8	122.7
Obrazovanje	4,017	6,621	7,174	13,536	13,829	18,496	192.8	136.6
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	3,263	6,725	3,920	8,880	7,665	9,512	195.5	107.1
Umjetnost, zabava i rekreacija	1,416	2,985	1,654	3,916	1,569	2,517	94.9	64.3
Ostale uslužne djelatnosti	15,371	12,958	8,249	9,550	3,467	4,085	42.0	42.8
Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca; djelatnosti kućanstava za vlastite potrebe	4,580	4,836	3,091	3,000	44	17	1.4	0.6
Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	102	70	71	42	15	3	21.1	7.1
Ukupno - Total	189,824	267,046	158,696	275,472	141,794	131,927	89.3	47.9

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje.

Tablica 8.19: Proizvodnost rada u odnosu na prosjek EU-27 (PPP)

GEO/TIME	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2011./2002.
EU-27	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Belgija	137.2	135.7	132.7	130.6	129.4	127.8	127.1	128.0	128.7	127.8	93.1
Bugarska	34.1	34.8	34.8	35.9	36.5	37.5	39.7	40.0	41.3	44.0	129.0
Češka	67.8	71.2	73.1	73.1	74.1	76.4	74.2	76.0	73.7	74.0	109.1
Danska	109.2	106.9	109.4	107.4	107.1	104.9	106.0	105.9	111.9	110.5	101.2
Njemačka	106.1	108.0	107.7	108.7	108.9	108.5	108.0	104.3	106.2	106.7	100.6
Estonija	51.3	55.0	57.8	60.9	62.4	66.7	65.8	65.1	68.4	68.0	132.6
Irska	135.1	137.9	137.1	135.8	135.8	135.9	126.3	132.2	136.5	141.6	104.8
Grčka	100.2	102.0	101.3	96.0	97.2	95.6	97.8	98.3	93.4	:	
Španjolska	105.4	104.3	102.5	101.5	102.9	103.2	104.4	109.7	108.0	108.6	103.0
Francuska	120.2	116.4	115.5	116.6	115.5	115.7	115.5	117.4	116.6	116.7	97.1
Italija	119.1	116.9	113.4	112.2	111.2	111.7	113.1	112.7	110.2	109.0	91.5
Cipar	84.4	82.2	82.5	83.0	84.2	85.6	91.1	92.4	91.2	91.1	107.9
Latvija	42.9	44.2	45.9	47.9	48.9	51.5	51.7	52.9	53.8	62.4	145.5
Litva	48.6	52.6	53.9	55.1	56.9	59.6	62.1	58.0	62.6	64.9	133.5
Luxembourg	164.3	168.3	170.7	170.4	179.7	180.2	168.7	161.3	167.3	169.1	102.9
Mađarska	64.9	66.1	67.1	67.7	67.9	66.7	70.7	72.5	70.9	71.2	109.7
Malta	96.3	97.0	94.5	94.7	93.2	92.4	94.5	97.5	97.4	95.0	98.7
Nizozemska	114.0	111.6	113.0	114.7	114.5	114.6	115.6	112.8	112.3	111.7	98.0
Austrija	120.5	120.8	121.1	118.6	119.3	117.2	116.7	116.3	116.6	116.8	96.9
Poljska	59.0	60.3	62.0	61.8	61.2	62.3	62.4	65.5	67.5	69.1	117.1
Portugal	70.9	71.3	70.0	73.0	73.2	74.1	73.6	76.2	77.1	75.6	106.6
Rumunjska	29.4	31.3	34.6	36.1	39.7	43.4	49.2	49.5	48.6	49.4	168.0
Slovenija	77.6	79.0	81.7	83.3	83.5	83.3	83.8	80.5	79.4	80.6	103.9
Slovačka	63.0	63.8	65.9	68.9	71.8	76.5	79.9	80.0	81.3	80.2	127.3
Finska	112.3	110.2	113.7	111.4	110.8	113.8	113.5	110.3	109.0	109.5	97.5
Švedska	109.4	112.1	115.7	112.1	113.2	115.0	114.4	112.3	114.6	115.8	105.9
Velika Britanija	111.5	112.3	113.8	113.3	112.6	110.1	107.1	105.5	105.4	103.6	92.9
Island	104.8	101.7	108.3	105.8	99.1	96.4	100.7	102.4	94.4	94.9	90.6
Norveška	132.4	135.9	144.3	154.7	159.4	153.5	160.0	146.6	151.8	156.7	118.4
Švicarska	110.2	108.5	108.2	107.1	109.3	112.5	115.3	114.7	116.0	117.0	106.2
Hrvatska	67.2	69.6	70.4	71.4	70.5	72.5	74.9	72.9	71.9	74.1	110.3
Turska	49.2	49.8	60.1	64.1	67.6	69.5	71.9	70.3	71.1	70.8	143.9
SAD	140.9	142.6	143.5	144.4	140.6	139.4	138.1	140.9	142.9	143.6	101.9
Japan	100.1	100.8	100.9	100.3	97.5	97.5	95.3	92.9	96.5	95.6	95.5
NMS (neponderirani prosjek)	59.9	61.5	62.8	64.0	65.0	66.8	68.8	69.2	69.7	70.8	118.2

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.20: Produktivnost rada, indeks 2005=100

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
European Union (27 countries)	96.1	97.1	99.0	100.0	101.7	103.1	102.5	99.8	102.3	103.6	103.7
Belgija	96.7	97.5	99.7	100.0	101.5	102.8	102.0	99.3	101.0	101.5	101.0
Bugarska	90.6	92.8	96.6	100.0	103.1	106.3	110.0	106.8	112.5	118.5	124.9
Češka	87.0	91.0	95.6	100.0	105.6	109.4	110.2	107.1	110.9	113.1	111.1
Danska	94.4	95.8	98.6	100.0	101.3	100.1	97.7	94.4	98.1	99.6	99.4
Njemačka	97.8	98.3	99.2	100.0	103.1	104.7	104.6	99.2	102.7	104.4	103.9
Estonija	82.9	88.1	93.7	100.0	104.5	111.4	106.6	101.8	110.5	111.8	112.9
Irska	96.3	98.2	99.1	100.0	100.7	101.8	100.3	102.9	106.4	109.9	111.5
Grčka	94.4	98.8	100.7	100.0	103.5	105.7	104.2	101.5	99.1	97.5	99.6
Španjolska	101.0	100.9	100.5	100.0	100.1	100.5	101.6	104.6	106.9	109.0	112.2
Francuska	95.8	96.5	98.9	100.0	101.4	102.3	101.7	99.8	101.5	102.8	102.8
Italija	99.9	98.4	99.7	100.0	100.2	100.7	99.2	95.3	97.7	97.7	95.7
Cipar	101.2	99.3	99.7	100.0	102.3	104.2	105.7	104.1	105.6	105.7	107.5
Latvija	81.2	85.7	92.2	100.0	105.9	112.1	107.4	101.8	105.9	121.6	125.1
Litva	82.1	88.5	95.1	100.0	105.9	113.1	117.2	107.1	114.6	118.9	132.2
Luxembourg	95.9	95.8	97.8	100.0	101.3	103.4	97.7	92.8	93.8	92.7	90.9
Mađarska	87.3	90.6	95.9	100.0	103.4	102.8	105.6	101.0	101.6	102.9	101.1
Malta	97.6	98.7	98.1	100.0	101.4	103.1	104.5	102.0	103.1	102.1	100.8
Nizozemska	94.7	95.5	98.5	100.0	101.7	103.0	103.4	100.3	102.3	102.6	101.8
Austrija	96.7	96.9	98.8	100.0	101.9	103.9	103.3	100.1	101.4	102.3	102.0
Poljska	90.1	94.6	98.6	100.0	103.0	105.2	106.5	107.8	111.5	115.4	119.4
Portugal	97.6	97.3	98.9	100.0	100.9	103.4	102.9	102.5	106.2	106.1	107.3
Rumunjska	81.4	85.7	94.6	100.0	107.1	113.5	121.8	116.1	115.1	118.5	117.1
Slovenija	89.1	92.0	95.7	100.0	104.2	107.9	108.7	102.1	105.6	108.0	106.8
Slovačka	87.3	90.5	95.3	100.0	106.1	114.9	117.7	114.1	120.9	122.7	125.1
Finska	93.2	95.0	98.5	100.0	102.5	105.7	103.3	97.0	100.3	102.0	101.5
Švedska	90.0	92.6	97.2	100.0	102.6	103.6	102.0	99.3	104.8	106.2	106.4
Velika Britanija	93.8	96.4	98.4	100.0	101.7	104.6	103.0	100.6	102.0	102.6	102.0
Island	86.9	88.9	96.3	100.0	99.6	101.0	101.4	101.0	97.2	100.0	100.5
Norveška	93.4	95.4	98.7	100.0	98.8	97.5	94.4	93.3	94.2	94.1	95.0
Švicarska	95.7	96.0	98.1	100.0	101.7	102.9	102.6	100.2	102.5	102.0	101.6
Hrvatska	90.0	94.3	96.6	100.0	101.0	102.6	103.6	98.2	101.2	103.6	105.6
Turska	75.3	80.0	94.3	100.0	105.0	108.3	106.6	101.1	103.8	105.8	104.9
SAD	94.9	96.4	98.7	100.0	100.8	101.6	101.7	102.3	105.4	106.7	107.0
Japan	95.1	97.0	99.1	100.0	101.2	103.1	102.4	98.3	103.9	103.5	105.2
NMS (neponderirani prosjek)	88.2	91.5	95.9	100.0	104.4	108.7	110.2	106.0	109.8	113.3	115.3

Izvor: Eurostat.

Tablica 8.21: Bruto plaća u eurima

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Bugarska	279	311	331	361	383
Češka	908	883	944	994	993
Estonija	825	784	792	839	889
Latvija	682	653	628	657	691
Litva	623	595	576	593	619
Mađarska	790	713	735	763	771
Poljska	838	717	807	826	846
Rumunjska	478	435	452	467	466
Slovenija	1391	1439	1495	1525	1525
Slovačka	697	745	769	786	800
Hrvatska	1044	1051	1054	1049	1044
NMS-10	751.1	727.5	752.9	781.1	798.3
Hrvatska/prosjek NMS10	139.0	144.5	140.0	134.3	130.8

Izvor: WIIW (2013).

Tablica 8.22: Jedinični trošak rada po paritetu kupovne moći, Austrija=100

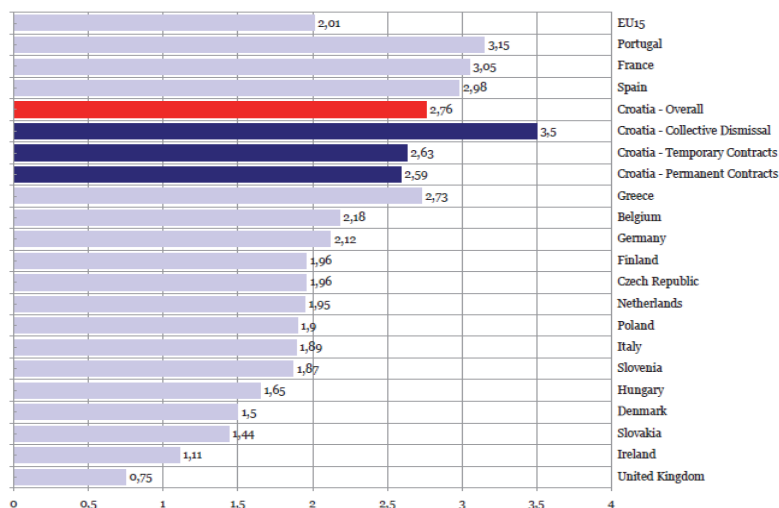
	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Bugarska	25.5	27.5	27.4	28.2	30.2
Češka	43.5	41.1	42.5	43.8	45
Estonija	54.3	51.3	48.3	50.1	53.7
Latvija	50.3	48.3	45	45.8	42.3
Litva	38.3	37.8	34.2	33.8	32.3
Mađarska	42.7	37.9	38.7	39.6	42.1
Poljska	51.3	40.8	44.7	44.1	43.6
Rumunjska	46.8	42.4	44.6	44.4	45.7
Slovenija	61.7	64.2	65.2	63.7	64.9
Slovačka	38.6	39.8	38.8	38.7	38.9
Hrvatska	54.9	54.9	53.8	51.5	50.6
NMS-10	45.3	43.11	42.94	43.22	43.87
Hrvatska/prosjek NMS10	121.2	127.3	125.3	119.2	115.3

Izvor: WIIW (2013).

Slika 8.1: Zakonodavstvo u području zaštite zaposlenosti u Hrvatskoj i EU

Employment Protection Legislation in Croatia and the EU (2008)

OECD Employment Protection Legislation Index (1–6)

(2008)

Izvor: Svjetska banka (2011).

Tablica 8.23: Stopa nezaposlenosti po županijama

Županija	Stopa registrirane nezaposlenosti (posto)				Razlika 2011.-2008.
	2008.	2009.	2010.	2011.	
Zagrebačka	11,2	14,0	17,8	18,3	7,1
Krapinsko-zagorska	9,8	13,1	16,7	17,9	8,1
Sisačko-moslavačka	24,8	27,8	30,4	29,8	5
Karlovačka	21,7	23,8	24,9	24,1	2,4
Varaždinska	9,2	11,3	13,5	13,7	4,5
Koprivničko-križevačka	12,2	13,8	16,6	16,4	4,2
Bjelovarsko-bilogorska	21,5	24,4	26,7	25,9	4,4
Primorsko-goranska	9,3	11,0	13,3	13,2	3,9
Ličko-senjska	17,0	17,9	19,3	18,6	1,6
Virovitičko-podravski	23,9	26,6	30,1	30,5	6,6
Požeško-slavonska	18,2	21,3	23,5	24,4	6,2
Brodsko-posavska	23,1	26,3	30,6	31,9	8,8
Zadarska	15,6	16,8	18,0	17,4	1,8
Osječko-baranjska	20,7	23,5	27,0	26,6	5,9
Šibensko-kninska	17,4	19,2	21,1	20,5	3,1
Vukovarsko-srijemska	25,9	27,7	30,2	29,6	3,7
Splitsko-dalmatinska	16,7	18,1	20,5	21,4	4,7
Istarska	5,5	7,3	8,5	8,5	3
Dubrovačko-neretvanska	12,2	13,4	14,9	14,7	2,5
Međimurska	10,6	12,7	15,4	14,8	4,2
Grad Zagreb	5,3	6,2	7,8	8,2	2,9

Izvor: Procjena na temelju podataka Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Tablica 8.24: Porezni klin u troškovima rada, zaposlenik sa plaćom u iznosu od 67 posto prosječne plaće, bez uzdržanih članova

	Porezni klin u troškovima rada	
	2005.	2011.
EU-27	39.9	39.6
EA-17	41.7	42.3
Belgija	49.3	49.7
Bugarska	36.3	33.6
Češka	42.0	39.5
Danska	38.9	36.8
Njemačka	47.3	45.6
Estonija	38.1	38.8
Irska	22.4	21.3
Grčka	34.4	35.6
Španjolska	35.7	36.6
Francuska	41.4	46.5
Italija	42.2	44.5
Cipar	11.9	12.0
Latvija	41.8	43.5
Litva	42.6	38.9
Luxembourg	28.7	29.2
Mađarska	43.1	45.2
Malta	17.9	18.6
Nizozemska	41.6	33.1
Austrija	43.3	43.7
Poljska	37.5	33.4
Portugal	32.1	33.1
Rumunjska	42.4	43.8
Slovenija	41.8	38.5
Slovačka	34.8	36.1
Finska	39.5	37.2
Švedska	46.6	40.7
Velika Britanija	30.5	28.5
Island	24.7	29.2
Norveška	34.2	34.2
Švicarska	18.1	18.0
Turska	41.9	35.4
Japan	26.5	29.5
SAD	27.6	27.2
Hrvatska*	34.4	34.4

Napomena: *Izračun za Hrvatsku temelji se na zaposleniku u jedinicama lokalne uprave bez prireza. S uključenim prirezom za Grad Zagreb, porezni klin bi iznosio 34,9.

Izvor: Eurostat.

Tematsko područje 9: Socijalno uključivanje

Tablica 9.1: Stopa rizika od siromaštva nakon socijalnih transfera

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU (27 zemalja)	:	:	:	16.4	16.5	16.5	16.4	16.3	16.4	16.9
Bugarska	14.0	14.0	15.0	14.0	18.4	22.0	21.4	21.8	20.7	22.3
Češka	:	:	:	10.4	9.9	9.6	9.0	8.6	9.0	9.8
Estonija	18.0	18.0	20.2	18.3	18.3	19.4	19.5	19.7	15.8	17.5
Latvija	:	:	:	19.2	23.1	21.2	25.6	25.7	21.3	19.1
Litva	:	:	:	20.5	20.0	19.1	20.0	20.6	20.2	20.0
Mađarska	10.0	12.0	:	13.5	15.9	12.3	12.4	12.4	12.3	13.8
Poljska	:	:	:	20.5	19.1	17.3	16.9	17.1	17.6	17.7
Rumunjska	18.0	17.0	18.0	:	:	24.8	23.4	22.4	21.1	22.2
Slovenija	10.0	10.0	:	12.2	11.6	11.5	12.3	11.3	12.7	13.6
Slovačka	:	:	:	13.3	11.6	10.6	10.9	11.0	12.0	13.0
Hrvatska	:	18.0	18.0	18.0	17.0	18.0	17.3	17.9	20.5	21.1

Napomena: Postotak stanovništva koji živi u kućanstvima čiji je ekvivalentni dohodak nakon socijalnih transfera manji od 60 posto medijana. Podaci za Hrvatsku prije 2010. nisu u potpunosti usporedivi s kasnijim podacima i podacima za druge zemlje.

Izvor: Eurostat.

Tablica 9.2: Osobe u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (u posto uk. stan.)

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU (27 zemalja)	:	10.3	10.5	9.6	9.0	9.0	10.0	10.0
Bugarska	:	:	14.7	15.9	8.1	6.9	7.9	11.0
Češka	:	8.8	8.9	8.6	7.2	6.0	6.4	6.6
Estonija	9.6	9.4	7.0	6.2	5.3	5.6	8.9	9.9
Latvija	:	8.1	7.0	6.1	5.1	6.7	12.2	12.6
Litva	:	9.5	8.3	6.4	5.1	6.9	9.2	12.3
Mađarska	:	9.5	13.0	11.3	12.0	11.3	11.8	12.1
Poljska	:	14.2	12.3	10.0	7.9	6.9	7.3	6.9
Rumunjska	:	:	:	8.4	8.2	7.7	6.8	6.7
Slovenija	:	8.6	6.9	7.2	6.7	5.6	6.9	7.6
Slovačka	:	6.6	6.2	6.4	5.2	5.6	7.9	7.6
Hrvatska	:	:	:	:	:	:	15.4	17.0

Napomena: Osobe koje žive u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada u ovom se slučaju smatraju osobe u dobi od 0 do 59 godina koje žive u kućanstvima u kojima su radno sposobni (odrasli) članovi radili manje od 20 posto njihovog ukupnog radnog potencijalnog radnog vremena tijekom prošle godine.

Izvor: Eurostat.

Tablica 9.3: Stopa teške materijalne deprivacije (posto)

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU (27 zemalja)	:	10.7	9.8	9.1	8.4	8.1	8.3	8.8
Bugarska	:	:	57.7	57.6	41.2	41.9	45.7	43.6
Češka	:	11.8	9.6	7.4	6.8	6.1	6.2	6.1
Estonija	9.4	12.4	7.0	5.6	4.9	6.2	9.0	8.7
Latvija	:	38.9	30.6	24.9	19.0	21.9	27.4	31.4
Litva	:	32.6	25.3	16.6	12.3	15.1	19.5	18.5
Mađarska	:	22.9	20.9	19.9	17.9	20.3	21.6	23.1
Poljska	:	33.8	27.6	22.3	17.7	15.0	14.2	13.0
Rumunjska	:	:	:	36.5	32.9	32.2	31.0	29.4
Slovenija	:	5.1	5.1	5.1	6.7	6.1	5.9	6.1
Slovačka	:	22.1	18.2	13.7	11.8	11.1	11.4	10.6
Hrvatska	:	:	:	:	:	:	14.5	14.8

Napomena: Proporcija stanovništva koje živi u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti najmanje četiri od devet pokazatelja materijalnih uvjeta života (odgovarajuće grijanje, tjedan dana godišnje odmora izvan kuće, mogućnost da svaki drugi obrok sadrži meso ili vegetarijanski ekvivalent, mogućnost podmirenje neočekivanih izdataka, redovito podmirenje režija, TV, perilica rublja, auto, telefon).
Izvor: Eurostat.

Tablica 9.4: Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u posto uk. stan.)

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU (27 zemalja)	:	25.6	25.2	24.4	23.6	23.1	23.6	24.2
Bugarska	:	:	61.3	60.7	44.8	46.2	49.2	49.1
Češka	:	19.6	18.0	15.8	15.3	14.0	14.4	15.3
Estonija	26.3	25.9	22.0	22.0	21.8	23.4	21.7	23.1
Latvija	:	45.8	41.4	36.0	33.8	37.4	38.1	40.4
Litva	:	41.0	35.9	28.7	27.6	29.5	33.4	33.4
Mađarska	:	32.1	31.4	29.4	28.2	29.6	29.9	31.0
Poljska	:	45.3	39.5	34.4	30.5	27.8	27.8	27.2
Rumunjska	:	:	:	45.9	44.2	43.1	41.4	40.3
Slovenija	:	18.5	17.1	17.1	18.5	17.1	18.3	19.3
Slovačka	:	32.0	26.7	21.3	20.6	19.6	20.6	20.6
Hrvatska	:	:	:	:	:	:	31.3	32.7

Napomena: Proporcija stanovništva koje živi u riziku od siromaštva ili živi u kućanstvima s niskim intenzitetom rada ili su u situaciji teške materijalne deprivacije (tj. isključene su prema najmanje jednom od tri pokazatelja).
Izvor: Eurostat.

Tablica 9.5: Stopa rizika od siromaštva nakon socijalnih transfera za starije stanovništvo (65 i više godina starosti)

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU (27 zemalja)	:	:	:	18.9	19.0	18.4	19.0	18.0	16.0	15.9
Bugarska	14.0	14.0	16.0	18.0	19.9	23.9	33.8	39.3	32.2	30.9
Češka	:	:	:	5.3	5.9	5.5	7.4	7.2	6.8	6.6
Estonija	16.0	17.0	20.5	20.3	25.1	33.2	39.0	33.9	15.1	13.1
Latvija	:	:	:	21.2	29.8	33.3	51.2	47.5	18.8	8.9
Litva	:	:	:	17.0	22.0	29.8	29.5	25.2	10.2	12.1
Mađarska	8.0	10.0	:	6.5	9.4	6.1	4.3	4.6	4.1	4.5
Poljska	:	:	:	7.3	7.8	7.8	11.7	14.4	14.2	14.7
Rumunjska	19.0	20.0	17.0	:	:	30.6	26.0	21.0	16.7	14.1
Slovenija	19.0	19.0	:	20.3	19.9	19.4	21.3	20.0	20.2	20.9
Slovačka	:	:	:	7.1	8.5	9.6	9.9	10.8	7.7	6.3
Hrvatska	:	31.0	32.0	29.0	31.0	30.0	31.2	31.3	27.7	27.3

Napomena: Postotak starijeg stanovništva koje živi u kućanstvima čiji je ekvivalentni dohodak nakon socijalnih transfera manji od 60 posto medijana. Podaci za Hrvatsku prije 2010. nisu u potpunosti usporedivi s kasnijim podacima i podacima za druge zemlje.
Izvor: Eurostat.

Tablica 9.6: Stanovništva prema narodnosti: 10 najzastupljenijih narodnosti prema Popisu stanovništva 2011.

	Broj	Udio u ukupnom stanovništvu
Hrvatska – ukupno stanovništvo	4,284,889	
Hrvati	3,874,321	90.4 posto
Srbi	186,633	4.4 posto
Bošnjaci	31,479	0.7 posto
Istrani	25,491	0.6 posto
Talijani	17,807	0.4 posto
Albanci	17,513	0.4 posto
Romi	16,975	0.4 posto
Mađari	14,048	0.3 posto
Slovenci	10,517	0.2 posto
Česi	9,641	0.2 posto

Izvor: DZS (Popis stanovništva 2011).

Tablica 9.7: Bruto domaći proizvod po glavi stanovnika u eurima, u tekućim cijenama i uz tekući tečaj, na razini NUTS 2 (regije) i NUTS 3 (županije)

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Republika Hrvatska	6,344	6,813	7,430	8,110	8,947	9,775	10,718	10,108	10,057
Kontinentalna Hrvatska	6,498	6,880	7,424	8,170	9,097	9,841	10,899	10,190	10,147
Grad Zagreb	10,761	11,814	13,013	14,569	16,072	17,347	19,132	17,802	18,645
Zagrebačka županija	5,035	5,217	5,701	6,372	6,530	7,325	7,993	7,734	7,164
Krapinsko-zagorska županija	4,805	4,992	5,156	5,990	6,388	7,083	7,271	6,491	6,085
Varaždinska županija	6,159	6,342	6,292	6,694	7,595	8,164	9,235	8,736	8,209
Koprivničko-križevačka žup.	6,198	6,295	6,445	6,962	8,289	8,946	9,331	9,102	8,086
Međimurska županija	5,422	5,500	5,805	6,072	7,076	7,485	8,751	8,233	7,885
Bjelovarsko-bilogorska žup.	4,895	4,979	5,306	5,616	6,474	6,530	7,904	7,382	6,720
Virovitičko-podravska županija	4,793	5,011	5,160	5,290	6,356	6,703	7,124	6,213	5,869
Požeško-slavonska županija	4,485	4,942	5,289	5,516	5,740	6,327	6,523	6,110	6,053
Brodsko-posavska županija	3,883	4,027	4,392	4,428	4,965	5,283	6,047	5,511	5,357
Osječko-baranjska županija	5,047	5,138	5,669	6,061	6,769	7,851	8,692	7,972	7,539
Vukovarsko-srijemska županija	3,767	4,033	4,276	4,681	5,426	5,628	6,418	5,865	5,521
Karlovačka županija	5,592	5,424	5,588	6,147	6,994	7,862	8,391	7,574	7,404
Sisačko-moslavačka županija	5,242	5,351	5,622	6,317	7,427	7,116	8,286	8,243	8,362
Jadranska Hrvatska	6,020	6,673	7,442	7,985	8,642	9,641	10,353	9,941	9,876
Primorsko-goranska županija	7,274	8,147	8,642	9,859	10,778	11,406	12,795	12,325	12,343
Ličko-senjska županija	5,851	7,249	9,931	7,592	8,062	8,002	9,540	8,633	8,278
Zadarska županija	5,035	5,863	6,248	6,778	7,037	8,162	9,132	8,543	8,182
Šibensko-kninska županija	4,489	5,082	5,751	6,595	6,699	7,949	8,232	7,449	7,887
Splitsko-dalmatinska županija	4,909	5,285	6,036	6,401	7,098	8,166	8,533	8,142	8,072
Istarska županija	8,667	9,382	10,324	10,779	11,591	12,672	13,170	12,985	12,897
Dubrovačko-neretvanska žup.	5,478	6,054	7,102	7,817	8,571	10,112	10,569	10,597	10,457
Omjer najvećeg i najmanjeg BDP-a po stanovniku	2.9	2.9	3.0	3.3	3.2	3.3	3.2	3.2	3.5

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Tablica 9.8: Disperzija regionalnog BDP-a po stanovniku, na razini NUTS 3

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
EU (27 zemalja)	:	:	:	:	:	:	:	:
Belgija	28.4	27.6	28.0	28.2	27.7	27.7	27.0	26.5
Danska	16.9	17.6	18.5	20.3	18.9	18.5	18.9	18.2
Njemačka	29.1	29.3	29.1	28.8	28.7	28.5	27.7	27.4
Irska	26.9	27.4	26.1	27.5	29.6	29.0	28.5	32.4
Grčka	17.2	16.4	15.8	23.0	24.2	24.2	24.1	25.1
Španjolska	20.5	19.8	19.4	19.1	19.1	18.8	:	:
Francuska	23.5	23.6	22.7	23.2	23.1	25.8	25.6	26.0
Italija	:	:	:	:	:	:	:	23.6
Cipar	:	:	:	:	:	:	:	:
Luxembourg	:	:	:	:	:	:	:	:
Malta	:	:	:	:	:	:	:	:
Nizozemska	17.3	17.5	17.9	18.8	18.3	17.7	18.1	17.7
Austrija	:	:	:	:	:	22.8	22.6	22.9
Portugal	27.9	28.4	28.9	29.5	28.7	29.0	29.2	28.4
Finska	20.6	18.5	18.5	18.6	19.4	19.2	19.0	21.2
Švedska	15.2	14.9	15.7	16.2	15.2	15.5	15.9	19.0
Ujedinjeno Kralj.	28.7	28.6	28.3	28.4	28.3	29.0	30.2	30.6
EU 10 (nove članice)								
Bugarska	30.1	30.2	30.9	32.9	38.0	42.7	44.4	46.7
Češka	24.1	25.0	24.8	25.3	25.5	26.5	27.3	26.9
Estonija	38.6	41.3	42.3	39.6	43.4	41.9	41.3	43.8
Latvija	51.9	49.0	52.9	51.3	46.9	47.1	47.0	43.3
Litva	24.7	24.2	23.7	25.1	27.6	27.4	26.8	28.1
Mađarska	:	:	:	:	:	40.7	42.0	44.1
Poljska	32.7	32.4	32.2	33.2	34.3	34.5	33.6	34.4
Rumunjska	30.1	29.3	29.2	33.7	34.4	35.3	38.2	37.4
Slovenija	19.3	21.2	21.3	21.8	22.7	22.4	21.6	22.9
Slovačka	28.1	28.7	29.2	33.7	34.4	34.9	32.7	35.5
Hrvatska	28.5	31.0	31.9	34.2	33.8	32.8	32.8	32.8

Napomena: Za svaku zemlju, disperzija je određena kao ponderirani zbroj apsolutnih razlika između regionalnog i nacionalnog BDP-a po stanovniku (ponderi su regionalni udjeli u ukupnom stanovništvu) i izražena u postotku nacionalnog BDP-a po stanovniku.

Izvor: Eurostat.

Tablica 9.9: Izdaci za socijalnu zaštitu (u postotku BDP-a)

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
EU (27 zemalja)	:	:	:	27.1	26.7	26.1	26.8	29.6	29.4
Bugarska	:	:	:	15.1	14.2	14.1	15.5	17.2	18.1
Češka	19.4	19.4	18.6	18.4	18.0	18.0	18.0	20.3	20.1
Estonija	12.7	12.5	13.0	12.6	12.1	12.1	14.9	19.3	18.1
Latvija	14.3	14.0	13.2	12.8	12.7	11.3	12.7	16.9	17.8
Litva	14.0	13.5	13.4	13.2	13.3	14.4	16.1	21.2	19.1
Mađarska	20.4	21.3	20.8	21.9	22.5	22.7	22.9	23.5	23.1
Poljska	21.1	21.0	20.1	19.7	19.4	18.1	18.6	19.2	18.9
Rumunjska	13.6	13.1	12.8	13.4	12.8	13.6	14.3	17.1	17.6
Slovenija	24.3	23.6	23.3	23.0	22.7	21.3	21.4	24.2	24.8
Slovačka	19.1	18.4	17.2	16.5	16.4	16.1	16.1	18.8	18.6
Hrvatska	:	:	:	:	:	:	18.7	20.8	20.8

Izvor: Eurostat.

Tablica 9.10: Formalni oblici brige o djeci (1-29 sati tjedno) u dobi od 3 godine do dobi obveznog odlaska u školu (u postotku stanovništva promatrane dobi)

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU (27 zemalja)	:	:	41	40	40	39	37
Bugarska	:	6	9	6	7	4	2*
Češka	30	28	31	33	28	32	29
Estonija	9	7	5	4	9	6	9*
Latvija	6	4	6	3	7	5	7*
Litva	11	9	7	7	4	9	9*
Mađarska	30	21	21	23	17	14	16
Poljska	8	7	8	8	8	10	9
Rumunjska	:	:	41	37	44	49	30
Slovenija	10	15	15	13	16	14	11
Slovačka	10	10	6	7	13	8	13*
Hrvatska	:	:	:	:	:	13	10*

Napomena: * Podaci nisu pouzdani.

Izvor: Eurostat.

Tablica 9.11. Broj liječnika na 100.000 stanovnika po županijama

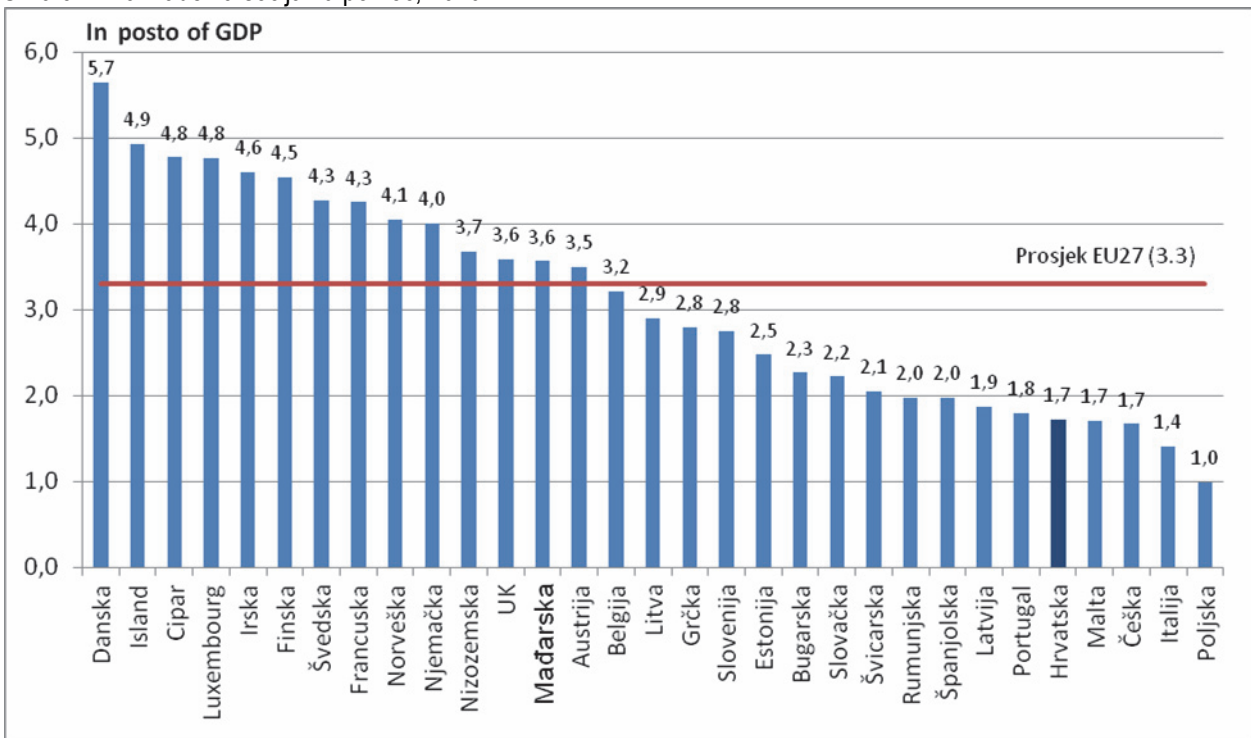
Tablica 1. Broj liječnika na primarnoj razini zdravstvene djelatnosti (opće/obiteljske medicine, ginekologije i porodništva i pedijatrije) i bolničkim ustanovama (interna medicina, opća kirurgija, ginekologija i porodništvo, pedijatrija) na 100.000 stanovnika po županijama

Table 1. Number of physicians in primary health care (general medical service, gynecology and obstetrics, pediatrics) and hospitals health care (internal medicine, general surgery, gynecology and obstetrics, pediatrics) per 100,000 inhabitants in Croatian counties

Županija/ County	Broj liječnika na 100.000 stanovnika na primarnoj razini zdravstvene djelatnosti/ Number of physicians per 100,000 inhabitans in primary health care			Broj liječnika na 100.000 stanovnika u bolničkim ustanovama/ Number of physicians per 100,000 inhabitants in hospital health care			
	Opća/obiteljska medicina/ General medical service	Ginekologija i porodništvo/ Gynecology and obstetrics	Pedijatrija/ Pediatrics	Interna medicina/ Internal medicine	Opća kirurgija/ General surgery	Ginekologija i porodništvo/ Gynecology and obstetrics	Pedijatrija/ Pediatrics
Bjelovarsko-bilogorska/ Bjelovar-Bilogora	58,7	6,4	6,4	8,3	9,0	4,5	3,8
Brodsko-posavska/ Brod-Posavina	47,2	6,0	3,6	19,8	10,7	8,5	9,6
Dubrovačko-neretvanska/ Dubrovnik-Neretva	59,7	7,1	5,5	16,3	10,6	5,7	5,7
Istarska/Istra	55,8	6,6	4,3	13,6	6,8	5,3	3,9
Karlovačka/Karlovac	58,3	6,7	5,2	21,2	15,5	8,5	8,5
Koprivničko-križevačka/ Koprivnica-Križevci	49,4	6,8	5,1	8,8	6,4	4,0	2,4
Krapinsko-zagorska/ Krapina-Zagorje	58,2	7,5	3,7	25,3	11,9	7,7	2,1
Ličko senjska/Lika-Senj	58,4	7,8	5,8	5,6	5,6	7,5	3,7
Međimurska/Međimurje	48,0	4,5	4,5	11,8	8,4	6,8	6,8
Osječko-baranjska/ Osijek-Baranja	53,9	5,7	4,5	14,5	10,9	5,4	8,2
Požeško-slavonska/ Požega-Slavonija	47,1	6,2	3,7	23,3	14,0	12,8	11,7
Primorsko-goranska/ Primorje-Gorski kotar	61,8	6,2	6,5	22,6	9,8	6,9	9,5
Sisačko-moslavačka/ Sisak-Moslavina	49,7	7,2	5,5	14,0	6,5	4,3	3,2
Splitsko-dalmatinska/ Split-Dalmatia	57,5	5,8	7,7	13,2	9,1	4,7	7,1
Šibensko-kninska/ Šibenik-Knin	56,0	5,4	5,4	23,9	13,3	8,0	8,9
Varaždinska/Varaždin	49,4	5,1	5,1	14,1	8,1	6,5	4,3
Virovitičko-podravska/ Virovitica-Podravina	50,9	7,9	3,4	12,8	8,6	5,4	6,4
Vukovarsko-srijemska/ Vukovar-Srijem	49,1	4,9	3,8	12,7	8,8	5,9	6,3
Zadarska/Zadar	55,2	7,2	5,4	17,3	9,3	5,6	6,8
Grad Zagreb i Zagrebačka/ City of Zagreb and Zagreb County	53,0	5,7	7,5	29,2	15,5	8,4	11,7
Ukupno/Total	54,2	6,1	5,9	19,1	11,0	6,7	7,8

Izvor: Drakulić V., Bagat, M., i Golem, A. Z., 2009., "Regionalna raspodjela liječnika u Hrvatskoj", *Liječnički vjesnik*, 11-12, 301-305.

Slika 9.1: Naknade za socijalnu pomoć, 2010.

Napomena: Socijalna pomoć je u ovom slučaju definirana kao iznos naknada za socijalnu zaštitu koje pokrivaju tri funkcije: zaštitu obitelji i djece, stanovanje, te socijalnu isključenost koje nije drugdje obuhvaćena.

Izvor: Izračun na osnovi ESSPROS podatka Eurostata.

Tematsko područje 10: Obrazovanje

Radi usporedbe sa zemljama članicama EU, u većini slučajeva izvor podataka je *Eurostat*. U pravilu su korišteni su najnoviji dostupni podaci (2010.-2012.) obzirom da oni možda najbolje adresiraju uočene probleme. Ostatak podataka je dobiven iz *DZS*-a, dokumenata koje je u međuvremenu poslalo *MRRFEU*, te dodatnih dokumenata koji su navedeni u fusnotama. Ono što također treba napomenuti jest da je Hrvatska Nacionalna standardna klasifikacija obrazovanja (NSKO, Narodne novine 105/01) koju koristi Državni zavod za statistiku u potpunosti usporediva s Međunarodnom standardnom klasifikacijom obrazovanja ISCED 97 (UNESCO BPE-98/WS/1, studeni 1997.) koju koristi Eurostat.

Tablica 10.1: Rano napuštanje sustava obrazovanja i osposobljavanja (18-24) – posto

	2002.	2007.	2012.
EU-27	17,0	15,0	12,8
Eurozona	19,3	17,1	13,8
Bugarska	20,7	14,9	12,5
Češka	5,7	5,2	5,5
Estonija	13,2	14,4	10,5
Latvija	16,9	15,1	10,5
Litva	13,4	7,4	6,5
Mađarska	12,2	11,4	11,5
Poljska	7,2	5,0	5,7
Rumunjska	23,0	17,3	17,4
Slovenija	5,1	4,1	4,4
Slovačka	6,7	6,5	5,3
Hrvatska	8,0	3,9	4,2

Izvor: Eurostat.

Tablica 10.2: Stanovništvo u dobi između 30 i 34 godine s visokim (tercijarnim) obrazovanjem – posto

	2002.			2012.		
	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene
EU-27	23,5	22,6	24,5	35,8	31,6	40,0
Eurozona	24,7	23,9	25,6	34,6	30,7	38,6
Bugarska	23,2	17,7	28,8	26,9	20,5	33,6
Češka	12,6	13,7	11,4	25,6	22,4	29,1
Estonija	28,1	22,5	33,6	39,1	28,1	50,4
Latvija	17,3	12,4	22,1	37,0	26,0	48,1
Litva	23,4	17,0	29,6	48,7	40,7	56,4
Mađarska	14,4	12,8	16,1	29,9	24,7	35,5
Poljska	14,4	12,2	16,7	39,1	31,9	46,5
Rumunjska	9,1	9,1	9,0	21,8	20,5	23,2
Slovenija	20,7	12,9	29,1	39,2	29,5	49,6
Slovačka	10,5	9,7	11,2	23,7	19,4	28,2
Hrvatska	16,2	14,8	17,6	23,7	19,4	28,8

Izvor: Eurostat.

Tablica 10.3: Broj ustanova, učenika/studentata, te nastavnog osoblja po godinama za sve razine obrazovanja na početku školske godine

Školska godina	Predškolsko obrazovanje - NSKO 0 (ISCED 0)				Osnovno obrazovanje - NSKO 1 i 2 (ISCED 1 & 2)				Srednje obrazovanje - NSKO 3 (ISCED 3)				Visoko obrazovanje - NSKO 5 (ISCED 5)				NSKO 6 (ISCED 6)
	Dječji vrtići i druge pravne osobe	Djeca	Odgovornici i učitelji	Djeca / učitelji	Škole	Učenici	Učitelji	Učeniči/ učitelji	Škole	Učenici	Nastavnici	Učeniči / nastavnici	Visoka učilišta	Studenti	Nastavnici i suradnici u nastavi	Studenti / nastavnici	
2002./2003.	1.067	85.742	6.783	12,64	2.139	395.702	27.905	14,18	650	196.147	19.733	9,94	100	116.434	8.132	14,32	314
2003./2004.	1.067	86.312	7.020	12,30	2.138	393.421	28.335	13,88	665	195.340	20.073	9,73	102	120.822	7.917	15,26	321
2004./2005.	1.190	88.930	7.376	12,06	2.141	391.744	29.485	13,29	665	192.076	20.701	9,28	103	128.670	8.764	14,68	357
2005./2006.	1.205	89.571	7.715	11,61	2.140	387.952	30.131	12,88	683	189.661	21.835	8,69	110	132.952	9.486	14,02	385
2006./2007.	1.244	90.947	8.079	11,26	2.146	382.441	30.450	12,56	693	187.977	22.573	8,33	114	136.129	13.075	10,41	439
2007./2008.	1.288	93.274	8.615	10,83	2.133	376.100	30.877	12,18	705	184.183	22.975	8,02	115	138.126	13.866	9,96	466
2008./2009.	1.325	95.516	9.054	10,55	2.127	396.698	31.621	12,55	710	181.878	23.772	7,65	126	134.188	14.995	8,95	494
2009./2010.	1.444	99.317	9.699	10,24	2.131	361.052	32.083	11,25	713	180.582	24.004	7,52	132	145.263	15.863	9,16	572
2010./2011.	1.495	101.638	10.046	10,12	2.130	351.345	31.213	11,26	711	180.158	24.223	7,44	133	148.616	16.319	9,11	838
2011./2012.	1.514	102.895	10.466	9,83	2.136	342.028	32.394	10,56	715	183.807	24.737	7,43	134	152.857	16.594	9,21	1072

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Tablica 10.4: Distribucija upisanih studenata po spolu

	Broj žena među studentima (NSKO 5-6) - posto		Broj upisanih studenata u području prirodnih znanosti, matematike, informatike, inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva (STEM) - posto			
	2003.	2010.	2003.		2010.	
			Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
EU-27	54,5	55,4	26,1	14,2	25,0	13,6
Bugarska	52,8	55,5	27,2	19,2	24,4	15,4
Češka	50,7	56,8	30,8	15,3	25,3	13,1
Estonija	61,5	60,9	21,6	11,6	23,8	11,7
Latvija	61,7	62,7	16,9	7,2	18,1	7,1
Litva	60,0	59,4	25,5	12,8	22,1	8,9
Mađarska	56,7	56,5	21,0	9,2	21,1	8,6
Poljska	57,8	59,2	21,5	10,8	21,2	11,8
Rumunjska	54,3	56,4	27,7	17,8	22,7	14,2
Slovenija	56,2	57,8	22,0	9,7	25,6	12,8
Slovačka	53,1	59,7	26,6	15,2	23,3	12,8
Hrvatska	53,2	56,3	24,1	14,0	22,1	13,1

Izvor: Eurostat.

Tablica 10.5: Diplomirani studenti u STEM području – 2010.

	posto ukupno diplomiranih		posto diplomiranih žena	
	Područje prirodnih znanosti, matematike i informatike - posto svih područja	Područje inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva - posto svih područja	Područje prirodnih znanosti, matematike i informatike - posto ukupno diplomiranih u ovom području	Područje inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva - posto ukupno diplomiranih u ovom području
EU-27	9,3	12,8	40,5	26,0
Bugarska	4,7	15,2	54,1	34,1
Češka	9,5	14,6	38,3	24,3
Estonija	9,8	10,7	46,2	32,4
Latvija	5,0	9,3	40,0	26,9
Litva	5,0	16,2	36,5	26,3
Mađarska	6,8	8,8	38,0	22,3
Poljska	6,9	9,0	45,4	33,3
Rumunjska	4,8	12,3	55,8	33,4
Slovenija	5,5	15,6	40,3	23,6
Slovačka	7,9	12,9	42,8	31,4
Hrvatska	7,8	12,3	52,6	28,1

Izvor: Eurostat.

Tablica 10.6: Mobilnost studenata u viskom obrazovanju (NSKO 5-6) – 2010.

	Broj studenata koji studira u nekoj drugoj EU-27 zemlji, EEA ili zemlji kandidatkinji - posto svih studenata	Priljev studenata iz EU-27, EEA ili zemalja kandidatkinja - posto svih studenata u zemlji
EU-27	3,1	3,3
Bugarska	8,1	2,7
Češka	2,9	5,9
Estonija	5,6	3,1
Latvija	4,6	0,6
Litva	5,0	0,2
Mađarska	2,4	2,8
Poljska	1,6	0,3
Rumunjska	3,9	0,4
Slovenija	2,3	1,2
Slovačka	12,2	3,0
Hrvatska	6,2	0,1

Izvor: Eurostat.

Tablica 10.7: Struktura zaposlenih (15-64) prema zanimanju i području obrazovanja (posto) – 2011.

Zanimanje / Područje obrazovanja	Opći program	Područje obrazovanja	Humanističko i umjetničko područje	Područje društvenih znanosti, poslovanja i prava	Područje prirodnih znanosti, matematike i informatike	Područje inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva	Područje agronomije i veterine	Područje zdravstva i socijalne skrbi	Područje usluga	Ukupno
Dužnosnici i menadžeri	0,4	3,9	6,4	2,2	0,0	0,8	2,6	0,6	0,8	1,3
Stručnjaci i znanstvenici	0,5	57,5	55,0	15,7	37,0	5,6	17,1	22,4	1,9	11,3
Inženjeri i tehničari	4,8	31,3	12,1	15,2	24,1	15,3	22,6	68,8	9,3	16,4
Službenici	11,8	3,7	8,6	31,3	14,8	6,6	9,4	2,4	12,0	13,1
Uslužna i trgovačka zanimanja	13,1	2,5	7,9	26,9	7,4	12,2	18,3	4,3	40,0	18,4
Kvalificirani poljoprivredni radnici	3,2	0,2	0,0	0,4	0,0	0,8	2,0	0,0	1,2	1,1
Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji	14,3	0,2	7,1	1,8	5,6	33,2	5,1	0,2	7,8	15,3
Rukovatelji strojevima i vozilima	20,9	0,2	1,4	3,0	11,1	19,3	13,1	0,4	20,6	13,9
Jednostavna zanimanja	31,1	0,5	1,4	3,5	0,0	6,2	9,7	0,8	6,4	9,2

Izvor: Anкета o radnoj snazi 2011.

Tablica 10.8: Neusklađenost (engl. mismatch) obrazovanja i zanimanja (NSKO 5-6) osoba u dobi 25-34 prema području obrazovanja (2003.-2007.) - posto

	Područje obrazovanja	Humanističko i umjetničko područje	Područje društvenih znanosti, poslovanja i prava	Područje prirodnih znanosti, matematike i informatike	Područje inženjerstva, proizvodnje i građevinarstva	Područje agronomije i veterine	Područje zdravstva i socijalne skrbi	Područje usluga
EU-27	12,8	25,0	28,9	15,8	25,9	38,5	11,7	48,6
Bugarska	23,4	26,0	27,2	22,5	37,6	27,9	12,1	53,6
Češka	5,2	8,7	9,1	4,5	5,8	10,1	4,5	30,8
Estonija	3,4	13,0	25,9	25,0	33,1	:	5,0	45,4
Latvija	13,7	14,6	15,0	20,2	21,4	:	0,0	14,3
Litva	13,9	13,4	25,6	18,8	48,7	59,5	6,9	58,9
Mađarska	10,5	7,8	14,4	8,5	8,8	22,1	8,1	42,8
Polska	13,9	14,0	24,4	17,6	18,1	27,3	5,8	40,4
Rumunjska	6,8	8,1	12,4	12,4	12,1	18,2	3,3	32,5
Slovenija	2,1	5,7	11,5	3,2	7,5	24,6	2,5	22,8
Slovačka	7,5	8,9	15,0	8,8	11,9	27,3	4,2	35,1
Hrvatska	8,6	6,8	21,9	7,7	11,3	:	3,2	24,2

Izvor: Eurostat.

Tablica 10.9: Struktura zaposlenih (15-64) prema zanimanju i razini obrazovanja te udio vertikalne neusklađenosti – 2011.

Zanimanje / Obrazovanje	NSKO 0	NSKO 1-2	NSKO 3C	NSKO 3AB	NSKO 3A	NSKO 5B	NSKO 5A-6	Ukupno
Dužnosnici i menadžeri	0,0	0,0	0,2	0,3	0,6	4,1	7,1	1,3
Stručnjaci i znanstvenici	0,0	0,0	0,2	0,6	1,0	38,0	83,3	11,3
Inženjeri i tehničari	0,0	1,1	3,3	13,3	26,5	37,8	4,5	16,4
Službenici	0,0	3,7	4,9	12,9	30,3	11,3	3,1	13,1
Uslužna i trgovačka zanimanja	11,8	13,2	22,6	25,6	18,8	5,0	1,7	18,4
Kvalificirani poljoprivredni radnici	11,8	3,3	2,4	0,8	0,8	0,2	0,0	1,1
Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji	11,8	16,7	23,4	22,7	9,0	1,3	0,2	15,3
Rukovatelji strojevima i vozilima	20,6	24,3	23,1	17,6	8,9	1,2	0,0	13,9
Jednostavna zanimanja	44,1	37,7	19,9	6,2	4,2	1,2	0,2	9,2
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Prekvalificirani - posto	/	/	19,9	6,2	4,2	20,1	9,6	10,6
Podkvalificirani - posto	100,0	62,3	3,5	0,6	1,0	38,0	/	10,7

Napomena: Razine obrazovanja: predškolsko - NSKO 0, osnovno obrazovanje – NSKO 1-2, trogodišnja strukovna škola – NSKO 3C, tehnička strukovna škola – NSKO 3AB, gimnazija – NSKO 3A, stručni studij – NSKO 5B, sveučilišni studij i doktorat – NSKO 5A-6.

Obzirom da sistematizacija NKZ samo jednostavnim zanimanjima (rod 9) pripisuje razinu osnovnog obrazovanja, dok srednje obrazovanje može odgovarati zanimanjima od tehničara (rod 3), preko svih uslužnih zanimanja i poljoprivrednika, do rukovatelja strojevima (rod 8), učestalost prekvalificiranosti prema ovom kriteriju podcijenjena je za osobe sa četverogodišnje srednjim obrazovanjem.

Izvor: Anкета o radnoj snazi 2011.

Tablica 10.10: Struktura zaposlenih (15-64) prema NKD-u i razini obrazovanja – 2011.

	NKD / NSKO	Ukupno	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
EU-27	0-2	19,8	42,7	14,1	23,0	7,8	30,1	29,2	22,6	24,0	32,7	6,5	6,1	16,0	6,4	32,1	13,3	7,2	15,1	18,3	19,6
	3-4	49,7	46,5	66,5	57,3	56,8	52,5	56,4	59,3	60,9	54,7	37,5	44,6	51,8	36,4	49,4	47,2	25,7	45,1	47,5	52,0
	5-6	30,4	10,9	19,4	19,7	35,4	17,4	14,4	18,0	15,2	12,7	56,0	49,3	32,2	57,3	18,6	39,5	67,1	39,8	34,2	28,3
Eurozona	0-2	23,7	52,2	28,2	27,9	10,0	36,7	36,3	26,5	28,9	38,6	7,3	6,0	19,0	6,8	36,7	16,2	7,4	17,4	22,0	22,3
	3-4	47,2	37,3	52,2	51,3	52,4	46,9	50,8	56,2	55,9	50,1	38,8	47,2	49,4	38,7	46,3	48,2	25,2	44,9	45,5	50,6
	5-6	29,1	10,5	19,7	20,8	37,7	16,4	12,9	17,3	15,1	11,3	53,9	46,9	31,6	54,4	17,0	35,6	67,4	37,6	32,5	27,1
Bugarska	0-2	10,3	34,7	:	13,9	:	32,2	20,8	4,5	8,0	8,3	:	:	:	:	13,7	5,8	5,0	8,0	:	:
	3-4	61,6	58,1	75,8	72,4	70,7	55,9	68,1	72,8	73,9	80,1	40,3	39,0	:	30,0	66,4	51,6	22,7	35,6	58,6	67,4
	5-6	28,2	7,2	15,2	13,7	26,5	11,9	11,9	11,1	22,6	18,1	11,6	57,8	60,7	67,9	19,9	42,6	72,3	56,4	37,2	26,7
Češka	0-2	5,0	9,2	6,1	6,5	:	9,9	5,9	4,0	4,6	7,4	1,2	:	:	0,7	10,4	2,7	3,2	4,1	3,4	4,5
	3-4	75,8	80,8	86,7	84,8	77,2	80,0	81,3	86,1	88,0	86,9	50,4	50,2	77,0	51,1	76,6	63,5	39,1	72,0	70,6	74,1
	5-6	19,2	10,0	7,1	8,7	22,1	10,1	12,8	10,0	7,3	5,7	48,3	49,3	22,2	48,2	13,1	33,7	57,8	24,0	26,0	21,4
Estonija	0-2	8,6	26,0	:	10,5	:	:	15,7	6,6	8,4	10,8	:	:	:	:	14,9	:	:	4,9	:	:
	3-4	54,0	54,9	70,9	67,6	44,6	74,2	66,5	63,6	65,9	72,1	43,8	29,0	39,1	26,6	54,1	26,8	29,9	41,6	42,2	55,1
	5-6	37,4	19,1	:	21,9	44,8	:	:	17,8	29,8	25,6	17,1	52,8	66,8	67,5	30,9	71,3	68,2	53,4	54,7	36,8
Latvija	0-2	9,0	27,8	:	16,2	:	:	14,1	6,7	7,1	11,3	:	:	:	:	16,5	:	3,1	:	:	:
	3-4	57,9	58,9	:	67,2	60,8	59,4	67,8	68,7	72,2	77,8	34,0	24,4	63,5	30,5	67,4	34,1	34,0	59,3	57,5	64,9
	5-6	33,1	13,3	:	16,6	33,9	:	:	18,1	24,6	10,9	62,8	74,9	26,0	69,5	16,1	64,3	63,0	36,7	35,8	32,5
Litva	0-2	3,4	16,0	:	5,2	:	:	:	3,5	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
	3-4	54,6	72,9	:	71,8	57,1	76,4	69,2	59,7	70,1	70,1	21,4	:	62,6	25,1	67,0	28,3	29,0	43,9	41,1	62,9
	5-6	42,0	11,1	:	23,0	41,2	:	:	25,1	36,8	27,4	78,3	81,6	:	73,8	29,5	71,4	70,2	55,1	58,9	37,0
Mađarska	0-2	11,8	28,6	:	16,4	:	17,0	16,1	7,7	11,9	10,8	:	:	:	:	20,2	11,7	6,4	8,5	6,6	10,3
	3-4	63,2	61,3	74,6	72,7	68,7	68,1	75,1	78,4	76,4	75,8	38,3	40,5	57,3	40,3	61,4	51,4	24,7	62,0	51,6	69,4
	5-6	25,0	10,2	:	10,9	28,0	14,9	14,9	8,8	14,0	13,4	59,0	57,5	30,5	58,9	18,4	36,9	68,8	29,5	41,7	20,3
Poljska	0-2	5,6	23,6	4,0	7,0	:	9,4	12,6	3,9	4,7	7,5	:	:	5,1	:	12,3	1,3	2,9	3,4	3,9	5,6
	3-4	62,9	65,1	81,1	77,1	67,0	69,4	75,7	73,6	81,1	79,4	32,3	29,1	63,3	32,6	72,5	42,1	23,9	58,6	48,7	67,2
	5-6	31,5	11,3	14,9	15,9	31,8	21,2	11,8	22,5	14,2	13,1	66,7	70,7	31,6	66,7	15,3	56,6	73,3	38,0	47,4	27,1
Rumunjska	0-2	8,0	24,1	:	9,8	:	18,7	13,3	6,5	5,1	8,5	:	:	:	:	14,9	4,3	4,5	7,0	:	:
	3-4	67,6	63,8	79,4	78,5	72,5	67,2	68,5	76,5	83,1	81,8	40,7	23,9	50,3	27,3	70,2	50,1	37,1	65,0	59,0	64,6

	NKD / NSKO	Ukupno	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
	5-6	24,4	12,2	17,4	11,7	24,9	14,1	18,1	17,0	11,8	9,7	58,6	75,5	40,0	71,6	14,9	45,6	58,4	28,0	36,2	30,1
	0-2	9,5	19,7	:	16,4	:	17,3	16,5	4,7	6,9	15,0	:	:	:	:	27,2	2,0	4,6	6,5	5,3	8,9
Slovenija	3-4	60,3	53,9	69,2	68,9	54,0	72,4	71,5	76,2	76,7	74,6	46,2	47,1	43,3	40,4	56,9	42,8	29,4	56,4	54,4	64,6
	5-6	30,1	26,4	20,7	14,7	42,0	10,3	12,0	19,1	16,4	10,4	52,2	52,0	51,1	58,4	15,8	55,2	66,0	37,1	40,3	26,5
	0-2	4,3	9,9	:	4,0	:	8,2	4,1	1,9	3,2	4,0	:	:	:	:	16,8	8,9	2,4	4,0	:	:
Slovačka	3-4	74,4	80,4	83,7	86,5	71,6	78,2	85,9	86,3	89,3	92,1	35,9	50,5	75,9	46,0	70,2	55,7	38,0	65,9	72,7	80,7
	5-6	21,3	9,7	:	9,5	27,4	13,6	10,0	11,8	7,5	3,9	63,5	49,5	:	53,6	13,0	35,4	59,6	30,1	25,3	19,3
	0-2	10,1	30,5	19,7	16,4	:	24,3	15,0	4,3	8,9	9,8	:	:	:	:	15,1	4,7	6,6	9,8	9,7	:
Hrvatska	3-4	65,4	56,9	65,2	71,8	74,0	67,4	75,9	83,1	74,7	80,1	50,7	53,0	68,4	45,5	74,0	54,2	20,4	58,5	56,3	73,0
	5-6	24,5	12,6	15,1	11,8	21,3	8,3	9,2	12,7	16,4	10,1	48,3	46,0	:	53,8	10,9	41,1	73,0	31,7	34,0	23,8

Napomena: Razine obrazovanja: predškolsko i osnovno (NSKO 0-2), srednje (NSKO 3) i više i visoko (NSKO 5-6) obrazovanje.

Nacionalna klasifikacija djelatnosti (NKD): Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (A), Rudarstvo i vađenje (B), Prerađivačka industrija (C), Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (D), Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša (E), Građevinarstvo (F), Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (G), Prijevoz i skladištenje (H), Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (I), Informacije i komunikacije (J), Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (K), Poslovanje nekretninama (L), Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (M), Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (N), Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje (O), Obrazovanje (P), Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (Q), Umjetnost, zabava i rekreacija (R), Ostale uslužne djelatnosti (S).

Izvor: Eurostat.

Tablica 10.11: Sudjelovanje odraslog stanovništva (25-64) u programima obrazovanja i osposobljavanja - posto

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
EU-27	9,3	9,4	9,3	9,1	8,9	9,0
Bugarska	1,3	1,4	1,4	1,2	1,3	1,5
Češka	5,7	7,8	6,8	7,5	11,4	10,8
Estonija	7,0	9,8	10,5	10,9	12,0	12,9
Latvija	7,1	6,8	5,3	5,0	5,1	7,0
Litva	5,3	4,9	4,5	4,0	5,7	5,2
Mađarska	3,6	3,1	2,7	2,8	2,7	2,8
Poljska	5,1	4,7	4,7	5,3	4,5	4,5
Rumunjska	1,3	1,5	1,5	1,3	1,6	1,4
Slovenija	14,8	13,9	14,6	16,2	15,9	13,8
Slovačka	3,9	3,3	2,8	2,8	3,9	3,1
EU10 - prosjek	5,5	5,7	5,5	5,7	6,4	6,3
Hrvatska	2,4	2,2	2,3	2,2	2,3	2,4
Sjeverozapadna Hrvatska	3,0	3,0	3,0	2,8	3,2	:
Središnja i Istočna (Panonska) Hrvatska	2,3	1,6	1,7	1,8	1,7	:
Jadranska Hrvatska	1,8	1,7	2,0	2,0	1,8	2,1
Kontinentalna Hrvatska	:	:	2,4	2,4	2,6	2,6

Izvor: Eurostat.

Tablica 10.12: Prepreke za sudjelovanje u cjeloživotnom učenju – 2011.

	Ispitanik nije imao preduvjete	Obrazovanje (osposobljavanje) je bilo preskupo ili ga ispitanik nije mogao priuštiti	Nedostatak potpore poslodavca ili podrške javnih službi	Obrazovanje (osposobljavanje) se preklapalo s radnim rasporedom	Ispitanik nije imao vremena zbog obiteljskih obaveza	Nije bilo ponudjenog programa obrazovanja (osposobljavanja) na prihvatljivoj udaljenosti	Zdravlje ili godine
EU-27	4,2	13,3	8,1	18,0	20,8	6,0	8,5
Bugarska	2,4	8,9	1,9	7,2	6,2	3,8	3,1
Češka	2,1	7,6	4,9	11,1	22,1	3,7	7,1
Estonija	1,3	22,1	4,8	24,1	14,6	14,1	16,3
Latvija	4,9	19,3	7,3	15,3	9,9	6,8	3,8
Litva	4,3	19,0	2,0	20,0	9,4	3,9	14,3
Mađarska	2,3	11,4	4,1	8,2	6,7	5,1	4,6
Poljska	1,8	15,5	5,2	11,8	21,6	2,9	11,6
Rumunjska	12,9	52,5	30,0	34,7	30,9	28,1	7,5
Slovenija	1,4	12,6	3,0	13,0	16,1	4,2	6,9
Slovačka	0,7	4,7	1,8	4,9	6,0	1,4	6,2
EU10 - prosjek	3,4	17,4	6,5	15,0	14,4	7,4	8,1
Hrvatska*	18,4	60,6	21,0	35,0	55,5	32,1	13,4

Napomena: * - 2007.

Izvor: Eurostat.

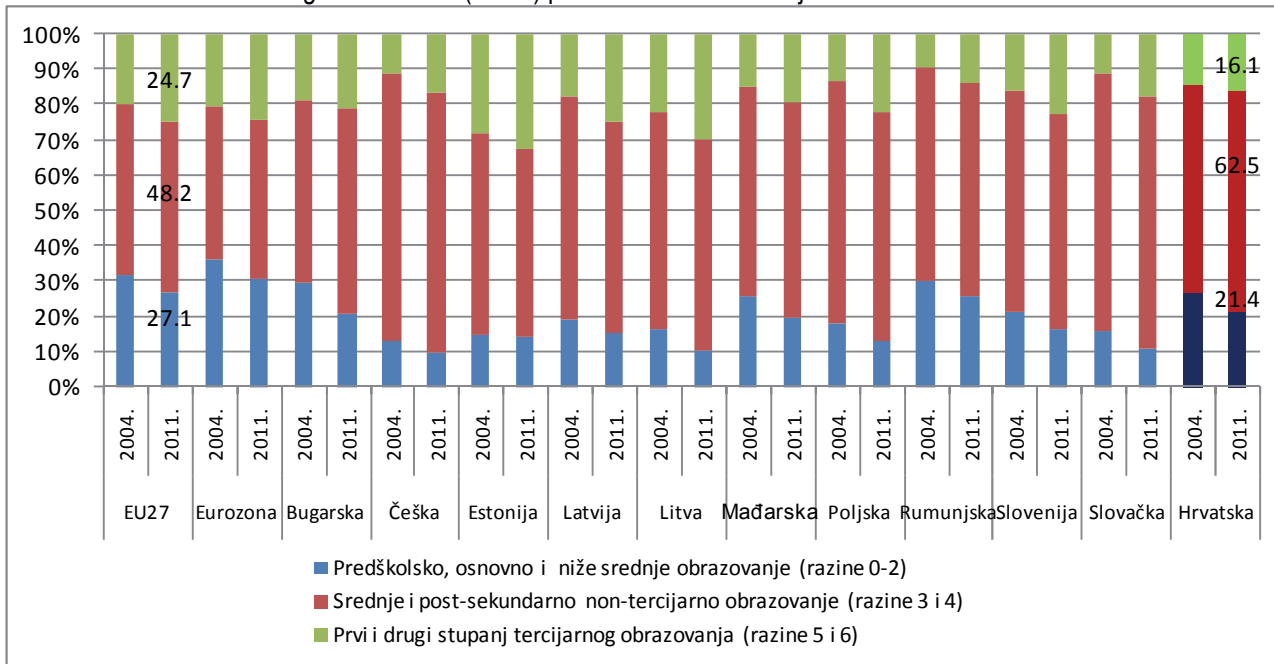
Tablica 10.13: Pristup informacijama o mogućnostima učenja, prema vrsti učenja i najvišem stupnju obrazovanja (posto) – 2011.

	Ukupno		NSKO 0-2		NSKO 3-4		NSKO 5-6	
	Ukupno (bilo koja vrsta stručnog osposob. i bez stručnog osposob.)	Formalno i neformalno obrazovanje i osposob.	Ukupno (bilo koja vrsta stručnog osposob. i bez stručnog osposob.)	Formalno i neformalno obrazovanje i osposob.	Ukupno (bilo koja vrsta stručnog osposob. i bez stručnog osposob.)	Formalno i neformalno obrazovanje i osposob.	Ukupno (bilo koja vrsta stručnog osposob. i bez stručnog osposob.)	Formalno i neformalno obrazovanje i osposob.
EU-27	21,2	37,7	11,5	27,1	17,9	32,3	36,8	47,2
Bugarska	7,3	18,1	2,3	:	5,5	12	16,2	29,4
Češka	19,6	38,5	7,4	:	16,7	33,4	38,5	50,6
Estonija	22,7	33	12,9	:	17,5	27,5	31,7	38,1
Latvija	23,6	46,3	12,2	43	18,9	41,8	36,3	50,1
Litva	12,5	25,6	:	:	7,2	19,9	23,5	28,6
Mađarska	13,2	22,7	6,3	12,5	12	20,2	22,1	30,7
Poljska	14,2	39,5	3,3	18,3	8,4	27,9	34	50,2
Rumunjska	2	13,2	3,4	:	2	13,1	4	13,3
Slovenija	20,8	38,6	8,8	25,5	18,2	33,6	39,1	48,3
Slovačka	24,2	42,1	10,5	:	18,1	32,1	44,5	57,7
EU10 - prosjek	16,0	31,8	7,5	24,8	12,5	26,2	29,0	39,7
Hrvatska*	20,1	48,6	6,7	:	19,6	42,5	45,6	56,2

Napomena: * - 2007.

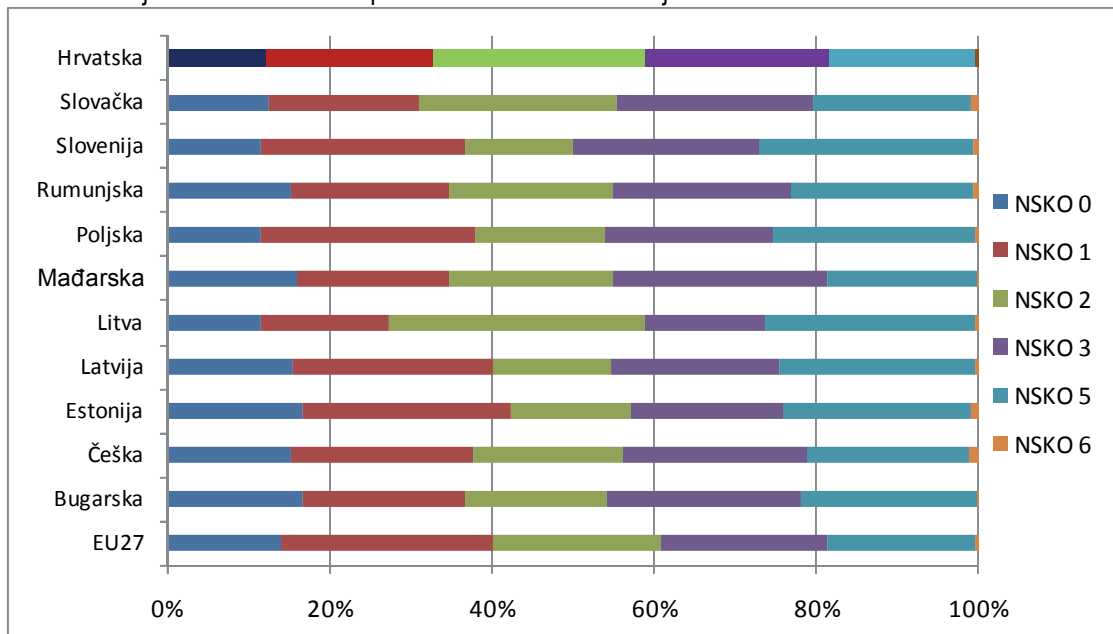
Izvor: Eurostat.

Slika 10.1: Struktura odraslog stanovništva (18-64) prema razini obrazovanja – 2011.

Izvor: Eurostat.

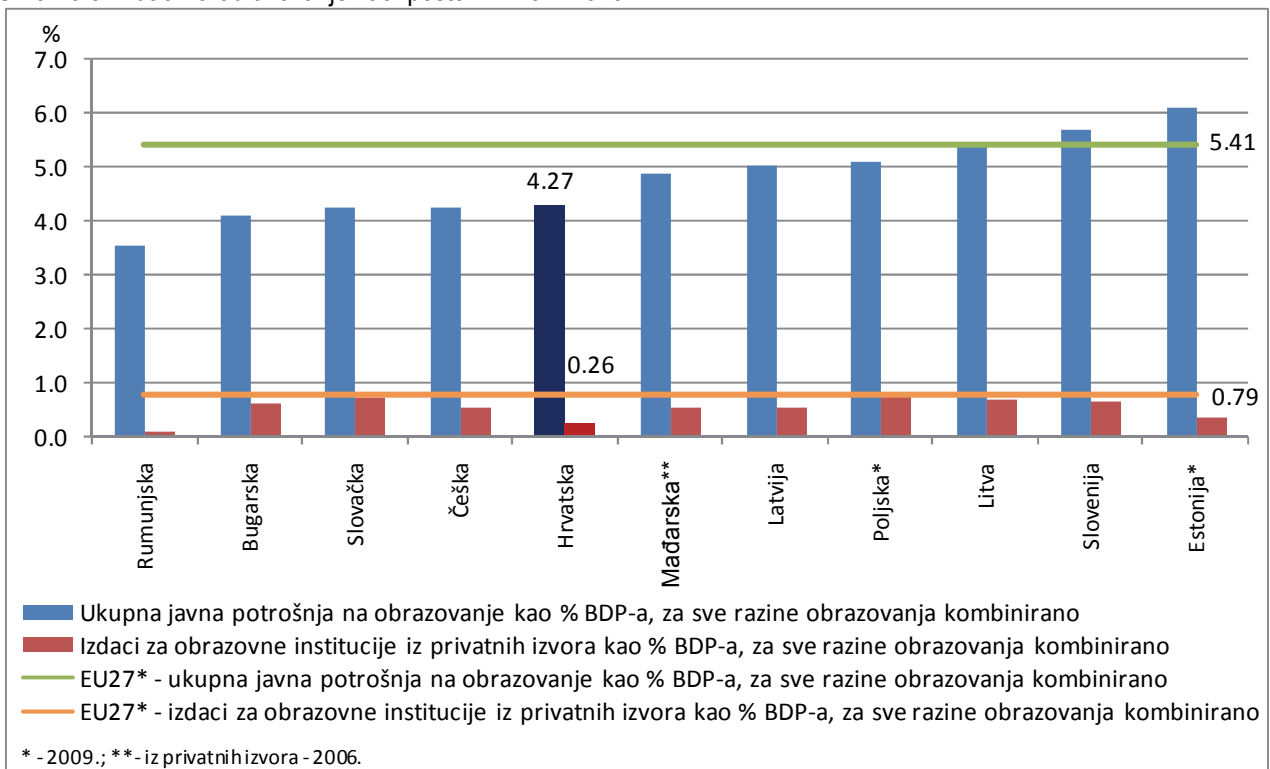
Slika 10.2: Distribucija učenika/studenata prema razinama obrazovanja - 2010.

Napomena: Razine obrazovanja: predškolsko - NSKO 0, osnovno obrazovanje – niži razredi – NSKO 1, osnovno obrazovanje – viši razredi – NSKO 2, srednje obrazovanje – NSKO 3, više i visoko obrazovanje - NSKO 5, doktorat – NSKO 6.

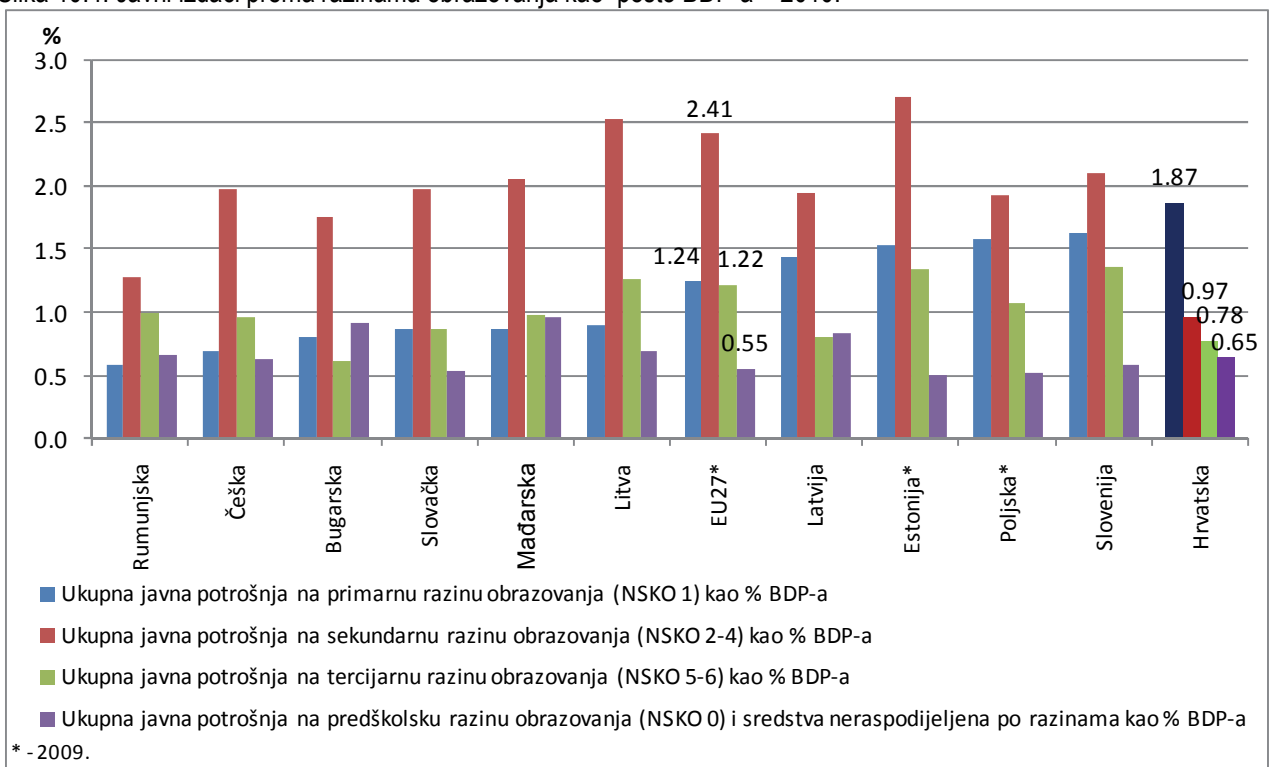
Izvor: Eurostat.

Slika 10.3: Izdaci za obrazovanje kao posto BDP-a – 2010.

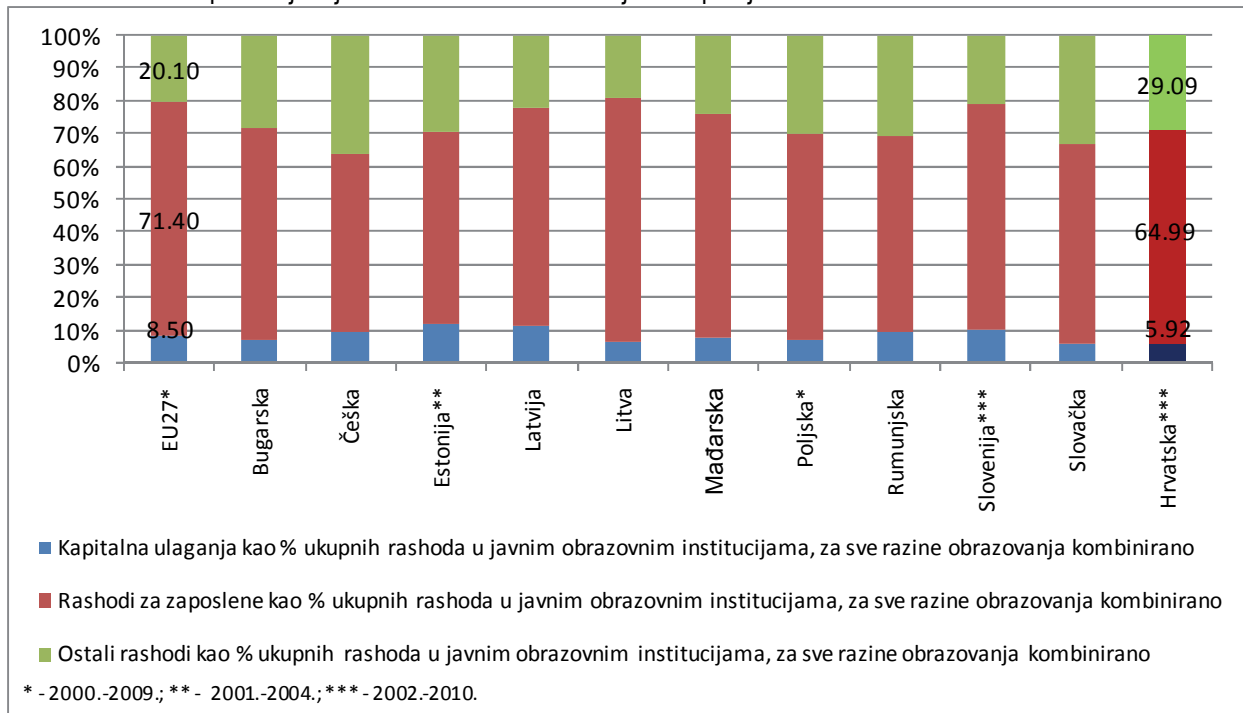
Izvor: Eurostat.

Slika 10.4: Javni izdaci prema razinama obrazovanja kao posto BDP-a – 2010.

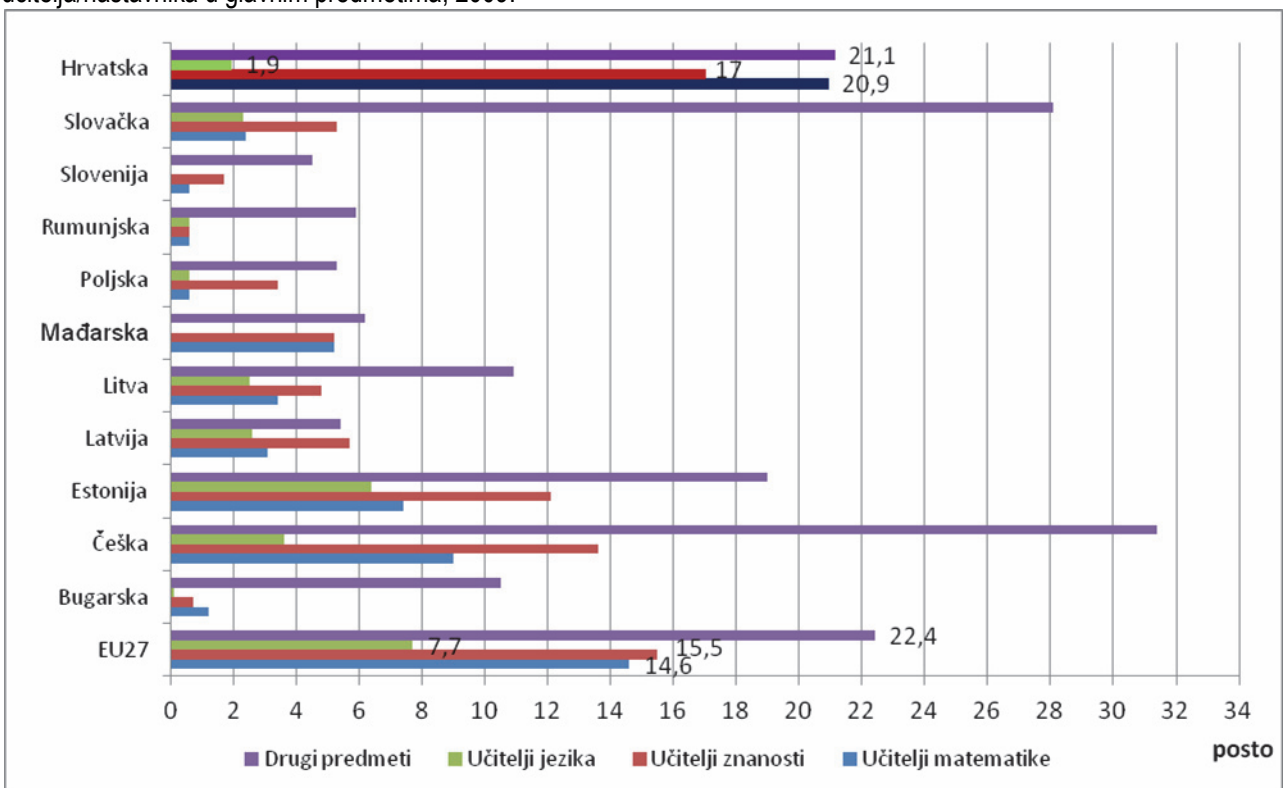
Izvor: Eurostat.

Slika 10.5: Struktura potrošnje u javnim obrazovnim institucijama – prosjek 2000.-2010.

Izvor: Eurostat.

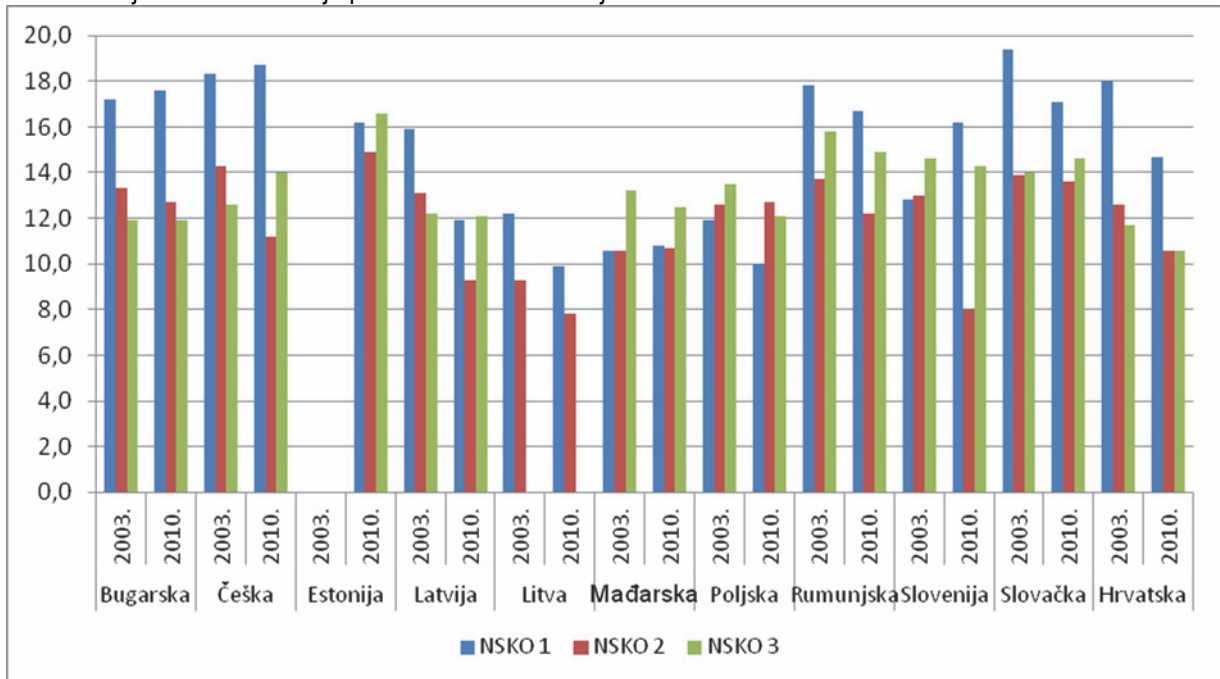
Slika 10.6: Postotak učenika (15 godina) koji pohađaju školu gdje proces predavanja trpi od nedovoljno kvalificiranih učitelja/nastavnika u glavnim predmetima, 2009.

Napomena: Za Sloveniju, Mađarsku i Bugarsku u kategoriji učitelji jezika nema dostupnih podataka.

Izvor: Key Data on Education in Europe, European Commission, Eurostat, str. 114.

Slika 10.7: Omjer učenika i učitelja prema razini obrazovanja

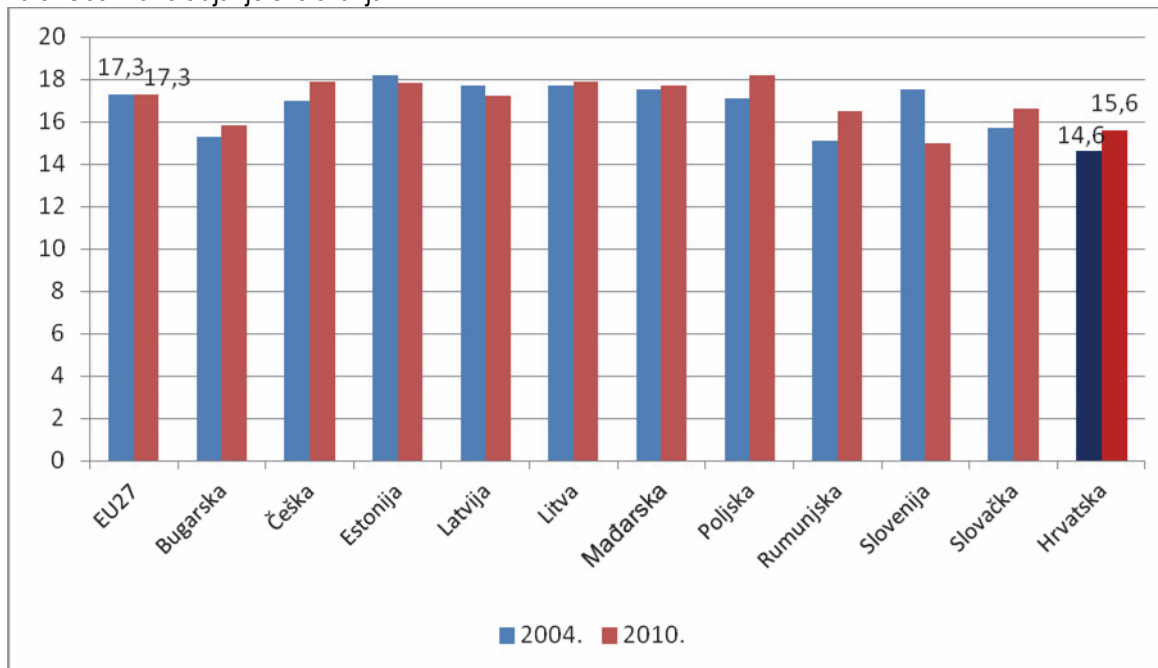

Napomena: Razine obrazovanja: osnovno (NSKO 1-2) i srednje (NSKO 3) obrazovanje.

Za Estoniju u 2003. nema raspoloživih podataka kao ni za Litvu u kategoriji NSKO 3 u 2003. i 2010.

Izvor: Eurostat

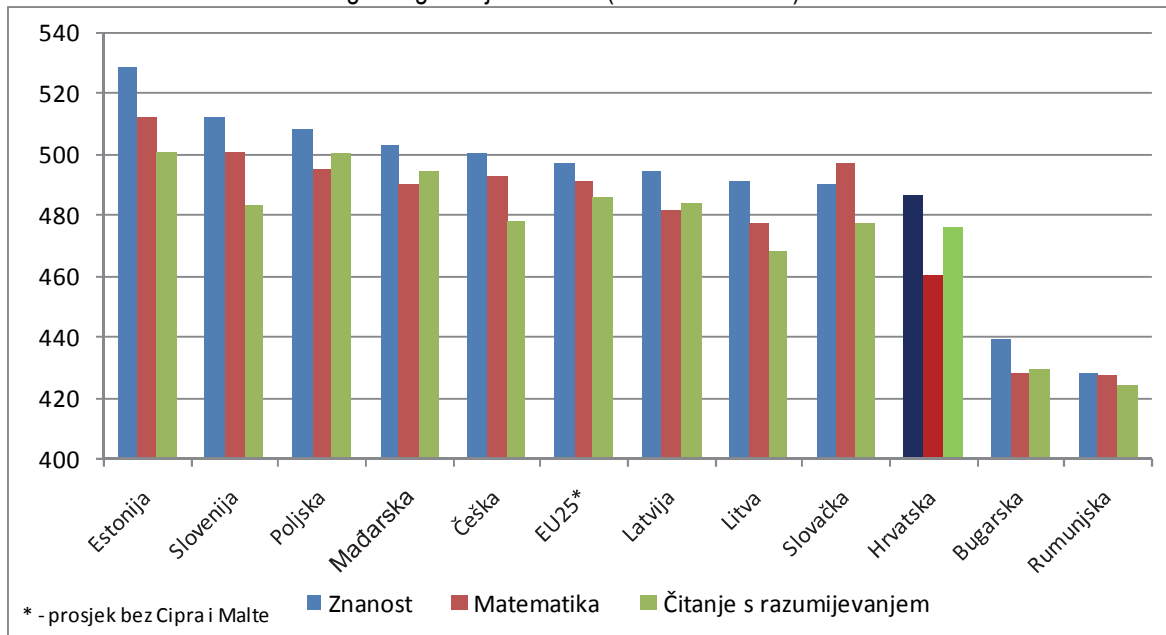
Slika 10.8: Očekivano trajanje školovanja

Napomena: Očekivano trajanje školovanja odnosi se na očekivane godine obrazovanja tijekom života, te je izračunato zbrajanjem jednogodišnjih stopa upisa za sve uzraste. Ovakva procjena će biti točna ako se sadašnji obrasci upisa nastave i u budućnosti. Procjene se temelje na broju radnika ('headcount'). Kako bismo ilustrirali značenje očekivanog trajanja školovanja uzmimo sljedeći primjer: očekivano trajanje školovanja u dobi od 10 godina bi bila jedna godina ako se svi 10-godišnji učenici (u godini prikupljanja podataka) upišu u školu. Ako se samo 50 posto 10-godišnjaka upiše u školu očekivano trajanje školovanja u dobi od 10 godina bi bilo pola godine.

Izvor: Eurostat.

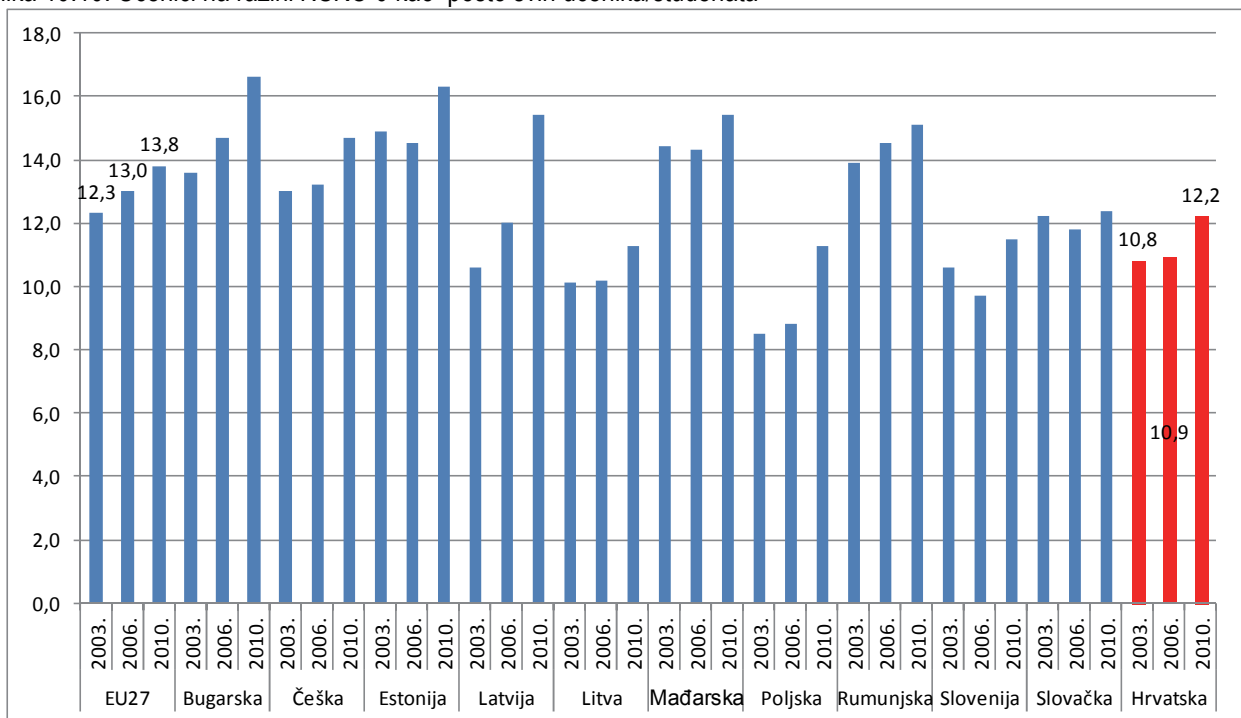
Slika 10.9: Rezultati obrazovnih dosegâ 15-godišnjih učenika (PISA test scores) – 2009.

Napomena: The Programme for International Student Assessment (PISA) je svjetska studija koju provodi OECD među zemljama članicama i nečlanicama, a testiraju se obrazovni dosegâ 15-godišnjih učenika u području matematike, znanosti i čitanja sa razumijevanjem.

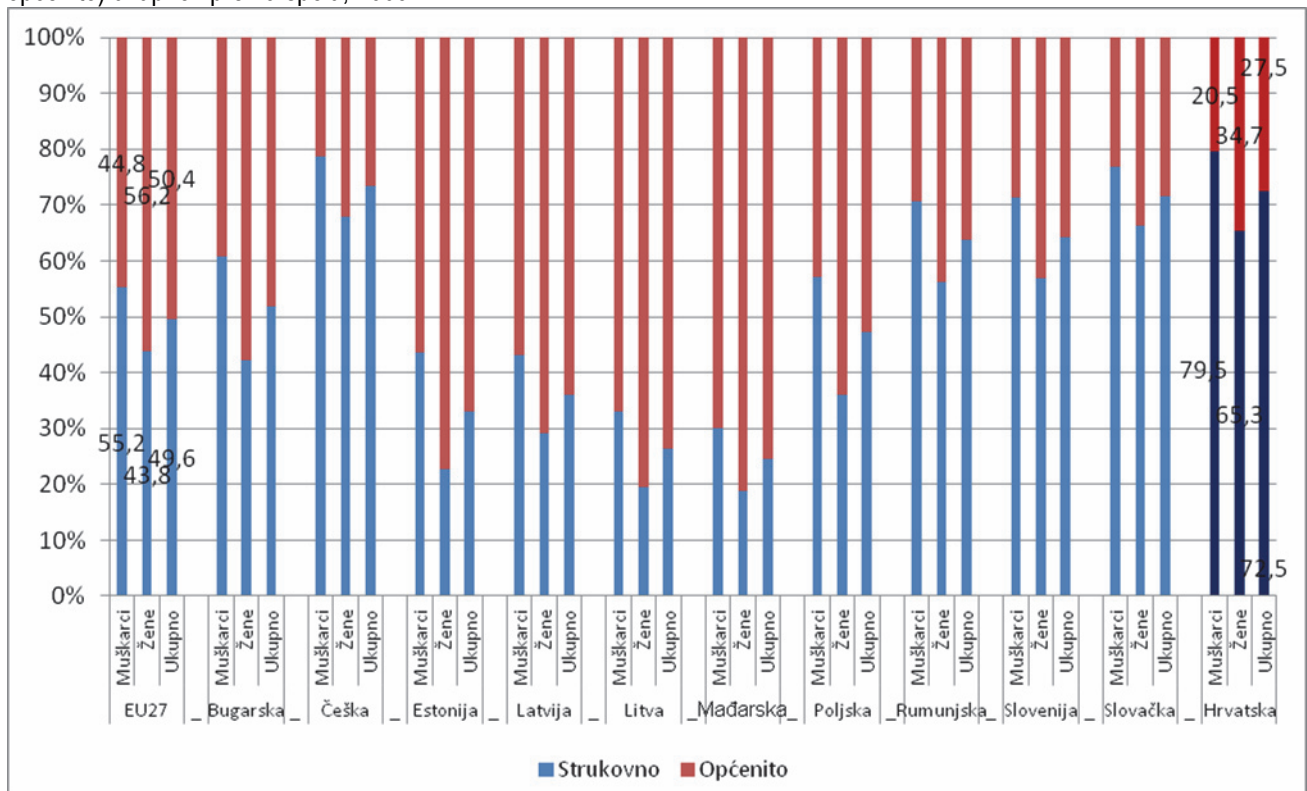
Izvor: OECD.

Slika 10.10: Učenici na razini NSKO 0 kao posto svih učenika/studenata

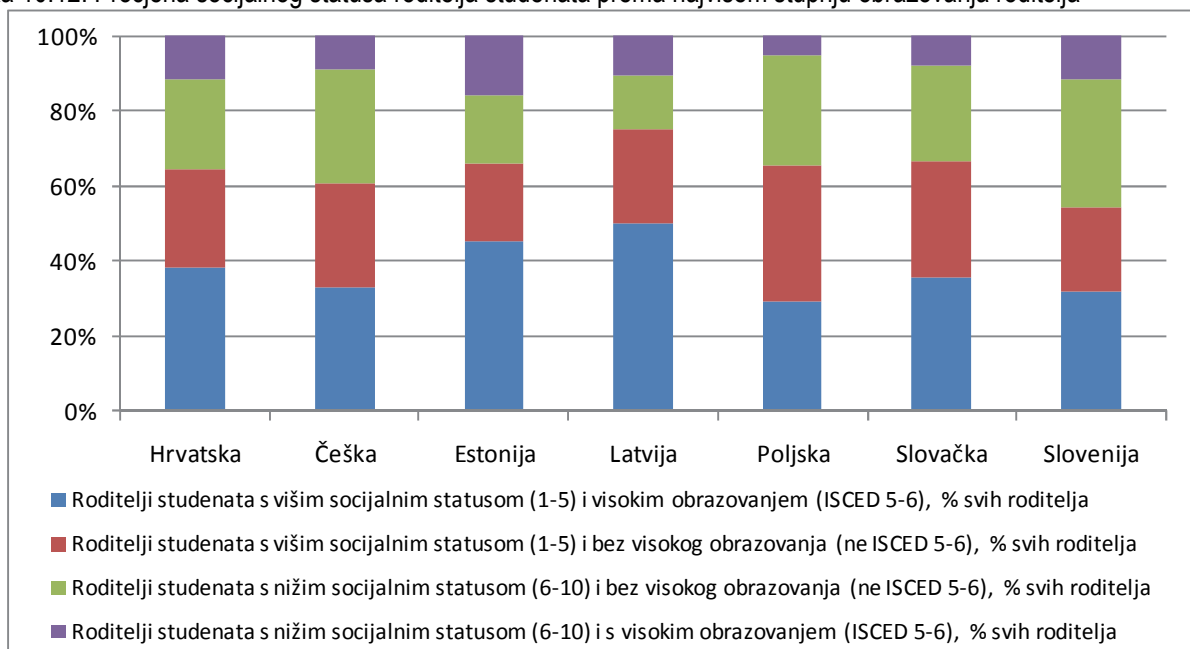
Izvor: Eurostat.

Slika 10.11: Distribucija učenika srednjih škola (NSKO 3 razina obrazovanja) prema tipu obrazovanja (strukovno ili općenito) ukupno i prema spolu, 2009.

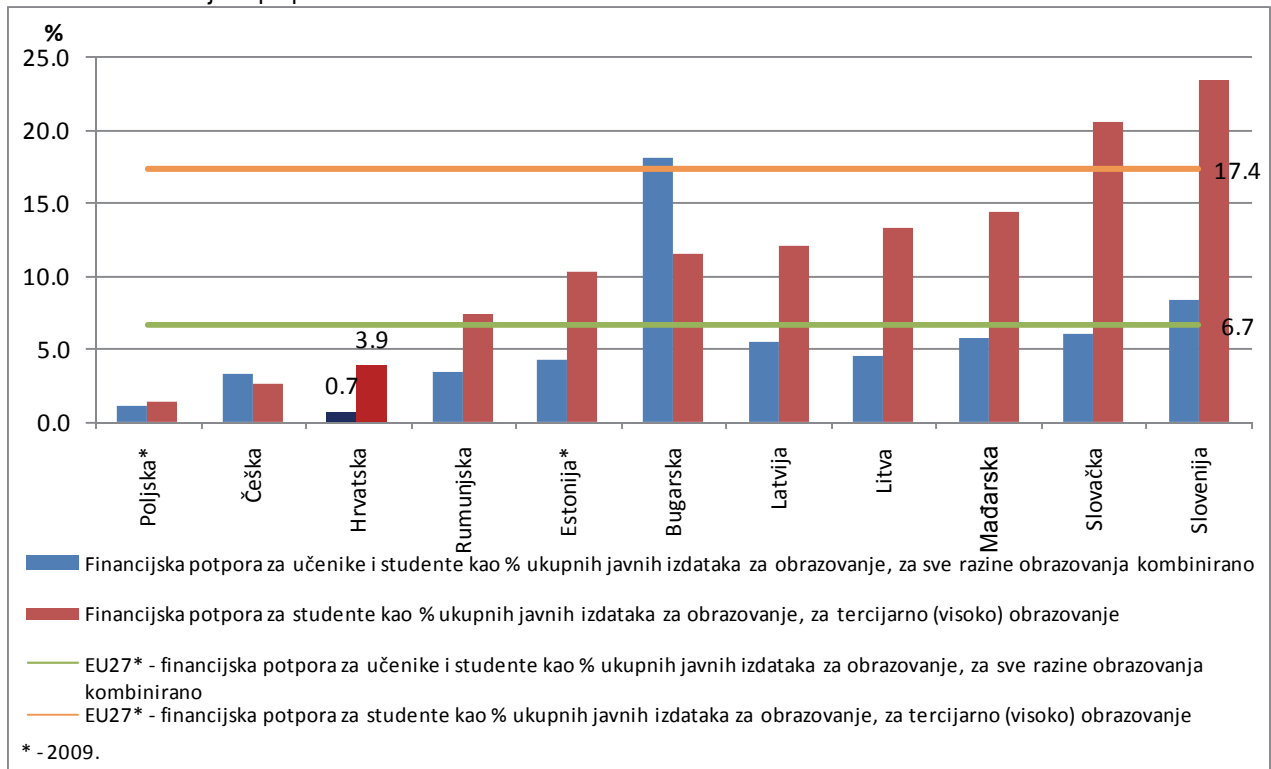
Izvor: Eurostat

Slika 10.12: Procjena socijalnog statusa roditelja studenata prema najvišem stupnju obrazovanja roditelja

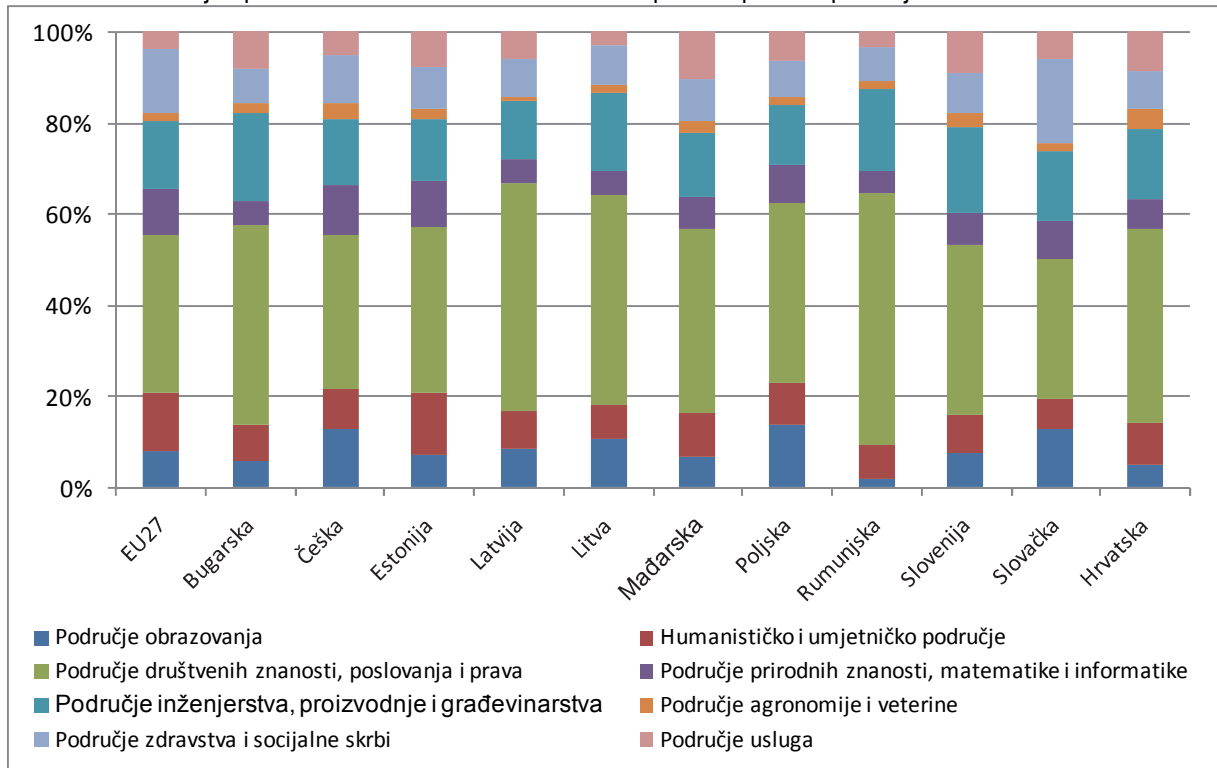
Izvor: EUROSTUDENT.

Slika 10.13: Financijska potpora za učenike i studente – 2010.

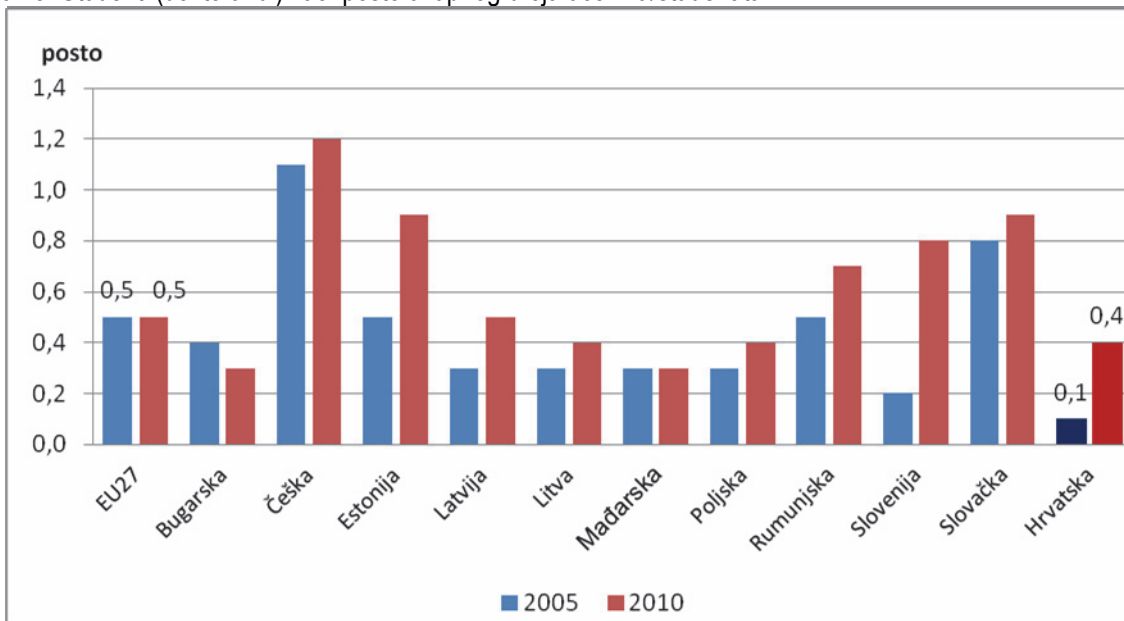
Izvor: Eurostat.

Slika 10.14: Distribucija upisanih studenata na razini NSKO 5-6 prema upisanim područjima – 2010.

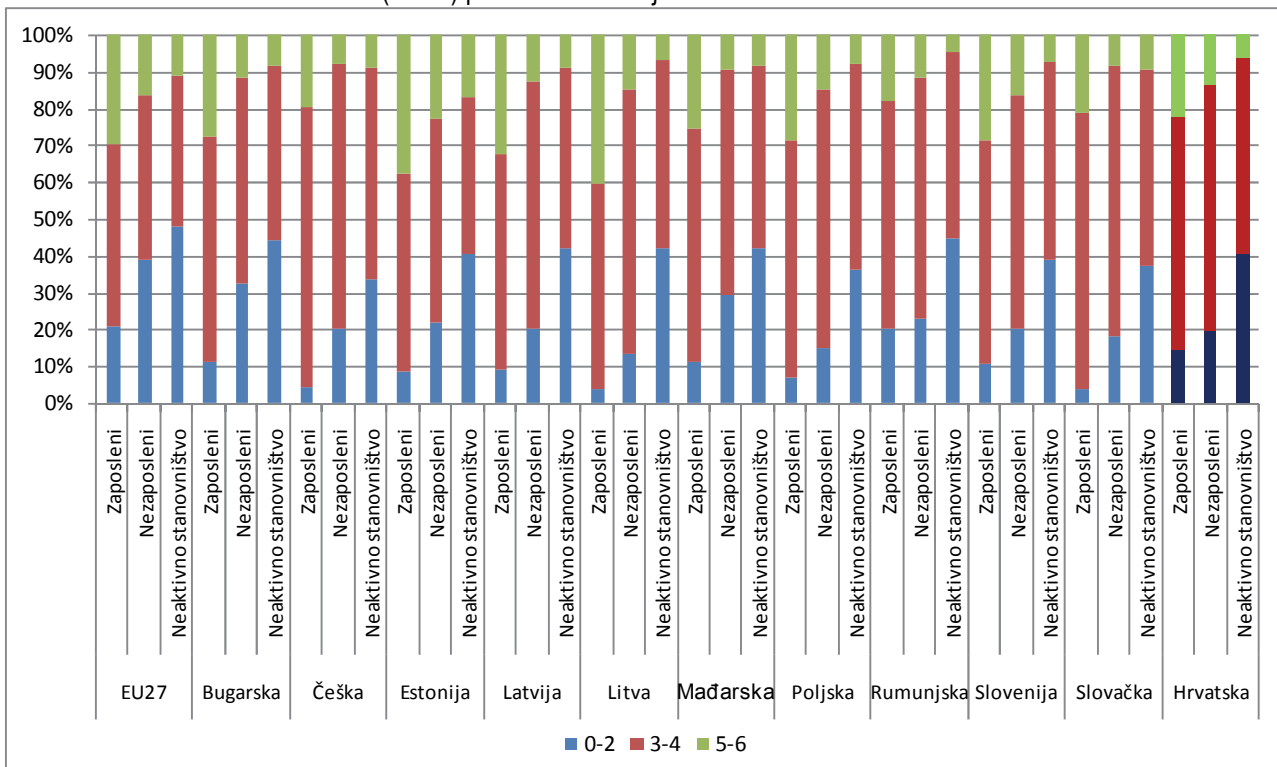
Izvor: Eurostat.

Slika 10.15: Studenti (doktorandi) kao posto ukupnog broja učenika/studenata

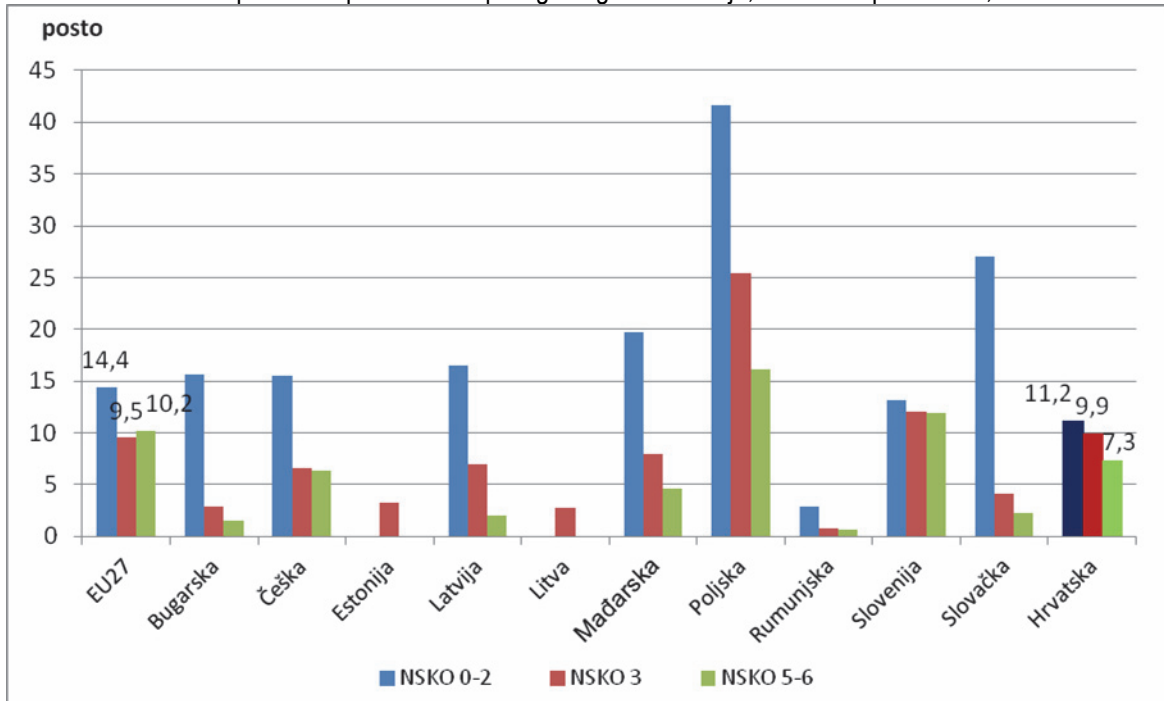
Izvor: Eurostat

Slika 10.16: Struktura stanovništva (15-64) prema obrazovanju i statusu na tržištu rada – 2011.

Napomena: Razine obrazovanja: predškolsko i osnovno (NSKO 0-2), srednje (NSKO 3-4) i više i visoko (NSKO 5-6) obrazovanje.
Izvor: Eurostat.

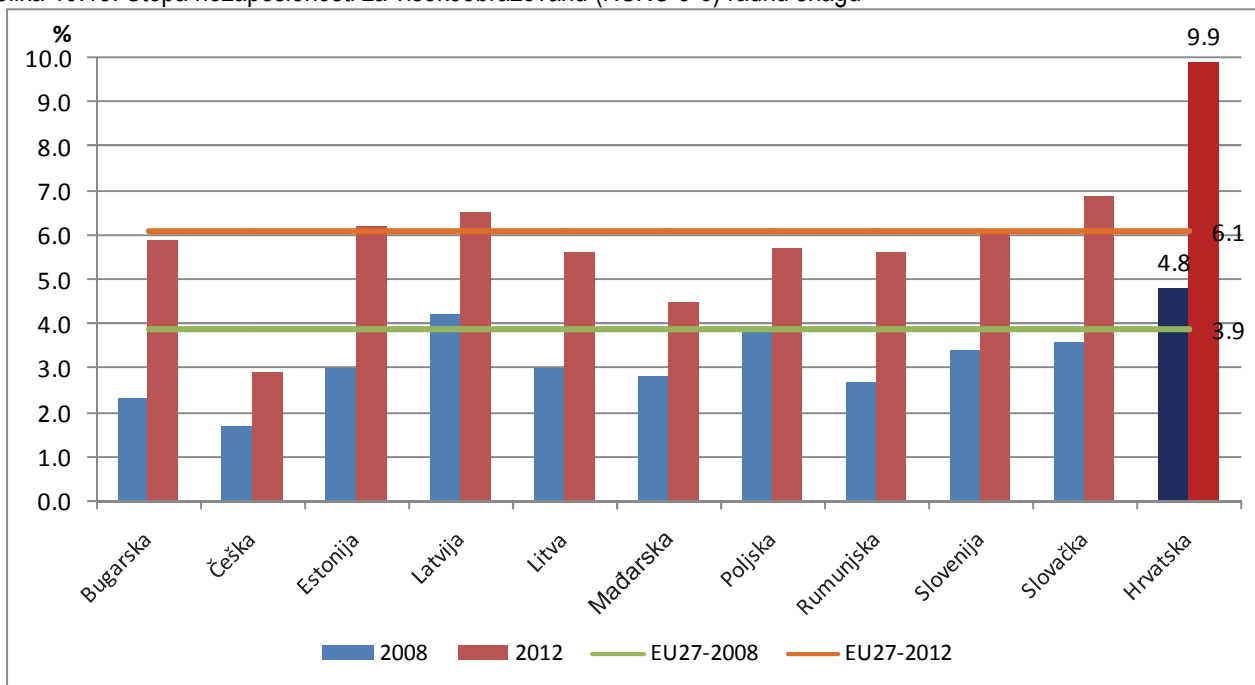
Slika 10.17: Privremena zaposlenost prema razini postignutog obrazovanja, dobna skupina 25-64, 2010.

Napomena: Razine obrazovanja: predškolsko i osnovno (NSKO 0-2), srednje (NSKO 3-4) i više i visoko (NSKO 5-6) obrazovanje. Za Estoniju i Litvu u kategorijama (NSKO 0-2) i (NSKO 5-6) nema dostupnih podataka.

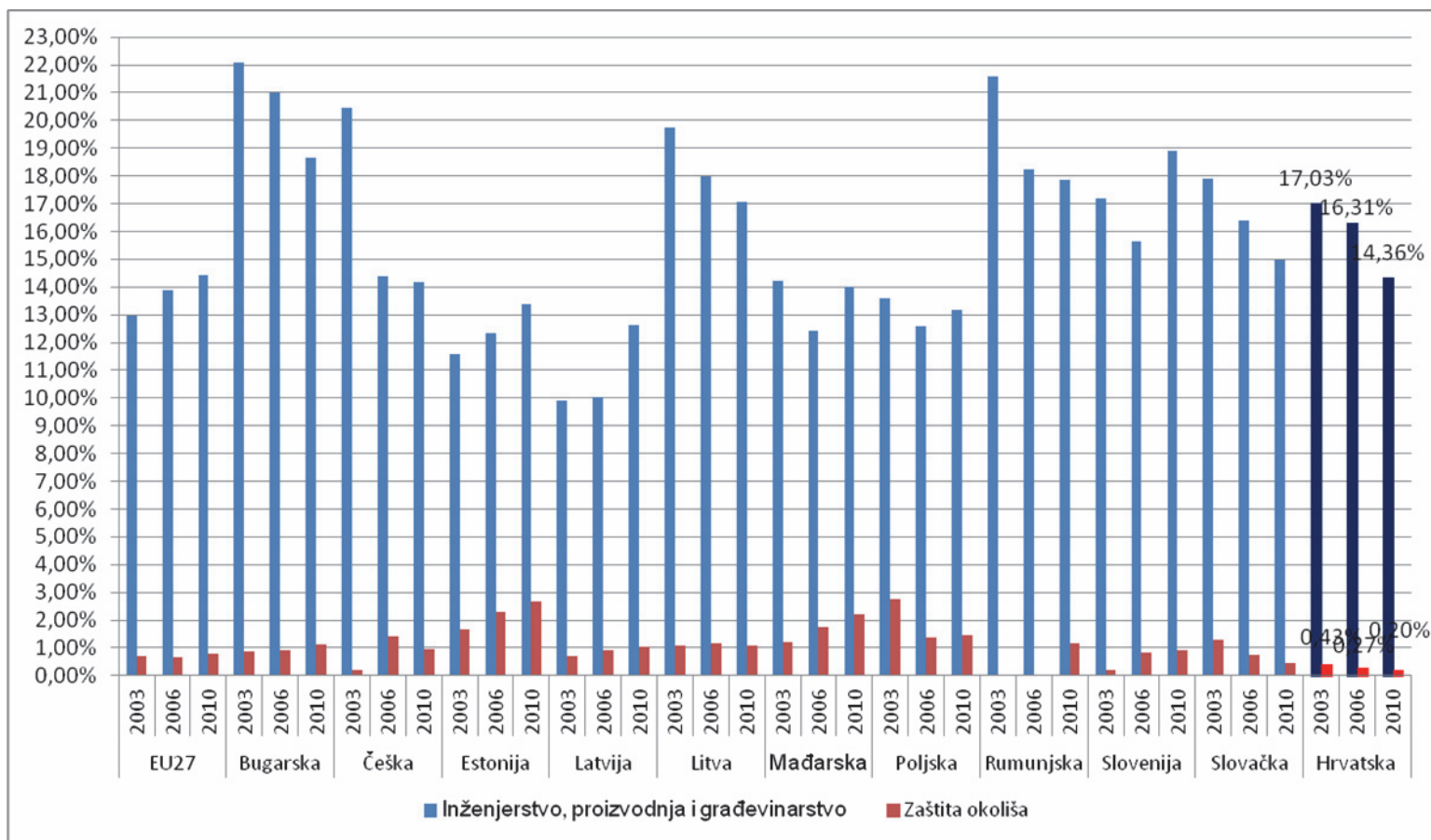
Izvor: Eurostat.

Slika 10.18: Stopa nezaposlenosti za visokoobrazovanu (NSKO 5-6) radnu snagu

Izvor: Eurostat.

Slika 10.19: Studenti više i visoke razine obrazovanja (NSKO 5-6) prema polju obrazovanja (posto od ukupnog broja terciarnih studenata)

Napomena: Za Rumunjsku u sektoru zaštite okoliša nema raspoloživih podataka za 2003. i 2006. godinu.

Izvor: Eurostat.

Tematsko područje 11: Javna uprava

Tablica 11.1: Broj proračunskih i izvanproračunskih korisnika u Republici Hrvatskoj, 2013.

Popis proračunskih korisnika proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave	2901
Popis proračunskih korisnika državnoga proračuna	716
Popis izvanproračunskih korisnika državnog proračuna	5
Popis izvanproračunskih korisnika proračuna lokalne i područne (regionalne) samouprave	20
Ukupno	3642

Izvor: Registar proračunskih i izvanproračunskih korisnika za 2013. godinu, NN 60/12.

Tablica 11.2: Broj zaposlenih u djelatnosti Javna uprava, obrana i obavezno socijalno osiguranje, 2002.-2011.

2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Zaposleni u javnoj upravi i obrani, obvezno socijalno osiguranje									
118179	116205	107411	105024	105210	104183	110059	113466	115461	116451
Ukupno zaposleni									
1359015	1392514	1409634	1420574	1467876	1516909	1554805	1498784	1432454	1411238
Udio zaposlenih u javnoj upravi i obrani, obvezno socijalno osiguranje u ukupnom broju zaposlenih, posto									
8,7	8,3	7,6	7,4	7,2	6,9	7,1	7,6	8,1	8,3

Napomena. Zaposleni u javnoj upravi i obrani, obvezno socijalno osiguranje, Public administration and defence; compulsory social security. Ukupan broj zaposlenih, godišnji prosjek; Employment, annual average. Do 2008. prema NKD 2002 djelatnost L, od 2009. prema NKD 2007 djelatnost O. Izvor: DZS

Tablica 11.3: Broj državnih službenika i namještenika, 2008.-2013.

Stanje na dan	31.12.2008.	31.12.2009.	31.12.2010.	31.12.2011.	31.12.2012.	01.04.2013.
Središnja tijela državne uprave	47458	48449	48533	48741	48475	47946
Ministarstva	43380	44504	44535	44769	44592	44115
Državni uredi	233	115	101	64	75	85
Državne upravne organizacije	3845	3830	3897	3908	3808	3746
Uredi Vlade RH	548	528	520	518	502	516
Uredi državne uprave u županijama	3762	3415	3026	2971	2887	2839
Sveukupno državna uprava	51768	52392	52079	52230	51864	51301

Izvor: Ministarstvo uprave.

Tablica 11.4: Struktura zaposlenih državnih službenika i namještenika, stanje 12.3.2012.

Državna služba	Broj zaposlenih
Tijela državne uprave	51.276
Oružane snage RH	2.285
Pravosudna tijela	8.169
Stručne službe Hrvatskog sabora	244
Stručne službe i uredi Vlade RH	149
Stručne službe Ustavnog suda	496
Stručne službe Pučkog pravobranitelja	34
Stručne službe Pravobranitelja za djecu	19
Stručne službe Pravobranitelja za ravnopravnost spolova	12
Državni ured za reviziju	273
Ostala državna tijela	67
UKUPNO	63.129

Izvor: Ministarstvo uprave, odgovor na zahtjev za pravo na pristup informacijama, UrBr. 515-04-02/01-12-02

Tablica 11.5: Zaposleni u javnoj upravi, 2011-2013.

Stanje na dan	31.12.2011.	31.12.2012.	01.05.2013.
Sustav obrazovanja	69121	68402	68718
Znanost i visoko obrazovanje	17424	16908	16795
Sustav zdravstva i socijalne skrbi	68903	68128	67920
Kultura i zaštita prirode	2792	2763	2710
Agencije	2225	1958	1980
Druge javne ustanove	7760	7456	7335
UKUPNO	168225	165615	165458

Izvor: Ministarstvo uprave, iz Registra zaposlenih u javnom sektoru.

Tablica 11.6: Stupanj stručne spreme državnih službenika i namještenika, 2008.

Tijelo državne uprave	VSS	VŠS	SSS	KV i NSS
Ministarstva	10.602	5.341	26.561	920
Središnji državni uredi	143	11	62	8
Državne upravne organizacije	1.541	465	1.672	45
Uredi državne uprave u županijama	1.228	546	1.761	189
Ostala državna tijela	536	52	576	80
Ukupno	14.050 (27 posto)	6.405 (12 posto)	30.632 (59 posto)	1.242 (2 posto)

Izvor: Središnji državni ured za upravu (SDUU), privremena evidencija o broju zaposlenih državnih službenika u državnim tijelima na koja se primjenjuju odredbe Zakona o državnim službenicima (NN 92/05, 107/07 i 27/08).

Tablica 11.7: Struktura državnih službenika i namještenika po stručnoj spremi, stanje 12.3.2012.

Državni službenici			Namještenici		
VSS	14.915	28,7 posto	SSS	2.636	41 posto
Prvostupnici	241	0,5 posto	VKV	311	5 posto
VŠS	6.481	12,5 posto	KV	1.660	26 posto
SSS	30.259	58,3 posto	PKV i NSS	545	9 posto
Ukupno	51.896	100,0 posto	NKV	1.159	18 posto
			Bez škole	41	1 posto
			Ukupno	6.352	100 posto

Bez podataka u registru: 4.881 zaposlen

Izvor: Ministarstvo uprave, odgovor na zahtjev za pravo na pristup informacijama, UrBr. 515-04-02/01-12-02.

Tablica 11.8: Izdaci za stručno usavršavanje zaposlenika u lokalnoj samoupravi

Lokalni proračuni (županije, gradovi, općine)	Rashodi za zaposlene, HRK	Stručno usavršavanje zaposlenika, HRK	Udio izdataka za usavršavanje u ukupnim rashodima za zaposlene, posto
2002	1.993.992.023	9.766.333	0,49
2003	2.257.227.944	11.064.502	0,49
2004	2.770.944.824	14.248.169	0,51
2005	2.981.811.099	15.624.854	0,52
2006	3.386.724.974	21.449.372	0,63
2007	3.761.824.804	26.016.983	0,69
2008	4.298.547.927	28.359.469	0,66
2009	4.643.552.399	26.185.959	0,56
2010	4.668.378.812	24.525.870	0,53
2011	4.740.011.599	24.438.973	0,52

Izvor: Ministarstvo financija, www.mfin.hr.

Tablica 11.9: Omjeri prosječnih neto plaća prema stručnoj spremi i djelatnosti

	1996.	2001.	2006.	2008.	2009.	2010.	2011.
Ukupno							
VSS/NKV	2.28	2.65	2.57	2.58	2.55	2.50	2.50
VSS/SSS	1.61	1.78	1.77	1.79	1.79	1.77	1.78
Javna uprava*							
VSS/NKV	2.23	2.71	2.08	2.01	1.93	1.89	1.92
VSS/SSS	1.60	1.80	1.62	1.60	1.57	1.57	1.56
Prerađivačka industrija*							
VSS/NKV	2.51	2.92	2.92	3.03	2.99	2.96	2.94
VSS/SSS	1.84	2.04	2.12	2.15	2.15	2.17	2.18
Javna uprava/Prerađivačka industrija*							
Ukupno	1.22	1.38	1.28	1.35	1.37	1.36	1.35
VSS	0.87	1.00	0.93	0.93	0.94	0.93	0.92
SSS	1.00	1.13	1.20	1.25	1.29	1.29	1.29
NKV	0.98	1.08	1.31	1.39	1.46	1.46	1.42

Napomene: *Za 2009. godinu podaci su iskazani prema revidiranoj klasifikaciji djelatnosti NKD 2007., dok su za 2006. i 2008. iskazani prema NKD 2002. a za 1996. i 2001. prema izvornoj NKD, zbog čega je moguće da obuhvat prerađivačke industrije i javne uprave nije potpuno identičan u svim godinama, ali to prema procjeni ne utječe značajno na prikazane rezultate usporedbe. VSS –visoka stručna sprema; SSS –srednja stručna sprema; NKV – nekvalificirani.

Izvor: Na osnovi podataka DZS (Statistički godišnjaci DZS-a i Priopćenje br. 9.1.5./13. ožujka 2011.).

Tablica 11.10: Učinkovitost uprave kao područje kvalitete javnog upravljanja, Hrvatska, EU-27 i EU-10, 2002. i 2011.

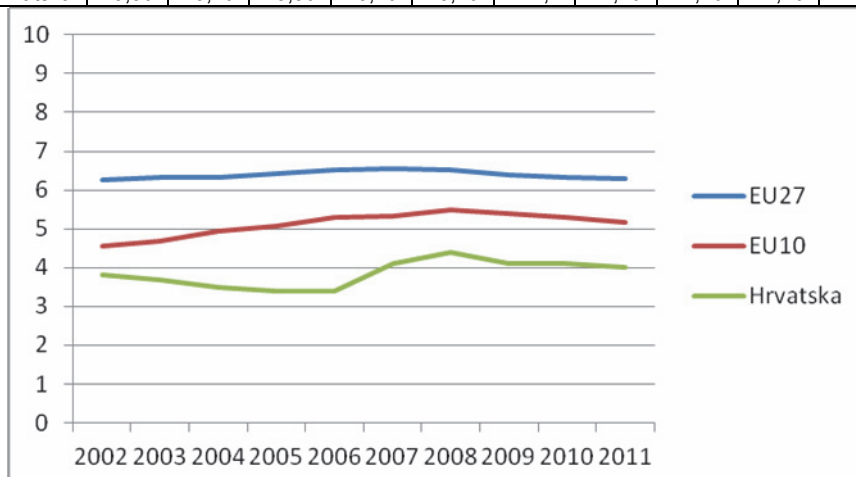
Učinkovitost uprave	2002.	2011.
Finska	100,0	100,0
Danska	99,5	99,5
Švedska	99,0	98,6
Nizozemska	97,1	96,7
Luksemburg	98,5	94,8
Belgija	96,6	93,8
Austrija	96,1	93,4
Velika Britanija	93,2	92,4
Njemačka	92,2	91,9
Cipar	87,8	91,5
Irska	90,2	89,1
Francuska	89,8	88,2
Estonija	74,6	84,8
Malta	82,4	82,9
<i>EU-27</i>	<i>83,8</i>	<i>82,3</i>
Španjolska	94,1	82,0
Češka Rep.	80,5	81,5
Slovenija	80,0	79,6
Portugal	86,8	78,7
Slovačka	72,2	76,3
<i>EU10</i>	<i>74,0</i>	<i>74,6</i>
Mađarska	82,0	73,0
Latvija	70,7	72,5
Litva	69,8	72,0
Poljska	69,3	71,6
Hrvatska	64,9	69,2
Grčka	75,6	66,8
Italija	76,1	66,4
Bugarska	62,0	56,4
Rumunjska	47,8	47,4

Ocjena 0-najlošije do 100-najbolje; rangirano prema najboljim rezultatima za 2011.

Izvor: Worldwide Governance Indicators, <http://info.worldbank.org/governance/wgi>.

Tablica i slika 11.11: Indeks percepcije korupcije (CPI), 2002.-2011.

CPI	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU-27	6,26	6,34	6,34	6,43	6,51	6,54	6,50	6,40	6,33	6,30
EU10	4,55	4,67	4,93	5,08	5,30	5,34	5,50	5,39	5,30	5,17
Hrvatska	3,80	3,70	3,50	3,40	3,40	4,1	4,40	4,10	4,10	4,00

Napomena: CPI pokazatelj percipirane prisutnosti korupcije na ljestvici od 0 do 10 pri čemu više vrijednosti indeksa označavaju manje korupcije.

Izvor: Transparency International, www.transparency.org.

Tablica 11.12: Indeks percepcije korupcije (CPI), Hrvatska, EU-27, EU15 i EU10, rang najmanje korupcije u 2011.

Država	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Danska	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,4	9,3	9,3	9,3	9,4
Finska	9,7	9,7	9,7	9,6	9,6	9,4	9,0	8,9	9,2	9,4
Švedska	9,3	9,3	9,2	9,2	9,2	9,3	9,3	9,2	9,2	9,3
Nizozemska	9,0	8,9	8,7	8,6	8,7	9,0	8,9	8,9	8,8	8,9
Luksemburg	9,0	8,7	8,4	8,5	8,6	8,4	8,3	8,2	8,5	8,5
Njemačka	7,3	7,7	8,2	8,2	8,0	7,8	7,9	8,0	7,9	8,0
Austrija	7,8	8,0	8,4	8,7	8,6	8,1	8,1	7,9	7,9	7,8
Velika Britanija	8,7	8,7	8,6	8,6	8,6	8,4	7,7	7,7	7,6	7,8
Belgija	7,1	7,6	7,5	7,4	7,3	7,1	7,3	7,1	7,1	7,5
Irska	6,9	7,5	7,5	7,4	7,4	7,5	7,7	8,0	8,0	7,5
EU15	7,6	7,7	7,7	7,7	7,7	7,6	7,5	7,3	7,3	7,4
Francuska	6,3	6,9	7,1	7,5	7,4	7,3	6,9	6,9	6,8	7,0
Estonija	5,6	5,5	6,0	6,4	6,7	6,5	6,6	6,6	6,5	6,4
Cipar		6,1	5,4	5,7	5,6	5,3	6,4	6,6	6,3	6,3
EU-27	6,3	6,3	6,3	6,4	6,5	6,5	6,5	6,4	6,3	6,3
Španjolska	7,1	6,9	7,1	7,0	6,8	6,7	6,5	6,1	6,1	6,2
Portugal	6,3	6,6	6,3	6,5	6,6	6,5	6,1	5,8	6,0	6,1
Slovenija	6,0	5,9	6,0	6,1	6,4	6,6	6,7	6,6	6,4	5,9
Malta			6,8	6,6	6,4	5,8	5,8	5,2	5,6	5,6
Poljska	4,0	3,6	3,5	3,4	3,7	4,2	4,6	5,0	5,3	5,5
EU10	4,6	4,7	4,9	5,1	5,3	5,3	5,5	5,4	5,3	5,2
Litva	4,8	4,7	4,6	4,8	4,8	4,8	4,6	4,9	5,0	4,8
Mađarska	4,9	4,8	4,8	5,0	5,2	5,3	5,1	5,1	4,7	4,6
Češka	3,7	3,9	4,2	4,3	4,8	5,2	5,2	4,9	4,6	4,4
Latvija	3,7	3,8	4,0	4,2	4,7	4,8	5,0	4,5	4,3	4,2
Hrvatska	3,8	3,7	3,5	3,4	3,4	4,1	4,4	4,1	4,1	4,0
Slovačka	3,7	3,7	4,0	4,3	4,7	4,9	5,0	4,5	4,3	4,0
Italija	5,2	5,3	4,8	5,0	4,9	5,2	4,8	4,3	3,9	3,9
Rumunjska	2,6	2,8	2,9	3,0	3,1	3,7	3,8	3,8	3,7	3,6
Grčka	4,2	4,3	4,3	4,3	4,4	4,6	4,7	3,8	3,5	3,4
Bugarska	4,0	3,9	4,1	4,1	4,0	4,1	3,6	3,8	3,6	3,3

Izvor: Transparency International, www.transparency.org.

Tablica 11.13: Kvaliteta regulative, Hrvatska, EU-27 i EU-10, 2002. i 2011.

Kvaliteta regulative	2002.	2011.
Danska	97,1	100,0
Luksemburg	99,5	98,6
Nizozemska	99,0	98,1
Švedska	95,1	97,6
Finska	98,5	96,2
Irska	97,5	95,3
Velika Britanija	96,6	94,3
Njemačka	92,6	92,9
Austrija	93,6	91,5
Estonija	89,2	90,5
Malta	80,9	87,2
Belgija	87,3	86,7
Češka Rep.	84,8	86,3
Cipar	85,3	85,3
<i>EU-27</i>	<i>85,60</i>	<i>85,31</i>
Francuska	80,4	82,5
Španjolska	88,7	82,0
Mađarska	88,2	81,5
Slovačka	78,9	81,0
<i>EU10</i>	<i>78,33</i>	<i>80,99</i>
Poljska	74,0	80,1
Latvija	77,0	79,6
Litva	82,8	78,7
Italija	78,4	75,4
Rumunjska	54,9	74,9
Portugal	86,8	73,9
Slovenija	75,5	73,0
Bugarska	68,6	70,6
Hrvatska	61,8	70,1
Grčka	79,9	69,7

Ocjena 0-najlošije do 100-najbolje; rangirano prema najboljim rezultatima za 2011.
 Izvor: Worldwide Governance Indicators, <http://info.worldbank.org/governance/wgi>.

Tablica 11.14: Rezultati projekta HITROREZ

Rezultati HITROREZ-a	Broj propisa
Preispitano	1451
Ukupno preporuka	799
- od toga preporučeno ukinuti	425
- od toga preporučeno pojednostaviti	374
Prihvaćeno preporuka	553
Provedeno preporuka	339
- od toga ukinuto	212
- od toga pojednostavljeno	127

Izvor: Interno izvješće o provedbi projekta HITROREZ, 17.12.2008.

Tablica 11.15: Pokazatelji lakoće poslovanja ukupno i po dimenzijama, EU-27, EU10 i Hrvatska, 2013.

Država	Lakoca poslovanja Ease of doing Business	Početak poslovanja Starting a business	Ishođenje gradevinske dozvole Dealing with construction permits	Dobivanje elektroprikjučka Getting electricity	Registracija imovine Registering property	Dobivanje kredita Getting credit	Zaštita ulagača Protecting investors	Plaćanje poreza Paying taxes	Vanjska trgovina Trading across borders	Provedba ugovora Enforcing contracts	ryesavanje insolventnosti Resolving
Danska	5	33	8	14	6	23	32	13	4	34	10
Velika Britanija	7	19	20	62	73	1	10	16	14	21	8
Finska	11	49	34	21	24	40	70	23	6	9	5
Švedska	13	54	25	9	35	40	32	38	8	27	22
Irska	15	10	106	95	53	12	6	6	28	63	9
Njemačka	20	106	14	2	81	23	100	72	13	5	19
Estonija	21	47	35	52	14	40	70	50	7	31	72
Latvija	25	59	113	83	31	4	70	52	16	24	33
Litva	27	107	48	75	5	53	70	60	24	14	40
Austrija	29	134	75	24	34	23	100	77	26	7	12
Portugal	30	31	78	35	30	104	49	77	17	22	23
Nizozemska	31	67	89	67	49	53	117	29	12	32	6
Belgija	33	44	57	82	176	70	19	75	29	18	7
Francuska	34	27	52	42	146	53	82	53	27	8	43
Slovenija	35	30	61	31	83	104	17	63	57	56	42
Cipar	36	37	80	98	99	53	32	31	18	108	25
<i>EU-27</i>	<i>40</i>	<i>74</i>	<i>69</i>	<i>74</i>	<i>62</i>	<i>54</i>	<i>68</i>	<i>62</i>	<i>36</i>	<i>47</i>	<i>36</i>
Španjolska	44	136	38	70	57	53	100	34	39	64	20
Slovačka	46	83	46	100	8	23	117	100	98	69	38
<i>EU10</i>	<i>47</i>	<i>83</i>	<i>84</i>	<i>94</i>	<i>45</i>	<i>56</i>	<i>72</i>	<i>74</i>	<i>45</i>	<i>57</i>	<i>46</i>
Mađarska	54	52	55	109	43	53	128	118	73	16	70
Poljska	55	124	161	137	62	4	49	114	50	56	37
Luksemburg	56	93	33	63	134	159	128	14	32	1	52
Češka	65	140	74	143	27	53	100	120	68	79	34
Bugarska	66	57	123	128	68	40	49	91	93	86	93
Rumunjska	72	68	129	168	72	12	49	136	72	60	102
Italija	73	84	103	107	39	104	49	131	55	160	31
Grčka	78	146	31	59	150	83	117	56	62	87	50
Hrvatska	84	80	143	56	104	40	139	42	105	52	97
Malta	102	150	167	111	80	176	70	27	34	121	67

Napomena: Rangirano po ukupnom pokazatelju lakoće poslovanja, ukupno 185 država.
Izvor: www.doingbusiness.org.

Tablica 11.16: Kretanje pokazatelja lakoće poslovanja za Hrvatsku, 2006. i 2013.

Dimenzije lakoće poslovanja	Hrvatska	2006.	2013.
Početak poslovanja	Broj postupaka	11	6
	Broj dana	29	9
Ishođenje građevinske dozvole	Broj postupaka	23	12
	Broj dana	390	317
Dobivanje elektropriključka	Trošak, u posto dohotka p.c.	976	573
	Broj dana	-	70
Registracija imovine	Trošak, u posto vrijednosti nekretnine	-	319
	Broj postupaka	5	5
Dobivanje kredita	Broj dana	956	104
	Trošak posto vrijednosti nekretnine	5	5
Zaštita ulagača	Indeks kreditnih informacija(0-6)	0	5
	Pokrivenost privatnim kreditnim registrom, u posto odraslih	0	100
Plaćanje poreza	Indeks zaštite ulagača (0-10)	4	4
	Broj plaćanja u godini	28	18
Vanjska trgovina	Sati potrebni za plaćanje poreza u godini	232	196
	Broj dokumenata za izvoz	7	7
	Broj dana za izvoz	26	20
	Broj dokumenata za uvoz	8	8
Provedba ugovora	Broj dana za uvoz	18	16
	Broj dana	561	572
Rješavanje insolventnosti	Broj postupaka	38	38
	Trajanje u godinama	3,1	3,1

Izvor: www.doingbusiness.org.

Tablica 11.17: Vladavina prava, Hrvatska, EU-27 i EU-10, 2002. i 2011.

Vladavina prava (nadprosječna)	2002.	2011.	Vladavina prava (ispodprosječna)	2002.	2011.
Finska	99,5	100,0	Portugal	88,0	81,7
Švedska	96,7	99,5	Češka Rep.	73,2	81,2
Danska	99,0	99,1	<i>EU10</i>	<i>69,00</i>	<i>74,55</i>
Nizozemska	95,2	97,7	Latvija	60,3	74,2
Austrija	98,1	97,2	Mađarska	78,5	73,2
Luksemburg	97,6	96,7	Litva	61,7	72,8
Irska	93,3	95,8	Poljska	67,9	71,4
Velika Britanija	94,3	92,5	Slovačka	59,3	69,0
Njemačka	93,8	91,5	Grčka	71,8	66,7
Francuska	84,7	90,1	Italija	70,8	63,4
Belgija	89,0	89,7	Hrvatska	48,3	60,6
Malta	90,4	87,8	Rumunjska	45,9	56,3
Španjolska	86,6	85,9	Bugarska	49,3	51,6
Estonija	72,7	85,4			
Slovenija	79,9	83,6			
Cipar	80,4	83,1			
<i>EU-27</i>	<i>80,67</i>	<i>82,86</i>			

Ocjena 0-najlošije do 100-najbolje; rangirano prema najboljim rezultatima u 2011.

Izvor: Worldwide Governance Indicators, <http://info.worldbank.org/governance/wgi>.

Tablica 11.18: Raspodjela javnih funkcija između razina javne vlasti

	Općine i gradovi	Veliki gradovi	Županije	Središnja država
01 Opće javne usluge				
01.1 Izvršna i zakonodavna tijela, financijski i fiskalni poslovi, vanjski poslovi				
02 Obrana				
02.1 Vojna obrana				
02.2 Civilna obrana				
03 Javni red i sigurnost				
03.1 Usluge policije				
03.2 Usluge protupožarne zaštite				
04 Ekonomski poslovi				
04.1 Opći ekonomski, trgovački i poslovi vezani uz rad				
04.5 Promet				
05 Zaštita okoliša				
05.1 Gospodarenje otpadom				
05.2 Gospodarenje otpadnim vodama				
05.3 Smanjivanje zagađivanja				
05.4 Zaštita bioraznolikosti i krajolika				
06 Usluge unapređenja stanovanja i zajednice				
06.1 Razvoj stanovanja				
06.2 Razvoj zajednice				
06.3 Opskrba vodom				
06.4 Ulična rasvjeta				
07 Zdravstvo				
07.1 Medicinski proizvodi, pribor i oprema				
07.2 Službe za vanjske pacijente				
07.3 Bolničke službe				
07.4 Službe javnog zdravstva				
08 Rekreacija, kultura i religija				
08.1 Službe rekreacije i sporta				
08.2 Službe kulture				
09 Obrazovanje				
09.1 Predškolsko i osnovno obrazovanje				
09.2 Srednjoškolsko obrazovanje				
09.3 Poslije srednjoškolsko, ali ne visoko obrazovanje				
09.4 Visoko obrazovanje				
10 Socijalna zaštita				
10.1 Bolest i invaliditet				
10.2 Starost				
10.5 Nezaposlenost				
10.6 Stanovanje				

Izvor: Sistematizacija na temelju Pravilnika o proračunskim klasifikacijama, Narodne novine 26/10.

Tablica 11.19: Obvezne javne funkcije lokalnih jedinica

Gradovi i općine	Veliki gradovi	Županije
Uređenje naselja i stanovanje	Uređenje naselja i stanovanje	Obrazovanje
Prostorno i urbanističko planiranje	Prostorno i urbanističko planiranje	Zdravstvo
Komunalno gospodarstvo	Komunalno gospodarstvo	Prostorno i urbanističko planiranje
Briga o djeci	Briga o djeci	Gospodarski razvoj
Socijalna skrb	Socijalna skrb	Promet i prometna infrastruktura
Primarna zdravstvena zaštita	Primarna zdravstvena zaštita	Planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova
Predškolski odgoj i obrazovanje	Predškolski odgoj i obrazovanje	Izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola
Kultura, tjelesna kultura i šport	Kultura, tjelesna kultura i šport	
Zaštita potrošača	Zaštita potrošača	
Zaštita i unapređenje prirodnog okoliša	Zaštita i unapređenje prirodnog okoliša	
Protupožarna i civilna zaštita	Protupožarna i civilna zaštita	
Promet na području općine/grada	Promet na području velikog grada	
	Izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola	
	Održavanje javnih cesta	

Izvor: Budak, J., Jurina Alibegović, D., Nestić, D., Slijepčević, S., 2011, „Deset tema o reformi javne uprave u Hrvatskoj“, Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung i Ekonomski institut, Zagreb.

Tablica 11.20: Broj i vrste sudova u Hrvatskoj, 2008. i 2012.

	2008.	2012.
Prekršajni sud	110	63
Upravni sud	0	4
Općinski sud	108	67
Trgovački sud	13	7
Županijski sud	21	15
Visoki prekršajni sud	1	1
Visoki upravni sud	0	1
Visoki trgovački sud	1	1
Vrhovni sud	1	1
Ukupno mreža sudova	255	162

Izvor: Ministarstvo pravosuđa.

Tablica 11.21: Broj sudova u Hrvatskoj, EU-27 i EU-10, 2004.-2010.

Država	2004.	2006.	2008.	2010.	posto promjena 2010./2004.	na 100.000 stanovnika 2010.
Nizozemska	61	64	64	64	5	0,4
Danska	86	30	30	29	-66	0,5
Malta	3	2	2	2	-33	0,5
Češka	98	98	98	98	0	0,9
Francuska	773	773	900	630	-18	1,0
Švedska	132	135	134	95	-28	1
Rumunjska	250	249	246	246	-2	1,1
Velika Britanija	782	664	649	694	-11	1,1
Slovačka	58	51	68	64	10	1,2
Njemačka	1147	1136	1126	1126	-2	1,4
Finska	130	132	131	82	-37	1,5
Estonija	22	22	22	22	0	1,6
Luksemburg	8	8	8	8	0	1,6
Mađarska	157	157	157	157	0	1,6
Španjolska	683	703	743	749	10	1,6
<i>Prosjek EU10</i>	<i>82,7</i>	<i>84,8</i>	<i>123</i>	<i>124,7</i>	<i>51</i>	<i>2</i>
<i>Prosjek EU-27</i>	<i>288</i>	<i>285</i>	<i>303</i>	<i>292</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
Austrija	149	149	149	149	0	1,8
Poljska	301	326	690	705	134	1,8
Litva	67	67	67	67	0	2,1
Cipar	14	18	18	18	29	2,2
Latvija	41	41	42	48	17	2,2
Italija	1291	1378	1378	1378	7	2,3
Bugarska	153	153	182	184	20	2,5
Irska	187	180	130	119	-36	2,6
Belgija	320	320	320	288	-10	2,7
Portugal	333	326	336	336	1	3,2
Slovenija	66	66	66	66	0	3,2
Hrvatska	252	256	190	154	-39	3,5
Grčka	460	435	435	462	0	4,1

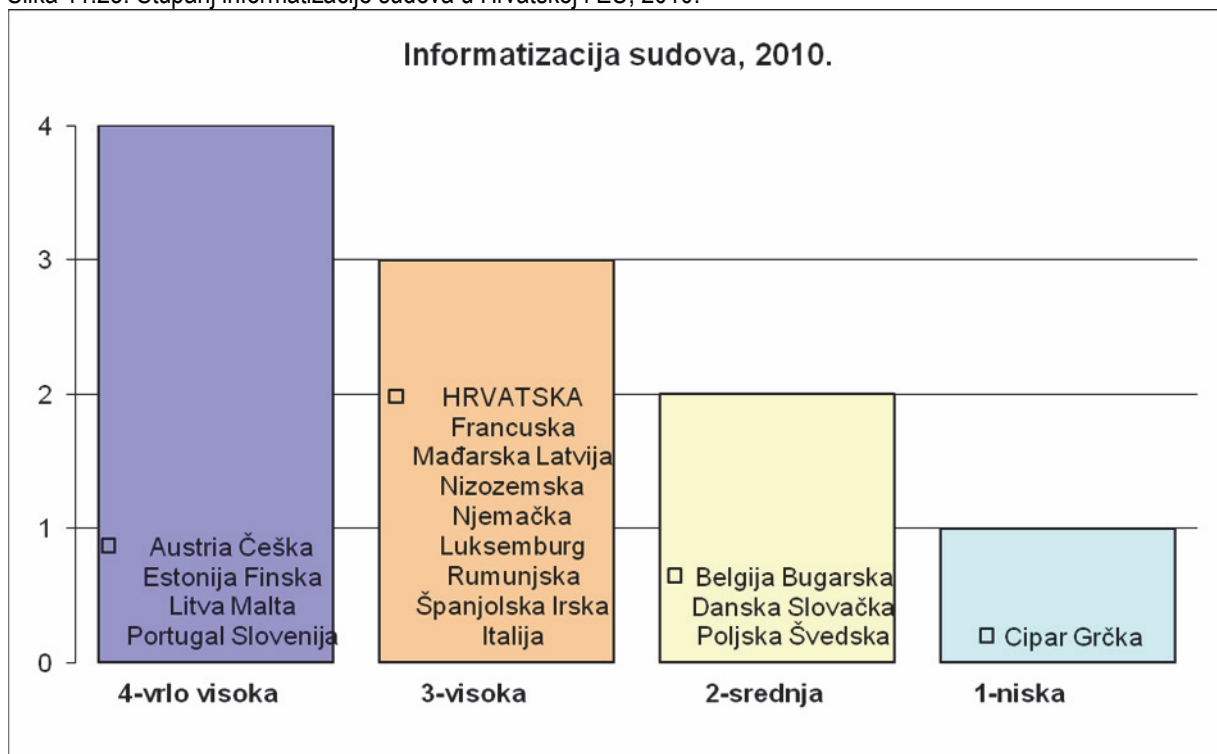
Izvor: CEPEJ: European judicial systems 2012, http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2012/Rapport_en.pdf.

Tablica 11.22: Broj sudaca u Hrvatskoj, EU-27 i EU-10, 2006.i 2010.

Država	Broj stalno zaposlenih sudaca na 100.000 stanovnika	
	2006	2010
Irska	3,1	3,2
Velika Britanija	3,7	3,6
Danska	6,6	9,0
Malta	8,3	9,3
Španjolska	10,1	10,2
Francuska	11,9	10,7
Italija	11,0	11,0
Švedska	13,9	11,5
Cipar	12,7	12,9
Belgija	14,9	14,8
Nizozemska	12,7	15,2
Estonija	17,8	16,7
Austrija	20,2	17,8
Finska	17,1	18,0
Portugal	17,4	18,4
Rumunjska	20,7	19,0
<i>Prosjek EU-27</i>	<i>19,2</i>	<i>19,5</i>
Latvija	22,2	21,2
Litva	21,5	23,6
Njemačka	24,5	24,3
<i>Prosjek EU-10</i>	<i>24,0</i>	<i>24,4</i>
Slovačka	24,8	24,9
Poljska	25,8	27,8
Mađarska	28,2	29,0
Češka	29,1	29,1
Grčka	28,4	29,3
Bugarska	23,7	29,8
Luksemburg	36,8	36,7
Hrvatska	43,3	42,8
Slovenija	50,0	49,9

Izvor: CEPEJ: European judicial systems 2012, www.coe.int/cepej.

Slika 11.23: Stupanj informatizacije sudova u Hrvatskoj i EU, 2010.

Izvor: CEPEJ: European judicial systems 2012, www.coe.int/cepej.

Tablica 11.24: Neriješeni predmeti na sudovima, stanje 31.12. 2004, 2007. i 2011.

SUDOVI	2004.	2007.	2011.	promjena 2011/2010
OPĆINSKI	1.167.799	478.450	404.166	-0,99 posto
ŽUPANIJSKI	52.711	55.646	65.809	+2,20 posto
TRGOVAČKI	41.077	24.204	60.280	+35,9 posto
VISOKI TRGOVAČKI	11.849	10.973	14.110	+16,5 posto
UPRAVNI	41.834	38.420	32.568	-7,8 posto
VRHOVNI	2.813	2.491	8.536	+33 posto
PREKRŠAJNI SUD	245343	259.993	183.515	+9,3 posto
VISOKI.PREKRŠAJNI SUD	76939	98.923	58.118	+22,3 posto
UKUPNO PREDMETI SVI SUDOVI U RH	1.640.365	969.100	827.102	5,3 posto

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, Statistički pregled o radu sudova za 2011. godinu, travanj 2012.

Tablica 11.25: Stupanj povjerenja u institucije u Hrvatskoj, 2011. i 2012.

STUPANJ POVJERENJA U PROFESIJE/INSTITUCIJE U HRVATSKOJ

(prosječna ocjena na skali od 1- uopće nemam povjerenja do 7- u potpunosti vjerujem)

	12/2012	12/2011	12/2010
Ljude s kojima se družim	5,5	5,7	5,6
Znanost	4,9	4,9	4,8
Liječnici	4,6	4,7	4,7
Školstvo	4,5	4,5	4,4
Crkva	4,5	4,4	4,4
Vojska	4,5	4,2	4
Banke s kojima poslujem	4,4	4,6	4,5
Nadređeni na poslu	4,2	4,4	4,1
Predsjednik države	3,8	4,4	3,9
Policija	3,8	3,6	3,5
HNB/guvernir	3,7	4,3	4,8
Banke općenito	3,7	4	4
Haški sud	3,6	2,3	2,5
Medij	3,3	3,3	3,4
Sudstvo	3,3	3,1	2,8
Europska Unija	3,2	2,8	3,1
Sindikati	3,2	3,1	3
Premijer/ka	2,9	2,3	2,2
Državna uprava/administracija	2,8	3	2,7
Vlada	2,7	2,6	2,3
Političke stranke	2,2	2,2	2,1

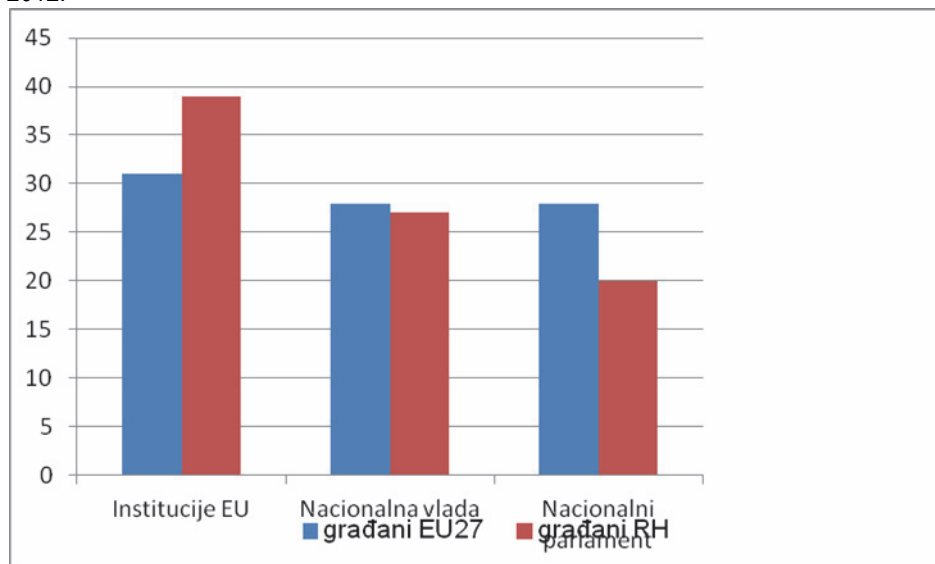
Izvor: GfK http://www.gfk.hr/public_relations/press/press_articles/010809/index.hr.html.

Tablica 11.26: Povjerenje javnosti u institucije EU i nacionalne institucije, EU-27 i Hrvatska, 2012.

u posto ispitanika	Imam povjerenja		Nemam povjerenja		Ne znam	
	građani EU	građani RH	građani EU	građani RH	građani EU	građani RH
Povjerenje u institucije EU	31	39	60	57	9	4
Povjerenje u nacionalnu vladu	28	27	67	70	5	3
Povjerenje u nacionalni parlament	28	20	66	77	6	3

Napomena: Broj ispitanika u EU-27 je 26637, u Hrvatskoj 1000. Anketa proljeće 2012. Izvor: Eurobarometar Standard EB 77.

Slika 11.26: Udio građana koji su iskazali povjerenje nacionalnim i EU institucijama, usporedba Hrvatska i EU-27, 2012.

Broj ispitanika u EU-27 je 26637, u Hrvatskoj 1000. Anketa proljeće 2012. Izvor: Eurobarometar Standard EB 77.

Tablica 11.27: Prva generacija pretpriputnih programa – alocirano/ugovoreno

	CARDS 2003	CARDS 2004	PHARE 2005	PHARE 2006	ISPA
Dodijeljena sredstva (EU)	29.366.415,05	46.573.630,12	69.523.000,00	60.467.500,00	59.000.000,00
Dodijeljena sredstva (NC)	0	0	9.507.108,00	9.963.679,00	43.283.582,00
Ukupno dodijeljeno	29.366.415,05	46.573.630,12	79.030.108,00	70.431.179,00	107.336.356,00
Ugovorena sredstva (EU)	28.685.855,95	44.065.284,94	60.422.386,73	51.207.068,55	57.489.065,40
Ugovorena sredstva (NC)	0	0	4.743.116,32	5.033.602,79	47.889.065,40
Ukupno ugovoreno	28.685.855,95	44.065.284,94	65.165.503,05	56.240.671,34	105.148.774,51

Izvor: SAFU, 2013.

Tablica 11.28.: Prva generacija pretpriputnih programa – stopa ugovaranja po programu

	CARDS 2003	CARDS 2004	PHARE 2005	PHARE 2006	ISPA
Stopa ugovaranja(EU)	97,68 posto	94,61 posto	86,90 posto	84,69 posto	97,96 posto

Izvor: SAFU, 2013.

Tablica 11.29: Alokacija sredstava u okviru IPA programa za sve komponente 2007.-2013.

IPA Komponente	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
I. Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija	49,611,775	45,374,274	45,601,430	39,483,458	39,959,128	39,969,161	17,437,970
II. Prekogranična suradnja	9,688,225	14,725,726	15,898,570	15,601,136	15,869,158	16,442,542	9,749,192
III. Regionalni razvoj	45,050,000	47,600,000	49,700,000	56,800,000	58,200,000	57,578,127	30,088,235
IV. Razvoj ljudskih resursa	11,377,000	12,700,000	14,200,000	15,700,000	16,000,000	16,040,000	8,546,000
V. Ruralni razvoj	25,500,000	25,600,000	25,800,000	26,000,000	26,500,000	26,151,182	27,700,000
UKUPNO	141,227,000	146,000,000	151,200,000	153,584,594	156,528,286	156,181,012	93,521,397

Izvor: DG Enlargement, (16.05.2013) http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/funding-by-country/croatia/index_en.htm

Tablica 11.30: Dodijeljena sredstva u okviru IPA I komponente – pomoć u tranziciji i izgradnja institucija

	IPA 2007	IPA 2008	IPA 2009	IPA 2010
Dodijeljena sredstva (EU)	39.954.000,00	35.799.000,00	36.796.502,00	38.623.458,00
Dodijeljena sredstva (NC)	5.901.000,00	9.435.000,00	6.923.186,00	5.954.341,00
Ukupno dodijeljena sredstva	45.855.000,00	45.234.000,00	43.719.688,00	44.577.799,00

Izvor: SAFU, 2013.

Tablica 11.31: IPA I komponenta - Pomoć u tranziciji i jačanje institucija – stopa ugovaranja

	IPA 2007	IPA 2008
Dodijeljena sredstva (EU)	39.954.000,00	35.799.000,00
Ugovorena sredstva (EU)	36.826.849,63	33.889.588,26
Stopa ugovaranja	92,22 posto	94,67 posto

Izvor: SAFU, 2013.

Tablica 11.32: Financijske alokacije prema sektorima

Indikativna financijske alokacije prema sektorima (milijuni eura)			
2011.-2013.	Razdoblje 2007.-2010.	Razdoblje 2011.-2013.	
Pravosuđe i unutarnji poslovi i temeljna prava	56,27	64,5	15 posto
Reforma javne uprave	17,93	8,6	2 posto
Okoliš i klimatske promjene	84,94	77,4	18 posto
Transport	77,96	77,4	18 posto
Razvoj privatnog sektora	62,63	51,6	12 posto
Društveni razvoj	30,81	60,2	14 posto
Poljoprivreda i ruralni razvoj	127,32	90,3	21 posto
Ostalo (Posebni projekti prema Acquis)	17,07	-	-
Ukupno	474,13	430*	100 posto

*Tablica ne uključuje alokacije za IPA II komponentu - prekogranična suradnja koja je predmetom posebnog višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta

Izvor: Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2011-2013 for Croatia, COM (2011), 4181 of 17.6.2011.

Tablica 11.33: Pokazatelji transparentnosti i otvorenosti rada jedinica lokalne i regionalne samouprave (JLRS)

Pokazatelj	Ukupno	Gradovi	Općine	Županije
Na razini JLRS postoji multi-sektorsko savjetodavno tijelo	42 posto	74 posto	29 posto	100 posto
Na razini JLRS postoji funkcionalan Savjet mladih	41 posto	77 posto	26 posto	90 posto
Na Internetu postoje informacije o natječaju ili tekst natječaja za OCD provedenog u posljednje dvije godine	33 posto	66 posto	21 posto	65 posto
Tijekom 2010 ili 2011. proveden je barem jedan natječaj za udruge	33 posto	68 posto	18 posto	95 posto
Predstavnici vijeća održali su barem jedan sastanak ili omogućili predstavnicima Savjeta mladih sudjelovanje na barem jednoj sjednici vijeća/skupštine u zadnjih godinu dana	23 posto	50 posto	12 posto	70 posto
Postoji važeći dokument koji formalizira suradnju lokalnih vlasti i OCD	14 posto	28 posto	7 posto	55 posto
Predstavničko tijelo JLS je tijekom sadašnjeg mandata tražilo i dobilo barem jedno očitovanje Savjeta mladih	11 posto	26 posto	4 posto	50 posto

Izvor: GONG Istraživački centar, 2012.

Tablica 11.34: Broj provedenih savjetovanja sa zainteresiranim javnošću u 2011. i 2012. godini

	2011.	2012.
Broj provedenih savjetovanja	48	144

Izvor: Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, 2013.

Tablica 11.35.: Elementi postupka savjetovanja, 2012. godina

Elementi postupka savjetovanja	UKUPNO
Propisi o kojima je provedeno savjetovanje	144
Internetska savjetovanja	136
Ostali oblici savjetovanja	67
Primjedbi i komentara	4786
Savjetovanja u kojima su pošiljatelji primjedbi i komentara dobili potvrde o primitku i zahvale	77
Savjetovanje u kojima su zaprimljene primjedbe objavljene na internetskoj stranici	61
Savjetovanja u kojima su objavljena izvješća o provedenim savjetovanjima	76

Izvor: Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, 2013.

